Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Відокремлений структурний підрозділ "Івано-Франківський фаховий коледж"

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk Professional College

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

Матеріали мультидисциплінарного симпозіуму
ІНКЛЮЗІЯ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ВЗАЄМОДІЯ

INCLUSION, EQUITY, COOPERATION

Multidisciplinary symposium

Book of Abstracts

УДК 376[378:37.011.3-051]001.83-027.543(082)(043.2)

Інклюзія, Справедливість, Взаємодія. Підготовка педагогів до організації інклюзивного освітнього середовища в сучасній початковій школі України : мат. мультидисциплінарного симпозіуму з міжнар. участю, Івано-Франківськ, 3-4 квітня 2024. / ред. С. Сидорів. Івано-Франківськ, 2024. 288 с.

Sydoriv, S. (Ed.). (2024). *Inclusion, Equity, Cooperation multidisciplinary symposium. Book of abstracts*. Ivano-Frankivsk College. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Рекомендовано до друку Педагогічною радою Івано-Франківського фахового коледжу ПНУ імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 30.08.2024)

Збірник містить тези доповідей стосовно теоретичних і методичних викликів підготовки педагогів до організації інклюзивного простору на рівнях закладів освіти, локальних громад, широкого суспільства та глобального співтовариства.

Експерти з інклюзивного навчання, громадські активісти, батьки, дослідники та практики зі шкіл і університетів України, США, Великобританії, Казахстану, Вірменії, Індії, Швейцарії, Чехії, Іспанії, а також теперішні студенти і випускники пропонують результати своїх досліджень та практичний досвід у таких напрямах:

- інновації та традиції в педагогіці, науці та ліберальних мистецтвах;
- інклюзивне навчання та підтримка дітей з ООП в дошкіллі, початковій і середній школі, професійній та позашкільній освіті;
- інклюзія в сферах суспільного життя, права, дизайну та літератури; інтеграція українських мігрантів в громади західного світу та міжнародний досвід інклюзії;
- громадянський активізм, плекання резилентності та протидія гуманітарним викликам військової агресії;
- підготовка майбутніх учителів до організації інклюзивного освітнього середовища в сучасній початковій школі України.

Тези доповідей зорієнтовано на систематизацію теоретичних положень і практичного досвіду, а також на застосування у науковій та освітній діяльності. Матеріали симпозіуму адресовано науковцям, педагогам, здобувачам наукових ступенів, студентам, а також усім, хто цікавиться питаннями сучасної освіти.

The editor dedicates this work to the memory of Vira Velykoroda, a friend and colleague, whose initiative and efforts resulted in fruitful international cooperation.
Авторка ілюстрації на обкладинці Лілія Щербанюк

(c) Сергій Сидорів, 2024 – упорядкування, редагування, дизайн, верстка

CONTENTS / ЗМІСТ

Notes on contributors / Дані про авторів	8
Yurii Moskalenko and Sergiy Sydoriv. Steps of Inclusion: Via Cooperation to Equity	*12*
Clayton Keller. Inclusion Ideals and Realities	*14*
Kimberlie Hamilton. Kids. Books. Pets. How Reading Aloud to Animals Can Boost Children's Literacy Skills	*16*
Stephanie Fitzgerald. Reflections of Transition Programming Spring 2024	*17*
Nolan Patrek. PTSD in Children: Advice for New Educators	*22*
Katie Bonawitz. Paving the Way for Possibilities: Providing Hope for the Future for Children and Youth with Emotional and Behavioral Disorders	*24*
Tetyana Polyakova and Lidia Sydoriv. Language and Communication Skills in Inclusive Environment	*27*
Kimberlie Hamilton. Can Creative Writing Help Children Combat The "Cult Of Perfection"?	*29*
Arantza Arruti and Luana Ferreira-Lopes. Virtual Exchange: Moving or Not Moving. That Is the Question	*36*
Sandhya Limaye. Facilitating Inclusion in the School System	*39*
Kamila Rollan. Implementing Reasonable Accommodations: A Case Study of SDU University's Pioneer Approach in Kazakhstan	*41*
Mher Davtyan. The Impact of War and Displacement on Education: Participatory Voices from Armenia	*42*
Yaroslav Nykorak and Sergiy Sydoriv. AI-Based Solutions in Inclusive Education	*43*
Kimberlie Hamilton. Is Digital Technology the Best Way to Engage Young People with Arts & Culture?	*46*
Oksana Sydoruk and Sergiy Sydoriv. Teaching Inclusive Terminology: Shifting from Wrong to Right	*51*
Roksolana Pavelko and Sergiy Sydoriv. Visual and Performing Arts in Teaching Soft Skills and Organizing Inclusive Learning Environment	*53*
Markiyan Tkhir. Development of Students' Critical Thinking Based on the Materials of Pre-Election Political Speeches and Communicative Strategies of Donald Trump	*56*
Natalia Savchyn and Sergiy Sydoriv. Equity: Rights, Skills, Approaches	*58*
Tetyana Kotyk and Sergiy Sydoriv. The Idea of Inclusive Language in Teacher Training	*60*
Mariia Yablinchuk. Implementing Inclusion in Preschool Education: Empowering students with SEN	*62*
Marta Sydoriv. Reading for Winning and Including Ukraine	*64*
Tetiana Kovalyuk. ABA-терапія як ефективний метод розвитку навичок у дітей з розладом аутистичного спектру: практика Чехії	*69*

Lidia Sydoriv. Inclusive Approach to Pre-Service Teacher Training in IF College: Year 1 – 2019	*74*
Наталія Івашура. Мистецтво без обмежень: інклюзія як шлях до самореалізації осіб з інвалідністю	*76*
Наталія Денькович. Інноваційні особливості підготовки фахівців з професії «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання	*79*
Роман Пятківський, Тарас Сидорук. Гідність людини як концептуальна засада інклюзивної освіти	*82*
Зоряна Ленів, Микола Поп'юк. Європейський досвід підготовки кадрів для реалізації інклюзії	*84*
Алла Макарова. Філософія і соціологія освітньої інклюзії та їх реалізація у практиці управління освітою: українські реалії	*86*
Світлана Кравчук. Інклюзія у сфері права (принципи та виклики)	*90*
Ольга Рибак. Особливості здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи з порушенням слуху в умовах інклюзивно-ресурсного центру	*92*
Марина Каценяк, Неля Курліщук. Особливості організації інклюзивного навчання в Новій Українській Школі	*94*
Ольга Радченко. Протидія гуманітарним викликам військової агресії рф: світоглядно-психологічний аспект	*96*
Тетяна Клубочкіна. Проблеми інклюзивної освіти в літературній спадщині для дітей Василя Сухомлинського	*99*
Христина Глушко. Організація інклюзивного освітнього середовища як складова соціально-емоційного розвитку учнів: досвід Межигорецької філії Тустанського ліцею	*102*
Анна Прокопів Кільчицька. Забезпечення комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з інвалідністю	*104*
Юлія Костів. Інклюзія в мистецькому хореографічному середовищі	*106*
Анастасія Гуляй. Театр та інклюзія: (не)акторські тренажі; форум-театр та театр пригноблених	*108*
Мирослава Торко. Інклюзія та підтримка дітей з ООП в дошкіллі	*110*
Лідія Сидорів. Використання елементів народної педагогіки в роботі з дітьми з ООП	*112*
Оксана Гавадзин. Функціональна спрямованість компліментарних висловлювань крізь призму інклюзії	*118*
ТЕЗИ СТУДЕНТІВ ТА ЇХ НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ	
Вікторія Абрам, Марія-Антоніна Івасишин, Ольга Гринда, Юлія Пенгрин. Інклюзія та соціальна адаптація учнів з ООП	*119*
Романія Аліман. Розвиток цифрових навичок у дітей з ООП	*122*
Христина Бойчук. Порівняння системи інклюзивного навчання в Україні та інших країнах	*125*

Любомира Бігун, Вікторія Савчин. Метод казкотерапії: інклюзивний аспект	*127*
Марія Бугра. Командна робота як складник організації виховного процесу в інклюзивному закладі	*128*
Софія Бурдуланюк. Соціальна реабілітація осіб з ООП	*132*
Мар'яна Велка. Корекційно-виховна робота спеціального педагога з дітьми з ООП	*133*
Вікторія Височан. Ефективні прийоми організації інклюзивного освітнього середовища на уроках англійської мови	*134*
Ольга Вуйцік. Допомога дітям, які зазнали цькування	*137*
Ірина Ганущак. Творення безпечного інклюзивного простору засобами сторітелінгу	*140*
Вікторія Гвоздянчук. Інклюзія в суспільному житті (про дорослих та дітей)	*143*
Олеся Голубовська. Вивчення англійської мови дітьми з порушеннями зору в початковій школі	*146*
Наталія Госедло. Навчання дітей з ООП з допомогою ІКТ	*148*
Наталія Гриньків. Батьки як учасники процесу створення інклюзивного середовища	*150*
Уляна Гуменюк. Методика організації інклюзивного освітнього простору на уроках інформатики в початковій школі	*153*
Ілона Гуцул. Як допомогти дитині з ООП м'яко перейти із садка в школу	*154*
Вероніка Гуш. Особливі люди і тварини: суперсила і підтримка інклюзії	*157*
Христина Джумаджук. Цифрова інклюзія: ключ до успішного навчання на уроках інформатики	*159*
Сніжана Дзьоба. Особливості організації роботи педагогів з учнями з сенсорними порушеннями в інклюзивному освітньому просторі	*161*
Марія Дідушко. Попередження та протидія цькуванню в школі: організовуємо інклюзивний освітній простір	*163*
Лариса Дорошук. Інклюзивна комунікація: техніки та методи	*165*
Діана Дуб'як. Сучасні психологічні прийоми в інклюзивному середовищі	*166*
Юлія Дудяк. Інклюзія, справедливість та взаємодія для кращого майбутнього України	*169*
Вікторія Дунда. Ігровий підхід до інклюзивної освіти в ЗДО: створення сприятливого середовища для розвитку кожної дитини	*171*
Юлія Єднак. Роль осередків соціальної реабілітації для людей з ООП	*174*
Вікторія Зорійчук. Застосування майндмепінгу на уроках англійської мови в початковій школі: інклюзивний аспект	*176*
Вікторія Зорійчук, Оксана Кащук. Інклюзивні аспекти мотивування учнів початкової школи до навчання	*180*
Ілона Іванків, Тетяна Стецюра. Асистент вчителя та його взаємодія з вчителем інклюзивного класу	*182*
Діана Івануляк. Інклюзивна освіта і вивчення англійської мови	*184*

Оксана Кащук. Метод В. Козявкіна: ефективність використання для дітей з ДЦП	*187*
Оксана Кащук. Підтримка учнів з ООП та їх батьків в умовах дистанційного навчання	*190*
Іванна Климович. Роль сім'ї в інклюзивному навчанні: вплив, підтримка та бар'єри	*192*
Юлія Косач. Діти з особливими освітніми потребами під час війни	*194*
Валерія Кушлик, Ольга Чіпко. Умови успішної інклюзії в закладі освіти	*198*
Ольга Кушнірчук. Об'єднані у навчанні: Інклюзивна освіта для кожної дитини	*200*
Христина Лісевич. Система раннього втручання: комплексна допомога дітям	*202*
Вікторія Лонич. Комп'ютерні ігри як засіб навчання дітей з ООП	*204*
Світлана Ляшенко. Засади психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП	*207*
Анна Майданська. Застосування принципів універсального дизайну в навчанні	*210*
Юлія Мудрецька. Інклюзія на уроках інформатики: роль технологій у створенні доступного середовища для учнів	*213*
Юлія Нерестюк. Студентська коляда для ЗСУ: благодія у взаємодії	*214*
Віталія Николаїшин. Організація інклюзивного освітнього середовища	*219*
Олеся Панчишак. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках з дітьми з ООП	*222*
Тетяна Панькевич. Організація освітнього процесу в освітніх закладах із інклюзивною формою навчання	*224*
Ірина Пастух. Психологічний супровід інклюзивної освіти	*227*
Роман Пиц. Методика навчання іноземної мови дітей, що не встигають та дітей з дефіцитом уваги	*230*
Юлія Пристай. Основні етапи становлення інклюзивної освіти	*233*
Ірина Романів. Дослідження методів та прийомів, що сприяють правильному вибору технологій фізичної реабілітації для дітей з ДЦП	*235*
Мар'яна Савчин. Як підтримати дітей з ООП у переході до середньої школи	*239*
Юлія Савчин. Формування позитивного ставлення до дітей з ООП	*241*
Марія Семків. Співпраця коледжу і родини для покращення успішності студентів з ООП на заняттях з англійської мови	*243*
Вікторія Сілецька. Підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти	*247*
Валентина Струтинська, Христина Токарук. Методи реабілітації осіб з порушеннями зору	*249*
Христина Струтинська. Вплив ІКТ на інклюзивну освіту: можливості та виклики	*251*
Анна Телюк. Регуляція психоемоційного стану дітей з ООП під час війни	*253*

Оксана Тимочко. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями	*255*
Вікторія Франчук. Емоційна та соціальна підтримка учнів з ООП: формування безпечного та відкритого середовища в класі	*258*
Марта Хомин. Особливості диференційованого підходу до дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	*260*
Марія Чижик. Актуальність використання інклюзивних підходів у вивченні англійської мови в умовах воєнної агресії	*262*
Леся Чорній. Навчаємо англійської мови дітей дошкільного віку в ігровому інклюзивному середовищі	*263*
Юлія Шашкевич. Особливості виховання дітей з інвалідністю у сучасній сім'ї	*265*
Богдана Шкрібляк. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою	*268*
Надія Штигар. Особливості роботи з гіперактивними дітьми	*270*
Яна Юречко. Основи інклюзивної освіти в Новій Українській Школі	*273*
Марія Юришин, Вікторія Гаврилюк, Вікторія Андріїв, Віта Юхней. Інклюзивна освіта дітей з ООП в умовах воєнного стану	*275*
Марія Ющук. Інклюзивне волонтерство в Україні	*278*
Соломія Якимець. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП	*280*
Аліна Якубик. Інклюзивна освіта для дітей з ООП під час війни: поради батькам	*283*
Віра Янюк. Розвиток комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру	*284*
Марта Яремчук. Інклюзивна освіта в Україні: основні принципи та цінності	*286*

Notes on contributors / Дані про авторів

Arantza Arruti, Ph.D. Professor, intrapreneur and researcher at the Faculty of Education and Sport of the University of Deusto, Spain.

Katie Bonawitz, Ph.D. Associate Dean of Education and Director of MA Special Education Programs, Bethel University, St. Paul, MN, USA.

Mher Davtyan, Ph.D. Candidate at University of Cambridge. His interests include teaching professional learning, school-to-school collaboration and school leadership in emergency and conflict-affected contexts.

Luana Ferreira-Lopes, Ph.D. Researcher and lecturer at University of Deusto, Spain. Her research interests gravitate around the development of intercultural competence, cross-cultural management, and the use of technology to bridge people from different cultures.

Stephanie Fitzgerald, MA in Education. Professional educator, mentor and expert in transition of students with disabilities, USA.

Kimberlie Hamilton is currently a graduate student at Cambridge University and also has a MFA in Screenwriting (University of California, Los Angeles) and a MSc in Creative & Cultural Communication (Aberdeen University). She is an adventurer, animal lover & author.

Clayton Keller, Ph.D. VIA Education Strategists. He served as the Coordinator of the MEd in Special Education program at Qatar University and an Associate Professor in Special Education at the University of Minnesota Duluth. Dr. Keller supported the Minnesota Department of Education and was a member of the Board of Directors of the Council for Exceptional Children.

Tetyana Kotyk, Doctor of Pedagogical Sciences. Professor at department of Primary Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Her doctoral dissertation initiated the formation of the methodological level of Ukrainian preschool linguistics. Many preschool and elementary school teachers have benefited professionally from seminars and practical classes conducted by Dr. Kotyk.

Tetiana Kovalyuk, MA in Education. ABA instruktor, Česká republika, alumna of Vasyl Stefanyk *Precarpathian* National University.

Sandhya Limaye, Ph.D. Professor, Centre for Disability Studies and Action, School of Social Work, Tata Institute of Social Sciences, Mumbai, India.

Yurii Moskalenko, Ph.D. Associate Professor of Philosophy, Sociology and Religious Studies, professor, head of educational practice, director of Ivano-Frankivsk professional college, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Yaroslav Nykorak, MEd, deputy director of Ivano-Frankivsk professional college, lecturer of the Department of Computer Science of Faculty of Mathematics and Computer Science, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Nolan Patrek, special education teacher, Saint Anthony Village High School, inclusive education expert and mentor, USA.

Roksolana Pavelko, MEd. Teacher of rhythmics and choreography; Theory and Methods of modern, classical, & folk-stage dance at Ivano-Frankivsk professional college, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Tetyana Polyakova, MEd. She is a teacher-methodologist of Modern Ukrainian language and Fundamentals of culture and speech techniques, as well as deputy director at Ivano-Frankivsk professional college, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Kamila Rollan, Ph.D. Inclusive Education Lead Specialist, Educational and Methodical Center, SDU University, Almaty, Kazakhstan.

Natalia Savchyn, MEd. Head of cycle commission of vocational and practical training (specialty «Law»), head of Ivano-Frankivsk professional college, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Lidia Sydoriv, MA in Special Education. She is a special needs teacher, sign language specialist, and special education psychologist in school and trains pre-service elementary school teachers in Ivano-Frankivsk professional college.

Marta Sydoriv, student at Mykola Sabat School.

Sergiy Sydoriv, doctoral student, director of Without Borders: Supporting and sustaining inclusive education community project. He teaches in Ivano-Frankivsk professional college and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Oksana Sydoruk, MEd. Head of Pre-school Education Department at Ivano-Frankivsk professional college, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Markiyan Tkhir, Ph.D. in Philology, Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Business Communications, King Danylo University, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Mariia Yablinchuk. Teacher at private kindergarten and nursery Smartik, MA student, alumna of Ivano-Frankivsk professional college, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Оксана Гавадзин, спеціаліст вищої категорії, кандидат філологічних наук, викладач Івано-Франківського фахового коледжу ПНУ імені Василя Стефаника.

Вікторія Гвоздянчук, студентка спеціальності Спеціальна освіта. Логопедія, Кафедра логопедії та інноваційних технологій в інклюзії, ПНУ імені Василя Стефаника.

Христина Глушко, бакалавр дошкільної освіти, магістр спеціальної освіти, магістр богослов'я, асистент вчителя Межигорецької філії Тустанського ліцею.

Катерина Гоцуляк, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, кандидат педагогічних наук, викладач Івано-Франківського фахового коледжу ПНУ імені Василя Стефаника.

Анастасія Гуляй, студентка 4 курсу спеціальності Сценічне мистецтво, ПНУ імені Василя Стефаника, волонтерка БО «Мальтійська Служба Допомоги».

Наталія Денькович, доктор філософії, викладач вищої категорії, ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище».

Наталія Івашура, викладач кафедри Спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти, КЗ "Харківська гуманітарно-педагогічна академія", керівниця ГО "Особлива майстерня - Мистецтво для аутизму".

Марина Каценяк, вчитель початкових класів, член методичної ради, Ліцей 13 Івано-Франківської міської ради.

Тетяна Клубочкіна, викладач, Івано-Франківський фаховий коледж, ПНУ імені Василя Стефаника.

Юлія Костів, вчитель початкових класів, керівник хореографічного гуртка Луквицької гімназії Дзвиняцької сільської ради.

Світлана Кравчук, ст. викладач кафедри *суспільно*-гуманітарних наук та фізичного виховання, факультету медіакомунікацій та підприємництва, Української академії друкарства, присяжна Шевченківського райсуду м. Львова.

Неля Курліщук, заступник директора з навчально-виховної роботи, Ліцей 13 Івано-Франківської міської ради.

Зоряна Ленів, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії та інноваційних технологій в інклюзії, ПНУ імені Василя Стефаника.

Алла Макарова, кандидат філософських наук, доцент, асистент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, ПНУ імені Василя Стефаника.

Микола Поп'юк, викладач кафедри логопедії та інноваційних технологій в інклюзії, ПНУ імені Василя Стефаника.

Анна Прокопів Кільчицька, студентка 4 курсу, Психологія та 3 курсу, Спеціальна освіта, ПНУ імені Василя Стефаника, вчитель-логопед, Комунальний заклад «Центр комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Добродія Калуська».

Роман Пятківський, викладач вищої категорії кандидат філософських наук, доцент, Івано-Франківський фаховий коледж, ПНУ імені Василя Стефаника.

Ольга Радченко, кандидат філософських наук, Українська школа в Женеві, Швейцарія.

Ольга Рибак, кандидат педагогічних наук, директор Хмельницького ІРЦ №1.

Тарас Сидорук, аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, ПНУ імені Василя Стефаника.

Ольга Сороколіта, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Івано-Франківський фаховий коледж ПНУ імені Василя Стефаника.

Мирослава Торко, вихователька в ЗДО № 4 «Калинова сопілка» м. Івано-Франківськ.

Студенти спеціальності "Дошкільна освіта", Івано-Франківський фаховий коледж, ПНУ імені Василя Стефаника: *Марія Бугра, Ольга Вуйцік, Вероніка Гуш, Сніжана Дзьоба, Діана Дуб'як, Юлія Дудяк, Вікторія Дунда, Ольга Кушнірчук, Юлія Нерестюк, Віталія Николаїшин, Тетяна Панькевич, Ірина Пастух, Юлія Пристай, Марія Семків, Марта Хомин, Леся Чорній.*

Студенти спеціальності "Початкова освіта", Івано-Франківський фаховий коледж, ПНУ імені Василя Стефаника: *Вікторія Абрам, Романія Аліман, Вікторія Андріїв, Любомира Бігун, Христина Бойчук, Софія Бурдуланюк, Мар'яна Велка, Вікторія Височан, Вікторія Гаврилюк, Ірина Ганущак, Олеся Голубовська, Наталія Госедло, Ольга Гринда, Наталія Гриньків, Уляна Гуменюк, Ілона Гуцул, Христина Джумаджук, Марія Дідушко, Лариса Дорошук, Юлія Єднак, Вікторія Зорійчук, Ілона Іванків, Діана Івануляк, Марія-Антоніна Івасишин, Оксана Кащук, Іванна Климович, Юлія Косач, Валерія Кушлик, Христина Лісевич, Вікторія Лонич, Світлана Ляшенко, Анна Майданська, Юлія Мудрецька, Юлія Пенгрин, Роман Пиц, Олеся Панчишак, Ірина Романів, Вікторія Савчин, Мар'яна Савчин, Юлія Савчин, Вікторія Сілецька, Тетяна Стецюра, Валентина Струтинська, Анна Телюк, Оксана Тимочко, Христина Токарук, Вікторія Франчук, Ольга Чіпко, Марія Чижик, Юлія Шашкевич, Богдана Шкрібляк, Надія Штигар, Яна Юречко, Марія Юришин, Віта Юхней, Марія Ющук, Соломія Якимець, Аліна Якубик, Віра Янюк, Марта Яремчук.*

Steps of Inclusion: Via Cooperation to Equity

Yurii Moskalenko and Sergiy Sydoriv

On February 24, 2022 the Russian army launched a full-scale invasion on the territory of Ukraine. Though president Putin and his subjects believed that Russia would defeat the Ukrainian military in a matter of days, the people of Ukraine have shown their true colors — in bright blue and yellow — and they are showing the world what true courage is all about.

Ukraine had not been and was not a threat to Russia. Ukraine's greatest and only offense to the global bully was choosing democracy, freedom and equity for its development. But Putin believed the world was so divided that he could attack a peaceful neighbor without fearing consequences. He was wrong, and because of his actions, the international community must unite against the aggressor. Our teachers and students thank friends, who support and assist Ukraine! Together we stand! (Sydoriv, 2022).

Inclusion, equity and cooperation have become strategic goals for Ukrainian society. Initially it concerned only persons with disabilities or students with special education needs (SEN), but recently this concept has acquired a more solid and dimensional sense. The military conflict or even civilizational clash in the core of Europe can mark the beginning of a new era of diversity, equity and inclusion on the planetary scale.

The annexation of the Crimea and invasion in the Donbas by the Russian federation in 2014 cut many Ukrainians with disabilities on the occupied territories from assistance and connection with the mailland, many services for persons with disabilities were seriously disrupted, those who could, fled to the territory of Ukraine, but for many it was impossible or dangerous. There was a great demand for the development of the mechanisms to provide support to survivors and the general population. At that time Ukraine received international support that enabled it to start reforms, namely in the spheres of education, health and social services that served the humanization of its policies and growing inclusion of persons with disabilities. It is worth mentioning that democratic nations provided assistance to the peaceful transition and path that Ukraine has chosen. As was declared in the U.S. President Biden's strategic political speeches and acts, the President and his administration are determined to achieve a good future for the nation and international community based on principles of equity, diversity, and inclusion (Tkhir & Sydoriv, 2022, p. 44).

In April, 2022 the UN Committee estimated 2.7 million persons with disabilities affected by the war. They represent a high percentage of those displaced by the war within Ukraine. In the Memorandum on the Human Rights Consequences of the War in Ukraine, Ms. Mijatović, the Council of Europe Commissioner for Human Rights, states that due to the war many people with disabilities have been trapped or abandoned in their homes or care institutions with no access to medication, food, water, sanitation and basic necessities, many have been separated from their

support networks or lost the help of care workers. Persons with disabilities also have difficulties in accessing shelters or evacuation trains (Commissioner for Human Rights, 2022, p.14-15).

The Commissioner emphasizes that states, which signed the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, in situations of armed conflict and humanitarian emergencies, are obliged to take all necessary measures to ensure the protection, safety and dignity of people with disabilities. As of September 2022, the UN Refugee Agency informs that 12,660,508 persons crossed the border from Ukraine, 5,755,970 persons crossed the border to Ukraine. Over four million refugees from Ukraine registered for Temporary Protection or similar national protection schemes in Europe (The Operational Data Portal, 2022). There are no comprehensive statistics on war-affected persons with disabilities, but European Disability Forum informs that over 143.600 Ukrainians with disabilities were displaced as a result of the war, many of them seeking refuge in third countries are segregated in residential institutions (Felix, 2022). The processes and consequences of this big migration need a thorough comparison analysis with the medieval period when the Mongol hordes swept across Eastern and Central Europe causing havoc and humanitarian catastrophe. The population of the Kyivan Rus served as a living shield and a weapon that protected Western Europe.

It is important for the global community to join efforts and develop mechanisms to secure validity and effectiveness of human rights and global security declarations and conventions. The momentum demands the new style of cooperation and treaties. The growing bullying rhetoric of the Russian Federation and its satellites and, especially, the recent events in Ukraine bring the conclusion that the world order is not a stable system with zero entropy, a factor of fluctuating interests, illusions, even brutal madness should be accounted for in future treaties and conventions.

Ukrainians are a freedom-loving nation, with great losses we are protecting lives and dignity, we are an inclusive nation, we include and deserve to be included and we are learners and teachers. The multidisciplinary symposium on Inclusion, Equity, & Cooperation has gathered over a hundred of presentations and abstracts from national and international inclusive education experts, university professors, school teachers, parents, and students. We are grateful to our national heroes and international friends with whom we must build a global equitable and inclusive environment that will guarantee and protect the humanistic values and real lives in the brave new world of the future.

References

Commissioner for Human Rights. (2022). *Memorandum on the human rights consequences of the war in Ukraine*. The Council of Europe. https://rm.coe.int/memorandum-on-the-human-rights-consequences-of-the-war-in-ukraine/1680a72bd4

Felix, A. (2022, June 20). Ukraine - Information for Ukrainians with disabilities and their families. European Disability Forum. https://www.edf-feph.org/war-in-ukraine-over-143-000-persons-with-disabilities-displaced/

Sydoriv, S. (2022, March 24). Stop the russian aggression. Ivano-Frankivsk vocational college. Retrieved from https://ifk.pnu.edu.ua/en/2022/03/24/stop-the-russian-aggression-2/

The Operational Data Portal. (2022). *Refugee situation*. The UN Refugee Agency. https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine

Tkhir, M., Sydoriv, S. (2022). Being optimistic about inclusion: Biden's rhetorical strategy of positive self-presentation reflected in teacher training policy. *Journal of Curriculum and Teaching, 11*(3), 38-46. https://doi.org/10.5430/jct.v11n3p38

Inclusion Ideals and Realities

Clayton Keller

> *"The arc of the moral universe is long, but it bends towards justice."*
> Dr. Martin Luther King, Jr.

The quote by Dr. Martin Luther King, Jr., a leader in the fight for civil rights in the United States, conveys two important characteristics about such struggles to achieve equality and equity for all individuals within a country. The struggle, long and difficult, leads to the desired goal.

These ideas are applicable and valuable to the effort to achieve inclusive education for Ukraine's children and youth with special educational needs and their families. Despite the added hardships and tragic circumstances resulting from Russia's invasion in February 2022, the pursuit of inclusive education cannot wait. Already imperative to achieve the goals of the 2017 law, inclusive education is even more critical as the push is also part of the country's successful resistance to the war. The goal of inclusion will be realized, but the endeavor will be long and difficult.

Recent work in special and inclusive education with which I have been involved has brought home the point that there are useful ideas to keep in mind about the arc towards justice. Here are three lessons to remember as you join in the struggle to achieve inclusive education in Ukraine as future educators.

A friend and colleague from my years at Qatar University, a master's student I taught there, and I examined special and inclusive education in the Arab Gulf countries: Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabia, and the United Arab Emirates (Al-Hendawi, Keller, & Khair, 2023). We examined the extent to which these countries' values, laws, policies, and international commitments to disability rights in the area of education—their ideals—were being achieved—the realities of special education.

We found that the ideals these Gulf countries hold about educating their children and youth with disabilities are comparable to those of most other nations but they were not being achieved. The national education systems of five of the six countries were still developing. All countries provided either limited or moderate special education services. And inclusive education occurred at a low level. We also considered what effects the special education ecosystem—the "wide array of interconnecting and interrelated services, resources, and supports" that need to be

"both well-developed and in place in order that an appropriate and meaningful education for a country's children and youth with disabilities and their families can be delivered" (p. 6)—might have on the ability of these countries to reach their goals. Focusing on special educator preparation and special education research that was contextualized to the region or a specific country, although progress had been made in both of these areas, there is still much work to be done.

Special education, and even public education, are relatively new in these Arab Gulf states and it takes time to build up the infrastructure needed to support these systems. We noted, however, that "[m]ost if not all nations still have outcomes that are desired but not achieved" (p. 7) even if their special education systems are well-developed and have been in existence for a long time. "Maybe the realities of reaching their ideals that countries face are universal, too, just to different degrees" (*ibid.*). A lesson to take away from this is, keep working towards the ideals.

As an example of how a country is trying to improve how it serves its children and youth with disabilities and their families well, I was part of a project to help Botswana develop a national special education policy. Starting with the Revised National Policy on Education of 1994 and continuing through other policies and strategic plans over the years, the country sought to provide relevant and quality education to all children. Yet more than 25 years later, our project found that there were still numerous issues and barriers that adversely impacted the inclusion, participation, retention, transition, and academic performance of learners with special educational needs and disabilities. Efforts were also needed to help Botswana fulfill its international commitments regarding persons with disabilities as outlined in the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) and the United Nations 2030 Sustainable Development Goals (SDG).

The new special education policy and its accompanying components—policy guidelines, an implementation plan, and a monitoring and evaluation framework—were developed to rectify these situations. Seventeen policy areas were targeted to improve the special education ecosystem in the country: societal attitudes; assessment, identification, and placement; access to education; accessibility; early childhood services; curriculum and resources for teaching and learning; provision of support services; examinations and tests; transition and progression support services; tertiary education; educator preparation and professional development; school- and unit-level coordination; parent engagement and collaboration; governmental and non-governmental coordination; data management; funding and sustainability; and policy implementation.

What is a lesson from Botswana's efforts? It is important, even necessary, to check on progress towards one's ideals for special and inclusive education in order to adjust the course if needed.

You as a teacher might read these two examples about countries' ideals and efforts to provide their children and youth with disabilities with equitable access, opportunities, outcomes, and benefits in the education they receive and think, "What role is there for me as just one person?" As a third lesson, think of Ukraine's educational enterprise to serve its children and youth with special educational needs

as a giant tapestry, as big as the country itself. The warp for the loom consists of Ukraine's values, ideals, and dreams for this portion of its population. Every person connected with the enterprise—the students with disabilities themselves, their parents and families, classroom teachers, special educators, specialists from varying professions, school and educational authority administrators, professors, government officials, and more—collectively weaves the weft of the tapestry, contributing what they can, adding new achievements to the old accomplishments, advancing the never-ending tapestry of inclusive education row by row. And as you weave the tapestry, know that you are also leaders in inclusive education who "hand one another along" as Robert Coles, quoting the author, Walker Percy, says moral leaders like you should do.

References

Al-Hendawi, M., Keller, C. E., & Khair, M. S. B. M. (2023). Special education in the Arab Gulf countries: An analysis of ideals and realities. *International Journal of Education Research Open*, *4*, 100217. https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2022.100217

Coles, R. (2000). *Lives of moral leadership*. New York: Random House.

Kids, Books, Pets: How Reading Aloud to Animals Can Boost Children's Literacy Skills

Kimberlie Hamilton

Everyone loves a story, right? As a children's author who writes nonfiction about animals, nothing made me happier than to learn recently about a wildly innovative idea to bolster children's reading skills – having kids read to their pets.

As it turns out, reading to dogs, cats and other pets can greatly improve children's literacy. In one study, young people who read aloud to dogs for just 10 to 15 minutes a week experienced a 12% increase in reading proficiency. In another programme, therapy animals were sent to schools and libraries to serve as reading companions for children. By practicing their reading skills with a buddy at their side, participating pupils boosted their proficiency by at least two grade levels within 13 months.

The question is, why does reading to pets work? Here are six reasons why it's a win-win:

Pets are the perfect audience. Pets are good listeners, never judge or laugh or criticize, and are happy to let children go at their own pace. That's a very important consideration for SEN teachers, schools seeking to foster a more inclusive and equal learning environment, or any child who feels self-conscious reading aloud in front of other people.

Children and animals have a natural bond. It's estimated that 70% of children talk to and confide in their furry friends. I certainly did this as a child, and – full disclosure – I still do to this day. Oftentimes, it's just plain easier to talk to a pet than it is to another human.

Animals with four legs help children relate better to animals with two legs. Dealing with people can be difficult for some kids. Being around animals can

lessen anxiety and provide a boost of self-confidence that often has a positive impact on their interactions with other humans.

Reading to pets helps develop empathy and compassion. Shelters with reading programmes typically require young volunteers to attend a training session, during which they learn how to identify and respond to an animals' body language. They also develop a greater sense of empathy by learning to see the world from a dog's or cat's perspective. Kids have an extra advantage over grown-ups here, seeing as they are much closer to the ground!

Being read to helps fearful or shy pets get adopted. Reading to shelter dogs and cats not only benefits kids, it also helps the animals by making them more comfortable around people. An animal that is friendly and approachable is much more likely to be adopted than one cowering at the back of its cage.

Reading to dogs is fun. Most shelters with reading programmes encourage kids to bring in their favorite books to share with the dogs and cats waiting to be adopted. That's the thing about a fantastic book – it's a pleasurable experience that can be shared with someone else. Especially someone who is an attentive listener, as animals so often are.

The great thing about all this is, a child doesn't need to go to an animal shelter to experience the benefits of reading to a dog or cat – it's something they can do right at home with their own pet. Any kind of pet will do (a dog, cat, bird, turtle, hamster, lizard…even a plush animal toy can be used very effectively). I might be biased here but I have a hunch that animals – and kids – might enjoy some inspiring real-life stories from books about animals. I'd be beyond thrilled to see a child reading one of my books to a furry friend. Hopefully someday. Fingers crossed!

For further reading:

Syrnyk, C., McArthur, A., Zwack, A., Handelsman, A. (2022). Supporting young readers: a mixed-methods study of their literacy, behaviour, and perceptions when reading aloud to dogs or adults. *Early Childhood Education Journal,* 51, 1091–1105. https://doi.org/10.1007/s10643-022-01392-5

Friesen, L., & Delisle, E. (2012). Animal-assisted literacy: A supportive environment for constrained and unconstrained learning. *Childhood Education, 88*(2), 102–107. https://doi.org/10.1080/00094056.2012.662124

Wigfield, A., Gladstone, J., & Turci, L. (2016). Beyond cognition: Reading motivation and reading comprehension. *Child Development Perspectives, 10*(3), 190–195. https://doi.org/10.1111/cdep.12184

Reflections of Transition Programming Spring 2024

Stephanie Fitzgerald

In the fall of 2019, I was asked, by Renata Ticha and Brian Abery of the Institute on Community Integration's Global Resource Center on Inclusive Education to join two colleagues to travel to Ukraine to provide workshops on inclusive education. Our trip was funded by the US Embassy in Kyiv under a grant entitled *Developing Leadership Capacity in Inclusive Education: A U.S. - Ukrainian Partnership*. The

three of us traveled to Kyiv, Khmelnytskyi, Lviv, and Ivano-Frankivsk providing workshops for the Regional Workshop on Inclusive Education.

My role in these workshops was to speak about the transition of individuals with special needs in the United States. The concept of transition programing was not known in Ukraine. My interpreter, Valya, told me she would have to explain the concept of transition to the audience as they had no reference for it. At the time of our visit the education system in Ukraine did not have programs that help students with special needs move from childhood to adulthood, to find meaningful employment, post-secondary education, or independent living. I hope discussions will continue about how to develop transition programming within the school system.

Before I reflect on my previous writings regarding the topic of transition I would like to reflect on my time in Ukraine. Our trip to Ukraine was only a week but it made an enduring impression on me. I can remember being in awe at the majesty of the cathedrals and architecture of the cities we visited. I remember being in Independence Square in Kyiv and contemplating the history of a country fighting for its independence. How did we know then that the struggle would take such a monumental turn! But what has left me with a love of Ukraine is the people I met during my visit. The kindness and generosity of Ukrainian people was shown to us everywhere we visited, whether it was being met with a rose at the train station in Ivano-Frankivsk, treated to a plethora of traditional foods or showered with gifts. the folks we met showed us what a proud and giving people they are. Sergiy recently reminded me of a request I made during our visit… I love the intricate design of Ukrainian Easter eggs and wanted to bring some home as gifts for my daughters. I thought they would be easy to find in a gift shop. I asked Sergiy where I might find them, and he wasn't sure it was possible to find in November, yet he made it a mission of his students to find me those precious eggs! They went on a search and found them for me! If you were one of those students, thank you! They were special before but now they are even more special. Our trip was short, but our connections to the people will last a lifetime.

Here is a condensed overview of the topic of transition from S. Fitzgerald's (2019) previous writings.

The purpose of education is to provide people with the skills and knowledge to become independent, successful adults who contribute to their communities and greater society. The life transition we make between childhood and adulthood is an important step for everyone. For students with special needs, it becomes the focus of their educational plan. In the United States, education for people with disabilities is guided by the Individuals with Disabilities Education Act (IDEA, 2004) and the Individual Education Plan. IDEA mandates the transition from school age to adulthood must be addressed in an Individualized Education Plan (IEP) and a Transition Plan must be written. Under IDEA, schools in the U.S. must begin discussing the transition needs of students with special needs no later than age 16 but some planning may start at age 14 or earlier.

Planning for transition begins with a look at an individual's adeptness in the areas of independent living, employment, and post-secondary education. The person's strengths, interests, and areas of need emerge through this evaluation process and a transition plan is written. Their plan must reflect the hopes and dreams for their future. This idea is called person centered planning. Other members in this planning process are the general and special education teacher, educational and transition specialists, family member(s), and staff from vocational rehabilitation and any community-based services deemed appropriate in helping the person reach the goals of their plan. Coordination between these different team members in supporting the person's goals is crucial.

If a person's transition goals are not met by the end of the traditional 12th year of school, they can continue receiving services until they reach the age of 21. These services typically happen in a transition program run by the student's local school district. During this time, it is important to connect persons with disabilities to the various community and employment agencies who provide services to youth and adults with disabilities. This idea ensures the person with a disability receives the necessary support to be and remain successful in their adult lives. These agencies may provide people support in the areas of housing, employment, financial literacy, and community participation. Some are government agencies while others are non-governmental agencies intended for the purpose of helping people with disabilities.

Transition programs are designed to assist people in obtaining the skills they need to achieve independence as an adult. A transition program usually includes instruction in independent living skills such as personal hygiene, dressing and clothing care, health care, cooking, eating, nutrition, home management and home safety. Additional lessons might include instruction in financial management, personal growth, awareness, problem solving, community access, and recreation and leisure activities. Travel instruction is provided to help people learn how to navigate and travel in their communities independently. Finally, employment and post-secondary training (i.e., specialized training programs, college, trades training etc.) are pivotal areas of focus to many people as they transition into adult life.

Helping people advance their knowledge of the necessary self-advocacy skills needed for success is also an important part of any transition program. However, acquiring these skills is a lifelong endeavor and should be a part of a person's development from an early age. People must learn all they can about their disability and what accommodations and modifications will help them be successful in life. They must also develop communication, problem solving and self-determination skills so they are able to discuss their strengths and needs and receive the support they may need at home, work, or school. Young adulthood is an important time to develop confidence in one's ability to speak up for oneself.

Employment drives a sense of achievement. It provides people with purpose and when paid, it provides financial independence. An integral part of any transition program is employment, whether paid or unpaid. Paid employment means working for an employer that pays a wage or having one's own business. It may be a retail store, a restaurant, office building, childcare center or a wide variety of things

people do to earn money. Unpaid work experiences may be in the same settings, but the person volunteers their time. Unpaid settings would be used to explore the world of work and learning job readiness skills to ensure success for future paid employment. Students may also volunteer or do an internship to discover their strengths and interests. These opportunities also allow them to learn to advocate for themselves and others so people with disabilities have better opportunities in society.

A Work-Based Learning (WBL) program is fundamental to the transition process. It is a federally formalized teaching program that consists of instruction by a licensed work coordinator specializing in working with people with special needs. WBL activities occur together at school and worksite. It involves a sequential building of knowledge and skills in career awareness and exploration as well as critical thinking skills (MDE, 2019). Classroom instruction, job development, and exploration in the community are all integral to Work-Based Learning programs. The classroom component includes instruction in workplace safety, rights and responsibilities, rules, conduct and expectations, employability, career planning, financial literacy, technology, and communication. The worksite component includes real work experiences in the community.

Of utmost importance to employment success is soft skill development. Soft skills are the interpersonal traits one possesses that helps maintain relationships with people. These skills go beyond employment and must be addressed in all aspects of a person's transition program. According to C. Bremer and J. Smith in an article written for the Nation Center for Special Education and transition "Well-developed social skills can help youth with disabilities develop strong and positive peer relationships, succeed in school, and begin to successfully explore adult roles such as an employee, co-worker/colleague, and community member" (Bremmer & Smith, 2004). If we can help students gain the necessary skills in these areas, and incorporate work-based learning items listed above, their chance for successful employment increases.

Building community partnerships with local businesses is another critical element to a successful WBL program. The students get experience in "real work" environments and employers have an opportunity to see the value of the individual's work. Lindsay, S., et al. conducted a review of literature focused on the benefits of hiring people with disabilities. In their review, they found that employers see many benefits to hiring people with disabilities. Among the benefits are improvements in profitability (e.g., profits and cost-effectiveness, turnover and retention, reliability and punctuality, employee loyalty, company image), competitive advantage (e.g., diverse customers, customer loyalty and satisfaction, innovation, productivity, work ethic, safety), inclusive work culture, and capacity awareness. Secondary benefits for people with disabilities included improved quality of life and income, enhanced self-confidence, expanded social network, and a sense of community (Lindsay et al. 2018).

Parents are essential members of the transition team and have influence on their young person's success in becoming independent adults. Their role in developing a

strong transition plan is imperative. By helping their youth identify accommodations and modifications that will help them in adult life helps promote success. These may be supported through the Americans with Disabilities Act (ADA).

Including and supporting students through a well-planned transition process in schools and transition programs is critical to ensure they are provided with the best opportunities to succeed in their personal and professional lives. Through rigorous transition planning, support from the IEP team, and opportunities for career exploration students are able to design successful paths for their futures. Through this process they gain confidence and the self determination to advocate their strengths and find accommodations to address their needs.

Here are some reflections from individuals who have been through the transition programming.

My Success Story. My name is Pierre Young, and I have autism spectrum disorder. I grew up in Special Education. During high school I started off as working at a job site with Saint Paul Public Schools in the Skills Uniquely Marketable In Technology (SUMIT) computer training program. The supervisor of the program taught me a lot of computer skills, such as typing skills and emailing a mentor from the University of Minnesota. At that time, I never would've thought of training people 10 years later in the AmeriCorps Community Technology Member Project (CTEP).

After high school I was enrolled in the Focus Beyond Transition Program where I was learning job skills and how to build a resume to be ready for the real world. Focus Beyond taught me a lot of life lessons. I am grateful for all the help I had from staff, especially my case manager who was very supportive. Focus Beyond helped me get a job at Macalester College, working in food service for 7 years. There I learned customer service by serving food to college students, staff, and faculty. I was promoted to a cold prep cook where I served at the salad bar station.

While I was still at Macalester, I applied at Saint Paul College for the first time. I finally wanted to achieve my goal of becoming a videogame designer. I ended up majoring in Computer Graphics and Visualization and received my Associate of Arts Degree. As I was closer to graduation, I was struggling with how to leave Macalester for good and still wanting to pursue a career in technology. That's when I ran into AmeriCorps recruiters. It was at a job fair at school. They were looking for people who wanted to become technology tutors for a program called Community Technology Empowerment Program (CTEP). Ironically one of the service sites was at the school I was going to transfer to, Metropolitan State University.

So, it was a win-win situation when I started CTEP and Metro State around the same time. CTEP has been a great program for me the last two years. The staff have treated me well. I am happy, and my CTEP program director found me work after I left CTEP. I'm now an electronic sports coach (Esports) for the Phyllis Wheatly Center. I am motivating people of color such as myself, in the gaming league. I motivate them to become great gamers. I also help them develop skills working as a part of a team. Working in Esports is the first step of starting my gaming career! The next step is to remotely work for major gaming companies that are out of state.

A poem written by a former Focus Beyond Transition School student.

Focus broke my mask. They showed me the genius behind it.

I am the girl who broke out of her shell.

I am creativity, beauty and intelligence.

I couldn't have done that without the support of my friends and family.

Especially at focus beyond.

I've been taught patience, compassion, and self-love.

I've helped people break free from their masks, and shine a spotlight on their beauty, self-love and self-confidence.

Staff and students ARE Focus Beyond.

It is a place of support,community, exploration, comfort, learning and laughter.

We are a family.

We are so much more than meets the eye.

We are Focus Beyond!

"If I would have to give advice to my younger self, it would be, "Be brave and persevere. Despite the hardship you have experienced and the incredible amount of challenges you have overcome, you will likely encounter more. However, keep your head up high and tell yourself that "I got this; I am stronger than the struggles in front of me". Nothing is worth achieving if it comes easy." Dee Paw.

References

Bremer, C., & Smith, J. (2004). *Teaching social skills (NCSET Information Brief)*. University of Minnesota, Institute on Community Integration, National Center on Secondary Education and Transition. University of Minnesota Digital Conservancy. Retrieved from https://hdl.handle.net/11299/172845

Fitzgerald, S. (2019). Transition from school-age to adulthood. In R. Tichá (Ed.), *Handbook on community living and employment* (pp. 29–33). Institute on Community Integration, University of Minnesota; Life Route Foundation.

Lindsay, S., Cagliostro, E., Albarico, M., Mortaji, N., & Karon, L. (2018). A systematic review of the benefits of hiring people with disabilities. *Journal of Occupational Rehabilitation, 28*(4), 634–655. https://doi.org/10.1007/s10926-018-9756-z

Minnesota Department of Education. (2021). Career and Technical Education: Work-based Learning. CTE: Work-Based Learning. https://education.mn.gov/MDE/dse/cte/prog/wbl/.

PTSD in Children: Advice for New Educators

Nolan Patrek

Hello, future educators! Even though we are halfway around the world, we, American teachers, are awed by the immense courage and resilience of the Ukrainian people. In my short time in Ukraine, every person I met was hospitable, proud of their country, and dedicated to learning. This resilience extends to the students I visited while in your country. It pains me to think that many of these children must live through the horrors of war.

As you prepare to be the new generation of Ukrainian educators, I would like to offer what little wisdom I have gained by working with students with special needs

for 15 years. I hope that this paper will equip you with the knowledge and tools to create inclusive classrooms that support teenagers who have experienced trauma, whether from war or any other childhood circumstance. As you prepare to guide young minds, a unique challenge awaits – teaching teenagers who have lived through the stress of combat. Their experiences will undoubtedly shape their learning and behavior. Understanding how trauma manifests, particularly Post-traumatic Stress Disorder (PTSD), is crucial to creating a supportive and inclusive learning environment.

Understanding the impact of war on children

Children are profoundly vulnerable to the effects of war, often experiencing violence, loss, displacement, and pervasive uncertainty. This exposure can significantly affect their development and well-being (Masten & Narayan, 2012). I currently work with refugee students affected by gang violence in Mexico, war in Somalia, and gun violence in America. Through this work, I've gained a deeper understanding of how trauma impacts students' thinking and how best to support them. Importantly, the strategies that help these students often benefit the entire classroom. Here are some common challenges I've observed:

- Hypervigilance and Anxiety. Childhood trauma can lead to hypervigilance, manifesting as heightened startle responses, difficulty relaxing, and persistent fear for safety (Williamson et al., 2013). Teachers can create calmer environments by minimizing noise, maintaining predictable routines, and providing advance warning when changes are necessary.
- Difficulty with Emotions. Students impacted by trauma may struggle with emotional regulation, leading to angry outbursts, withdrawal, or seeming emotionally numb (Cook et al., 2005). This is often misconstrued as defiance or laziness. Explicitly teaching emotional vocabulary and providing healthy outlets for expression (art, journaling, or talking to a counselor) is crucial.
- Dissociation. To cope with overwhelming feelings, students may "zone out," – which can appear as inattention or lack of motivation (Ford & Courtois, 2020). Teachers should remember this may be a trauma response and employ gentle redirection techniques (calling their name, soothing words), while teaching students self-monitoring strategies.
- Re-experiencing Trauma. Nightmares, flashbacks, and intrusive thoughts are common, particularly after intense experiences. This can significantly impact focus and sleep patterns (Van Der Kolk, 2014). Teachers should refer students to a trauma-trained counselor and teach calming techniques like deep breathing.

Creating a trauma-informed classroom

You can foster healing and learning for your students by creating a trauma-informed classroom.

- Safe and predictable. Consistent routines, clear expectations, and spaces for safe expression provide a sense of security (Overstreet & Chafouleas, 2016).
- Positive relationships: Building trust and rapport means communicating to students that they are seen and valued (Crosby, 2015).

- Open communication. Encourage safe, supportive conversations about experiences and offer resources as needed.
- Building resilience. Mindfulness, creative expression, and physical activity support emotional coping (Miller-Karas et al., 2023; Spinazzola et al., 2014).
- Collaboration. Teamwork and positive interactions foster a sense of belonging.
- Differentiation. Recognize that trauma can affect learning. Be patient, yet maintain high expectations to promote students' growth (Wolpow et al., 2009).
- Self-care. Prioritize your own well-being, as supporting traumatized students can be emotionally taxing (Walkley & Cox, 2013).

References

Cook, A., Spinazzola, J., Ford, J., Lanktree, C., Blaustein, M., Cloitre, M., ... & Van der Kolk, B. A. (2005). Complex trauma in children and adolescents. *Psychiatric Annals, 35*(5), 390–398. https://doi.org/10.3928/00485713-20050501-05

Crosby, S. D. (2015). An ecological perspective on emerging trauma-informed practices in schools. *School Psychology Forum, 9*(1), 18–29.

Ford, J. D., & Courtois, C. A. (2020). Complex PTSD, affect dysregulation, and borderline personality disorder. *Borderline personality disorder and emotion dysregulation, 7*(1), 1–12.

Masten, A. S., & Narayan, A. J. (2012). Child development in the context of disaster, war, and terrorism: pathways of risk and resilience. *Annual review of psychology, 63*, 227–257. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100356

Miller-Karas, E., Stepleman, L., Bair, M., & Long, A. (2023). School-based trauma-sensitive interventions for elementary students: A systematic review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review, 145*, 107662.

Overstreet, S., & Chafouleas, S. M. (2016). Trauma-sensitive schools: A framework for school-wide intervention. *Communique, 45*(3), 1.

Spinazzola, J., Rhodes, A. M., Emerson, D., Earle, S., & Monroe, K. (2014). Yoga therapy for children and adolescents with complex trauma. *Psychiatric Annals, 44*, 365-373.

Van der Kolk, B. A. (2014). The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma. Penguin.

Walkley, M., & Cox, T. (2013). The lived experience of vicarious trauma: When nurses care for survivors of trauma. *Journal of Clinical Nursing, 22*, 2706–2715. https://doi.org/10.1111/jocn.12340

Williamson, V., Creswell, C., Fearon, P., Hiller, R., Baird, J., Grkovic, J., ... & Halligan, S. L. (2013). The role of work-family conflict and support in the relationship between perfectionism and hyperarousal in posttraumatic stress disorder. *Occupational Environmental Medicine, 70*, 441-448.

Wolpow, R., Johnson, M. M., Hertel, R., & Kincaid, S. O. (2009). The heart of learning and teaching: Compassion, resiliency, and academic success.

Paving the Way for Possibilities: Providing Hope for the Future for for Children and Youth with Emotional and Behavioral Disorders

Katie Bonawitz

Students exhibiting emotional and behavioral disorders is not a new phenomenon. The Education for All Handicapped Act, now called Individuals with Disabilities Education Act, included a category for "emotionally disturbed" in the

original law, 1975. Specific criteria for emotional disturbance were not added until IDEA 1997. In the state of Minnesota, USA, the teaching license specific to emotional and behavioral disorders launched in 1991. This new license provided a foundation to better understand the needs of students with emotional and behavioral disorders and to learn how to appropriately evaluate, teach and support these students. However, it is important to note that as we continue to learn more about the needs currently exhibited in our classrooms, our teaching practices also need to change.

Throughout the world, emotional and behavioral disorders are generally seen in two different models, the social model and medical model. The social model of disability says that disability is caused by the way society is organized. The medical model of disability says people are disabled by their impairments or differences (Disability Nottinghamshire, n.d.). In the United States of America, the social model is used to determine programming in the K12 schools. Additionally, there are specific definitions and criteria that individual states use to determine E/BD. In the state of Minnesota, for students to meet criteria and receive special education services under the disability category of Emotional Behavior Disorders (EBD), [they] must demonstrate behavioral consistency by having an **established** pattern of one or more of the following emotional or behavioral responses:

A. withdrawal or anxiety, depression, problems with mood, or feelings of self-worth;

B. disordered thought processes with unusual behavior patterns and atypical communication styles; or

C. aggression, hyperactivity, or impulsivity.

The established pattern of emotional or behavioral responses must

- adversely affect educational or developmental performance, including intrapersonal, academic, vocational or social skills;
- be significantly different from appropriate age, cultural or ethnic norms; and
- be more than temporary, expected responses to stressful events in the environment.

The emotional or behavioral responses must be consistently exhibited in at least three different settings, two of which must be educational settings, and one other setting in either the home, child care or community.

The responses must not be primarily the result of intellectual, sensory, or acute or chronic physical health conditions (*MS s 120.17; L 1999 c 123 s 19,20,* 2007) (Revisor of Statutes, 2007).

Characteristics of E/BD

There are numerous characteristics of E/BD that students may exhibit and they fall into one of two categories, external and internal. The most common disorders include anxiety, depression, oppositional defiant disorder, conduct disorder, and schizophrenia. The characteristics that manifest externally include aggression, acting out, and non-compliance. The characteristics that manifest internally include being withdrawn, depressed, anxious, obsessive, and compulsive. Students with E/BD typically have normal intelligence but their significant behavioral and/or emotional challenges cause a barrier to learning (Turnbull et. al, 2020).

Causes of E/BD

Causes of emotional and behavioral disorders include interactions between biological and environmental factors. Biologic factors include genetics, and temperament. Environmental factors include school, family, and community. Additionally, between 1995-1997, Felitti, Anda, and their colleagues conducted seminal research on the effects of Adverse childhood experiences (ACEs). Their work has changed the landscape of how educators evaluate, and teach students with emotional and behavioral disorders.

The evaluation of E/BD

When evaluating students to determine if they have emotional and or behavioral disorders, there are multiple methods education professionals use. These include a combination of norm-reference assessments, rating scales, interviews, and functional behavioral assessments (FBA), as examples. These allow the professionals to evaluate the whole child and collect data from multiple environments. Some of the evaluations are in an isolated 1:1 setting and others, such as the FBA, are conducted in classrooms, playgrounds, and other school settings.

The FBA is an important process that leads to understanding the cause of the behavior which then leads to a positive behavior intervention plan (PBIP). This PBIP allows the education team to provide the best possible supports for the student to be able to make progress in school.

Statistics of E/BD

It can be helpful to understand the population of students with E/BD and how common their needs are. In Minnesota, 1 in 10 children have mental health issues severe enough to cause impairment (academic, social, psychological) (Minnesota Association Children's Mental Health-MACMH); Two thirds of children with mental health issues do not get the help they need (Center for Mental Health Services-CMHS); one in four families of all social classes are impacted by mental illness/disorder/diagnosis (Minnesota Department of Education); about 1 in 5 children and adolescents have signs/symptoms of a DSM-V diagnosis in the course of a year (Minnesota Department of Education); and finally, at the national level in the USA, youth ages 13-18:

- 20% live with a mental health condition.
- 11% have a mood disorder.
- 10% have a conduct disorder.
- 8% have an anxiety disorder (National Institute of Mental Health-NIMH)

Brief summary. When thinking about teaching and supporting students with emotional and behavioral disorders, it is important for educators to aim to understand the individual. Educators need to remember that each child is unique. Educators need to find the cause along with learning the strengths of the individual. The educator needs to ensure they have created safe and caring environments and that they use safe and caring practices when working with students with E/BD (Center on the Developing Child, n,d.).

References

Center on the Developing Child. Harvard University retried from https://developingchild.harvard.edu/

Disability Nottinghamshire. (n.d.). The Social Model vs The Medical Model of Disability. Retrieved from https://www.disabilitynottinghamshire.org.uk/.

Minnesota Department of Education. Retrieved from https://education.mn.gov/mde/index.htm.

National institute of mental health. Retrieved on March 30, 2024 from https://www.nih.gov/

Turnbull, R., Turnbull, A., & Wehmeyer, M., Shogren, K. A. (2020) *Exceptional lives: Practice, Progress, & Dignity in today's schools* (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Revisor of Statutes. (2007, October 12). Minnesota Administrative Rules. *Minnesota Legislature. Regulations*. Retrieved from https://www.revisor.mn.gov/rules/3525.1329.

Language and Communication Skills in Inclusive Environment

Tetyana Polyakova and Lidia Sydoriv

Language is the precious tool that humanity uses for its existence, wellbeing, and development. Our college trains educators who will raise the future generations ensuring equality, equity, cooperation and communication. Adhering to the UNESCO (1994) -initiated international movement "Education for All", education holds a prominent place in the lives of every person and serves as a priority task to meet the educational needs of each community.

What is the reason for communication, orally, in writing or using other, more inclusive means? Language and communication skills are a social phenomenon that define and develop speech activity of an individual. Dell Himes, a prominent specialist in linguistic anthropology and sociolinguistics spoke about communicative competence that both a speaker and a listener must possess in order to communicate appropriately in different social contexts (Lillis, 2006). Communicative competence acts as a set of personal characteristics, knowledge, skills that allow implementing ideas, solving problems, communicating, and acting creatively. Speaking is a part of identity and belonging of a person that can share unique and common characteristics with other people in society.

Building language and communication skills should begin at an early stage, a child must have a sufficient vocabulary and the ability to use speech patterns, form expressions, ask and answer questions to participate in conversation. When a child requires special needs services, a language teacher participates in a multiprofessional team of support.

Thus, language and speech development aim at developing verbal (or nonverbal) communication skills and dealing with speech disorders. It involves interventions by relevant specialists combined with the help of general educators and parents. A teacher can show leadership in applying a social approach to foster social skills, identity and belonging of a child. Speech and language are tools of social communication. By speaking, a person can share a wealth of thoughts and feelings, thus our communication and cooperation can stop wars and misery.

Fluent speaking is a skill that requires effort and persistence. Some early age students may have difficulties with articulation of sounds and speaking. Traditionally, specialists use therapeutic approaches to speech disorders in order to "correct" them and develop communicative skills. At the same time, there are disabilities caused by serious pathologies and the task of a teacher is to improve the quality of life of the students.

There have been positive changes in the global perceptions of disability. Ukrainian general education is transitioning from a medical approach to a social one when disability is not viewed as a defect located within an individual. Constantino et al. (2020) argue that the social model offers a dynamic counter narrative to the traditional view on special educators as experts and holders of knowledge while persons with disabilities are the recipients of this expertise. Emerged from within the disability rights movement, the social model sees the way society is structured as disabling rather than physical impairment itself. Disability is experienced when a person is unable to participate fully in society through a mismatch between their body and the environment around them; thus, disability is not an inherent characteristic. The social approach makes society and the education system review its norms, attitudes and methods concerning fluency. According to this approach, persons with speech disorders are the holders of experience and knowledge; professionals are their allies and advocates for social change. Communicative competence facilitates forming and maintaining relations with other people employing abilities and skills of speech interaction that ensure effective verbal and non-verbal interaction. Language, communication, and social skills as well as a person's identity are closely interrelated and influence one another. That is why the development of communication skills of students is one of the primary tasks of a teacher. What can be done to equip our teachers with inclusive competencies?

There is a need for extensive research. There are interesting findings concerning bilingual children with speech disorders conducted by Johanne Paradis showing that a child with special language disorder who learns two languages simultaneously does not necessarily change his or her proficiency with respect to those aspects of language that are considered to be clinical markers for monolingual children with speech disorders. It is explained that the mechanism causing the difficulty with two linguistic structures is internal to linguistic representation, thus, the reduced input a bilingual child receives in each language compared with monolinguals would not impact on their (in)ability to represent the structure (Paradis, 2007, p. 551). The invasion of the Russia forced many Ukrainians to migrate to other countries and learn their language, therefore we believe that speech and language should not be the barriers for social and cultural integration, but the assets provided the proper inclusive environment is organized in and outside the school.

Modern society demands equity and cooperation. Inclusive schools are places for each student to learn, gain skills and develop. Student's progress depends greatly on measures taken to eliminate barriers in communication and social interaction, and deal with lack of experience and resources. Special needs services involve replacing and compensating communication disabilities, correcting communication

errors or providing alternative ways of communication. The teacher's activity should consist of a number of measures aimed at development of communicative skills; alternation of different activities, techniques and methods in order to ensure effective inclusion of students, their socialization and academic progress.

Our college trains educators and we pay special attention to their inclusive competence. Have a look (or a hear) at the video of our students and teachers. The poetic lines were dubbed in sign language, you are also welcome to turn on video subtitles in Ukrainian and English (Inclusive Education Community, 2023). Let's unite, cooperate and sustain inclusive efforts.

References

Constantino, C., Campbell, P., & Simpson, S. (2022). Stuttering and the social model. *Journal of communication disorders, 96*, 106200. https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2022.106200

Lillis, T. M. (2006). Communicative competence. In K. Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language & Linguistics* (2nd ed., pp. 666-673). Elsevier. https://doi.org/10.1016/B0-08-044854-2/01275-X.

Paradis, J. (2007). Bilingual children with specific language impairment: Theoretical and applied issues. *Applied Psycholinguistics, 28*(3), 551-564. https://doi:10.1017/S01427164070703

UNESCO. (1994). Statistical yearbook: 1994. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Inclusive Education Community. (2023, August 23). Зродились знов великої години. Вітання від студентів Івано-Франківського коледжу. Ivano-Frankivsk vocational college. Retrieved from https://youtu.be/7ScYLODbM2o?si=chKVzIHmKL9o_JjX

Can Creative Writing Help Children Combat The "Cult Of Perfection"?

Kimberlie Hamilton

When radar pioneer Robert Alexander Watson-Watt developed a system to detect airplanes during World War Two, it was a breakthrough that contributed to the RAF's 1940 victory at the Battle of Britain. Explaining the decision to employ his far-from-perfect system to protect British shores, Watson-Watt said, "Always strive to give the military the third best, because the best is impossible and second best is always too late" (Dobrin, 2014).

Had Watson-Watt doggedly kept at it until he'd come up with the absolute best possible solution for detecting enemy planes, many thousands of lives might have been lost. His cheeky quip about the value of delivering "good enough" was not an endorsement of sloppiness or couldn't-care-less-ness. He meant that the quest for "the best" doesn't necessarily mean "perfect"; there are times when the best option is to do whatever you can do under the circumstances. (O'Morain, 2019)

This "good enough" mindset may be going the way of the dodo, as the quest for perfection has seeped into nearly every aspect of modern-day life. While typically associated with admirable traits such as perseverence, determination and setting high standards, there's a growing consensus among researchers that perfectionism

has evolved into something more harmful than good – an obsession doomed to cause feelings of inadequacy, frustration and fear of failure (McBain, 2018).

The question for parents and teachers is, how does this pervasive "cult of perfection" impact children's mental health and their ability to be creative? Can giving young people opportunities for creative expression help them develop the confidence and strength to withstand today's relentless pressure to be flawless? Or, as some would say, are such activities more akin to "frivilous play"? (Essex, 1997).

The notion that we should all be working towards some lofty "ideal" is far from new, dating back to the days of Aristotle. Yet how this ideal is defined and what children are taught to value varies greatly from culture to culture. I experienced this disparity firsthand while teaching English in Japan, when I realised that eastern and western perceptions of "perfection" and "beauty" are often fundamentally different.

Consider the Japanese concept of *wabi-sabi*, which celebrates the beauty of imperfection. An example of *wabi-sabi* is "golden joinery", the Japanese art of repairing broken pottery by mending – and accentuating – the cracks with a mixture of laquer and powdered gold or silver. To see an object's "flaws" as something not to be disguised but rather highlighted as unique and desirable was a radical departure from how my western eyes viewed the world.

This *wabi-sabi* outlook could also be applied to creative writing and other art forms, although implementing it in the west within an academic environment could prove to be a challenge. The current national curriculum in Great Britain, for example – with its highly structured emphasis on spelling, grammar and phonics – leaves students with little time or inclination to explore the artistic side of writing or embrace the "messiness" so integral to the creative process (Liebowitz, 2019). While one cannot "break the rules" without first mastering them, as some have argued (and rightly so), the risk we take by focusing solely on exam performance is that children will miss out on developing equally important skills such as creativity and imagination.

The head teacher of a secondary school in England recently shared an example of this with me. One of her English class students was so adverse to risk-taking that he was literally paralized by the fear of "doing it wrong" and refused to write anything (Chadwick, 2021). My own informal survey of other British teachers working with children of various ages revealed that this fear of failure was not an isolated incident and that things like daydreaming and unstructured play time seem to be falling out of favour, even for very young children.

By all indications, the long-term effects of growing up in a society obsessed with fame, success, materialism and outward appearances are less than reassuring. Studies have shown that in this pressure cooker atmosphere, it's all too easy for children to feel depressed, inadequate and anxious about not measuring up. The 24/7 pressure to excel is intensified because it has never been easier or faster to quantify and rank performance, especially with social media exploiting our instinctive desire for approval and comparison (McBain, 2018).

Given the current state of hyper-vigilence and cut-throat competition for top schools and universities, more and more parents seem to feel the need to set

unattainable standards for their offspring. The "rug rat race", as a 2014 study by the American National Bureau of Economic Research referred to it, has at its source adults whose greatest fear is that their offspring will be left behind (McBain, 2018). It's little wonder then that exam-focused parents (and even teachers) tend to dismiss creative writing as an activity that is nice but unnecessary, more akin to recess than to academic rigour.

This is profoundly disheartening for anyone who loves language and literature, as is the fact that some universities are now opting to axe their English programmes. In 2020, there was a "large raw decrease" in applications for programmes such as history, philosophy, religious studies and language studies, according to data from the UK admissions service UCAS (UCAS, 2020). Experts attribute the decline to far fewer students studying English at A-level, while over the same period there has been a boom in applications for subjects such as computer science, psychology and maths (Fazackerley, 2021).

Former education secretary Gavin Williamson didn't help matters when he said in a speech that universities must focus on technical courses and filling gaps in the labour market "instead of pushing young people on to dead-end courses that give them nothing but a mountain of debt". Enraged academics in the arts and humanities pushed back, declaring that the government has ignored research from the British Academy showing that humanities graduates are just as employable as scientists and mathematicians. On the contrary, it's possible these graduates are even *more* employable – the Academy found that of the 10 fastest-growing economic sectors, eight employed more arts, humanities and social science graduates than any other disciplines (Fazackerley, 2021).

While there may be factors such as parental influence at play, the English Association and other like-minded organisations have pointed fingers at former education secretary Michael Gove, whose radical changes to the English GCSE curriculum in 2017 – changes designed to make exams more challenging – appear to have done the greatest harm. There's also a perception among teachers that the government has shown a "disproportionate support for STEM [science, technology, engineering and maths] at the expense of other subjects, including creative subjects like English" (Fazackerley, 2021).

Creative writing and other forms of personal expression could be ideal tools to help develop these abilities. According to Cambridge University philosopher Alex Carter PhD, "There is a high demand for creativity right now. The creative industry is the fastest growing in the UK, and more and more industries are finding a use for creative thinkers….Undoubtedly, this need for creative thinkers is driven, in part, by the new "efficiencies" afforded by AI and automation" (Carter, 2020).

Science" and "creativity" may not seem like obvious companions at first glance, as the precision, critical thinking and data-driven methods required in STEM fields often appear at odds with creative instincts. In truth, however, the greatest scientific discoveries in history were born out of creative curiosity and a desire to do things differently (Laffarge, 2017), and no less a mind than Albert Einstein once said, "The greatest scientists are always artists as well".

It seems logical to think that developing one's natural creative abilities could be beneficial, no matter one's profession. Yet according to a paper in the journal *American Behavioral Scientist*, a team of researchers looked at the survey responses of more than 13,000 art school graduates and found that "many creative people limit themselves because…they believe their creativity is only relevant in some settings but not in others." This may arise from a romanticised idea of what a "creative" life looks like, a too-narrow view that overlooks the myriad opportunities for inventive thinking in "non-creative" fields (Purtill, 2017). A prime example of this is Steven Sasson, who spent much of the 1970s and 80s focused on developing the first digital camera. He eventually succeeded, winning the 2009 National Medal of Technology and Innovation for his invention, but readily admitted that the journey to get there was far from smooth: "I had a lot of technical failures and communication failures and organizational failures. I tell people I'm kind of good at failure."

What exactly does it take to be "good at failure"? From Sasson's perspective, it all boils down to having a sense of curiosity. "Your initial reaction to failure should be 'Why did this happen?' and not 'What will people think of me?' You need to be driven by curiosity instead of fear" (Williams, 2019).

There are countless other examples of this "fall seven times, stand up eight" mentality. Michael Jordan, perhaps the greatest basketball player of all time, once stated in a Nike advert: "I have missed more than 9,000 shots in my career. I have lost almost 300 games. On 26 occasions I have been entrusted to take the game-winning shot and I missed. I have failed over and over and over again in my life. And that is why I succeed" (Willis, 2021). Similarly, after one of Fred Astaire's first screen tests, an executive wrote, "Can't sing. Can't act. Slightly balding. Can dance a little." While developing his vacuum, Sir James Dyson persevered through 5,126 failed prototypes over a period of 15 years. Stephen King grew so frustrated over his attempt to write his first novel *Carrie* that he tossed his entire manuscript in the trash (Sugar, 2015). I suspect it's highly likely that any person who has achieved great things in life has experienced failure again and again in one form or another.

The failure to promote creative development in schools, coupled with today's "cult of perfection", could not come at a worse possible time. Fortunately, creative writing offers a potential solution, a tangible means of overcoming our societal slide towards paralyzing perfectionism and raising a generation resilient enough to embrace their own "flaws", either real or imagined. In the words of educational psychologist Louise Edginton, who presents eco-anxiety workshops for teachers and parents, "We need to be thinking more about helping children to develop the flexibility to respond to whatever's going to happen in the future. We're always talking to children about 'What career do you want to do, and how are you going to make loads of money?' But they should be trained with the human skills – critical thinking, reasoning or creativity – they'll need. Children of the future are going to have to be educated in a different way, [so] that our societies will be more resilient" (Fawbert, 2021).

The challenge therein lies in how exactly to go about building this resiliency, especially when activities such as creative writing are often dismissed as something that cannot be taught. Personally, I don't think creativity can be taught either, nor does it need to be; humans are hard-wired to be creative. Perhaps teaching creative writing is more about getting children familiar with the "chaosmos" of the creative process and emphasizing that creativity is not about perfection (quite the opposite, in fact). It should be about giving children the basic tools they need, then getting out of the way to allow their natural creativity to flourish.

Dr Carter seems in agreement with this when he writes that the "current wisdom has it that so-called 'hard skills' can be taught and assessed in ways that 'soft skills' such as creativity cannot. There can be no rule book for soft skills, such as creativity, since it makes no sense to tell someone how to create; just as it makes no sense to be told how to be a leader." From his perspective, the role of a teacher is not to tell students how to be creative but "to enable students to develop the skills associated with creativity by co-creating with them, i.e. finding out what students want to accomplish, and tailoring learning and assessment to that end" (Carter, 2020).

In my own experience as a children's author, it's always insightful to hear the questions children have whenever I give presentations. My most frequently asked questions without fail are (a) "How did you become a writer?" and (b) "Where do you get your ideas?" The unspoken questions here being, "Can writing actually be taught?" and "Can I do it, too?".

Amongst children and grown-ups alike, there's a perception that writing is somehow "magic" and that creativity is accessible only to a chosen few. In many ways, of course, writing is indeed magic. It basically involves putting 26 letters of the alphabet together in different ways in order to communicate something. And sometimes those letters can be arranged in such a way that they bring to life entire worlds full of intrique and adventure and compellig characters who seem more real than make-believe. However, I am of the belief that "creativity can be nurtured and cultivated; it is not something that simply exists in some individuals and not in others" (Gandini, 1992).

Another thing I've realised from talking with children about creative writing is that it's important to distinguish between *process* versus *product*. The process is a writer's messy and imperfect and often uncomfortable creative journey. The product is what the writer ends up with as a result of undertaking that journey. "Process-oriented experiences are those experiences that are open-ended, child-directed, and focused on the experience rather than the outcome. For example, children create a piece of art, write their own scripts for a play, or experiment with building a structure out of a variety of materials. Product-oriented experiences have a clearly defined goal or outcome. An adult often decides upon the goal. For example, a class of school-age children might all make identical jack-o'-lantern faces out of construction paper at Halloween" (Virtual Lab School, n.d.).

Children are very keen to hear about the creative process of "an actual writer" like myself, so one thing I like to talk about is how to deal with "blank page syndrome". A blank sheet of paper can be incredibly intimidating; it's so perfect, it

makes you think that whatever you write or draw on it has to be perfect too. Reassuring young people that no book or piece of art ever starts out perfect and giving them permission to be less than perfect is an invaluable life lesson, one I didn't learn until I was an undergraduate art major. I often share the story of how one day in class, I stared down at a large sheet of watercolour paper and found myself unable to move, afraid to touch it out of fear that I would ruin it. My teacher saw my hesitation and instructed me to put the paper on the floor and step on it. I protested, as it would get the paper dirty and therefore would no longer be perfect. "Exactly!" she said. And sure enough, once that pristine paper was slightly smudged, I was able to pick up a pencil and start sketching. It was unexpectedly liberating.

I had a similar experience years later during my first year of film school, where I was required to complete a new script every six weeks. Looking at a blank screen on my computer was just as scary as that blank piece of watercolour paper back in art class had been. Again, one of my professors came to my rescue by telling me about the "s**** first draft". The s***** first draft is just what the name implies, a first draft that is terrible and – more importantly – it is *expected* to be terrible. I needed to set aside my self-criticism and focus just on getting words down on a page, without worrying if it made sense or sounded any good.

This turned out to be a career-changing bit of advice. Now whenever I show children one of my work-in-progress manuscripts or screenplays, they tend to look completely gobsmacked. I have stuff crossed out, scribbled notes in the margins and arrows all over the place…it's a mess. Once you have a messy first draft, I cheerfully assure them, then you can go back and edit and rewrite and edit and rewrite, transforming your work from messy to so-so to pretty good to great. That's the process for *every* writer. ("Even JK Rowling?" someone once asked. "Yes, even her.") In the words of Kearns (2009), "A work in its early stages should not be considered inherently good or bad, but merely in process, on its way to becoming what its author wants it to be. Writers, quite simply, need to play with their writing."

As we grapple with some of the most daunting challenges in human history – such as climate change and pollution and pandemics – what we need more than ever are nimble minds trained to embrace out-of-the-box thinking and to experiment without fear of failure. In the wise words of Ministry of Stories director and co-founder Lucy Macnab, teachers should be encouraging young people to "follow the weird" (Sheppard, 2018). It would be a grave mistake to relegate creativity solely to the realm of non-STEM subjects such as the humanities. Developing the next generation's creative abilities through writing and other right-brain activities may very well have the potential to positively impact our shared future and even the future of our planet.

An excellent example of allowing children to "follow the weird" comes courtesy of the English teacher mentioned earlier in this paper, the one with the student who refused to write anything. After she removed all boundaries and gave him a free-writing task with a playful prompt, he felt emancipated enough to take up a pen at last; he is now "writing all the time" and has even advanced to creating his own fantasy worlds with fully fledged characters (Chadwick, 2021).

In conclusion, I believe that creative writing can indeed be an effective tool to help children combat the "cult of perfection". Introducing young people to creative writing not only hones their ability to express themselves, it can help overcome a myopic focus on achieving perfect outcomes. Likewise, creative writing offers opportunities to test drive new ideas, develop imaginative thinking and problem-solving skills, providing children with a safe space for risk-taking and experimentation (Essex, 1997).

As some of history's greatest achievers have shown, the pursuit of unattainable goals can be paralyzing and soul-crushing, and success is usually achieved only by falling short of perfection again and again. As the "father of radar" Robert Alexander Watson-Watt so memorably put it, "The first best is impossible. The second best is too late. Always aim for third best."

Done is better than perfect.

References

Carter, A. (2020). Creativity theory. [Powerpoint presentation]. Retrieved October 2021, from www.ice.cam.ac.uk

Chadwick, H. H. (2021). Aberdeen, Scotland. Personal interview conducted via email, October 28, 2021.

Dobrin, A. (2014). The Cult of the imperfect. *Psychology Today*. Retrieved November 2021, from https://www.psychologytoday.com/us/blog/am-i-right/201411/the-cult-the-imperfect

Essex, C. (1997). Teaching creative writing. *Reading Rockets*. Retrieved October 2021, from https://www.readingrockets.org/article/teaching-creative-writing

Fazackerley, A. (2021). Novelists issue plea to save English degrees as demand slumps. *The Guardian*. Retrieved November 2021, from https://www.theguardian.com/education/2021/jun/19/novelists-issue-plea-to-save-english-degrees-as-demand-slumps

Fawbert, D. (2021). The world's on fire – but do try to chill out. Op-ed in *The Sunday Times*, November 7, 2021.

Gandini, L. (1992). Creativity comes dressed in everyday clothes. *Child Care Information Exchange*, 26-29.

Glazer, S. M. (1994). Collaborating with children to assess writing objectively. *Teaching K-8, 24*(5), 108-09.

Kearns, R. M. (2009, June). Voice of authority: Theorizing creative pedagogy. *College Composition and Communication, 60*(4), 790-807.

Laffarge, S. (2017). Creativity in STEM – a contradiction in terms? Not for Europe's girls! [Microsoft blog]. Retrieved November 2021, from https://news.microsoft.com/europe/2017/12/05/creativity-stem-contradiction-terms-not-europes-girls/

Liebowitz, A. (2019). All is not lost in the art of teaching creative writing. *University College London*. Retrieved November 2021, from https://www.ucl.ac.uk/ioe/research-projects/2020/sep/all-not-lost-art-teaching-creative-writing

McBain, S. (2018). What the new cult of perfectionism means for motherhood. *The New Statesman*. Retrieved November 2021, from https://www.newstatesman.com/uncategorized/2018/05/what-new-cult-perfectionism-means-motherhood

Virtual Exchange: Moving or Not Moving. That Is the Question

Arantza Arruti and Luana Ferreira-Lopes

Introduction

Given the dynamic and intricate global interconnections, and the ongoing erosion of boundaries, in our contemporary globalized society, the acquisition of languages and the development of intercultural competence are of great significance. Nowadays, for many reasons (including physical disabilities, financial restraints or family responsibilities), many learners worldwide are impeded from traveling and lack the opportunity for face-to-face intercultural exchanges with people from different backgrounds. This paper introduces the virtual exchange (also known as intercultural virtual collaboration (IVC), telecollaboration or COIL) as a possibility to open the doors for learning competences without being necessary to move from your site. The paper will start by providing a definition of VE, then the benefits and challenges of VE will be listed and, finally, the options to integrate VE in higher education and the most commonly used methodology will be explained.

Virtual exchange: discovering "new" mobility possibilities

Virtual exchange (VE) emerges as a valuable solution, providing digital platforms where learners can engage in meaningful communication with people from various cultural contexts (Çiftci and Savas, 2018). As Barbosa and Ferreira-Lopes state (2023, p. 562), "the scope of telecollaboration has been extended and now includes exchanges between groups of participants who are not necessarily all language students, but also teachers or students of other subjects such as communication and business".

Moreover, in this fast-changing world, our students are also required to employ competences such as intercultural communication and critical reflection to navigate increasingly diverse communities and workplaces (Ferreira-Lopes et al., 2018). This type of exchange also represents a promising approach to internationalizing education and preparing students for success in an increasingly interconnected and diverse world.

Virtual Exchange, considered as a collaborative international pedagogy, has been growing over the past two decades as an alternative to traditional study abroad initiatives (Lanham and Voskuil (2022). It can be defined as: a practice, supported by research, that consists of sustained, technology-enabled, people-to-people education programmes or activities in which constructive communication and interaction takes place between individuals or groups who are geographically separated and/or from different cultural backgrounds, with the support of educators or facilitators. Virtual Exchange combines the deep impact of intercultural dialogue and exchange with the broad reach of digital technology (Evolve Project, n.d.).

According to Lanham and Voskuil (2022), during a VE, students engage in "intercultural learning by collaborating on an online project with their peers around the world" (p.3). It involves the use of digital tools and platforms to facilitate cross-cultural communication, collaboration, and learning. VE programs often incorporate various technologies such as videoconferencing, online forums, Skype, blogs, wikis

and virtual worlds like Second Life, and social media to facilitate interactions between students from different parts of the world, Skype, blogs, wikis and virtual worlds like Second Life are, according to (Avgousti, 2018; Lewis & O'Dowd, 2016).

The literature review carried out by Çiftci and Savas (2018) revealed a predominant satisfaction with telecollaborative intercultural and language learning, together with some benefits (see figure 1).

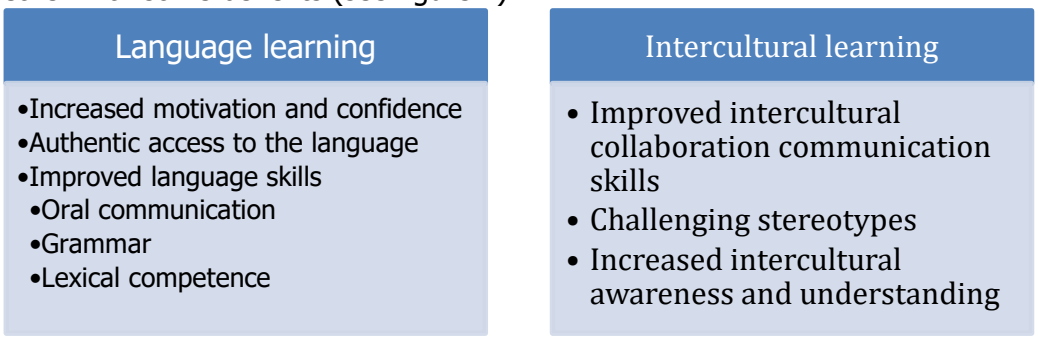

Figure 1. Benefits of VE (adapted from Çiftci and Savas,2018)

After analysing different articles, Barbosa and Ferreira-Lopes (2023) highlight the following benefits for VE: promotion of language skills development, intercultural communicative competence, and multiple literacies; development of key graduate employability skills, such as intercultural competencies; engagement of learners in an organised partnership; presentation of language learners with access to other speakers; development of students' intercultural communication skills through different cultures collaboration and joint work online.

Nonetheless, participants were confronted with a few substantial challenges: establishing a common ground; sharing goals; solving the emerging socio-institutional challenges as differences in terms of time zones, academic calendar, and course requirements between participating institutions; answering the communication problems that arise during the VE; minimizing technical problems; guiding the participants for an effective intercultural collaboration/communication and intercultural pragmatic competence (Çiftci and Savas, 2018). The authors highlight some challenges and major needs to consider when implementing VE.

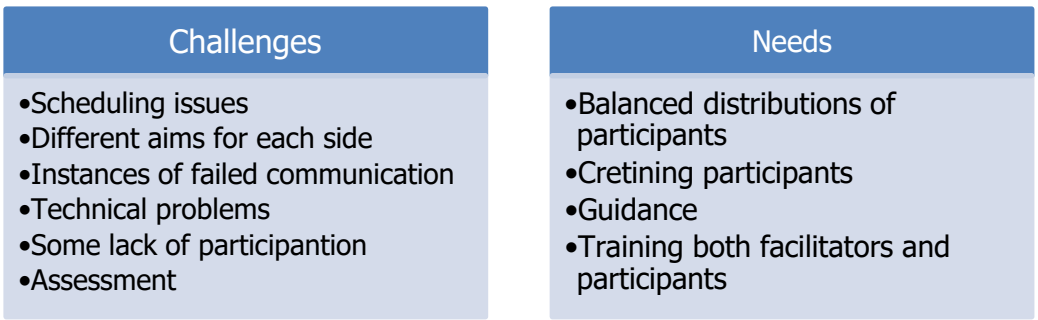

Figure 2. Challenges and needs to overcome (adapted from Çiftci and Savas, 2018)

Barbosa and Ferreira-Lopes (2023) also list some challenges to the implementation of VE, some of them, similar to the ones displayed before: class sizes, academic calendar and school policies; limited access to technology; teachers limited digital competences; institutional resistance; different language levels among learners; significant differences in teachers' aims; lack of student motivation; lack of dedicated time.

Concerning the integration of VE into higher education, as Lewis and O'Dowd (2016) explain, VE can be integrated in different ways: 1. It can be considered as an independent activity not linked to a specific subject, such as Teletandem, which is when two people from different countries and cultures contact each other through technology autonomously; 2. It can also be integrated into the curriculum as part of the syllabus and enable students to receive a grade or a number of credits for their participation; and 3. It can be integrated into the overall academic structure. In this way, VE is a strategy officially adopted and recognized by the institution, thus receiving more support and resources.

Finally, regarding the methodologies used in VE, one of the most widely used methodologies is task-based learning, which O'Dowd and Ware (2009) divide into three categories. The first one is the icebreaker. This requires learners to introduce themselves to their virtual peers and talk about their interests and cultures. The second one is the comparison of cultural products, when learners use some cultural artefact (newspapers, books, theories, etc.) to compare their culture. The third category consists of students producing something together, be it blogs, wikis or projects of a different nature.

Conclusions

VE involves people from diverse backgrounds, with different experiences, from a great variety of culture, from different geographical locations, with special (educational) needs, with availability of a wide variety of technological resources, and who need to develop a range of competencies.

VE has achieved benefits promoting intercultural competence, language learning, and global awareness among participants. It has also supported students in engaging in authentic, real-world interactions with peers from diverse cultural backgrounds, fostering mutual understanding and empathy.

As Lee (2018) confirms, VE demands substantial personal time and effort to innovate and change teaching practices. Furthermore, not all the educational institutions are provided with all the elements needed to implement VE.

Nevertheless, it is necessary to start testing different learning strategy as VE, that, as stated by Barbosa and Ferreira-Lopes (2021), has great pedagogical potential and has been able to connect East to West and South to North.

Those are just some of the reasons that bring us to advocate for the implementation of VE, once agreed that "teachers and learners should be provided with longitudinal, ongoing, and experiential reflective opportunities so that they can build their own first-hand repertoire of online intercultural exchanges" (Çiftci and Savas, 2018, p. 290).

References

Avgousti, M. I. (2018). Intercultural communicative competence and online exchanges: A systematic review. *Computer Assisted Language Learning, 31*(8), 819–853.

Barbosa, M.W. and Ferreira-Lopes. L. (2021). Emerging trends in telecollaboration and virtual exchange: a bibliometric study. *Educational Review, 75*(3), 558–586.

Çiftci, E.Y., & and Savas, P. (2018). The role of telecollaboration in language and intercultural learning: A synthesis of studies published between 2010 and 2015. *ReCALL, 30*(3), 278–298.

Evolve Project, n.d. What is Virtual Exchange? Retrieved from https://acortar.link/MYykrT

Ferreira-Lopes, L., Bezanilla, M. J., & Elexpuru, I. (2018). Integrating Intercultural Competence development into the curriculum through Telecollaboration. A task sequence proposal for Higher Education. *Revista de Educación a Distancia (RED), 58*(7), 2-36.

Ferreira-Lopes, L. Bezanilla, M.J., & Elexpuru-Albizuri, I. (2022). Intercultural virtual collaboration in perspective – Overall conclusions and developments from two international inter-university collaborations. In L. (coord.), S. Khan, À. Pinyana and À. Raluy (eds.). *Internationalization and Intercultural Competence in Higher Education: Quality and Innovation* (pp. 123-133). Octaedro.

Ferreira-Lopes, L. Elexpuru, I., Bezanilla, M.J., Narvaiza, L., & Larreina, M. (2019). Espacios de telecolaboración para el desarrollo de la competencia intercultural. En A. Eizaguirre, M.J. Bezanilla, A. Arruti, y N. Saénz (coords.). *Espacios de aprendizaje en Educación Superior* (pp- 159-174). Octaedro.

Lanham, C.C. and Voskuil, C. (2022). Virtual exchange: Expanding access to global learning. In *Academic Voices: A Conversation on New Approaches to Teaching and Learning in the post-COVID World* (pp. 3-14). Chandos Publishing.

Lee, K. (2018). Implementing computer-mediated intercultural communication in English education: A critical reflection on its pedagogical challenges. *Journal of Computer Assisted Learning*, 34(6), 673–687.

Lewis, T. and O'Dowd, R. (2016) Online intercultural exchange and foreign language learning: A systematic review. In R. O'Dowd, R. and T. Lewis. (eds.). *Online intercultural exchange: Policy, pedagogy, practice*. (pp. 21-68) Routledge.

O'Dowd, R. and Ware, P. (2009). Critical issues in telecollaborative task design. *Computer Assisted Language Learning, 22*(2), 173-188.

Facilitating Inclusion in the School System

Sandhya Limaye

Inclusion is a philosophy that urges schools, neighborhoods, and communities to welcome and value everyone, regardless of differences. Central to the philosophy of inclusion are the beliefs that everyone belongs, diversity is valued, and we can all learn from each other. Inclusion is founded on normalization and the principles of equality, human rights, and quality of life. It is about giving equal access and opportunities and eliminating discrimination and intolerance (removing barriers). Social skills are the abilities that enable students to interact effectively and harmoniously with others. They encompass a range of competencies, including communication, empathy, problem-solving, and self-regulation. These skills are crucial for academic success and personal and professional growth. Thus,

Inclusive systems value the unique contributions students of all backgrounds bring to the classroom and allow diverse groups to grow side by side, to the benefit of all.

However, many diverse students such as students with disabilities, girls, and students from rural or aspirational villages or who belong to minority groups are vulnerable and they may have experienced being seen as "Other" and face negative stereotypes and discrimination which can lead to dropout. The National Education Policy 2020 in India, envisages equitable and inclusive education for all, with a special focus on children and youth, especially girls, from socially and economically disadvantaged groups, as they recognize high dropout rates among socio-economic strata and vulnerable minorities due to the barriers that lead to inefficient resource allocations such as inaccessible, unsafe, and small school campuses, and cause lesser participation of such socially and economically disadvantaged groups (Mohankumar, 2021).

Ideally, schools must meet the needs of all children regardless of the presence of disability or other disadvantages and provide an equitable learning experience (Limaye, 2004). However, the success of inclusion of children with disabilities is diminished without the involvement of parents, teachers, and peers. The purpose of this article is to assist parents, teachers, and peers in facilitating a lifetime of successful inclusion for children with diverse disabilities.

The parents, after securing admission for their child with a disability in the regular school, still faced tensions about their capacity to cope with the new situation. They were fearful that their child would be unfit in the mainstream. In addition, the parents expected the teachers of regular schools to allow their child to sit on the first bench, to pay personal attention, to talk loudly or slowly to make the child with a disability understand the subject matter, and they expected that other children without disabilities should not trouble their child (Limaye, 2004). Thus, the role of a social worker is to act as a liaison between parents, teachers, and school management to discuss the issues that arise and find a way to facilitate an inclusive environment.

The children with disabilities are upset and nervous as they are admitted to the regular school without their preparation and consent. Besides, they are tense about their lack of social acceptance and the inability to understand people's communication. They had doubts about their ability to cope with the new situation. Therefore, it is important to be with them, and encourage them to vent their concerns and fears, prepare them physically and emotionally for inclusion, provide academic and social support, and discuss issues and needs from time to time with them. These discussions also helped to make the children with disabilities more relaxed and less tense.

It was found that the teachers of the regular schools did not know much about different aspects of disabilities. Many teachers felt tense about making the child understand their teaching. One teacher felt that the only place for such a child in the special school. "How can I help without special training", "We are not specially trained - we need to know more", "How can I help children with disabilities?"

(Limaye, 1999). Such reactions reveal that it is important to work with the teachers of regular schools to broaden their experiences with children with diverse disabilities so that they can facilitate the children's adjustment in their school. The demonstration of assistive technology such as hearing aids, and braille, and the discussions and training on knowledge and skills while working with them helped the teachers better understand the child's position. This capacity program helps the teachers to increase their level of knowledge and change their attitude towards disability and inclusion.

The classmates or peers are important stakeholders in the inclusion process as they are the best friends to understand their disabled friends and can assist the inclusion effectively for them. The experiential activities on different types of disabilities rather than mere lectures helped the children to get an in-depth understanding of diverse disabilities and paved the way to accept these children with disabilities.

Thus, inclusion involves the efforts of many people working as a team, such as teachers of regular schools and special schools, parents of children with disabilities, and peers.

References

Limaye, S. (1999). Facilitating integration of a deaf child in the regular school. *Asia Pacific Disability Rehabilitation Journal*, *10*(2).

Limaye, S. (2004). Hearing impairment. In Puri, M and Abraham G. (Eds.), Handbook of inclusive education for educators, administrators, and planners, within Walls, Without Boundaries. New Delhi: Sage Publication.

Mohankumar, H.S. (2021). Inclusive education and national education policy 2020: A Review. IJCRT | Volume 9, Issue 9 September 2021 | ISSN: 2320-2882, pp 23-29. Retrieved from https://ijcrt.org/papers/IJCRT2109318.pdf

Implementing Reasonable Accommodations: A Case Study of SDU University's Pioneer Approach in Kazakhstan

Kamila Rollan

This practice-based article delves into the pioneering efforts of SDU University in Almaty, Kazakhstan, in implementing reasonable accommodations for students with special educational needs and disabilities (SEND).

Focusing on the university's journey from piloting needs assessments to developing and adopting a comprehensive policy on reasonable accommodations, this study offers insights into the practical challenges and successes encountered.

The article explores the motivations, processes, and outcomes of SDU's initiative. Key themes include the identification of student needs, the development of individual accommodation plans, and the institutionalization of a formal policy framework.

The experiences of stakeholders, including students, faculty, and administrators, shed light on the transformative impact of this initiative on educational inclusivity and institutional culture. Moreover, the article discusses implications for other

Kazakhstani universities and higher education institutions globally seeking to enhance support for students with disabilities.

By documenting and reflecting on SDU's pioneering journey, this article contributes practical insights and guidance for advancing inclusive education policies and practices in diverse contexts.

The Impact of War and Displacement on Education: Participatory Voices from Armenia

Mher Davtyan

The pervasive impact of war and emergencies has exacerbated global injustices and inequities in education. Displacement, trauma, victimization, and institutionalized hatred have all contributed to challenges surrounding educational accessibility, acceptability, and availability, particularly in the Global South.

Young people and schoolchildren in various contexts have endured profound hardships due to war, including a lack of trust and a sense of belonging in new schools, prolonged stress, difficulties in forming supportive relationships, and a decline in both learning time and quality.

This session critically examines these issues, focusing on the case of student displacement from Nagorno Karabakh and their integration into the Armenian education system. Drawing from a participatory study involving displaced students and parents in Armenia, we delve into the complexities of their educational experiences.

References

Chapple, A. (2020, December 14). When the world looked away: The destruction of Julfa Cemetery. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. https://www.rferl.org/a/armenia-azerbaijan-julfa-cemetery-destruction-unesco-cultural-heritage/30986581.html

Lessons of war: Attacks on schools during the Nagorno-Karabakh War. (2021, September 8). Human Rights Watch. https://www.hrw.org/news/2021/09/08/lessons-war

Moreno Ocompo, l.. (2023). Genocide against Armenians in 2023: Expert Report: https://www.cftjustice.org/wp-content/uploads/2023/08/Moreno-Ocampo-Expert-Opinion.pdf

NorArar Education NGO. (2021). Internal Report on a participatory community integration project for displaced children in Vanadzor.

Pherali. (2022). *Conflict, education and peace in Nepal: Rebuilding education for peace and development* (1st ed.). Bloomsbury Publishing Plc. https://doi.org/10.5040/9781350028784

Radio Liberty (2023, October 3). A *Karabakh Armenian boy drives for days to bring family to safety in Armenia*. www.rferl.org. https://www.rferl.org/a/armenia-nagorno-karabakh-boy-drives-family-/32621424.html

Save The Children. (2023, September 29). Over 26,000 children flee Nagorno- Karabakh and need urgent humanitarian assistance – Save the Children https://www.savethechildren.net/news/over-26000-children-flee-nagorno-karabakh-and-need-urgent-humanitarian-assistance-save-children

Starovoitova, G. (1997). Sovereignty after empire: Self-determination movements in the former Soviet Union, US Institute of Peace

Summary of the Order of 22 February 2023 | International Court of Justice. (n.d.). www.icj-Cij.org. https://www.icj-cij.org/node/202558
Tomashevsky, K. (2001). Human rights obligations: making education available, accessible, acceptable and adaptable
Universal Postal Union declines to register Azerbaijani stamps promoting xenophobia against Armenians. (2020). Public Radio of Armenia. Retrieved February 21, 2024, from https://en.armradio.am/2021/06/04/universal-postal-union-declines-to-register-azerbaijani-stamps-promoting-xenophobia-against-armenians/
Voronkova, A. (2011). Understanding the dynamics of ethnonationalist contention: Political mobilization, resistance and violence in Nagorno-Karabakh and Northern Ireland
Yemelianova, G., M. (2023) The de facto state of Nagorno-Karabakh: Historical and geopolitical perspectives, Europe-Asia studies, 75:8, 1336-1359, DOI: 10.1080/09668136.2023.2214708

AI-Based Solutions in Inclusive Education

Yaroslav Nykorak and Sergiy Sydoriv

Inclusiveness is about hearing, seeing, caring, cooperation, sharing… Human beings take a great effort to invent and apply so many tools to make life easier, more comfortable and satisfying for each individual. Artificial intelligence can play a strategic role in sustaining and advancing inclusive education. The ongoing Russian Federation`s aggression in Ukraine has resulted in widespread disruption, impacting various facets of society, with education emerging as a particularly vulnerable sector, therefore the sustenance of inclusive education in particular, is imperative for societal resilience. By examining the applications of artificial intelligence (AI), the opportunities it presents this research aims to shed light on the synergies between technology, education, and corporate social responsibility in fostering inclusion. The authors also aim to provide a comprehensive understanding of how modern technologies can be applied to ensure access to quality education for all, even in the midst of a military conflict. The research offers perspectives on the practical implications and challenges faced in implementing AI-based solutions within the Ukrainian context.

In order to examine and include the synergy of technical innovations, business initiatives and recent educational trends, let us apply Bronfenbrenner's bio-social-ecological systems to the development of an individual and progressively move from a more individual (micro) focus to a multisystem understanding of person–environment reciprocal processes (Sydoriv, 2023, p. 171). The establishment of strong links with IT industry partners through regular communication, collaboration, and networking can lead to partnerships, internship opportunities, and curriculum development that aligns with industry needs. By fostering a collaborative, ethical, and inclusive approach to AI integration, stakeholders can harness its full potential to create more accessible, supportive, and inclusive learning environments for all students, advancing inclusive education practices and upholding the rights of individuals with disabilities (Basham et al., 2024, p. 15).

Let us state the opportunities of applying AI to IE:

In conflict zones, traditional educational infrastructure is often disrupted or inaccessible. AI-driven innovations offer a promising avenue to bridge this gap. Distance and individual learning can benefit from applying AI-powered adaptive learning systems that have the potential to transcend physical barriers, reaching students in even the most remote and conflict-affected areas, thus ensuring continuity in education.

AI technologies provide the means to develop personalized learning experiences tailored to individual student needs. By leveraging data analytics and machine learning algorithms, educational content can be tailored to suit individual learning styles and preferences. This approach is particularly beneficial for students with diverse learning requirements, ensuring that education remains not only accessible but also adapted to the unique challenges faced by learners during times of war. Adaptive platforms can dynamically adjust content, pacing, and assessment methods, fostering an inclusive environment.

In conflict-affected regions where traditional classrooms may be disrupted, virtual learning environments provide an alternative, ensuring continuous access to education. These platforms facilitate remote learning, transcending geographical barriers and allowing students to engage with educational content from the safety.

AI can play a pivotal role in developing assistive technologies tailored to students with special needs. From speech recognition software to adaptive interfaces, these technologies empower students with disabilities, facilitating their full participation in the educational process and promoting a more inclusive learning environment.

We cannot but mention several limitations or challenges attached to AI application:

While the promise of AI in education is considerable, practical challenges abound, especially in conflict zones with limited infrastructure. Inconsistent access to electricity, sporadic internet connectivity, and the scarcity of necessary hardware can hinder the effective deployment of AI-based educational tools. Addressing these infrastructure challenges is paramount to realizing the full potential of AI in IE.

The deployment of AI in education requires understanding of the socio-cultural context. Varying educational and cultural backgrounds, individual modes of learning and the need for diverse representation in educational content pose challenges. Ensuring that AI algorithms are free from bias and culturally sensitive is paramount to fostering an inclusive environment. Additionally, engaging local communities and businesses in the development and implementation of AI solutions is vital for their success; therefore, the initiatives must be inclusive and tailored to the unique abilities, needs and circumstances of students.

IE is more concerned with developing a 'common ground' for educational activity, rather than developing a one-on-one relationship between the teacher and the student, therefore IE is portrayed as political, involving the promotion of active, collective, and democratic forms of citizen participation (Knox, Wang, & Gallagher, 2019).

Notwithstanding, the war has brought immense disruptions to all spheres and aspects of individual and social life, so AI can offer unthinkable yet perspectives to

sustain inclusive efforts and strengthen resilience of individuals and the nation as the whole.

The industry and business involvement in supporting education via technical innovations can be the driver in the advancement of IE providing the following:

Businesses can stimulate the development and deployment of AI educational tools tailored for inclusive learning. Adaptive platforms, virtual classrooms and assisted tutoring systems can be developed and sponsored by businesses, providing educators with cutting-edge resources to address diverse learning needs.

The business sector can contribute to the sustainability of IE by investing in the necessary infrastructure. Building and upgrading technological capabilities in educational institutions, especially in conflict-affected regions, can facilitate the seamless integration of AI tools and ensure long-term viability.

Active participation in fostering inclusion by initiating workforce development programs that focus on AI education. Collaborations with educational institutions can ensure that students, including those in marginalized communities, are equipped with the skills needed for an AI-driven future, promoting IE in the workforce.

In conclusion, innovations have transformative potential in promoting inclusive education during the war in Ukraine. It goes without saying that educators must be aware of challenges related to ethical AI practices and establish collaborative partnerships to ensure the effectiveness and sustainability of their contributions. AI has the potential to overcome traditional barriers and provide equitable educational opportunities for all. While opportunities abound, addressing the limitations is crucial for the successful implementation of AI in the education sector. As we navigate this intersection of technology and education in conflict zones, it is essential to consider not only the technical aspects but also the cultural and contextual relevance of these solutions. Our research contributes to the ongoing dialogue on leveraging technology for inclusive education in challenging environments, offering recommendations for educators and businesses committed to building a more inclusive and resilient future for affected communities. By actively supporting the development of AI educational tools, investing in infrastructure, and promoting workforce development, businesses can contribute to building a more inclusive educational landscape.

References

Basham, J. D., Marino, M. T., Vasquez, E. III, & Angelica F. Scruggs. (2024). Inclusive intelligence: The impact of AI on education for all learners. Center for Innovation, Design, and Digital Learning.

Knox, J., Wang, Y., Gallagher, M. (2019). Introduction: AI, inclusion, and 'everyone learning everything'. In: Knox, J., Wang, Y., Gallagher, M. (Eds) *Artificial Intelligence and Inclusive Education. Perspectives on Rethinking and Reforming Education*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-13-8161-4_1

Sydoriv, S. (2023). Training educators to foster inclusion and resilience: Lessons from Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 10*(1). 167-186. https://doi.org/10.15330/jpnu.10.1.167-186

Is Digital Technology the Best Way to Engage Young People with Arts & Culture?

Kimberlie Hamilton

Storytelling is a time-honoured way to engage audiences with history and culture. For young and old alike, "stories are memory aids, instruction manuals and moral compasses….When a storyteller has held an audience captive around a campfire, a cinema screen or on the page of a bestseller, they've reinforced local and universal norms about where we've been and where we're going" (Krotoski, 2011).

But how best to tell the stories of our past to today's "digital generation"? Is using the latest technology the optimal way to build inclusive learning environments, using devices such as smartphones, computers, social media, mobile apps and touch-screen displays? Or is it better, as others have suggested, "to revert to the simpler, slower pleasures of analogue"? (Joshi, 2018). This paper will take a closer look at both sides of the argument.

Simon Skinner, Chief Executive for the National Trust for Scotland (NTS), is one who supports the move towards "digital storytelling", proclaiming that his organisation needs to "apply new ways of telling the stories of our properties that are engaging, informative and enjoyable" (Martin, 2015). That's a big challenge for the NTS and many other cultural venues, especially those with limited budgets; even the NTS admits on its own website that "not much has changed in the last 30 years" and "the goal now for the NTS is to try and bring our places and their collections into the present century" (NTS website, 2018).

The NTS is far from being alone in this ambitious endeavor. According to a 10-year plan developed for Creative Scotland, "As audience expectations of engaging with digital interactive experiences grow, so does the need for organisations to innovate and deliver work in new ways on new platforms" (Creative Scotland, 2014). Culture is Digital – a project funded by the U.K. government's Department for Digital, Culture, Media & Sport – agrees, stating that "Cultural organisations have a powerful role to play for audiences – particularly younger audiences – in the digital age" (Culture is Digital, 2016).

While the merits of digital versus analogue are subject to debate, there appears to be a general consensus that inspiring young people to explore and appreciate their cultural heritage offers benefits for everyone (Culture White Paper, 2016). 'Heritage' is a term that encompasses many elements, from intangibles – like community history and cultural traditions – to more tangible things, such as historic buildings and museum collections (Heritage Lottery Fund, 2013). "Young people often have a limited understanding of what heritage can be…[so helping them] understand the word 'heritage' in their own terms is an important first step in getting them involved" (Heritage Lottery Fund, 2013).

From the perspective of a number of thought leaders, it often seems that "in their own terms" translates as digital technology. And it is true that new technologies offer the "potential to reach out to new as well as existing audiences," presenting fresh opportunities "to experience culture in new or 'deeper' ways"

(Culture is Digital, 2018). It could also be said that "technology provides an opportunity to "turn up the dial on audience engagement", allowing for "more interactivity, with users able to curate their own experiences and generate their own content" (Culture White Paper, 2016).

By all accounts, today's tweens and teens are far more tech savvy than any generation before them. It's estimated that 99% of 12-15 year-olds spend time online, averaging 21 hours of online time per week (Culture White Paper, 2016) and the average age to get a smartphone is 10 years (Weller, 2018).

Digital advocates claim there has been "a huge societal shift in audience behavioural patterns that museums have not yet adapted to. With the introduction of social media, the way that young adults receive information and ways to engage them have now changed. With these changes have come new values, needs and wants for young adults" (Shrapnel, 2012). Likewise, "As technology advances, so do the behaviours of audiences, especially younger audiences. We are no longer passive receivers of culture; increasingly we expect instant access to all forms of digital content, to interact and give rapid feedback" (Culture is Digital, 2018).

When it comes to younger audiences, it might be more appropriate to think of them as active participants rather than passive observers. But that doesn't necessarily mean that it is impossible to capture or sustain their interest without the assistance of some kind of digital device. On the contrary, it is still possible for tweens and teens to enjoy reading a book, looking at a painting and watching a theatrical performance without a mobile phone or a virtual reality headset. It would be simply tragic if the next generation was incapable of creating or appreciating great works of art and literature and any other cultural experience presented in a traditional format (Culture is Digital, 2018).

It must be said that in terms of practical application, implementing a digital platform can easily become overly complicated, time-consuming and costly, especially for underfunded arts organisations working on limited budgets. It is little wonder then that "the adoption of technology by arts and cultural organisations has been patchy and unevenly distributed" (Glinkowsky & Mitchell, 2017).

Aside from the cost, it is a considerable risk to invest in technology that may soon become outdated or even obsolete. But maybe the lack of funding required to implement digital technology isn't necessarily a bad thing. In many ways, it is a more rewarding challenge to develop a creative and engaging face-to-face encounter or hands-on cultural experience that doesn't involve screen time. It is quite possible that the "digital experience" is fast becoming the equivalent of plopping children down in front of a video on a playdate.

There is a growing movement afoot that resists viewing technology as an all-purpose solution, especially in respect to the needs and desires of the younger generation. According to David Sax, Canadian author of *The Revenge of the Analog: Real Things and Why They Matter*, a new interest in the so-called "old media" is "driven by younger digital natives who don't see computers as special, because they've always been part of their lives. They're adopting analogue as a way to have different experiences" (Joshi, 2018). Dr. Emmanuel Tsekleves, senior lecturer at

Lancaster University, is in agreement, stating that "As humans, we're drawn to objects we can physically touch, feel and smell. This is linked to the way our brain is wired" (Joshi, 2018).

More and more parents and teachers are seeking new ways to give their kids a technology-free start in life, one that steers clear of negative online elements such as "fake news, trolling and cyber-bullying", opting instead for an alternative education that involves "playing and running around and picking up leaves and getting dirty, rather than sitting inside and watching a screen" (Fortson, 2018). Some independent schools, such as the deliberately counter-culture Waldorf School in San Francisco, California, have introduced a strict no screens policy (Fortson, 2018). Other early childhood education experts have gone so far as to say that "Technology can quickly dampen a child's spirit" citing a growing body of research that backs up that belief, e.g., "Alarming rates of anxiety, depression and loneliness among young people are being linked to screen time" (Fortson, 2018).

Of course, this isn't to say that being anti-technology is the answer. Rather, for a growing number of parents and schools and cultural venues, the focus is on introducing "the use of technology at the right time for the development of the child." That is to say, at "about 12 or 13 years old, when the child can recognize that [digital technology] is a tool that can be used as such, rather than being led by the tool" (Fortson, 2018). Digital abstinence can only work for so long, particularly for older students who will soon be heading off to university (Fortson, 2018).

This low-tech or no-tech approach appears to be catching on. Last summer, France banned smartphones in school for children up to 15 years old in an effort to combat "screen addiction" (Fortson, 2018). It's also becoming a growing trend in Silicon Valley, of all places, in the homes of people who work for tech giants such as Google, Apple and Facebook. Consider the fact that Bill Gates, the former CEO of Microsoft, made it a "family policy not to allow kids to have their own phones until they turned 14" (Weller, 2018). Likewise, Steve Jobs, the former CEO of Apple, revealed in a 2011 New York Times interview that he prohibited his kids from using the newly released iPad, saying, "We limit how much technology our kids use at home" (Joshi, 2018).

This trend towards valuing analogue over digital might come as welcome news to arts organisations and cultural venues such as the NTS, for which the task and cost of going digital is huge and daunting. Yet there are obstacles to overcome on the analogue side as well. One notable challenge is that while many cultural venues have low-tech, interactive activities, they tend to be aimed more at younger children than older children and young adults. At Drum Castle, the staff seeks to provide a balance by customising their school tours, tailoring the narrative to better appeal to different age groups so that the youngsters are fully engaged throughout.

From various case studies, it is clear that low-tech or no-tech can be equally effective when it comes to engaging younger audiences. Another expert on public engagement for the arts, Philip Mould OBE – the president of Kids in Museums as well as an international art dealer and the face of the BBC's *Fake or Fortune* – offered these insights in an online interview posted on the Kids in Museums website:

"Fake or Fortune is about hunting down lost works of art. I've received great pleasure from the fact that it's getting young people interested in art. By combining art history with a sense of a whodunit we have reached an audience that we could never have originally hoped for.

What we've discovered is that storytelling is the most wonderful way to teach art history... It's possible to deal with very complex art historical issues if people are wearing their detective hats. People are prepared to engage in a much more complex way when there is a crime to solve" (Kids in Museums website, 2018).

Mould might be on to something with his "whodunit" tactic for facilitating public engagement with the arts. Other cultural venues have experimented with similar interactive and collaborative tactics, such as the Murder Mystery Dinners hosted onboard trains or in museums, castles or stately homes after hours. Perhaps this is a strategy cultural venues can experiment with – i.e., committing more to a 'face-to-face culture' rather than a 'digital culture', where people tend to become disengaged from one another, staring at their screens and not talking to anyone.

In addition to offering more collaborative or low-tech hands-on activities, cultural venues such as museums might try offering young people more opportunities to "choose their own adventure". Studies have shown that "young adults want choice and the option of customising their experience and crave an environment which invites them to share and compare, not just simply read and review" (Shrapnel, 2012).

One example of this is the family program developed by Uniworld Boutique River Cruises. Since no two kids are alike, Uniworld created a range of onshore excursions and onboard activities, some geared for children and others tailored for tweens and teens. The goal is to get younger world travellers more engaged with the history and culture of the various destinations visited on their cruise, with activities that fall into six different categories:

- Arts & Crafts Lovers: Excursions and hands-on activities to inspire creative expression
- Curious Minds: Excursions designed to cultivate a greater sense of curiosity
- Go Active: Exhilarating outdoor pursuits geared especially for teenagers
- Thrill Seekers: Exciting adventures that will appeal to junior adrenaline junkies
- Aspiring Foodies: Tasty activities for adventurous eaters seeking new flavors
- Mysterious Stuff: Excursions for young people who love intriguing tales with a historical twist

Examples of the cruise line's kid-friendly activities include a mask-making workshop in Venice, Italy, ghost walks in haunted castles, climbing to the top of an ancient cathedral's bell tower, and learning to make traditional pretzels in Bavaria. None of these activities require the use of digital devices; in fact, participating families are encouraged to limit screen time as much as possible during their journey (Hamilton, 2016).

Yet another suggestion is for cultural venues to introduce advisory boards comprised of young people who can provide valuable feedback and assist with

trialling and testing innovative programs. One successful museum program in England is actively recruiting tweens and teens to help "design, commission and test a range of digital products" and "shape how [they] use digital technology to engage with young people in the future" (Museum Development East Midlands, 2013).

In conclusion, it appears that digital technology for younger audiences may be appropriate at some venues some of the time, but not all venues all of the time. Given how quickly technology becomes obsolete, it might be a wiser course of action for organisations like the National Trust for Scotland to opt for analogue over digital. This is especially true for smaller venues working on limited budgets, as well as those specifically targeting families, who presumably would get much more out of their visit by interacting with each other and the world around them, rather than focusing their attention on a screen all day. This might very well be something that schools and cultural organizations could make more of an effort to showcase and market – the fact that their properties present a much-needed opportunity for young people and their families to take a brief "digital detox" and engage with history and culture and re-connect with other people in fresh, memorable and life-enriching ways.

References

Creative Scotland. (2014). Unlocking potential embracing ambition: A shared plan for the arts, screen and creative industries. Retrieved November 2018, from https://www.creativescotland.com/__data/assets/pdf_file/0012/25500/Creative-Scotland-10-Year-Plan-2014-2024-v1-2.pdf]

Department for Digital, Culture, Media & Sport. (2018). Culture is digital: Executive summary. Retrieved November 2018, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/686725/Culture_is_Digital_Executive_summary__1_.pdf

Department for Digital, Culture, Media & Sport. (2016). The culture white paper. Retrieved November 2018, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/510798/DCMS_The_Culture_White_Paper__3_.pdf

Fortson, D. (2018). Back to basics. *The Sunday Times Magazine*, November 18, 2018, 13-18.

Franklin, E. (n.d.). Arts and culture in a digital world. Retrieved November 2018, from https://www.readingroom.com/news-and-views/arts-and-culture-in-a-digital-world/

Glinkowski, P. and Mitchell, S. (2017). Digital culture 2017: Tracking the changing use of digital technology by arts and cultural organisations. Retrieved November 2018, from https://www.nesta.org.uk/blog/digital-culture-2017-tracking-the-changing-use-of-digital-technology-by-arts-and-cultural-organisations/

Hamilton, K. (2016). Uniworld boutique river cruises. *Generations* brochure and website. Retrieved November 2018, from https://www.uniworld.com/uk/themed-cruises/family-friendly-cruises/

Harland, J. (1999). Crossing the line: Extending young people's access to cultural venues. Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation.

Heritage Lottery Fund. (2013). How to involve young people in heritage projects: A practical guide.

Joshi, L. H. (2018). Goodbye digital life, I'm going analogue. *The Daily Telegraph*, 24 November 2018, 14-15.
Kids in Museums. (2018). Kids in museums' president Philip Mould talks about how to engage children in art. Retrieved November 2018, from https://kidsinmuseums.org.uk/2015/11/10/kids-in-museums-president-philip-mould-talks-about-how-to-engage-children-in-art/
Krotoski, A. (2011). Storytelling: digital technology allows us to tell tales in innovative new ways. *The Guardian*. Retrieved November 2018, from https://www.theguardian.com/technology/2011/aug/07/digital-media-storytelling-internet
Martin, G. (2015). National Trust must modernize or die, says chief. *Third Force News*. Retrieved November 2018, from http://thirdforcenews.org.uk/tfn-news/national-trust-must-modernise-or-die-says-chief
Museum Development East Midlands. (2013). Creative connectors wanted: Click; connect; curate; create. Retrieved November 2018, from http://mdem.org.uk/call-participants-click-connect-curate-create/#.W_0eFi2cZZJ
National Trust for Scotland website. (2018). Stories: Circle of Support. Retrieved November 2018, from https://www.nts.org.uk/stories/circle-of-support
Piscitelli, B. (2011). What's driving children's cultural participation? National Museum Australia. Retrieved November 2018, from http://nma.gov.au/research/understanding-museums/BPiscitelli_2011.html
Rose, F. (2012). The Art of immersion: How the digital generation is remaking Hollywood, Madison Avenue, and the way We tell stories. New York: W.W. Norton & Company.
Sax, D. (2016). Revenge of the analog: Real things and why they matter. New York: PublicAffairs.
Shrapnel, E. (2012). Engaging young adults in museums, An audience research study. Retrieved November 2018, from https://australianmuseum.net.au/uploads/documents/26111/final%20project.pdf
Weiler, L. (2015). How storytelling has changed in the digital age. World Economic Forum. Retrieved November 2018, from https://www.weforum.org/agenda/2015/01/how-storytelling-has-changed-in-the-digital-age/
Weller, C. (2018). Silicon Valley parents are raising their kids tech-free – and it should be a red flag. *Business insider UK.* Retrieved November 2018, from http://uk.businessinsider.com/silicon-valley-parents-raising-their-kids-tech-free-red-flag-2018-2

Teaching Inclusive Terminology: Shifting from Wrong to Right

Oksana Sydoruk and Sergiy Sydoriv

"Only those who will risk going too far can possibly find out how far one can go."
TS Eliot

Equitable society accepts and supports every member, so inclusion is also about teaching it to each one. The lockdown and war have adversely affected all spheres of life, we do not know what the future will hold for Ukrainians and other nations, but those who will inherit this earth will definitely be different. Times of drastic changes, risks of losing human faces, fear of being unworthy – so let us rethink the values of the past.

When Bertrand Russell, who later became the Pugwash movement activist, visited the soviet state, he was appalled by the scope of indoctrination of schoolchildren by state-operated education establishments. Over a hundred years later, Ukrainian education, on its way to return to the sustainable tradition of the West, still struggles to shun the legacy of brutality, falsehood and ignorance. The crisis of global security policies on the backdrop of the looming humanitarian and economic catastrophe – the stakes are high again for Ukraine's teacher training.

Societal and professional awareness determine the area of usage of inclusive terms. Andrews et al. (2022) express their concern relating to the use of euphemisms, such as "differently abled" or "physically / mentally challenged". Recent discussions on disability terminology evolve around notions of person-first and identity-first languages. The latter has more recently been adopted by a wider disability community. In Ukraine we teach students to adhere to "a person with a disability" or "a student with special education needs" pattern.

According to a social model that calls for a paradigm shift from disability being viewed as an individual's impairment to considering disability as a socially constructed experience, the acceptable term is a person with a disability. This approach provides an alternative to understand the disability experience and seeks to change society to accommodate the individual (Saia, 2023).

However, the term "a person with disability" as defined by the Ministry of Justice of Ukraine describes an individual from a medical view on disability as an impairment and is common among older generations of Ukrainian teachers.

It is worth mentioning that disability language has undergone significant evolution in response to sociocultural changes. The term "person with disability" was developed with the good intention of reducing stigma, but its usage may have unintended consequences. These sociocultural aspects are bound to establish the new sustainable inclusive education paradigm in training Ukrainian teachers.

In order to preserve the efforts of developing free and active personalities, our college hosts many educational, social and recreational events during these difficult times. Various web-pages of our college departments contain accounts of some. For instance, the ABC lesson, where students had a chance to try their hands at teaching is one of them. The first steps of pre-service teachers of English for the youngest: games, songs, contests and other interesting activities to develop communicative competence. Another event is a visit to a performance in which language is a sensory experience. «Beauty is bought by judgement of the eye» – Shakespeare once wrote, giving a chance to the students to prove or disapprove it while experiencing this gift with hearing, smelling, feeling, tasting – trying to master the sixth sense. Your eyes will be covered – your soul will be exposed. It is an inclusive art. Fruit of life, wisdom, death, belonging and constant return, seeking, finding, singing, binding… Layers of composition, intention, innuendo, thought provoking,… the cast is wonderful, the production is brilliant.. A must-see, if you excuse the pun. Thank you for the opportunity, the actors, the lecteurs (Ivano-Frankivsk vocational college, n.d.).

Of course, inclusion is a long and delicate process. The use of tactile, kinesthetic, audio and visual aims and multimedia activities require more experimental research and consequent adaptation, but the preliminary results show that students benefit from the activities, mastering soft skills and learning to make academic and behavior progress in the times of distress. We also anticipate the appearance and development of integral ad-hoc practices that can offer solutions on how to heal the world and reintegrate its inhabitants into a peaceful inclusive environment. The new inclusive language has been appearing. Let us speak it.

References

Andrews, E. E., Powell, R. M., & Ayers, K. (2022). The evolution of disability language: Choosing terms to describe disability. *Disability and health journal, 15*(3), 101328. https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2022.101328

Ivano-Frankivsk vocational college. (n.d.). Retrieved from https://ifccyc7.pnu.edu.ua/en/

Ministry of Justice of Ukraine. (n.d.). *Disability and the procedure for its definition.* Retrieved 15 July 2022 from https://minjust.gov.ua/m/str_11521

Saia T. (2023). Embracing disability culture in schools. *Language, speech, and hearing services in schools, 54*(3), 794–798. https://doi.org/10.1044/2023_LSHSS-22-00142

Visual and Performing Arts in Teaching Soft Skills and Organizing Inclusive Learning Environment

Roksolana Pavelko and Sergiy Sydoriv

Quality education depends on various resources. Unfortunately, Russia's aggression has caused the rapid decline in the quality of learning. Constant bomb alerts, psychological burnout, poor communication and state of disorientation prevents students from gaining interpersonal or so-called soft skills. For learners, soft skills are correlated with the technical and cognitive skills necessary to achieve higher academic results and are determinants of academic behaviors. Various researches define them as transferable across sectors (Lepeley, et al., 2021), non-cognitive skills (Jayaram & Musau, 2017), employability skills (Pieterse & van Eekelen, 2016), interpersonal and emotional skills (Hendarman & Cantner, 2018).

The transitions programs from school into adulthood aiming at preparing students with disabilities to independent living, employment, further study, intimate relations, leisure, underdeveloped on the national level in Ukraine may consider the following soft skills for students with disabilities to be worth adopting and mastering: effective communication, adaptability, leadership, positive attitude, conflict management, reliability, motivation and initiative, critical thinking, team work, problem-solving, professional attitude, time management, attention to detail. Hence, emotional intelligence and empathy can be considered a universal value for all to be effective in the diverse world (Gardenswartz, Cherbosque, & Rowe, 2010).

Performing and audio-visual arts are a great medium to convey the ideas and messages, consequently theatre may be a useful source of soft skill development both in performers and the audience who may be students as well. Traditional

methods of learning interpersonal skills combined with acting training such as improvisational techniques may develop advanced skills such as reciprocity and collaborating, which are needed to practice dialogic forms of collaboration and communication. As Dr. Louis E. Catron (1991) pointed out, those who learn and practice performing arts have the advantages over others in the following areas:

Motivation and commitment. Students learn to transfer these attributes to other activities such as classes and jobs and teach each other that success comes to those who are committed to the task.

Teamwork. It is essential to learn how to work effectively with different types of people cooperatively for the production to succeed. Each individual supports the others involved.

Self-confidence and joy from doing and belonging. Students learn confidence to handle a variety of jobs, pressures, difficulties and responsibilities. It helps to develop a positive "Yes, I can!" attitude. Being a part of successful production gives a sense of accomplishment, enjoyment and refreshment even if it is energy consuming

Healthy self-image and self-discipline. A student learns about oneself, who he/she is and how to project individuality. Being responsible, self-controlled, resilient and emotionally stable is another skill that can be acquired and mastered.

Creative problem solving. Creative abilities in acting being effective tools to learn how to identify problems, evaluate a range of possible solutions and make choices are applicable to employment, social life, even daily routine.

Oral communication. Confidence that the students gain while performing is essential to speaking clearly, lucidly and thoughtfully.

Professional approach. Students learn to pay attention to detail, think divergently and take pride in performing at the best level.

Initiative and autonomy. In theatre, school and adulthood an individual is often assigned tasks to complete independently without supervision. The students who go in for acting all are self-starters learning how to take initiative, to move a project from initial concept to finality.

Time-management skills. A child learns how to budget time, schedule days carefully, exercise self-discipline and consideration for colleagues, plan and meet deadlines.

Acceptance of rules, adaptability and flexibility, ability to work under pressure. Students learn to work within the structure of a set of procedures and rules that deal with everything from class safety to behavior at auditions, rehearsals and work calls. The importance of following rules is a concept that's valued in any organization. On the other hand, students can be versatile, adaptable and flexible, willing to try new ideas, accept challenges and adapt to constantly changing situations and conditions.

Respect for colleagues and authority. Mutual trust, respect and contribution from all participants as well as willing acceptance and respect for authority are required for a successful production as well as various life situations.

Goal-oriented approach and dedication. Many aspects of performing arts involve setting and achieving specific goals, teaching students to be task-oriented and capable of finding practical ways to succeed. Concentration on the task and commitment is another life-skill that the art can teach.

Readiness to accept responsibility and leadership. Students can have an opportunity to take on sole responsibility for a special project assuming leadership roles.

The Inclusive Education Lab established in Ivano-Frankivsk region makes advances in the field of inclusive art, music, visual and performance education. We train educators for teaching children with special educational needs and disabilities as well as their healthy peers. The above-mentioned areas of developing soft skills by means of performance art are applicable to students with disabilities. Adapting ideas and methodology of Marie Pavlovská (2002), Augusto Boal, Jenny Sealey among others, it strives to introduce and sustain the following techniques in training teachers to organize an inclusive learning environment and build soft skills.

- A set of formal and informal music and art classes for deaf and hard of hearing students in Kalush special school. Children learn music and musical instrument being unable actually to hear it which makes them a part of music-loving community,
- Shadow play performances by Ivano-Frankivsk college students for orphanage children, some of whom have disabilities. The audience first watch and discuss a play, then are invited behind the curtains to move 2D figures, interact, develop and follow the plot,
- Interactive bubble show performance for children with disabilities and neglected children by a local troupe,
- Forum theatre. Supervised by a professional producer, specially trained youth actors and volunteers from the spectators perform, explore, discuss and collaborate to solve various social issues: inclusion, gender, disability, domestic violence, social injustice, human rights violation, etc. (Гук et al., 2007).
- Interactive storytelling project with tasks and activities in English and Ukrainian.

The areas of developing soft skills by audio and visual means are applicable to students with and without disabilities, children and parents, educators and students, Ukrainian and English users and non-users, verbal and non-verbal communicators. Combined with signing and kinesthetic movements, audio and visuals make a multisensory complex that contributes greatly for the development of the patriotic and national identity as well as respecting diversity and peace-making efforts.

References

Catron, L. (1991). *What theatre majors learn*. Retrieved from https://www.olathesouththeatre.org/uploads/1/2/6/9/12699089/1291_what_theatre_majors_learn.pdf

Gardenswartz, L., Cherbosque, J., & Rowe, A. (2010). Emotional intelligence for managing results in a diverse world: the hard truth about soft skills in the workplace. Nicholas Brealey.

Hendarman, A.F., Cantner, U. (2018). Soft skills, hard skills, and individual innovativeness. *Eurasian Bus Rev* 8**,** 139–169. https://doi.org/10.1007/s40821-017-0076-6

Jayaram, S., Musau, R. (2017). Soft skills: what they are and how to foster them. In: Jayaram S., Munge W., Adamson B., Sorrell D., Jain N. (eds.) *Bridging the Skills Gap. Technical and Vocational Education and Training: Issues, Concerns and Prospects*, vol 26. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-49485-2_6

Lepeley, M.-T., Beutell, N., Abarca, N., & Majluf, N. (Eds.). (2021). Soft skills for human centered management and global sustainability. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003094463

Pavlovská, M. (2002). Cesta současné školy ke škole tvořivé. MSD: Brno

Pieterse V., van Eekelen M. (2016). Which are harder? Soft skills or hard skills? In: Gruner S. (eds.) ICT Education. SACLA 2016. *Communications in Computer and Information Science, 642*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-47680-3_15

Гук, Л., Григоріва, М., Доусет, Д., Єдєлєва, О., Захарченко, І. та ін. (2007). *Форум-театр: формула виходу з кризи: навч.-метод. посіб. для бажаючих створити форум-театр*. Київ: Школа Рівних Можливостей.

Development of Students' Critical Thinking Based on the Materials of Pre-Election Political Speeches and Communicative Strategies of Donald Trump

Markiyan Tkhir

Introduction

Critical thinking is one of the key skills needed for successful learning and living in today's world. It allows students to analyze information, formulate their conclusions, and make informed decisions. Using real-world materials, such as campaign speeches and the communication strategies of political leaders, including Donald Trump, is an effective way to develop critical thinking. In this paper, we will consider how the analysis of speeches and communication strategies of Donald Trump can contribute to the development of students' critical thinking.

Analysis of pre-election political speeches

Campaign political speeches are a rich source for analysis because they contain a wide range of rhetorical devices, emotional appeals, and arguments. Donald Trump is known for his unusual and spectacular speeches, which often cause controversy and discussion. Analyzing such speeches allows students to identify rhetorical strategies used to persuade an audience and evaluate their effectiveness.

Rhetorical strategies of Donald Trump

One of the key characteristics of Trump's communication strategies is the use of simple but powerful slogans such as "Make America Great Again". These slogans are easy to remember and have a strong emotional impact on the audience. Students can analyze how these slogans shape public opinion and contribute to voter mobilization (Johnson, 2017, p. 36).

Another important strategy of Trump is to appeal to emotions. He often uses fear, hope, and other emotions to bolster his arguments. For example, when talking

about immigration, Trump emphasizes security threats, creating a sense of urgency and the need to take action (Mercieca, 2019, p. 217). Students can identify these emotional appeals and evaluate their impact on the audience.

Development of critical thinking through analysis

Analyzing Trump's campaign speeches helps develop important aspects of critical thinking, such as the ability to recognize logical fallacies, evaluate arguments, and detect manipulation. Students can compare factual data with statements made in speeches and form their conclusions about their validity (McNair, 2018, p. 112).

Practical application of communicative strategies

In addition to analysis, students can apply learned communication strategies in practice, developing their arguments and presentations. This helps them understand how rhetorical techniques can be used to persuade an audience and achieve communication goals (Schill & Kirk, 2018, p. 187).

Use of multimedia resources

Using multimedia resources when analyzing Trump's speeches is another important aspect of developing critical thinking. Video recordings of speeches allow students to assess not only verbal but also nonverbal communication strategies such as facial expressions, gestures, and intonation. This helps to better understand how Trump achieves an emotional impact on his audience and reinforces his arguments. The use of such resources contributes to the development of the ability to comprehensively analyze communication acts (Kellner, 2018, p. 89).

Interdisciplinary approach

An interdisciplinary approach to the analysis of Trump's political speeches, which includes elements of psychology, sociology, and linguistics, also promotes the development of critical thinking. Students can explore the psychological mechanisms of audience influence, the social contexts in which speeches are delivered, and the linguistic features of Trump's rhetoric. This approach helps to form a broader understanding of communicative processes and increases the ability to critically interpret information (Schill & Kirk, 2018, p. 190).

Conclusions

Analysis of pre-election political speeches and communication strategies of Donald Trump is an effective tool for developing students' critical thinking. It allows them to identify rhetorical devices, evaluate their effectiveness, and formulate their well-founded conclusions. The use of such materials in the educational process contributes to the improvement of analytical skills and the ability to critically understand information, which is extremely important in the modern information society.

References

Johnson, D. (2017). Hyperbole and a Half: Trump's Exaggeration Tactics. *Political Communication, 34* (1), 36–52.

Kellner, D. (2018). *American Nightmare: Donald Trump, Media Spectacle, and Authoritarian Populism*. Springer, 89.

McNair, B. (2018). *An Introduction to Political Communication*. Routledge, 112.

Mercieca, J.R. (2019). Demagogue for President: The Rhetorical Genius of Donald Trump. Texas A&M University Press, 217.

Schill, D., & Kirk, R. (2018). The Rhetoric of Hope and Fear in the 2016 Presidential Campaign. *Journal of Political Marketing, 17*(3), 187–204.

Equity: Rights, Skills, Approaches

Natalia Savchyn and Sergiy Sydoriv

Equity stands at the heart of human civilization, embodying the principle of fairness and justice. It encompasses various dimensions essential for fostering a truly equitable society. Ukraine strives to get rid of its soviet past when individuality was subdued and free thinking was oppressed. Its history was rewritten and those who had alternative views and voices were exterminated. It is hard to develop and foster independence being a shield between western and eastern civilizations, but Ukraine has been protecting human rights tradition even at the cost of its people.

We are Ukrainian educators, some joined the Armed Forces and fight for independence, some teach values, skills, and approaches to be free and resilient. It is worth revising all strategies and measures to implement a continuum to decrease inappropriate behavior that teachers use in preventive classroom management (Keller, 2019) and apply interventions those that work with the Moscow global bully.

Developing a global diverse community on the foundations of equity, inclusion and coexistence, it is important to secure access and participation of children and adults, speakers of different languages, persons with various disabilities; that is why while training pre-service teachers in Ivano-Frankivsk college, Precarpathian national university, we pay attention to integrate various forms of instruction, assessment and interaction in the curriculum.

Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD (2023) in its publication Equity and Inclusion in Education offers six key steps to foster equity and inclusion in education:

- Develop a policy framework on equity and inclusion and embed it in all areas of education policy.
- Ensure that the education system is flexible and responsive to the needs of students.
- Include equity and inclusion as principles of both the main resource allocation mechanisms and targeted funding of the education system.
- Engage all relevant stakeholders in implementing the policy framework in schools and classrooms, strengthening coordination.
- Prepare and support teachers and school leaders in developing the competences and knowledge areas for promoting equity and inclusion.
- Identify students' needs, support them and monitor their progress.

Traditional methods of building interpersonal skills combined with improvisational performance techniques may develop advanced skills such as reciprocity and collaborating for mutual benefit. Inclusive environment is to provide conditions for wellbeing, unrestrained development, interaction, communication and socializing of all.

Internally displaced persons, refugees, survivors of war atrocities, persons with disabilities face significant barriers that expand their exclusion from education and participation in society. The consequent ineffective communication, poor leadership and lack of flexibility prevents students from gaining interpersonal or so-called soft skills that together with hard skills define the ability to transition to the peaceful post war society. The ideas and principles of inclusive education can be incorporated in a curriculum directly and indirectly, for children may not have seen persons with disabilities or those with different backgrounds at school before. Children with intellectual and developmental disabilities experience traumatic events at a rate that is at least equal to their typically developing peers and are at increased risk for some types of traumatic events, with serious negative impacts. The tasks for developing inclusive skills are to introduce an inclusion framework so agencies better recognize and address the distinct challenges and experiences different communities and individuals face; launch a government-wide initiative to promote diversity, equity, and inclusion.

The video-example of our College students and teachers' work has been presented at the symposium (Inclusive Education Community, 2022,). It is a combined poetry video work, made by university, college and school students, teachers, parents, sons and daughters for the Day of Independence of Ukraine. The video piece utilizes various means of conveying information and the opportunity to choose the most suitable for an individual: audio tracks in English and Ukrainian, subtitles in English and Ukrainian, signing in USL and text descriptions. It is worth mentioning that in the process of creating it, a productive cooperation took place between specialists in Ukrainian sign language concerning introducing and reinventing specific terminology and collocations connected with national symbols, Ukrainian sovereignty and identity.

Inclusion of persons with disabilities is getting new definitions, it is not only support provided to them, but also immense assistance from them to those who need it – Ukraine and its population who protect, rebuild and sustain a patriotic inclusive environment for all individuals and communities. "Many people with disabilities and their families are actively involved in bringing Ukraine victory. They are social networking, raising donations, helping with logistics of bringing necessary goods and international aid to people, providing psychological support, spreading information, and fighting Russian propaganda" (Fitzgerald, 2022), it is time we learned to understand, communicate and act inclusively.

Times of distress can initiate positive changes, it is vitally important to think and act urgently and locally while considering application of non-conventional means to reach long-term goals of global peace, security, prosperity and happiness. Times of distress can signify that the traditional mechanisms of the past are not sufficient and need to be improved, altered, remastered or even abandoned for the tools of the new era. Times of distress can mean the agony of the dead practices and the survival of the living prospects. The diversity of humankind means that the host of scientific theories and magical practices have been developed and they will be applied, shuffled and reapplied in order to secure inclusion of ALL in the future.

References

Fitzgerald, S. (2022). Progress Postponed. *Impact: Feature issue on transition in a global context for people with intellectual, developmental, and other disabilities, 35*(2). Institute on Community Integration, University of Minnesota. https://publications.ici.umn.edu/impact/35-2/progress-postponed

Inclusive Education Community. (2022, August 24). Вітання з Днем Незалежності 2022 учасникам Симпозіуму від Івано-Франківського коледжу ПНУ та дітей. Ivano-Frankivsk vocational college. Retrieved from https://youtu.be/8fjKE4NpvEM?si=B6ZPkOsnFPS1ns6h

Keller, C. (2019). Creating Positive Environments. [PowerPoint slides]. @Inclusive_Education_Community. Retrieved from https://www.slideshare.net/secret/kiwhbJMtSOo2bc

OECD. (2023). Equity and inclusion in education: Finding strength through diversity. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/e9072e21-en

The Idea of Inclusive Language in Teacher Training

Tetyana Kotyk and Sergiy Sydoriv

The transformation of Ukrainian education from authoritarian methods of the Soviet era to align with the Education for All sustainable goals signifies a profound shift. This ongoing process entails revising learning and teaching strategies and practices, necessitating changes in the teacher-training system. Beyond enhancing the quality and relevance of acquired skills and knowledge, it is imperative to consider the social dimension of preparing future educators. Ukraine's educational reform, influenced by both international and national initiatives promoting diversity, equality, and inclusion, aims to establish a system that benefits every student.

Besides making infrastructural changes, we need to consider the ideology of teaching to various students. Tasks in the domain of social and professional enlightenment encompass challenging existing mindsets, eradicating stereotypes, fostering awareness, and fostering an appreciation for diversity. Consequently, the objective for educators is to train a generation of students who are liberated and innovative within an inclusive educational setting, while also offering essential assistance and support to those in need.

It is essential to examine certain sociocultural aspects surrounding the use of inclusive language in both Ukrainian- and English-speaking contexts. One such concept worth exploring is "tolerance," which holds significant popularity among educators and scholars in Ukraine.

Post-soviet pedagogy still operates the term “tolerance” while in the West, using this word with respect to individuals with disabilities can be seen as inappropriate. The trend has moved toward “inclusion”, “celebration” or “appreciation” of disability and diversity. “There are different tolerance discourses that work out differently in construing “us–them” distinctions. The power of the (in)toleration discourse depends on the meanings that are deployed, the way in which these are used, and who is using them and for which purposes. Tolerance and intolerance are discourses that have different meanings which can be used for progressive or oppressive ends

and therefore are not by definition desirable or undesirable" (Verkuyten & Kollar, 2021).

In Western pedagogy, the term "tolerance" carries a connotation of accepting something that may be perceived as not only positive or desirable but also to some extent negative or undesirable, (Klix, 2019), whereas in the Ukrainian context tolerance is simply not a hostile attitude towards others who are different. Being tolerant to other ways of life, culture, behavior, traditions, customs, or worldview means to respect them. This concept can sometimes mean the lack of prejudice, negative stereotypes or general stigma towards people with disabilities.

When a country has committed to appreciate diversity, it increases its social capital. Therefore, special attention should be paid to improve the quality and content of teacher training: ensuring equal access to education for all children, fostering humanistic values, developing cooperation among parents, students and teachers; applying a person-centered approach; supporting empathy and cooperation with all members of society.

Language reflects changes in evolving society and vice versa. Inclusive language is also a tool to make positive changes possible. American Psychological Association (2023) in its guide "encourages all people to adhere to the basic principles of inclusive language, which are to choose appropriately specific terms and to show respect by calling people what they call themselves. This requires being open to continual learning and capacity building and remaining mindful that language may change. Identity is intersectional, meaning that people have multiple identities that are affected by interlocking systems of oppression and privilege... It is acceptable to recognize that there may be no perfect solution. Ensure you do your due diligence in the language you select".

There is a wide range of definitions, notions and concepts, which comprise the terminological field of inclusive education. Existing legal and regulatory acts, professional fields, approaches to disability, societal awareness and communication determine the area of usage of these terms. There are dynamic changes, some words and definitions are now obsolete and outdated, some are demeaning and offensive. The terms, that were used in education in the past, but now obsolete, are "educationally subnormal" (a term has not been used in the UK since the 1970s); "moderate learning difficulties"; "retarded" or "mentally retarded" (it is now substituted by 'cognitive learning disabilities'). The terms "invalid", "handicapped", "cripple" are derogative, so an educator should be careful not to use them both in everyday life and in a professional activity.

It is worth mentioning that disability language has undergone significant evolution in response to cultural changes and advocacy. The term "person with disability" was developed with the good intention of reducing stigma, but its usage may have unintended consequences. One of the recent examples is a social media initiative to embrace disability identity #SaytheWord that draws attention to sociocultural implications of the term *disability*. Recent discussions on disability terminology evolve around notions of Person-first versus Identity-first languages. While the former places the person before the disability (e.g., "person with

disability" or "person with autism"), identity-first language, sometimes referred to as disability-first language, places the disability first in phrasing (e.g., "disabled person", "autistic person"). This approach was common in Deaf culture, but has more recently been adopted by a wider disability community, particularly those who identify as disability rights advocates (Andrews et al., 2019).

In conclusion, we believe that teacher training should include instruction in inclusive language. Pedagogical and linguistic competence should be combined with awareness of the global societal and cultural trends and practices and skills and abilities to organize an inclusive learning environment in schools.

Resources

American Psychological Association. (2023). *Inclusive language guide* (2nd ed.). https://www.apa.org/about/apa/equity-diversity-inclusion/language-guidelines.pdf

Andrews, E. E., Forber-Pratt, A. J., Mona, L. R., Lund, E. M., Pilarski, C. R., & Balter, R. (2019). #SaytheWord: A disability culture commentary on the erasure of "disability". *Rehabilitation Psychology, 64*(2), 111–118. https://doi.org/10.1037/rep0000258

Klix, N. (2019). On the conceptual insufficiency of toleration and the quest for a superseding concept. *Public Reason, 10*(2)–*11*(1), 61-76.

Verkuyten, M., Kollar, R. (2021). Tolerance and intolerance: Cultural meanings and discursive usage. *Culture & Psychology, 27*(1), 172-186. https://doi.org/10.1177/1354067X20984356

Implementing Inclusion in Preschool Education: Empowering Students with SEN

Mariia Yablinchuk

Introduction

Inclusion in preschool is not only a concept. It is a fundamental principle that embodies the essence of equity, diversity, and respect for every child's unique needs and abilities. As teachers, it is our responsibility to create learning environments where every child feels valued, accepted, and supported in their way of growth and development.

Embracing inclusion in preschool education: a tool and a goal

Preschool years are foundational, laying the groundwork for a child's future success in education and life. Therefore, it is imperative that we prioritize inclusion from the earliest stages of a child's educational journey. Inclusive preschool settings provide opportunities for children with and without disabilities to learn and grow together, fostering empathy, understanding, and friendships that transcend differences.

Being able to effectively support children with special educational needs (SEN) in the kindergarten is an essential part of any teacher's job. Recent figures show that in a mainstream setting, you may (on average) encounter four children in every group who require support for special educational needs (Education Endowment Foundation, 2020).

One of the key benefits of inclusive preschool education is its ability to promote social and emotional development. In inclusive classrooms, children learn to

appreciate diversity, develop empathy, and cultivate friendships based on acceptance and inclusion. These early experiences shape their attitudes towards others and lay the groundwork for building inclusive communities in the future (Frederickson & Cline, 2015). Moreover, inclusive preschool education promotes academic excellence by recognizing and catering to the diverse learning needs of every child. By adopting a variety of teaching strategies, accommodations, and modifications, educators can ensure that all students have access to high-quality instruction that meets their individual needs and maximizes their potential.

Some practical ideas from a perspective of a practicing teacher on how to implement inclusion

- Use of inclusive language. The use of terminology is important for changing the mindset and making a school more accessible and welcoming place. Person-first language should be adopted by teachers and society (i.e. children with disabilities. 'Special educational needs' is an official term in Ukrainian Law on Education (Symeonidou et al., 2023).
- Universal design for learning (UDL). I studied this topic on Coursera. Implementing UDL principles ensures that instructional materials, methods, and assessments are accessible to all students. Careful consideration on how your learning space is organised can significantly support learners with SEN in the classroom (University of Illinois at Urbana-Champaign, 2014).
- Positive relationships. Prioritising, modelling, and encouraging positive relationships has also been shown to be a valuable strategy in supporting children with SEN. Many children with SEN, especially autistic children, report higher incidences of bullying (Rowley, 2012), so facilitating positive attitudes to difference – and supporting those children with social difficulties to maintain positive friendships is extremely valuable.
- Working effectively with teaching assistants. Teaching assistants are as essential to supporting learners with special educational needs as teachers. Many are incredibly skilled in delivering specific interventions, as well as providing excellent support within the classroom (Neaum & Noble, 2023).
- Actively promoting students' wellbeing. This includes explicit teaching about wellbeing and mental health. This helps all children consider and express their emotions in a visual way, but especially benefits children with SEN.

Conclusions

Inclusive education in the preschool has the power to transform lives, break down barriers, and build a more inclusive society for future generations. Together, let us commit to championing inclusion in preschools and beyond, ensuring that every child, regardless of ability, has the opportunity to thrive and reach their full potential. But the most important thing is that the child learns life activities surrounded by healthy children, which forms an orientation towards a full life, towards realizing one's own abilities, improving the quality of one's life.

References

Education Endowment Foundation. (2020, March 20). Special Educational Needs in Mainstream Schools. Retrieved from

https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/guidance-reports/send
Frederickson, N., Cline, T. (2015). *Special educational needs, inclusion and diversity*. McGraw-Hill Education.
Neaum, S., Noble, S. (2023). Teaching assistants' preparedness for teaching. An exploration of teaching assistants' views on evidence-based changes to practice. *PRACTICE*, *5*(1). 68-85, https://doi.org/10.1080/25783858.2023.2184716
Rowley, J. (2012). Professional development needs of teachers to identify and cater for gifted students. *The Australasian Journal of Gifted Education, 21*(2), 75–80.
Symeonidou, S., Loizou, E. & Recchia, S. (2023). The inclusion of children with disabilities in early childhood education: interdisciplinary research and dialogue. *European Early Childhood Education Research Journal, 31*(1), 1-7, https://doi.org/10.1080/1350293X.2022.2158632
University of Illinois at Urbana-Champaign. (2014). *An Introduction to Accessibility and Inclusive Design Syllabus* [Online course]. Coursera. https://www.coursera.org/learn/accessibility/

Reading for Winning and Including Ukraine

Marta Sydoriv

Ladies and gentlemen, dear organizers and participants of the symposium. It is a great honour for me to speak about my hobby, that is the language and literature and make a connection with the fight between good and evil, a challenge our country (or even, the planet) is facing nowadays. I will also speak briefly about my online project *Reading for Winning* that started in March 2022, just a week after the bloody invasion of the russian federation.

I will now speak more about reading Harry Potter books. So here we are, Ukrainian school students reading Harry Potter classics not for fun, but for winning. Winning whom? Winning what? Let us learn about the ideas of equity and diversity in the Harry Potter book series. Let us visit other countries, bearing witness to resisting the evil, surviving and fighting the evil again. Let us embrace diversity, develop resilience and resist the urge to become evil in the pursuit of conquering the moscow dark forces.

What is war? Is it an evil thing? Surely, it is. The war that the russian federation brought upon Ukraine is the war of extermination – a brutal, dishonest and disgusting act, yet Ukrainians cannot wave the white flag of defeat as recently has been suggested by the catholic leader Pope Francis.

Ukrainians fight for their freedom and lives, their efforts must be supported and assisted by other countries. If there is no armed resistance, russians will not give up pushing in other European countries until they are stopped. The world must unite in order to defeat the moscow bully. Bertrand Russell, a British philosopher said that in certain very extreme circumstances warfare can mean "relative political pacifism", that there are even more horrible evils that call war – so you need to take arms to prevent these evils from spreading (Russell, 1943, p. 9).

Hamlet once asked himself what is better: TO BE – and fight or NOT TO BE – and die. As far as I remember, neither the British (Shakespeare was a British poet), nor the Danes (Hamlet was a Danish prince) chose to die as slaves. We, Ukrainians definitely dislike the idea of "not to be" – we choose TO BE, TO RESIST, TO WIN and TO LIVE. Our neighbour-bully is scared that this means his own disintegration. It reminds us of Voldemort, doesn't it?

Joanne Rowling, now a billionaire, wrote the first Harry Potter book when she was very poor, without a job and support from the father of her child. The dire circumstances possibly assisted her in producing a book that became so popular among its international and Ukrainian readership. There are various layers in the plot, but the most important for my analysis is the opposition between a dark powerful bully "He Who Must Not Be Named" and a young wizard, who constantly evades death by a narrow chance. Or is it only a chance that counts? Mr. Potter is accompanied by two friends, each of them has a rather complex personality and in certain circumstances is guided or invisibly protected by a force that is stronger than any conventional magic – he is protected by LOVE that is stronger than death.

There has been research into the impact the book can have on its readers in terms of bringing up the ideas of diversity, equity and inclusion. There were studies on how the guided reading of Harry Potter novels can improve attitudes, reduce prejudice and help to eliminate stereotypes toward stigmatized groups – immigrants, LGBTQ+, and refugees. Results showed that reading passages related to prejudice was associated with significantly improved attitudes toward immigrants. A strong association was established between reading *Harry Potter books* and more positive attitudes toward refugees (Vezzali et al., 2015) – or in Ukraine`s case displaced persons. The authors also showed that this relationship was explained by the extent to which readers reported being able to take the perspective of refugees, which in our opinion is important when we speak about the role of Ukrainian diaspora efforts of cancelling colonial Russian cultural paradigm.

J.K. Rowling addressed inclusion of persons with disabilities in the wizarding world in an article published on Pottermore: "wizards would have the power to correct or override 'mundane' nature, but not 'magical' nature… bones broken in non-magical accidents such as falls or fist fights can be mended by magic, but the consequences of curses or backfiring magic could be serious, permanent or life-threatening" (Machemer, 2019). Can we find any issues of disability inclusion? The Harry Potter universe has seen a few characters with disabilities: Mad Eye Moody lost an eye and a leg while fighting dark wizards, and Professor Lupin is a werewolf, which presents challenges while trying to teach at Hogwarts, McNully is the first wheelchair-using character to appear in the Potter universe. Of course, disability issues is not the main theme of the book written to entertain, but educators can apply it in teaching reading and thinking about important things: equity, inclusion, advocacy, leadership, and fighting for a noble cause.

Our reading of four Harry Potter books as a part of the *Reading for Winning* project aims at supporting Ukrainians in their resistance against russia's aggression and communicating with the West, making parallels between the harmless fiction

and dangerous reality. It is the book that can raise activists like Hermione to campaign for rights from the inside and, through doing so, create a more welcoming and united world that would be capable of fighting together against true evil (Brock, Z. (2019).

My *Reading for Winning* project

Ukrainian children are aware of war atrocities not from stories of the past, the war is in our present, it is in the news and around us. Russia has brought violence and sufferings into our country, killing and plundering, trying to destroy our history and cancel our future. But the intruders will fail, we are a sovereign nation and our present is what Ukrainians do! We resist the enemy and protect our people, we survive and learn for the future. Many brave Ukrainian men and women took arms against the aggressor – farmers, teachers, musicians, writers became soldiers to defend our nation against the Moscow-led hordes. Yes, it is the clash between civilizations, one side values freedom and culture and the other worships violence and ignorance. I really want the truth, light and democracy to win. Ukrainian children understand the value of sovereignty, dignity and peace; we pray, support adults and learn to respect freedom and life.

Since the beginning of the Russian aggression on February 24th, 2022 I have been reading online for Ukrainian kids, parents, soldiers – everyone who needs to get some rest and energy in these trying times for my country and the international community. I have many books of my own, some have been presented or donated by my friends, others have been borrowed from the library. Every evening at 8 pm I read online for about 10 minutes – this is my share as a kid to help Ukrainians be strong and not to lose hope and faith. It turned out that the number of my reading sessions equals the number of days my country fights against Russia – over 2 hundred. So far I have read over 30 books online in Ukrainian and English.

Why reading online? I am a school student, not a soldier, but I am a Ukrainian, who cares and wants to support my compatriots who fight, endure, suffer, those who are tired or scared – I read a bedtime story to soothe the anxiety and pain, relieve stress, give energy and sense to survive, win and revive. In a way, it is my mite to bring victory and peace to Ukraine and to the world.

1) The country was hit by missiles, our cities were shelled, civilians were murdered, those who could – fled the country, those who could not - prayed and fought back when I started to broadcast my reading of the Children's Gospel about the life, miracles, death and resurrection of Jesus Christ. 10 evenings to know that we have to have faith, hope and love, each reading started with my short introduction where I tried to relate the stories with the Bible with our times.

2) Warriors Field Guide: Secrets of the Clans by Erin Hunter translated into Ukrainian followed during 18 evenings. The stories about the life, rules and customs of animal clans resemble those of humans.

3) I read two stories from Rebel Cats! Brave Tales of Feisty Felines by Kimberlie Hamilton. Warm stories of strength, hope, love..

4) A Tale of Evil Spheres by Emma Andijewska was read for her 91 birthday anniversary. It is good to think about what is evil and how ordinary people become infected by it.

5) I completed Rootabaga Stories by Carl Sandburg (in English) sent to me by my American friend Clay Keller and

6) commenced The Adventures of Tom Sawyer by Mark Twain (in Ukrainian) - the favorite book of kids in the whole world.

7) In one video Anna, an internally displaced toddler, together with my cat and me explored an activity book Getting Ready for Visiting Relatives - for those, who cannot read, created by Olena Rubanovska.

8) I devoted reading from a Book of Prayers to the protection, safety and wellbeing of our soldiers and volunteers.

9) Reading a Ukrainian translation of Conrad: The Factory-Made Boy by Christine Nöstlinger helped me on the one hand to get a grade in my school, on the other hand – the ideas in this book are quite useful for modern education and society.

10) In May I embarked on reading Harry Potter and the Sorcerer's Stone by J.K. Rowling, the first of the two books that were donated to me by Andrei and Rose from Minnesota. I am a huge fan of the author. Although I make quite a few pronunciation mistakes, I like to think that reading the book helps me not only improve fluency, but also strengthen the unconquered spirit of Ukrainians. You sprinkle imagination, cooperation and positivity with a bit of magic and bring a victory and subsequent peace one day closer. We want peace: adults and children, but the aggressor must be repelled from Ukraine – by united force, diplomacy, science, education, by human efforts and magic.

11) The mouse, a short story by Bohdan Lepky, a Ukrainian man of letters, teacher and a fighter for freedom who died in exile was read in June so as not to forget that my school is in 3 months' time.

12) We visited my wounded uncle at the hospital where I read a chapter from Zirka's Shevchenko's novel The Gatekeeper about adventures, freedom and friendship of the past that strangely correlates with our present.

13) Song of Songs by Sholem Aleichem, a Yiddish author of the last century, who was born in Ukraine and died in the USA. Four chapters about love, loss, memories and longing were in four long videos.

14) Urmel from the Ice Age by Max Kruse in Ukrainian translation was a gift from my friends Yaroslav, Olena, Polina and Sofia read online during 16 evenings.

15) 4 poems from TS Eliot's OLD POSSUM'S BOOK OF PRACTICAL CATS: The Naming of Cats, The Old Gumbie Cat, Growltiger's Last Stand,The Rum Tum Tugger and my piano music were a present for the birthday of our cat - Lapyk, whom air-raid sirens made unhappy and stressed.

16) I read the picture book Scarlett the Cat to the Rescue: Fire Hero by Nancy Loewen (Author), Kristin Caraan Sorra (Illustrator). The book together with other books, little gifts and an inspiring letter was sent to me by Karen, who was the owner of this Hero Cat! She compared the bravery of Scarlett the Cat who saved

her kittens from the fire notwithstanding severe burns and near death to the heroism of Ukrainians.

17) In his letter to the editor of the Svoboda - the Ukrainian journal in the USA, Bohdan Lepky writes about his life as an immigrant writer and I read it from the journal having been brought from Minnesota to Ivano-Frankivsk.

18) Hryhoriy Skovoroda, the ukrainian baroque philosopher, poet and teacher wrote his Garden of Divine Songs in the 18 century. Now Russian shells and bombs destroyed his museum and grave, but they cannot destroy the spirit of liberty of his descendants.

19) The Gift of the Magi by O. Henry in English for those who believe in the mystery of giving and love.

20) Our Strangers - the essay by Halyna Petrosanyak about my native town Ivano-Frankivsk, its vibrant past, lost present and hopefully re-found future.

21) Two 2010 essays from Here Fantomas is Buried by Yuri Andrukhovych - an unnoticed at that time warning about the imminent war.

22) The Lord of the Rings by John Ronald Reuel Tolkien is a book about fictional worlds, their inhabitants and forces. I am reading the foreword by the author to the 1st part - The Fellowship of the Rings. The story of the book that traveled to Ukraine is exciting, but the story of Ukraine and the West standing against the Orcs and the evil forces is even more important. Dark times and the eternal Light, mighty warriors and humble heroes, addiction and free choice, annihilation and resurrection... Many Ukrainians would rather enjoy reading about the events mentioned in the book, but the times chose us to take a stand and stop the darkness again from destroying the world

23) A chapter from Klymko by Hryhir Tiutiunnyk brings us one century back in time to understand that life is a gift that is given only once, Ukrainian fertile soil is soaked in blood and tears, freedom is the responsibility of choice between good and evil.

24) Hero Cat by E.Spinelli & The Bravest Cat by L.Driscoll. I am happy to read two books about Scarlett the Cat presented to me by Karen Scarlett Wellen, the human friend who adopted her. In the process we invited a Ukrainian cat, who was sitting nearby, to share the fun of reading and listening. Alas, the language barrier, it is extremely important for cats (and humans) to speak at least Ukrainian and English as these are languages of brave and heroic people and animals. Thank you for such a gift!

25) Taras Prokhasko & Yulia Tabenska - Neprosti: To walk, to stand, to sit, to lie. The art-book, signed by the authors and presented to us by my father's students - pre-service elementary school teachers in 2018. It is a valuable gift which we took dear to heart. May your future hold good and light events as NeprOstis carefully choose their readers, especially those who give and receive gifts.

26) Kimberlie Hamilton - Rebel Animals at Risk: Stories of Survival. A great signed book from the author has been collected at the post-office and started to be read at once for Ukrainians and international friends. Reading it at picturesque locations

around my city I want to stress that animal and floral worlds suffer from wars, possibly even more than humans, as they do not provoke any violence.

27) Andriy Chaikovsky - Saving the Sister. The novel speaks about love, dignity, protection of one's nationals and cooperation for the common cause.

28) Lesya. Boule Vagabonde by Natalka Maletych was team-read with my brother Max. The biography of Lesya Ukrainka, one of the best female poet of the 19th century, whose famous motto is Contra Spem Spero - Never ever give up!

30) Scattered by Diana Howansky Reilly tells the listener about the forced relocation of Poland's Ukrainians after World War II, their fate and their struggle with the brutality of the time.

31) Reading Rebel Dogs! Heroic Tales of Trusty Hounds by Kimberlie Hamilton I want to draw attention to the animals in Ukraine during the war atrocities, many suffer and die. Humans must not aggress and destroy living creatures, the earth and their souls.

As I mentioned at the beginning, my town is in the west of Ukraine, there are neither direct combat actions nor big destruction (our region was struck only by some missiles). Although there are air-raid sirens, waling of emergencies and rattle of airplanes in some of the videos, I do not intend to show military equipment, soldiers or other things associated with the war, rather I want my videos to show the beauty of my native land and to bring peace and understanding that this land and its people must not be aggressed.

My reading encompasses 4 seasons. The war is long, bloody and costly, but for Ukrainians it is the fight for their freedom and dignity. I dedicate my reading to our Ukrainians and international friends who help my country to survive and win.

I wish I could continue my reading in peaceful and prosperous sovereign Ukraine – I am sure that evil will be conquered, but for the time being every day of war and suffering causes new reading sessions when I think about Ukrainian soldiers and the nation. I pray for my country and invite all to unite efforts to stop the aggression. The reading project is still going on and surely will get further research and appreciation.

Resources

Brock, Z. (2019, Mar 21). Harry Potter and the Goblet of Fire themes: activism and diversity. *LitCharts.* LitCharts LLC.

Machemer, T. (2019). New 'Harry Potter' character uses a wheelchair. Retrieved from https://thehill.com/changing-america/respect/accessibility/468426-new-harry-potter-character-uses-a-wheelchair/

Russell, B. (1943). The Future of pacifism. *The American Scholar*, *13*(1), 7–13. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/41204635

Vezzali, L., Stathi, S., Giovannini, D., Capozza, D., Trifiletti, E. (2015). The greatest magic of Harry Potter: Reducing prejudice. *Journal of Applied Social Psychology, 45*(2), 105–121. https://doi.org/10.1111/jasp.12279

АВА-терапія як ефективний метод розвитку навичок у дітей з розладом аутистичного спектру: практика Чехії / ABA Terapie

jako Efektivní Metoda Rozvíjení Dovedností u Dětí s Poruchou Autistického Spektra: Česká Praxe

Tetiana Kovalyuk

Актуальність проблеми. Applied Behavior Analysis (ABA) є методом терапевтичного впливу, який ґрунтується на наукових знаннях про навчання і поведінку людини. У поданих наукових тезах визначаються ключові елементи використання АВА-терапії на практиці з дітьми з розладами спектру аутизму (РСА) та певними особливостями для покращення якості життя дитини та розвитку її навичок у різних напрямках.

Мета роботи. Проаналізувати особливості та ефективність АВА-методики в умовах співпраці дитини та спеціаліста на індивідуальних та групових заняттях.

Виклад основного матеріалу. АВА-терапія, яка перекладається як прикладний аналіз поведінки, засновується на принципах навчання та поведінки – біхевіоризму. Він стосується функціональних відносин між навколишнім середовищем та поведінкою людини. На основі детального аналізу цих відносин з'ясовується, чому виникає конкретна поведінка людини та як її змінити.

У 50-х роках було опубліковано фундаментальну працю *Verbal Behavior* – «Вербальна (словесна) поведінка», яку написав творець біхевіоризму, психолог Бе́ррес Фре́дерік Скіннер (Burrhus Frederic Skinner). Його підхід до інтерпретації поведінки, так званий радикальний біхевіоризм став основою для АВА терапії (Morris, 2005). На початку 60-х років команда співробітників Каліфорнійського університету, яку очолював психолог Оле Івар Ловаас почала експериментальне дослідження її застосуванню при розладах аутизму.

Як застосовувати терапію? На початку роботи є важливо визначити поточний рівень навичок дитини за допомогою тестування за системою VP-MAPP або альтернативною системою, після чого створюється індивідуальна програма, яка є посібником для АВА-терапевта на певний термін. Формально вважається, що поставлені цілі повинні коригуватися раз на місяць, але реально необхідність коригування з'являється в міру освоєння дитиною нових навичок. Для відстеження поточного рівня освоєння програми використовуються чек-листи, що заповнюються ава-терапістом кожне заняття. У чек-листах фіксуються всі основні дані, які стосуються виконання програми та показують динаміку розвитку дитини. «Ke sledování aktuální úrovně učení programu se používají kontrolní seznamy, které ABA- terapeut vyplňuje každé sezení. Kontrolní seznamy zaznamenávají všechny hlavní údaje související s realizací programu a ukazují dynamiku vývoje dítěte».

Важливо виявити, що дитину може зацікавити, що її мотивуватиме. Схвалення чи осуд для дітей з аутизмом малоефективне, на початковому етапі похвала може бути поєднана із реальною нагородою. Правильне навчання також відбувається у природному середовищі та в процесі гри, причому співвідношення цих способів визначається відповідно до конкретного учня та його цілей. Досвідчений спеціаліст зможе працювати з цілим рядом цілей, при

тому дитина собі думає, що тільки грається. Správné učení probíhá i v přirozeném prostředí a v procesu hry a poměr těchto metod se určuje podle konkrétního dítěte a jeho cílů. ZkušenýABA-poradce dokáže pracovat na celé řadě cílů, zatímco si dítě myslí, že si jenom hraje (Johnson, 2020, c. 33).

Цілі розвитку розробляються з урахуванням віку та рівня здібностей людини з РАС. Вони можуть включати безліч різних навичок, наприклад:

- Комунікація та мова
- Соціальні навички
- Навички самообслуговування (наприклад, душ та туалет)
- Гра та дозвілля
- Моторні навички
- Навчальні та академічні навички

АВА-терапія використовує систему альтернативної комунікації за допомогою карток PECS, жестів, спеціальні електронні засоби комунікації та інші. Використання допомагає:

- зрозуміти звернене мовлення
- відповісти, повідомити про себе, висловити власну думку
- підтримати мотивацію до спілкування
- побудувати ефективну систему комунікації для людини та її оточення
- досягти соціальної інтеграції, уникнути ізольованості
- реалізувати право на освіту, доступ до інформації (Чайка et al., 2021, с. 24).

Така терапія здатна поліпшити якість життя дитини й допомогти їй розкрити свій потенціал. Методика фокусується на поведінці дитини: вона фіксує бажані поведінкові реакції, а небажані мінімізує (Шрам, 2021). Ідея програми АВА полягає в тому, що будь-яка поведінка тягне за собою наслідки, і коли це дитині подобається – вона повторюватиме певні дії, якщо ж не подобається – не буде.

Психоаналітичний метод включає в себе спеціальну організацію зовнішніх умов, які вимагають від дитини необхідної поведінки у різних ситуаціях: спілкування, соціально-побутове орієнтування, продуктивну діяльність (Пахонова & Конова, 2015, с. 81).

Повторення компенсує уповільнення навчання, абстрактні поняття пояснюють максимально простими фразами. Після того як дитина навчиться вільно спілкуватися з учителем віч-на-віч, можна запропонувати їй спілкування з двома людьми і так поступово збільшувати кількість співбесідників та оточуючих.

Для того, щоб чіткіше зрозуміти, що являє собою даний метод, потрібно розглянути його види, напрями ефективного впливу на поведінку дитини. Під час занять застосовуються:

1. Методика дискретних спроб полягає у розбиванні складних завдань на простіші. Для того, щоб їх виконати, даються невеликі за протяжністю проміжки часу, під час яких терапевт дає дитині підказки. Через це ефективність навчання значно зростає. Спроб може бути кілька.

2. Вербальна поведінка – мета цієї методики полягає в тому, щоб навчити дитину розмовляти шляхом утворення зв'язків між словами та їх значеннями.

3. Навчання в природному середовищі вчить дитину, як поводитись у різних ситуаціях, які моделює для неї терапевт.

4. Основні реакції – ця методика необхідна посилення мотивації. Зазвичай у ній використовуються завдання вибір, чергування, кожна спроба має заохочуватися.

5. Навчання самоврядуванню спрямоване на те, щоб дитина змогла навчитися виконувати дії самостійно і бути більш незалежною від батьків. Малюк вчиться оцінювати та контролювати свою поведінку.

6. Відео моделювання. Цей метод дозволяє навчати дотримання гігієнічних процедур, різних соціальних навичок, розуміння емоцій тощо. Він полягає в тому, що дитині кілька разів показують презентації з демонстрацією бажаної поведінки.

Головне завдання АВА-терапії – допомогти дитині з порушеннями розвитку адаптуватися до навколишнього середовища та брати якнайповноціннішу участьу житті суспільства.

В результаті занять дитина може навчитися певним навичкам. Якщо йдеться про дитину дошкільного віку, то, наприклад, таким:

- встановлювати зоровий контакт,
- імітувати основні рухи,
- імітувати дії з предметами,
- імітувати дрібні та точні рухи,
- імітувати вимовні рухи,
- виконувати поодинокі команди,
- впізнавати знайомих людей,
- вказувати на бажані предмети
- і т. д., залежно від програми, складеної для дитини фахівцем з АВА

V důsledku tříd se dítě může naučit určité dovednosti.Pokud se bavíme o dítěti předškolního věku, pak např.:

- navázat oční kontakt,
- napodobovat základní pohyby,
- napodobovat akce s předměty,
- napodobovat malé a přesné pohyby,
- napodobovat řečové pohyby,
- provádět jednotlivé příkazy,
- rozpoznat známé lidi,
- ukažte na požadované položky
- atd. v závislosti na programu, který pro dítě sestaví specialista ABA.

В арсеналі АВА кілька сотень програм, серед них такі, де розвивається: невербальне та вербальне імітування, загальна та дрібна моторика, розуміння мови, називання предметів, назва дій, класифікація предметів, займенники, відповіді на питання, вживання "так" і "ні", та інших. Серед програм вищого рівня - "Скажи, що буде, якщо..." (передбачає результат дії), "Розкажи історію", "Роби як (ім'я однолітка)", "Поклич (ім'я однолітка) грати".

Частиною кожного навчального процесу має бути подальше узагальнення або узагальнення вивченої поведінки для наступного використання в різних середовищах. У дітей з розладом спектру аутизму узагальнення часто не відбувається автоматично, тому необхідно підкреслити процес узагальнення. Součástí každého procesu učení by měla být následná generalizace neboli zobecnění naučeného chování pro následné využití v různém prostředí. U dětí s poruchou autistického spektra mnohdy nedochází ke generalizaci automaticky, a tak je potřeba, aby byl na proces generalizace kladen důraz (Kearney, 2020, s. 45).

Завдання даного методу терапії подвійне: виробити у дитини бажання вчитися та допомогти зрозуміти їй, що навчання можливе. Дослідження показують, що АВА-підхід є досить ефективним, адже понад 50% дітей отримують можливість опановувати програму масової школи й надалі стають здатними працювати задля забезпечення свого існування.

Висновки. Використання методології АВА, дозволяє дітям набувати нових навичок, які поступово змінюють небажану поведінку, покращують самообслуговування, спілкування, навчання та соціальну взаємодію.

Дослідники зазначають визначну роль шкільних вчителів у впровадженні методу, саме від їх навичок та бажання вчитися застосовувати інноваційні техніки залежить масове чи точкове впровадження методу: «education innovative research claims that the role of teachers in adopting innovations is critical…; teacher factors; for example, how well the teachers are willing to perform in new ways, teachers' commitment to the ABA-based curriculum, and teachers' attitudes to other parties involved in the implementation of new curricular systems can act as barriers to innovation. Participants stressed that while they champion the innovations, teachers implement change at the classroom level, since changes in behavior require both commitment and capacity. Teachers are also largely responsible for monitoring and reporting the success and failure of ABA programs. The lack of commitment to an innovation or unwillingness to implement ABA interventions as intended can affect implementation" (Kamau, 2014, p. 98). Таким чином, в програму підготовки вчителів варто включати розвиток навичок застосування АВА-терапії в інклюзивному освітньому просторі.

Список використаних джерел

Johnson, E. (2020). ABA pro děti s autismem: *Otázky a odpovědi.* Portál, (1. vydání), 96 st.

Kamau, L. Z. (2014). Applied behavior analysis based interventions in public schools: Understanding factors that hinder adoption, implementation and maintenance (p. 158). Boston: Northeastern University.

Kearney, A. J. (2020). Jak porozumět aplikované behaviorální analýze. : úvod do ABA pro rodiče, učitele a další profesionály. Překlad Veronika Glogarová. Praha: Pasparta.

Morris, E. K., Smith, N. G., & Altus, D. E. (2005). BF Skinner's contributions to applied behavior analysis. *The Behavior Analyst*, *28*, 99-131.

Пахонова, Н. Г., Конова, М. М. (2015). *Спеціальна психологія: навчальний посібник для студентів «Корекційна освіта»*. ПНПУ ім. В.Г. Короленка. Полтава: ТОВ «АСМІ».

Чайка, М. С., Усатенко, Г. В., Кривоногова, О. В. (2021). Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми проблемами: навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г.В.

Шрам, Р. (2021). *Дитячий аутизм і АВА-терапія*. Київ: центр учбової літератури.

Inclusive Approach to Pre-Service Teacher Training in IF College: Year 1 – 2019

Lidia Sydoriv

Ivano-Frankivsk professional college, Precarpathian national university took part in all initiatives and activities of *the Without borders: sustaining and supporting inclusive education learning community* project supported by the Public Affairs Section of the U.S. Embassy, namely:

The Memorandum of Agreement has been signed starting the Ukrainian National Inclusive Education Consortium, consisting of 8 Ukraine's universities and Global Resource Center on Inclusive Education, Institute on Community Integration, University of Minnesota.

Our students and teachers have participated in all project activities and contributed to the development of a resource base of the Consortium.

The inclusive education implementation manual for practicing teachers, specialists, and parents as well as teachers-in-training "*Stairway to Inclusion*" has been developed by the project participants and selected as the core course book for Theory and Methods of Inclusive Education that is taught in the college.

The inclusive education teacher training curriculum has been developed for use at collaborating universities and for in-service training. It is four university-level-courses coursework, geared toward both special and general education staff, and focused on promising and evidenced-based inclusive education practices.

Pre-service preschool and elementary school teachers have been provided with methods and practical skills to teach students with disabilities at organized seminars and conferences with international and domestic experts.

Pursuant to the project proposal, in the 2019/20 academic year a Special Education tract for elementary school teachers was opened in the College and we have started pre-service training of teachers capable to work in inclusive settings. Each year we will form a new academic group of students – 16 students in 2019, 20 in 2020 and further.

Exam on Inclusive Education passed: reflections

All third year students who chose Special Education as their major passed their exam in Inclusive education. Besides lectures and practical classes this year was packed with various education events and activities:

- TREADING INCLUSIVE SPACES 2.0 students mini conference with workshop constituent on curriculum and text-book developed by the participants of the project (November 01, 2019)
- Regional Workshop on inclusive education Inclusive Practices: Ukraine-US Cooperation with presentations by U.S. experts: Joy Lee Fredrickson All Students Means ALL Students; Stephanie Fitzgerald A Look at Transition in the United States; Clay Keller Creating Positive Environments to Support All Students.
- ART THERAPY AND ART PEDAGOGY IN INCLUSIVE SETTINGS workshops: Oksana Selepiy, Tetyana Daniv Doll Therapy in Inclusive Education; Natalia

Nykorak. Shadow Play (Theatre) in Inclusive Education; Kateryna Gotsulyak, Tetyana Stambulska Paint therapy; Olha Sorokalita, Lidia Sydoriv Storytelling; Hanna Maksymchuk Art therapy for children with SEN.

- International conference "Sustaining Inclusive Education Community: Ukraine-U.S. cooperation" (November 23, 2019) hosted in partnership with ADA Anniversary Inclusive Education fellows & mentors and America House Kyiv, supported by the Public Affairs Section of the U.S. Embassy in Ukraine.
- TREADING INCLUSIVE SPACES 3.0: A two-day seminar in Ivano-Frankivsk College, Precarpathian national university with workshops on Co-teaching, Storytelling and Art techniques
- Participation in Stage 4 of practical discussions on the synergy of special and inclusive education in Vyhoda Special School of Ivano-Frankivsk Regional Council
- TREADING INCLUSIVE SPACES 4.0: Ukraine-U.S. cooperation – antivirus online conference (March 19-24, 2020)
- Creation of online resources in storytelling and didactic games for distance learning inclusion.

Course projects in Methods of teaching English for elementary school students with SEN

Pre-service teachers of Elementary Education have defended their course projects in Methods of teaching English for elementary school students. The presentation of their research and practical outcomes was held online as the COVID-19 lockdown is still in effect in Ukraine's universities. It must be said that many students chose to base their research on the principles and in the field of inclusive education which is not surprising as the college is an active member of National Consortium of Inclusive Education and often hosts various inclusive education events. College students actively participate in workshops by experts from Institute on Community Integration of University of Minnesota Brian Abery, Renáta Tichá, Kristi Rudelius Palmer, Stephanie Fitzgerald, Joy Lee Fredrikson, Clay Keller and Nolan Patrek as well as national specialists within Without Borders: developing and sustaining inclusive education learning community.

Among this year's topics of the course works are: Conducting a lesson of English according to inclusive principles of the New Ukrainian School (Viktoria Kohut and Maria Yablinchuk); Organizing inclusive learning environment by means of Nursery Rhymes in elementary school (Viktoria Bakalyar, Diana Bayurak, Yana Prokopchuk); Inclusive gamification: pedagogical conditions of forming lexical competence of elementary school teachers (Maria Tataryn, Yulia Babinchuk); Game techniques in teaching writing at early age: inclusive aspects (Oksana Chilyak, Diana Shevirak); Pedagogical conditions of using didactical games in inclusive learning environment of elementary school (Diana Gladysh, Kateryna Zaremblyuk, Nadiya Kostyuk); Storytelling techniques in early teaching English in inclusive classroom (Mariya Kenyuk, Viktoria Kozak); Multisensory approach in teaching English grammar (Hrystyna Hnatyuk, Viktoriya Zaporizka, Viktoriya Tsyganyuk); Forming speaking

skills in elementary school with SEN by means of English folklore samples Viktoria Strutynska, Zhanna Vorotnyak, Vitaliya Tymchyshyn).

As the distance learning unexpectedly became an invariable trend in 2020 and the pre-service teachers were not able to physically attend classes and take teaching practice, they developed games, digital textbooks, cartoons, even puppet plays for teaching elementary school students online. There is always a way when English meets inclusion.

Many of the events were organized or supported by the Without borders: sustaining and supporting inclusive education learning community project.

Resources

Sydoriv, S. (2020, June 15). Basing Students' Course Projects on Principles of Inclusive Education. Ivano-Frankivsk vocational college. Retrieved from https://ifk.pnu.edu.ua/en/2020/06/15/basing-students-course-projects-on-principles-of-inclusive-education/

Sydoriv, S. (2020, June 20). Exam on Inclusive Education passed: reflections. Ivano-Frankivsk vocational college. Retrieved from https://ifk.pnu.edu.ua/en/2020/06/20/exam-on-inclusive-education-passed-reflections/

Тимків, Д. (2020, Jun 19). Мій перший рік навчання на спеціалізації. Inclusive Education Community. Retrieved from https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/learning-inclusion-in-i-fcollege-tymkiv

Гальчук, Н. (2020, Jun 19). Мій перший рік навчання на спеціалізації. Inclusive Education Community. Retrieved from https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/learning-inclusion-in-i-fcollege-haltchuk

Бойченюк, А. (2020, Jun 19). Мій перший рік навчання на спеціалізації. Inclusive Education Community. Retrieved from https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/learning-inclusion-in-i-fcollege-boychenyuk

Мистецтво без обмежень: інклюзія як шлях до самореалізації осіб з інвалідністю

Наталія Івашура

Мистецтво відіграє вирішальну роль у суспільстві як засіб вираження, спілкування та культурного відображення, воно має силу долати бар'єри та викликати емоції**.** За допомогою різних форм мистецтва, таких як живопис, музика, танець і театр, митці можуть донести свої ідеї, переконання та досвід до широкої аудиторії, сприяючи співпереживанню, розумінню та суспільним змінам.

Інклюзія в мистецтві означає практику створення просторів та можливостей доступних для людей з інвалідністю. Це передбачає сприяння різноманітності, справедливості та представництву, гарантуючи, що кожен має можливість брати участь, робити свій внесок у мистецтво.

Для осіб з інвалідністю інклюзивні мистецькі практики є важливими для сприяння самовираженню, творчості та самореалізації. Забезпечуючи платформи для участі та співпраці, інклюзивні мистецькі програми дають можливість людям з інвалідністю демонструвати свої таланти, ділитися своїми історіями та спілкуватися доступними для них способами. Це не тільки посилює їхнє почуття приналежності та власної гідності, але й кидає виклик суспільним стереотипам і упередженням.

Проблемні аспекти впровадження інклюзивної мистецької освіти розглядали у своїх роботах такі українські науковці як М. Бриль, М. Лопатіна, О. Ляшенко, Т. Пахомова та Г. Смоленцева. Варіативність технологій та методик навчання осіб з ООП висвітлюються в роботах науковців Т.Кутняхової, О.Рєзнік та фахівців-практиків, які діляться своїми напрацюваннями в рамках розвитку інклюзивної освіти в мистецьких школах України.

В рамках реалізації Концепції інклюзивної мистецької освіти в Україні впроваджуються різноманітні проєкти з тренінгової роботи для викладачів мистецьких шкіл та створення методичних посібників з організації інклюзивного навчання та створення доступного освітнього середовища. Все це безумовно сприяє розвитку інклюзії у сфері мистецтва та участі осіб з інвалідністю в отриманні мистецької освіти.

Існує багато прикладів успішних закордонних інклюзивних мистецьких програм, які позитивно вплинули на осіб з інвалідністю. Наприклад, такі організації, як «Art Beyond Sight», пропонують доступну мистецьку освіту та досвід для людей з порушеннями зору, використовуючи тактильні матеріали та аудіогіди, щоб залучити учасників до візуального мистецтва. Подібним чином інклюзивні танцювальні колективи, такі як «AXIS Dance Company», об'єднують танцюристів з інвалідністю та без, щоб створювати інноваційні вистави, які кидають виклик традиційним уявленням про рух і здібності.

Наразі в Україні існують успішні інклюзивні мистецькі проєкти, але залишаються перешкоди, які заважають повній реалізації інклюзивної мистецької освіти. Це обмежене фінансування та ресурси, фізичні бар'єри та упереджене ставлення до митців з інвалідністю в мистецьких просторах та установах.

Недостатня підготовка та обізнаність педагогів мистецьких закладів також являються чинниками повільного розвитку інклюзивної мистецької освіти і як наслідок ширшій самореалізації осіб з інвалідністю. Результати опитування викладачів закладів мистецької освіти, що було проведено Державним науково-методичним центром змісту культурно-мистецької освіти, показали основні запити і складнощі такі як відсутність методичних рекомендацій, спеціальних матеріально-технічних засобів, відсутність психолога в установі та недостатність знань у викладача. Подолання цих викликів вимагає узгоджених зусиль зацікавлених сторін на всіх рівнях для сприяння доступності, різноманітності та інклюзивності в мистецтві.

Щоб сприяти інклюзії в мистецтві, важливо віддавати пріоритет доступності, різноманітності та репрезентації в мистецькій сфері та освіті. Цього можна

досягти шляхом розробки інклюзивних навчальних програм, партнерства з організаціями захисту прав людей з інвалідністю та впровадження принципів універсального дизайну. Крім того, виховання культури поваги, емпатії та співпраці в мистецькій спільноті може допомогти створити більш інклюзивне середовище для самореалізації людей з інвалідністю.

На прикладі практичного досвіду Громадської Організації "Особлива майстерня - мистецтво для аутизму" з Харкова хочемо підкреслити ефективні кроки для розвитку інклюзії в мистецтві:

1. Неформальна мистецька освіта для дітей та підлітків з інвалідністю: організація майстер-класів та творчих занять із запрошенням професійних митців з вивчення основних видів візуального мистецтва, що сприяє розвитку творчих навичок та самовираженню учасників.

2. Організація виставок молодих художників з інвалідністю в інклюзивних просторах та галереях міста, що сприяє відкриттю талантів, підтримці художнього потенціалу учасників та створює можливості для громадськості пізнати та оцінити творчість.

3. Проведення семінарів, тренінгів для педагогів мистецьких шкіл та вищих професійних художніх училищ з метою підвищення рівня їхньої компетентності у роботі з особами з інвалідністю. Надання методичних рекомендацій та інструментів для створення інклюзивного середовища в мистецькій освіті.

4. Організація тренінгів з волонтерського та професійного психолого-педагогічного супроводу молоді з інвалідністю в процесі професійного самовизначення в мистецькій сфері. В тому числі надання психологічної підтримки та консультацій молодим художникам з інвалідністю для покращення їхньої самооцінки, розвитку творчого потенціалу.

5. Представлення робіт та ідей організації на різноманітних мистецьких заходах для популяризації інклюзивного мистецтва та сприяння його розвитку. Акцентування уваги до потреб та можливостей молодих художників з інвалідністю, сприяння їхньому включенню в мистецьке середовище та отриманню доступу до професійної мистецької освіти.

Загалом, ця робота сприяє не лише створенню позитивного впливу на самих учасників-молоді з інвалідністю, а й відкриттю нових горизонтів у мистецтві для громадськості, сприяючи глибшому розумінню та підтримці інклюзивності в культурному житті.

На наш погляд, мистецтво має потужний потенціал у сприянні інклюзії та розбудові більш толерантного та різноманітного суспільства. Ініціативи, які реалізують українські громадські організації, державні органи та практики мистецької освіти є важливим кроком у цьому напрямку, демонструючи силу мистецтва як засобу змін у світі та підтримки всіх його учасників.

Підсумовуючи, мистецтво має силу руйнувати бар’єри та надихати на зміни. Прийнявши інклюзію як фундаментальний принцип у мистецькій сфері, ми можемо створити інклюзивне суспільство, де митці з інвалідністю відчувають свою цінність та мають можливості самореалізації.

Список використаних джерел

Байда Л.Ю., Грибальський Я.В., Журбенко О.М. Мистецькі школи: доступне освітнє середовище. Київ: ВГО НАІУ, 2020. 36 с.
Інклюзія в мистецькій освіті: виклики, практики, перспективи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнарод. участю), 6–7 груд. 2019 р. / за заг. ред. М. М. Бриль. Київ: ДНМЦЗКМО, 2019. 420 с.
Концепція інклюзивної мистецької освіти. Затверджена наказом МКМС від 27.01.2020 №339 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.dnmczkmo.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/konczepcziya.pdf. (дата звернення: 14.03.2024).
Практичні рекомендації щодо роботи з учнями з особливими освітніми потребами в мистецькій школі / уклад. М. М. Бриль, Ін. М. Ковальчук. Київ : ДНМЦЗКМО, 2023. 82 с.

Інноваційні особливості підготовки фахівців з професії «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання

Наталія Денькович

Актуальність дослідження. Початок XXI століття характеризується інтенсифікацією інтеграційних процесів, що реалізуються під впливом тенденцій розвитку міжнародних економічних відносин, поглиблення міжнародної співпраці та інтернаціоналізації. Сьогодні світове співтовариство приділяє значну увагу розвитку інклюзивності та маломобільності, в основу якої покладено використання нових інструментів для забезпечення рівних можливостей та прав усіх без винятку громадян.

Мета роботи: Висвітлення проблеми підготовки фахівців за професією «Живописець» у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (ПТО) в умовах інклюзивного навчання.

Виклад основного матеріалу: Проблема здобуття освіти у системі професійної (професійно-технічної) освіти особами з особливими освітніми потребами (ООП) має важливе соціальне та економічне значення. Відповідні напрацювання щодо забезпечення можливостей та організації навчання осіб з ООП відображені у нормативно-правовій базі освітньої галузі України, зокрема у Законах України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (2020), «Про фахову передвищу освіту» (2019); Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіти на період до 2027 р.» (2019), «Про внесення змін до Закону України "Про професійну (професійно-технічну) освіту" щодо окремих аспектів підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану та відновлення економіки (2022) і на даний момент в процесі розроблення та громадського обговорення є Дорожня карта розвитку професійної (професійно-технічної) освіти для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Результати аналізу наукових праць та практики підготовки фахівців за професією «Живописець» в умовах системи ПТО уможливлюють виокремлення низки суперечностей, розв’язання яких сприятиме її удосконаленню: між

потребою у забезпеченні рівних прав для здобуття професійної (професійно-технічної) освіти для усіх без винятку громадян та недостатнім рівнем забезпечення відповідних педагогічних умов для його реалізації у системі ПТО; між потребою у підготовці висококваліфікованих фахівців за професією «Живописець», готових до функціонування на ринку праці та особистісної й професійної реалізації, та необхідністю удосконалення загально-професійної, професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки у контексті розробленого Державного стандарту; між необхідністю підвищення рівня підготовки фахівців за професією «Живописець» потребою у розробленні відповідного навчально-методичного забезпечення для реалізації інклюзивного навчання.

Важливо розглянути проблему визначення поняття «учні з ООП». Термін «учні з особливими освітніми потребами» застосовують для означення дітей та молоді, що мають труднощі у навчанні, певні обмеження, які спричиняють низький рівень успішності, що не є характерними для більшості їхніх ровесників. До цієї категорії учнів відносять осіб з порушеннями інтелектуального розвитку, незрячих та слабозорих, глухих та слабочуючих осіб, учнів з порушенням мовлення, фізичними вадами, осіб з хронічними хворобами, учнів з асоціальною поведінкою, з проблемами емоційного спектру, сиріт, біженців та переміщених осіб, обдарованих учнів тощо (Isahi-Paloshi, et al., 2014). Учні, що є представниками цих груп, мають особливості особистісного, індивідуального характеру, а також типові, що характеризують групу осіб, а їх поєднання формує унікальність учня з ООП. Учні усіх перерахованих категорій потребують особливої підтримки соціально-адаптаційного та психолого-педагогічного спектру. Важливим є застосування потенціалу дактильно-жестового спілкування, що передбачає використання дактильної і жестової мови. Також, у нагоді стають допоміжні пристрої для прослуховування (англ. Assistive listening devices, ALDs), що «допомагають посилити і покращити слухове сприймання осіб з порушеннями слуху»; Daisy плеєри для «відтворення аудіоінформації, аудіопрограм» (Порошенко, 2019, с. 114). Як зазначає М. Порошенко, «найбільш відомими в Україні є JAWS, синтезатор українського мовлення RH Voice Анатоль, Rozmovlyalka, програми екранного доступу "Super Nova Screen Reader", "APEB" та інші» (Порошенко, 2019, с. 114).

Проте, широкі можливості пропонують сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що надають допомогу у навчанні та учінні, зокрема спеціальних художніх дисциплін. Серед основних ресурсів, які можна використовувати під час створення технологічних інструкційних карт на урок спецтехнології, відео-уроків з поетапністю виконання того чи іншого виробу з виробничого навчання чи роботи в матеріалі, презентації та відео-презентації з опису певного виду мистецтва чи вивчення творчості художника, огляду та вивчення і виконання тем з композиції та інших дисциплін художнього курсу, можна назвати такі сервіси, як сервіс для створення ментальних карт, роботу з інфографікою, роботу з Google-презентаціями, роботу зі стрічкою часу, роботу з віртуальною

дошкою. Також сервіси із записами. Щоб відео було у кращому доступі, можна його виставляти на платформу YouTube. Звичайно ж, для здобувачів освіти, які мають проблеми зі слухом, всі відео мають бути зняті або паралельно з сурдологом, або супроводжуватись текстом – біговою стрічкою внизу відео.

Так, у ході власного практичного педагогічного досвіду, під час роботи в інклюзивному класі, під час професійної підготовки спеціалістів у Львівському вищому професійному художньому училищі, з'ясовано, що ефективною формою організації роботи є залучення перекладача-дактитолога. Викладач на кожне заняття готує стислий текст лекції у роздрукованому форматі і роздає кожному учневі індивідуально (такий підхід є оптимальним для теоретичних художніх дисциплін). Такий лекційний матеріал супроводжується словником професійних художніх термінів та презентацією, що висвітлюється за допомогою мультимедіа, а також надає можливість ознайомити учнів зі зразками та аналогами робіт. Під час практичного заняття викладач демонструє відео-урок, що висвітлює технологію того чи іншого виду діяльності в художній сфері.

Освітньо-професійні програми підготовки фахівців з професії «Живописець» спрямовані не тільки на освоєння спеціальності / кваліфікації, але й на формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця робітничої професії. Відтак, важливе значення відводиться ознайомленню з різними видами мистецтва, ознайомлення їх із широкою палітрою художніх образів, формування естетичного смаку, почуття прекрасного. В умовах інклюзивного академічного середовища закладу системи професійної (професійно-технічної) освіти він має свою специфіку. Щоб опанувати декілька видів мистецтва, інтегрувати теоретичні знання з практичними вміннями і навичками необхідно використовувати різні форми організації навчальної діяльності, самостійної та позаурочної роботи здобувачів освіти. Йдеться про відвідування виставок, музеїв, під час яких учні можуть робити зарисовки експозиції музею: народних промислів, скульптури, картин тощо. Проте, умови для відвідування музеїв учнів з вадами слуху є проблемними, оскільки більшість екскурсоводів не володіє мовою жестів. Однак, можна скористатися допомогою перекладача-дактитолога. Також варто зауважити, що сьогодні відкриті широкі можливості відвідування всесвітньо відомих музеїв у різних країнах світу, що пропонують безкоштовні відвідини експозицій за допомогою онлайн доступу. Ця ж можливість є оптимальною для учнів маломобільних груп.

Висновок: Отже, підсумовуючи вище сказане, можемо стверджувати, що підготовку майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах П(ПТ)О в умовах інклюзивного навчання слід розуміти як систему взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих компонентів, якій характерна наявність функціональних зв'язків між ними. Її метою є професійна підготовка фахівця за професією «Живописець», який володіє необхідним обсягом професійних знань, умінь і навичок, професійних цінностей і ставлення, готового до особистісної та професійної реалізації на ринку праці, здорової конкуренції та професійної мобільності, професійного розвитку й кар'єрного зростання.

Список використаних джерел

Порошенко, М. А. (2019). *Інклюзивна освіта: навчальний посібник.* Київ, Україна: ТОВ «Агентство «Україна».

Isahi-Paloshi, A., Vasileska, L., Trpceska, L., Spasovski, G., & Stojkovsa Aleksova, R. (2014). *Inclusion in secondary vocational education: handbook on working with special educational needs students.* Skopje, Macedonia: British council Macedonia.

Гідність людини як концептуальна засада інклюзивної освіти

Роман Пятківський і Тарас Сидорук

Актуальність проблеми. Зростання кількості здобувачів з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти створюють додаткові виклики для вчителів, учнів та батьків як учасників навчального процесу. Відрадно, що українці, психіка яких традиційно відзначається етичною чутливістю та емпатією, із розумінням ставляться до труднощів, які виникають у ситуаціях наявності таких учнів у класах. Однак, окрім емоційно-психологічної аргументації необхідності навчання осіб з ООП поруч зі своїми однолітками у звичайному навчальному середовищі, важливо усвідомлювати ще й ціннісно-правову підставу такого підходу, виражену в ідеї рівності людей у своїй гідності.

Мета роботи. Закцентувати на концепті гідності людини як вихідному засновку реалізації права на освіту осіб з ООП.

Виклад матеріалу. В основі безумовного права особи на освіту закладено ідею її права на повноцінне, гідне життя.

Гідність – це ідея іманентної цінності людини, обґрунтована і стверджена ще гуманістами епохи Відродження і мислителями Просвітництва. Перші вважали кожну людину «вінцем творіння» Бога, життя якої варте любові і жертви Христа, а значить вона заслуговує любов і визнання з боку інших осіб. Із секуляризацією поняття гідності особи в модерну епоху, його правовим підмурком стала теорія природних прав людини, до переліку яких було згодом зачислено і право на освіту.

Право людини на обов'язкову, щонайменше початкову, освіту визнається сьогодні у демократичних суспільствах. Так, воно зафіксоване у статті 26 Загальної декларації прав людини, в якій, зокрема, вказується, що «освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод» (Загальна декларація прав людини, 1948). Оскільки гідність властива «всім членам людської сім'ї», кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і підтримку своєї гідності та вільного розвитку за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва (стаття 22). Не випадково серед сімнадцяти Цілей сталого розвитку ООН, ухвалених у 2015 році, фігурує і забезпечення справедливої якісної освіти для всіх дітей. Серед завдань цієї цілі є «створити у школах сучасні умови навчання, включаючи інклюзивне, на основі інноваційних підходів» (Цілі сталого розвитку, 2021).

Таким чином, ідея гідності людини передбачає цілеспрямовану роботу над її розвитком, незважаючи на можливу наявність у неї особливих освітніх потреб.

Визнавати гідність людини означає зважати на біологічну, духовну, соціальну складову її сутності. Духовна і соціальна сторона людської природи формуються і розвиваються насамперед у соціальному середовищі, а значить неприпустимо ізолювати індивідів з ООП чи обмежувати їм доступ до інституцій, які забезпечують їх соціалізацію.

Працівники закладів дошкільної та початкової освіти першими починають забезпечувати право осіб з ООП на повноцінне життя, адже поруч з батьками беруть на себе місію їхньої первинної соціалізації, незважаючи на індивідуальні відмінності їхньої природи. Головним викликом для вихователів та перших вчителів є виявити і реалізувати найефективніші шляхи інтеграції осіб з ООП в дитячі колективи, сприяти їм у здобутті знань на найбільш доступному для них рівні.

Інклюзивна освіта вимагає від педагогів майстерного застосування диференційованого підходу під час навчання осіб з ООП, гнучкого оцінювання його результатів, готовності проявити достатню наполегливість і терпіння, реалізуючи специфічну траєкторію індивідуального виховання та розвитку. На щастя, кількість ефективних методик такої роботи щороку зростає, а тому багато що залежить від бажання вчителів опановувати і впроваджувати передовий досвід у власній професійній діяльності, а також готовності батьків дітей з ООП об'єднати свої зусилля з педагогами заради блага своїх підопічних. При цьому важливо, щоб батьки бачили ситуацію не лише крізь призму вболівання за власну дитину, але й, проявляючи культуру вдячності, не забували про права та гідність інших учасників освітнього процесу.

Наявність у дитячих колективах учнів з ООП є не лише викликом, але й можливістю для всіх учасників освітнього процесу набути важливий досвід комунікації з Іншим, розвинути у собі вищі морально-етичні якості та громадянські компетентності.

Для осіб з ООП навчання зі своїми ровесниками у звичайних освітніх середовищах є запорукою гідного повноцінного життя і можливістю, попри всі виклики, інтегруватися у соціум.

Для вчителів робота з такими підопічними є можливістю шліфувати вищу педагогічну майстерність, стати людиною честі. Для учнів, які навчаються поруч із однолітками з ООП, це стане доброю школою життя, в якій вони виховають у собі моральні чесноти гідних громадян: терпіння, толерантність, належну комунікацію та взаємодопомогу, доброту, щедрість тощо.

Висновок. Гідність як право кожної особи на повноцінне, захищене життя у соціумі передбачає послідовне дотримання цього принципу стосовно всіх громадян, а значить поширюється і осіб з ООП. Обов'язок вчителя – сприяти усвідомленню кожним учасником освітнього процесу власної гідності і гідності осіб навколо себе, формувати у них досвід правильної взаємодії з іншими на засадах цього універсального принципу; привчати підопічних надавати потребуючим підтримку в обставинах, які від початку їхнього життя не повною

мірою прихильні до них, допомагати ближньому не зливатися зі своїми стражданнями та обмеженнями.

Список використаних джерел

Загальна декларація прав людини. (1948, 10 грудня). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

Цілі сталого розвитку. (2021, листопад 26). URL: https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvitku

Європейський досвід підготовки кадрів для реалізації інклюзії

Зоряна Ленів і Микола Поп'юк

Актуальність проблеми. Враховуючи поступ України на шляху до євроінтеграції, вивчення й використання на практиці передового педагогічного досвіду держав Європейського Союзу бачиться по особливому актуальним. Питанню підготовки педагогічних кадрів для реалізації інклюзії в Європейському Союзі вчені, громадськість і державні органи управління освітою надають особливої пріоритетності.

Мета роботи. Охарактеризувати передовий досвід процесу підготовки педагогів до роботи в умовах реалізації інклюзії в державах Європейського Союзу задля його творчого використання в Україні.

Виклад основного матеріалу. У Європейському Союзі вирішення питання реалізації інклюзії є одним із найпріоритетніших у системі сучасної освіти. Як наслідок такої пріоритетності було створено Європейське агентство з особливих потреб та інклюзії в освіті [3], до функцій якого входить вирішення завдань щодо підготовки майбутніх педагогів – фахівців по роботі з дітьми в умовах інклюзії. У Європейському агентстві з особливих потреб та інклюзивної освіти бере участь 31 країна європейського співтовариства. Агентство з особливих потреб та інклюзивної освіти консультує з питань впровадження інклюзивної освіти в загальноосвітній процес і на сьогоднішній день реалізує важливий проєкт «Професійне навчання вчителів для інклюзії», розпочатий у 2018 році [3].

В контексті нашого наукового пошуку зазначимо, що проєкт «Професійне навчання вчителів для інклюзії» базується на ідеї про те, що всі вчителі повинні підтримувати всіх, хто навчається або прагне вчитися й забезпечувати інклюзію в школах за необхідності. Проєкт також передбачає, що вчитель повинен бути беззаперечно обізнаним у всіх аспектах впровадження інклюзивної освіти. Тому, з метою забезпечення розвитку інклюзивної освіти, цей проект має на меті забезпечити якісну та професійну підготовку вчителів, які продовжуватимуть працювати в умовах інклюзивного середовища та навчатимуть людей, у тому числі учнів з ООП.

Провівши наше дослідження щодо питання підготовки педагогічних кадрів до реалізації інклюзії, вважаємо за доцільне відобразити позиції держав-членів Європейського Союзу в Індексі інклюзивного розвитку з метою визначення

рівня розвитку і ступеня впровадження на практиці інклюзії в освітній процес цих країн. Проаналізувавши позиції країн Європейського Союзу в Індексі інклюзивного розвитку в 2018-2023 роках приходимо до висновку, що Люксембург, Данія, Швеція, Нідерланди та Австрія досі є лідерами у питанні впровадження інклюзії в освітньому процесі серед усіх 103 держав, які складають базу Індексу, позаяк увесь цей час вони знаходилися в топ-10 рейтингу [4].

Виходячи з лідерських позицій Люксембургу, Данії, Швеції, Нідерландів та Австрії в Індексі інклюзивного розвитку у період 2018-2023 років, вважаємо за доцільне відзначити особливості підготовки вчителів у цих країнах до ведення діяльності в умовах інклюзії в освіті та наголосити на тих аспектах підготовки педагогічних кадрів, які відіграють провідну роль в реалізації інклюзії в навчальних закладах Люксембургу, Данії, Швеції, Нідерландів та Австрії.

До прикладу, у Люксембурзі підготовку вчителів для ведення діяльності в умовах інклюзії, (це один із основних напрямків діяльності) здійснюється Університетом Люксембургу на факультеті гуманітарних, педагогічних та соціальних наук [5]. У результаті навчання майбутні вчителі виробляють індивідуальний професійний підхід до кожного учня з ООП, а також набувають навичок планування та управління класним колективом, в якому навчаються учні з ООП.

У Данії, щоб мати можливість працювати в класі з учнями з ООП, вчителі, як і в Люксембурзі, повинні пройти спеціальну підготовку, наприклад, спеціальний курс у Датському педагогічному університеті як мінімум протягом одного року [2]. Специфіка спеціальної підготовки вчителя до ведення діяльності в умовах інклюзії в навчальному процесі полягає в тому, що вчитель має чітко усвідомлювати не лише освітні, а й загальні потреби учнів з ООП.

Швеція, як одна з держав-лідерів в Індексі інклюзивного розвитку має різного роду навчальні програми для вчителів, в результаті яких вони отримують можливість навчати учнів з ООП. Спеціальна підготовка вчителів – фахівців інклюзії у Швеції базується на спеціалізації в таких сферах: 1) мова; 2) писемність і грамотність; 3) математика; 4) зниження або втрата слуху; 5) порушення зору, порушення мови або інші серйозні розлади, які унеможливлюють навчання [3].

Що стосується особливостей спеціальної підготовки вчителів до ведення професійної діяльності в умовах інклюзії в освітньому процесі в Нідерландах, то специфіка такої підготовки в цій країні насамперед полягає у дворічному терміні підготовки. Педагог, який планує проводити професійну діяльність в умовах інклюзії і навчати учнів з ООП має отримати ступінь магістра з цього напрямку діяльності [3].

Проаналізувавши процес підготовки педагогічних кадрів в Австрії – одній з країн-лідерів Індексу інклюзивного розвитку, зазначимо, що майбутні фахівці інклюзії повинні пройти базову підготовку у закладах вищої освіти щоб вести свою професійну діяльність в умовах інклюзії. Водночас, особливістю

підготовки педагогічних кадрів у цій країні є те, що таке навчання проводять також численні неурядові організації на платній основі.

Висновок. Виходячи з особливостей підготовки педагогічних кадрів до ведення діяльності в умовах інклюзії в досліджуваних нами країнах, слід зазначити, що така підготовка має бути не тільки спеціально розроблена для врахування індивідуальних запитів учнів з ООП, але й повинна враховувати знання, навички та потреби вчителів. Водночас, перед тим, як учитель проходить навчання відповідно до програми спеціальної підготовки до роботи в умовах реалізації інклюзії чи програми підвищення його кваліфікації, він повинен пройти спеціальне оцінювання-тестування для виявлення готовності до взаємодії з учнями з ООП.

Список використаних джерел

1. ANGLOINFO. Special Needs Education in Luxembourg, 2021. Available at: https://www.angloinfo.com/how-to/luxembourg/family/schooling-education/special-needs-education.
2. DANISH UNIVERSITY OF EDUCATION. 2021. Available at: https://dpu.au.dk/en/.
3. EUROPEAN AGENCY FOR SPECIAL NEEDS AND INCLUSIVE EDUCATION. 2021a. Available at: https://www.european-agency.org/.
4. STATISTA. Leading advanced economies according to the Inclusive Development Index 2018, 2021. Available at: https://www.statista.com/statistics/686323/inclusive-development-index-advanced-economies/.
5. UNIVERSITY OF LUXEMBOURG. FACULTY OF HUMANITIES, Education and Social Sciences 2021. Available at: https://www.uni.lu/fhse-en/

Філософія і соціологія освітньої інклюзії та їх реалізація у практиці управління освітою: українські реалії

Алла Макарова

Поняття «філософії» традиційно розглядається як таке, що відображає певний комплекс думок. Це інтеграційне визначення уможливлює розгляд філософії як ментальної практики («вправляння»), з одного боку, та наукової теорії, з іншого. В першій проекції слід говорити про корпус авторських текстів, в яких відображено тактику і стратегію практичної реалізації концепцій світоустрою. У другій – про так звані «розділи філософії»: онтологію, гносеологію, етику, аксіологію, естетику тощо. І у першій, і у другій проекції завдання філософії спрямовані на оптимальне відображення відношення «Людина – світ» у різноманітті його проявів; плюралізм версій реальності покладається у базис філософських пошуків. Мета філософії у такому поданні – виробити для Людини оптимальний маршрут різними реальностями, перетворити хаос реальностей, що оточують людину і тиснуть на неї своїми викликами, на певний порядок, в якому саме людина задає ідеї як зразки для перетворень. Провідником людини у такому «просторі варіантів» є не лише її розум, а й (від)чуття, першим і визначальним з яких, на думку багатьох філософських систем, є спів-чуття. Зачинені, ізольовані від Інших коридори

руху власного Я крізь хаос просторів варіантів означають тотальну «одномірність»; погляд крізь штучні стіни, прийняття особливостей позиціонування і руху Іншого створює «багатовимірність», наповнює простори людськими голосами, створюючи «поліфонію», яка є наслідком плюралізму у культурі спілкування (мультикультуралізм) і підставою демократії (у вигляді «соціальної держави») як суспільного ладу. Це, просто кажучи, дає Людям вихід у нові соціально владнані простори незалежно від індивідуальних особливостей персонального «руху»: всьому (інди-виду) СВІЙ час, місце, вигляд, форма – але обов'язково із акцентом на «увазі» та «повазі» до можливостей і становища Іншого, що шукає свій бажаний Шлях розвитку.

Чи є ця антропоцентрична ідея «філософською утопією» взагалі і в сучасній Україні зокрема? Як «владним чином» організовано цей процес «обміну голосами» у сфері «інклюзивної освіти», яка, на наш погляд, є філософськи невід'ємним (а отже, мала б бути «позитивним»!) логічним атрибутом якості «соціальної держави»? Питання багатогранне, але виглядає, ніби поступово ця «поліфонія», що на початках звучала хаотично, тепер все більше злагоджена, узгоджена; все більше наближається від стану «ідеї» («теорії») до стану «плану» («практики»). Радує, зокрема, фахова навчально-методична робота у Прикарпатському національному університету імені Василя Стефаника, де важливість інтеграції аналітики проблеми «інклюзії» у контекст філософських ідей підтримали ще у 2019 році [1]. Наразі - за підсумками минулого десятиліття - у цю інтелектуальну роботу включено більшість українських університетів, над цією тематикою активно працює Український культурний фонд тощо.

Але чи не задовго українська соціальна реальність «висить» на стадії обговорення «тактик» і «стратегій» (першій, все ще «філософській», а отже, за деякими концепціями світоустрою, «спекулятивній») - чи не минув уже той СВІЙ час для системних перетворень у галузі «освітньої інклюзії» - чи враховані всі ВИДИ, чи достатньо для реалізації цих тактик МІСЦЯ, чи створені уже ФОРМИ?.. Для відповіді на це питання вже недостатньо «відчуття»: тут необхідно звернення до «соціології». Як «позитивна наука» соціологія здатна показати «реальну картину» існування серед гіпотетичного «простору варіантів» концептуального **простору реального**, реалізованого НА ДАНИЙ ЧАС. Адже соціологія як наука структурується, між іншим, як дослідження «-макро, - мезо, -мікро-середовищ», а предметом дослідження проголошує «суспільство як соціальну систему». Отже, в полі зору («уваги і поваги») філософії та соціології освітньої інклюзії має опинитись «освітнє середовище» в цілому, як «принципово упорядкована соціальна система». Фактично, для адекватного відображення процесів реалізації ідей освітньої інклюзії «філософія освітньої інклюзії» та «соціологія освітньої інклюзії» повинні бути задіяні у системі інклюзивної освіти як 1. певна базова «ідеологія інклюзивності» та 2. фактична база перевірки реалізації принципів інклюзивності на «місцях»: ці «місця» мають формуватися як єдність «інституту освіти» (ідеї освіти, макрорівень), «установ освіти» (організації освіти,

мезорівень), «учасників освіти» («освітяни», «науково-педагогічні працівники», «стейкголдери», одним словом – «споживачі освітніх послуг» (!?) - мікрорівень).

Пошук через інструменти Google в мережі Internet на запит українською мовою «філософія інклюзії» видав авторці даного тексту цифру в 98 100 результатів; на запит «соціологія інклюзії» - 62 200 результатів. Це, звісно, не показник «малоефективності» впровадження в українську реальність тактик та навіть стратегій інклюзійності. Показником могла би стати конкретна статистика видання наукових праць, організації конференцій, круглих столів, симпозіумів - але ж це сфера чистої «науки», а отже, «філософії у другому понятійному визначенні» («ступені»). Чи достатньо стадії «обговорення стратегій», нехай і «наукового», для констатації принаймні задовільного актуального стану «освітнього середовища» як «принципово упорядкованої соціальної системи»? Очевидно, між «філософським» та «соціологічним» варіантами інклюзійного освітнього простору загубився ще один - ступінь **формування планів**, а «стейкголдерами» цього планування мають бути представники «соціальної держави» - так звані «органи державного управління».

В Україні таким «державним регулятором» сфери «освітніх послуг» (!), традиційно гегемоном є Міністерство освіти і науки. На офіційному сайті МОН у вкладці «інклюзивна освіта» за останній рік сталися разючі зміни: порожнеча на вкладці для фахівців з інклюзивного навчання «Стратегія розвитку» лишилася, але змінилася інформацією про винесення на громадське обговорення проекту Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на 2023-2030 роки» [2]; на сайті з’явилися також «Наказ № 96 від 26.01.2024 "Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти"(стратегія безбар’єрності) та Наказ № 1583 від 29.12.2023 "Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти"(стратегія безбар’єрності) [3] та інші індикатори стрімких змін у сфері рівного доступу до освіти. Наприклад, інформація про те, що «29 березня (2024 р. – А.М.) відбулося засідання Ради безбар’єрності під головуванням Прем’єр-міністра Дениса Шмигаля. Захід відвідала заступниця міністра освіти і науки Євгенія Смірнова. Засідання відбулося за ініціативою першої леді Олени Зеленської та модерації радниці — уповноваженої Президента України з питань безбар’єрності Тетяни Ломакіної» [4]. Так, «бар’єр»- це та сама вищезгадана нами «штучна стіна», а ідея «безбар’єрності» - виходить – ідея філософська. Дуже філософськи звучить фраза «Метою політики безбар’єрності є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права. Йдеться про доступ людини до роботи, інформації, освіти, сфери послуг, можливість вільно пересуватися в просторі, соціалізуватися та залучатися в життя громади. Політика безбар’єрності має стати наскрізною та включатися до всіх довгострокових рішень та програм на національному та місцевому рівні» [4]. Очевидно, процес триває, і «далі буде». Принаймні, у МОН вже визрів «План заходів на 2023—2024 роки з реалізації

Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2023 р. № 372-р», громадське обговорення якого «проводилося у формі електронних консультацій. Матеріали до проєкту акта було розміщено в розділі «Громадське обговорення» офіційного вебсайту Міністерства освіти і науки України (www.mon.gov.ua) з 13.06.2023. Зауваження та пропозиції до проєкту були надіслані на електронну скриньку (koretska@mon.gov.ua) та розглядалися до 27.06.2023» [5].

Але ж на якій ранній стадії, виходить, реально знаходиться система планування цього «виходу» Іншого у «інклюзивне освітнє середовище», якщо всі формулювання щодо «безбар'єрності», «маломобільності» та «осіб з особливими освітніми потребами» досі стосуються «фізіологічних обмежень» та «дітей» і «учнів» - а стосовно інших видів потреб інших категорій «здобувачів освітніх послуг» - зокрема, «студентів» - жодного формулювання. Перевірте самі: **про це свідчать листи МОН** № 1/13094-23 від 31.08.2023 "Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2023/2024 навчальному році" та № 1/11479-23 від 03.08.2023 "Про методичні рекомендації "Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації" *(розроблені ДУ "Український інститут розвитку освіти")* [6]. *Можливо тому* суто соціологічно «у 2023 році з 290 перевірених закладів вищої освіти (усіх типів та форм власності) лише у 32 (11 %) інформація та матеріали щодо умов доступності закладу освіти для навчання осіб з ООП **була відсутня, або представлена частково**» - вкладка «Статистичні дані» [7]. Можливо також, що в усьому винна омонімія: «вирішувати» українською – це двояка конструкція англійською: «Decided» (ми собі вирішили суто теоретично) та «Directed» (ми впровадили наші попередні рішення і ВИРІШИЛИ проблему практично). Такого рішення все ще очікують реальні актуальні і активні студенти ВНЗ із «маломобільністю» не фізіологічного типу, але цієї стадії *розвитку* не сягнула ще навіть і філософська думка, бо підвкладка «Аналітика» у підвкладці «фахівцям» вкладки «Інклюзивне навчання» на сайті МОН порожня і досі.

Список використаних джерел

1. Робоча програма «Філософія інклюзивної освіти» для магістрантів за спеціальністю 013 «Початкова освіта», спеціальністю «Початкова освіта». Робоча програма складена кандидатом педагогічних наук кафедри педагогіки початкової освіти Матвеєвою Н.О. Робоча програма схвалена на засіданні кафедри педагогіки початкової освіти (протокол № __1__ від 28 серпня 2019 р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу http://surl.li/qtejjl
2. МОН пропонує для громадського обговорення проєкт Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на 2023-2030 роки. Новини // Головна // Сайт Міністерства освіти і науки України. [електронний ресурс]. режим доступу http://surl.li/cxggjc
3. Затверджені стандарти вищої освіти // Сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://surl.li/frlgpb

4. Відбулося засідання ради безбар'єрності // Сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу https://mon.gov.ua/ua/news/vidbulosya-zasidannya-radi-bezbaryernosti0104
5. Звіт за результатами громадського обговорення проєкту Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на 2023-2030 роки // Сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу http://surl.li/nkfhtn
6. Методичні рекомендації// Для фахівців // Інклюзивне навчання // Сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodiki-inkluzia
7. Статистичні дані // Інклюзивне навчання // Головна // Сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani

Інклюзія у сфері права (принципи та виклики)

Світлана Кравчук

Актуальність проблеми. Актуальність інклюзії у сфері права полягає у відповіді на сучасні виклики глобалізації, міжнародної інтеграції та дедалі більшої різноманітності суспільств. Актуальність даного дослідження зумовлена потребою захисту прав та основоположних прав і свобод людини, а також забезпеченням рівності та справедливості для всіх членів суспільства.

Основні аспекти актуальності тематики:

1. Глобалізація. Сучасний світ стає все більш взаємопов'язаним. Це вимагає від правових систем бути гнучкими та інклюзивними, щоб відповідати потребам різноманітного населення.

2. Демографічні зміни структури суспільств (старіння населення, міграція).

3. Технологічний прогрес. Швидкий розвиток технологій змінює спосіб доступу до правових послуг та інформації, що вимагає адаптації правових інститутів.

4. Соціальна справедливість. Підвищення обізнаності про соціальну справедливість та права людини спонукає до реформ у правових системах для забезпечення рівності.

5. Міжнародні зобов'язання. Україна, як і багато інших країн, є стороною міжнародних договорів, які вимагають від держави забезпечення інклюзивності та недискримінації у правовій сфері. Окрім того, Україна поступово стає повноправним членом родини ЄС.

Інклюзія у сфері права є не тільки етичною необхідністю, але й практичною вимогою для створення стабільного, гармонійного суспільства.

Мета роботи. Основною метою є формування наукового підґрунтя інклюзії у сфері права для створення суспільства, у якому кожна особа, незалежно від своїх особливостей чи обставин, матиме можливість повноцінно брати участь у житті держави та мати рівний доступ до правосуддя. Така мета також спрямована на створення справедливої та ефективної правової системи, яка базується на низці основних принципів інклюзії. Виклики у сфері інклюзії

породжують потребу наукових пошуків шляхів розв'язання утворюваних проблем.

Виклад основного матеріалу. Інклюзія у сфері права – це важливий аспект сучасного правового політичного дискурсу, який прагне забезпечити рівний доступ до правосуддя та правових інститутів для всіх членів суспільства, незалежно від їхньої раси, статі, соціального стану, фізичних чи психічних можливостей.

Основні принципи інклюзії у сфері права:

1. Рівність перед законом. Кожна особа має право на однакове ставлення з боку правової системи.

2. Доступність. Правові процедури та інституції повинні бути доступними для всіх, зокрема через адаптацію фізичного середовища, а також через забезпечення інформації та послуг зрозумілою мовою.

3. Підтримка держави та громадянського суспільства. Надання додаткової підтримки тим, хто цього потребує, для забезпечення їхньої ефективної участі у правових процесах.

4. Участь. Залучення представників різних груп населення до процесу формування права та правових інститутів.

5. Універсальний дизайн. Створення правових інститутів та сервісів, які були б зручними та доступними для всіх без необхідності адаптації чи спеціального дизайну.

6. Повага до різноманіття. Визнання та повага до різних культурних, етнічних, релігійних та гендерних особливостей у правовому процесі.

7. Справедливість. Забезпечення того, щоб усі люди мали можливість отримати справедливий та неупереджений розгляд своїх справ.

8. Незалежність. Підтримка незалежності осіб з обмеженими можливостями та інших вразливих груп, шляхом забезпечення їм можливості самостійно відстоювати свої права. Конвенція про права осіб з інвалідністю підкреслює важливість незалежності, включаючи свободу здійснювати власні вибори та бути включеними у суспільство на рівних засадах з іншими (Конвенція про права осіб з інвалідністю, 2010). Це також включає право на розумне пристосування та доступність, щоб особи з обмеженими можливостями могли діяти незалежно та ефективно (Кузнецова, 2020, с. 109-111).

9. Прозорість. Забезпечення прозорості правових процедур, щоб люди могли зрозуміти, як вони працюють і які мають права.

Ці принципи спрямовані на створення більш інклюзивного правового середовища, де кожна особа може відчувати себе цінною та повноправною частиною суспільства.

Інклюзія зумовлює низку викликів.

1. Структурні бар'єри. Теперішні правові системи часто містять перепони, які ускладнюють доступ до правосуддя для певних груп населення.

2. Соціальні стереотипи. Стереотипи та упередження можуть впливати на рішення, які приймаються у правових системах, та на ставлення до певних соціальних груп.

3. Економічні обмеження. Висока вартість правових послуг може бути непосильною для багатьох людей. Це істотно впливає на доступ до правосуддя.

Шляхи покращення інклюзії:

1. Кодифікація законодавства. Перегляд та зміна законів для видалення дискримінаційних положень.

2. Освітні програми: Підвищення обізнаності та навчання правових аспектів у вишах з питань інклюзії, з метою підготовки обізнаних фахівців.

3. Фінансова підтримка. Забезпечення доступу до правових послуг для малозабезпечених шляхом державної підтримки або спонсорських програм.

Інклюзія у сфері права є ключовим елементом для створення справедливого та ефективного правового українського суспільства, яке відображає та поважає різноманіття своїх громадян.

Список використаних джерел

Конвенція про права осіб з інвалідністю. *Верховна Рада Україн*м : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 17.03.2024).

Кузнецова М. Ю. Міжнародно-правовий механізм захисту прав людей з обмеженими можливостями. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 7. С. 109 – 111. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2020/28.pdf (дата звернення: 17.03.2024).

Особливості здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи з порушенням слуху в умовах інклюзивно-ресурсного центру

Ольга Рибак

Основним завданням інклюзивно-ресурсного центру є забезпечення права осіб з ООП на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, у тому числі в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та інших закладах освіти шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи (КО) та забезпечення її кваліфікованого супроводу.

Комплексна оцінка розвитку особи проводиться за 5 сферами розвитку:

- фізичний розвиток;
- мовленнєвий розвиток;
- розвиток когнітивної сфери;
- емоційно-вольова сфера;
- освітня діяльність дитини.

Категорія дітей з порушенням слуху є неоднорідною та унікальною за своїми різноманітними ООП. Тому перед та в процесі проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини з порушенням слуху варто вивчити та враховувати наступні аспекти:

- рівень втрати слуху;
- слухопротезування: наявність СА чи КІ;
- сім’я дитини: батьки з порушенням слуху, без порушень слуху, жестомовна сім’я тощо;
- яким мовленням послуговується сама дитина

- наявність корекційного досвіду в роботі з дитиною
- наявність досвіду відвідування закладу освіти, якого типу заклад
- важливість врахування того, що дитина з порушенням слуху сприймає меншу кількість інформації порівняно зі своїми однолітками без порушень слуху;
- необхідність додаткового часу для переходу з однієї навчальної дії на іншу;
- надання часу для уточнення інформації прийнятним та зручним для себе способом (письмово, усно, УЖМ);
- використання візуальних інструкцій, більшої кількості наочності під час проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини;
- якщо дитина послуговується УЖМ, тоді варто забезпечити супровід перекладача жестової мови;
- зниження під час КО рівня шуму та еха в приміщенні, зниження рівня фонового шуму;
- забезпечення можливості для дитини зорового сприймання обличчя мовця тощо.

При оцінці фізичного розвитку дитини з порушенням слуху використовується показ завдань («за зразком», «пасивний показ», «дзеркальний показ», відеопоказ).

Оцінка мовленнєвого розвитку має на меті встановлення рівня розвитку та використання вербального/невербального мовлення, наявність мовленнєвого порушення та його особливість, а також його вплив на навчальну діяльність, розвиток комунікативних навичок тощо. Предметом оцінювання мовленнєвого розвитку є: передумови мовленнєвої діяльності (артикуляційна моторика, зорове, слухове, сприймання тощо), аналітико-синтетична діяльність, розуміння мовлення/розуміння жестового мовлення, лексика, граматика, зв'язне мовлення (жестове мовлення), писемне мовлення, загальна характеристика комунікації.

В умовах ІРЦ визначення невербального інтелекту дитини з порушенням слуху від трьох років можливе з використанням методики Leiter-3 без використання вербальних інструкцій, де вказівки на виконання надаються жестами, які вказані у інструкції до проведення методики, завдання варіюються відповідно до віку дітей, тривалість тестування – до 2,5 години (можна розділити на дві зустрічі із фахівцем). Методика Leiter-3 дає об'єктивну оцінку рівня інтелекту дитини (в тому числі дитини з порушенням слуху), оскільки не потребує застосування вербальних навичок.

Оцінка освітньої діяльності проводиться за всіма напрямками з урахуванням критеріїв формування вмінь та навичок, впливу встановлених особливих освітніх потреб на рівень сформованості знань, вмінь та навичок відповідно до вікових особливостей.

Врахування зазначених особливостей дитини з порушенням слуху при проведенні комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дасть

можливість визначити освітні потреби кожної дитини та врахувати при організації освітнього процесу як в інклюзивному класі/групі так і в спеціальному закладі освіти/класі.

Список використаних джерел

Кульбіда С.В. Особливості комунікативної діяльності нечуючих учнів : монографія. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, відділ навчання жестової мови. Київ: Інтерсервіс, 2021. - 200 с.

Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр [Електронний ресурс]. Постанова кабінету міністрів № 545 від 12 липня 2017 р. (зі змінами) // Верховна Рада України. Законодавство України [офіц. веб-сайт]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text

Особливості організації інклюзивного навчання в Новій Українській Школі

Марина Каценяк і Неля Курліщук

Актуальність проблеми. На сучасному етапі впровадження Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні та розвитку інклюзії в закладах освіти постають питання щодо вивчення нових підходів організації роботи з дітьми з ООП.

Мета роботи. Розглянути особливості організації інклюзивного навчання в новій українській школі.

Виклад основного матеріалу. Вагомим внеском у розвиток інклюзії сьогодення стало впровадження Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики (Розпорядження КМ, 2021).

Освітня безбар'єрність – один з напрямків Стратегії, який передбачає створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, включаючи безперервне навчання протягом життя. Нова українська школа впроваджує цей напрямок та забезпечує створення безпечного, сучасного, комфортного, інклюзивного та мотиваційного середовища для всіх учасників освітнього процесу. Це сприяє формуванню та розвитку основних компетентностей в здобувачів освіти.

Інклюзивне освітнє середовище - це освітній простір створений для спільного навчання, виховання та розвитку учнів відповідно до їх індивідуальних потреб. Для забезпечення його функціонування у закладах освіти відбувається формування інклюзивної культури, розвиток якісного менеджменту та стратегічного планування, організація педагогіки партнерства (учні-батьки-вчителі), забезпечується навчання та розвиток висококваліфікованих педагогічних працівників, оновлення доступної

інформаційної, матеріально-технічної бази та інфраструктури, пошук можливостей фінансування, яке покриває потреби ЗО.

Важливими складовими в роботі з дітьми з ООП є розроблення індивідуальних програм розвитку, обладнання ресурсних кімнат, налагодження роботи команди психолого-педагогічного супроводу, моніторинг потреб учасників освітнього процесу для адаптації освітнього середовища.

Саме від того як буде здійснено адаптацію середовища залежить якість надання освітніх послуг та соціалізація учнів з ООП у навчальному закладі. Розглянемо два шляхи організації. Це застосування принципу універсального дизайну при проєктуванні закладу чи його реконструкції та розумного пристосування у вже збудованих приміщеннях.

Застосування принципу універсального дизайну забезпечує створення дизайну, яким зручно користуватися особам з різними фізичними та когнітивними можливостями. Такий дизайн пристосовано до потреб та можливостей багатьох людей. Крім того, сюди відносимо і пристосування навчального матеріалу, адаптацію та модифікацію навчальних програм відповідно до рівня підтримки здобувача освіти. Універсальний дизайн повинен бути простим та інтуїтивним для кожної людини та забезпечувати сприйняття інформації, враховуючи сенсорні можливості. Такий дизайн зменшує можливість помилок користувачів при використанні, а також розрахований на незначні фізичні ресурси користувача. Він також передбачає наявність необхідного розміру та простору при під'їзді до закладу. Універсальний дизайн не є якимось унікальним стилем. Головне, що все проєктується, виробляється таким, щоб ним повною мірою могла скористатись кожна людина.

Одним із прикладів універсального дизайну є пологий, без сходинок, вхід до будівлі. Такий дизайн зручний не тільки для людей, що користуються візком, але й для людей з дитячими візочками або для тих, хто переносить громіздкі речі до приміщення.

Якщо закладення принципів універсального дизайну приміщень та території можливе на етапі проєктування будівлі чи її реконструкції, то у вже побудованому закладі освіти можна застосувати принцип розумного пристосування. Можливі форми розумного пристосування в організації освітнього середовища:

1. Внесення змін чи модифікацій до будівель (як ззовні, так і всередині) — це може бути встановлення пандуса, зміна розміру дверного проходу, встановлення автоматичних дверей, перефарбування приміщення в контрастні кольори.

2. Пристосування (модифікація) простору — це може бути забезпечення доступності туалетних кімнат, достатній для пересування простір між меблями у класній кімнаті, зонування приміщення (початкова і старша школа, зони для харчування учнів початкових класів та старшокласників).

3. Інформативність (наявність позначок, написів на дверях, вказівників).

4. Обладнання (підйомники, лампи на столах, меблі, висота яких регулюється).

Прикладами розумного пристосування в організації освітнього середовища є друк роздаткових матеріалів збільшеним шрифтом для слабозорих або друк шрифтом Брайля для незрячих. Варто пам'ятати, що розумне пристосування може знадобитись не тільки дитині, але і її батькам, працівникам закладу, щоб вони могли повноцінно брати участь у шкільному житті. Жодна людина не повинна відчувати на собі дискримінацію через недоліки в облаштуванні простору школи. Облаштування освітнього середовища школи має бути невіддільною частиною стратегії розвитку закладу. (Бобровський et al., 2021, с. 41-43).

Вагомим чинником у формуванні дизайну освітнього середовища є саме потреби кожного учня з ООП. Тому відповідальність за надання послуг стоїть за командою психолого-педагогічного супроводу. Члени команди розробляють індивідуальну програму розвитку та здійснюють її практичне впровадження (основні функції кожного суб'єкта командної взаємодії та взаємозв'язки між командами на кожному рівні). Педагогам та фахівцям ІРЦ необхідно побудувати роботу так, щоб ураховувалися як освітні потреби здобувачів освіти, так і корекційно-розвиткові. Члени команди психолого-педагогічного супроводу мають постійно бути готовими до фахового зростання. Адже робота з дітьми з ООП вимагає висококваліфікованих спеціалістів.

Висновок. Виклики, які відбуваються у сучасному просторі України, спонукають до вдосконалення організації освітнього середовища. Процеси навчання та виховання учнів мають бути адаптованими до потреб кожної особистості. У зв'язку з вищезазначеним, заклади освіти зобов'язані забезпечити для своїх учнів, працівників та відвідувачів зручне пристосування навколишнього простору, яке відповідатиме основним принципам поваги до прав людини та інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О., Ліннік О. О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге видання, перероб. і доп. Київ, Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р "Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року". https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10

Протидія гуманітарним викликам військової агресії рф: світоглядно-психологічний аспект

Ольга Радченко

Актуальність проблеми зумовлена потребою осмислення світоглядно-психологічного аспекту гуманітарних викликів рф та протидії цим викликам зі сторони українського суспільства за підтримки світової спільноти.

Мета роботи – коротка спроба осмислення окресленої теми крізь призму світоглядно-психологічну для виходу на протидію військовим викликам рф для перемоги України.

Виклад основного матеріалу. Захоплення територій починається із захоплення мозку (О.Забужко). Отже, деокупація територій значною мірою починається зі світоглядно-психологічного звільнення від чужих ворожих програм, наративів і відновлення власних настанов на життя, любов, творення, віру у добре майбутнє. Окупація українського ментально-психічного простору московськими поневолювачами триває з 17 ст., особливо загострюючись у 19 ст. (Емський указ, Валуєвський циркуляр тощо) і 20 ст. («розстріляне відродження», Голодомор, рабське становище українців у московсько-совєтських імперіях, насильницька русифікація і ін.).

Перед хвилями вторгнень армії рф в Україну у 2014 р. і повномасштабним у 2022 році понад 10 років мешканцям рф і навіть українцям російська пропаганда активно прищеплювався образ українців як меншовартісних, відсталих, нерозумних, ворожих («укронацисти» і ін.). У сучасних маніпуляціях ідеологи війни рф широко використовують принцип етичного релятивізму: розмивають межі між поняттями «правда-брехня», «агресор-жертва». Дослідники маніпуляцій у політиці проявляють завчасне формування країною-агресором образу ворога як виключно негативного, меншовартісного чи відверто злочинно-небезпечного, аморального.

Для внутрішнього і зовнішнього споживача інформації рф маніпулювала на темі нацизму, болючій з часів другої світової війни. Нацизм – це бажання перетворити інші нації на ресурс для власної, «вищої». Тобто, українців звинувачували даремно, бо справжній злочинний нацизм виявляла і виявляє рф.

Російськомовний продукт з цими повідомленнями просувався і, на жаль, просувається у дитячих мультфільмах, фільмах, музиці, відео у соціальних мережах, книгах, теле- і радіопередачах. При цьому акцентується на «вищості», «кращості» російської культури. Зрусифікованим українцям нав'язали й усіляко підтримують єдність з вигаданим «русским миром» через російську мову, культуру, бажання бути з народом-«победителем».

Для розуміння способів протидії гуманітарним світоглядно-психологічним викликам військової агресії рф виокремимо 3 базові світоглядні питання: про сутність світу (1), людини (2) і місце людини у цьому світі (3) та відповідну психічну реакцію:

1 - агресія рф базується на позиції «світ ворожий, навкруги – вороги, яких потрібно знищити, захопити». Не маючи змоги створити нормальний соціальний лад в реальності, вони намагаються створити і поширити ілюзію, міф про «високу духовність», «русский мир» як основу вищої, унікальної цивілізації на противагу усьому світу. Історія рф «починається» зі вкраденої московитами історії Київської Русі. На жаль, ця спотворена версія і досі викладається у багатьох країнах світу, що потребує історичного відновлення правди. Московське князівство з'являється тільки у 12 ст. і стає на понад 250

років васалом Золотої Орди до 1480 р. У 15 ст. починає свою імперську історію жорстоким захопленням сусідніх земель. Натомість Київ ще у 10 ст. є визнаною християнською столицею потужної держави – Русі, названої дослідниками Київською.

Московитський світ не означується реальними кордонами рф, а в кращих імперських традиціях колоніалізму прагне поневолити інші нації. Шизофренічне пояснення воєнного вторгнення рф в Україну у 2014, 2022 роках для них – це «профілактика нападу Заходу». Проте військ НАТО чи інших структур немає, це ілюзія.

Ця війна проявила справжній образ «русской культуріь», «русского міра» – образ нелюдської жорстокості вбивць українців в Ірпені, Бучі, Маріуполі… Якщо подібні російські злочини у Чечні, Придністров'ї вдалося «заглушити» в інформаційному просторі світу, то сучасні технології і засоби зв'язку все більше доносять правду до тих, хто готовий її почути у світі на противагу столітній московитській брехні і маніпуляції. Визначальним для українців є здобуття фільмом "20 днів у Маріуполі" режисера Мстислава Чернова премії "Оскар" як найкращого повнометражного документального фільму. Це перший український фільм, який отримав "Оскар". Це перший фільм, який гучно показав світу жахіття злочинів рф в Україні.

Протидією цій дезінформації рф є об'єктивна реальність: війська рф перетнули державний кордон України у 2014 р. і розпочали війну, а 24.02.2022 почали повномасштабний напад. Тільки рф є відповідальною за всі злочини цієї війни: за вбивства, зґвалтування, мародерство, катування, викрадення людей, за всі руйнації, збитки, злочинні дії проти людей, природи, людяності загалом.

Протидія для українців – це й обізнаність в історії, політиці, географії, основах психології; розуміння сутності маніпуляцій і шляхів їхнього знешкодження. Вміння донести ці позиції загалу, як в Україні, так і в світі, маючи довірливі контакти і говорячи однією мовою у прямому і переносному значеннях;

2 і 3 – однією з міфічних «причин» вторгнення країни-агресора рф був «захист російськомовного населення України», формування образу «рятівника і визволителя». Ця ілюзія гідності і свободи людини на теренах «руського мира» ховає реальне знецінення людини як гвинтика тоталітарної системи, знеособленої, упокореної режиму, заляканої одиниці. Інструментами такого знелюднення на основі покори і страху за існування, заборони буття є злочинна масова пропаганда у ЗМІ. Зокрема, її рупором є так звана РПЦ, яку ще рішенням злочинця світового рівня Й.Сталіна підпорядкували КГБ. Забираючи людську гідність, свободу натомість масі давали зверхність належності до «вищої нації», яка начебто має право паразитувати на інших націях, тобто, нацизм.

Культура рф є також є носієм знелюднення і пропаганди злочинних дій країни-агресора (так звані культурні центри рф часто викриваються як осередки шпигунства і пропаганди рф у Західній Європі). Допоки рф щодня вбиває людей в Україні – великій європейській державі – доречно було б усунути її пропаганду і через російську культуру, спорт тощо. Українцям

користуватися ворожою мовою, культурою під час чергової російської війни – це як євреям німецькою у 1943 році.

Протидія – розкриття правди про відсутність прав і свобод людини в рф і на захоплених ними територіях. Розкриття і покарання злочинів рф проти людей, природи, людяності.

Висновок. Маскування під «добро», намагання створити позитивний імідж країні-агресору рф під час сучасної російсько-української війни посередництвом культури, освіти, спорту тощо - це намагання зняти захисний бар'єр психіки щодо небезпеки Україні, світу від сучасної рф. Якщо це спрацює, то на черговий сигнал небезпеки мозок може не зреагувати відповідно і пропустити ворожий удар на психіку чи розум. Така небезпека є. Тому вміння адекватно оцінити ситуацію і належно реагувати на неї як в Україні, так і в світі є доброю протидією гуманітарним викликам військової агресії рф у світоглядно-психологічному аспекті. У поєднанні з політичною підтримкою України світовим співтовариством маємо шанс перемогти, відновити гідність, людяність, якісне життя.

Список використаних джерел

Бойко О. Д. Політичне маніпулювання. Навч. посібник. Академвидав. 2010.

Дичковська Г. Націоналізм та імперіалізм: взаємовитоки чи протистояння? Г.Дичковська // Розбудова держави. 1998. № 1.

BBC News Україна. (2023, 21 Mar). Оксана Забужко про розпад Росії, перемогу України, проєкт Мазепи, ChatGPT і Нобелівську премію [youtube.com] URL: https://youtu.be/fFypJxRWbLs?si=_1qcLd_wTOOxRFA4

Радченко О. Б. Якість життя українців і реалії сучасної російсько-української війни: етичний аспект. "Дні науки філософського факультету – 2017", Міжн. наук. конф. (2017, Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2017", 25-26 квіт. 2017 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2017. Ч. 4. С.48-50.

Проблеми інклюзивної освіти в літературній спадщині для дітей Василя Сухомлинського

Тетяна Клубочкіна

Актуальність проблеми. Входження України до світового освітнього простору вимагає від освітян, науковців нового погляду на професійні завдання навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) і способи їх розв'язання. На це орієнтують і основні освітні документи. Так, у проєкті Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на період 2020–2030 рр. (2022) окреслено нові концептуальні підходи до освіти дітей з ООП, що проєктують нові вектори розвитку інклюзивної освіти в Україні. У зв'язку з цим забезпечення реалізації права на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я розглядається як одна з найважливіших завдань державної політики України не тільки в галузі освіти, а й у сфері демографічного та соціально-економічного поступу, сталого розвитку.

Провідною тенденцією розвитку інклюзивної освіти є гуманізація освітнього процесу. Один із засобів, який слугує формуванню гуманістичних цінностей у здобувачів освіти, є художня література. Високохудожні твори для дітей і про дітей відповідного змісту здатні виховати дитину-гуманіста, формувати в неї такі моральні цінності, як людяність, милосердя, доброту, доброзичливість, доброчинність, повагу до людської гідності тощо, спроможні навчати дитину жити за законами добра, стати доброчинцем, уміти прийти на допомогу тим, хто цього потребує, тощо. Ми вважаємо, що літературні твори для дітей Василя Сухомлинського якнайкраще виконують ці освітньо-виховні функції.

Мета роботи. Висвітлити окремі проблеми інклюзивної освіти в літературному доробку В. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Цілком погоджуємося з думкою науковців-дослідників літературної спадщини корифея української педагогіки В. Сухомлинського (Г. Білавич, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.), що твори видатного педагога ХХ ст. можна вважати «абеткою гуманізму». Утім, як стверджує дослідниця Г. Білавич (2022), мініоповідання та казки Великого Гуманіста ХХ сторіччя, на жаль, не знайшли достойного місця на сторінках навчальних книг для НУШ, потенціал творчих надбань В. Сухомлинського (1991) в них використано не повною мірою. Практично всі літературні твори для дітей ученого-педагога (а він автор близько 1500 казок і оповідань) є гуманістично орієнтовані. Звідси окреслюється завдання для сучасних педагогів – ширше використовувати ці надбання на уроках позакласного читання, у позакласній та позашкільній роботі, у роботі з батьками, у закладах дошкільної та позашкільної освіти тощо. Наведемо приклад твору, у якому порушено проблеми інклюзивної освіти:

ГОРБАТЕНЬКА ДІВЧИНКА

Другий клас розв'язував задачу. Тридцять п'ять учнів схилились над зошитами. Коли це у двері хтось тихо постукав.

– Будь ласка, відчини двері й подивись, хто там стукає, – мовить учитель.

Чорноокий хлопчик, що сидів за першою партою, живенько відчинив двері. До класу зайшов директор школи з маленькою дівчинкою. Тридцять п'ять пар очей впилися в незнайому дівчинку.

Вона була горбатенька.

Учитель затамував подих і повернувся обличчям до класу. Він дивився у вічі пустотливих школярів і мовчки благав: хай не побачить дівчинка у ваших очах ні подиву, ні насмішки.

У їхніх очах була тільки цікавість. Вони дивилися на незнайому дівчинку й лагідно всміхалися.

Учитель полегшено перевів дух.

– Цю дівчинку кличуть Олею, – каже директор. – Вона здалеку приїхала до нас. Хто поступиться їй місцем на першій парті? Бачте, яка вона маленька?

Усі шість хлопчиків і дівчаток, що сиділи за передніми партами, піднесли руки.

– Я...

Тепер учитель був спокійний: клас витримав іспит (Сухомлинський, 1991, с. 53).

Важливо, щоб педагог у процесі роботи над цим твором усвідомив важливість виховання в дітей таких моральних почуттів, як добро, людяність, милосердя, чуйність, взаєморозуміння, толерантність, товариськість та ін. Оповідання «Горбатенька дівчинка» В. Сухомлинського – це не тільки хрестоматійний приклад для здобувачів освіти, який ілюструє те, як потрібно ставитися до людей з ООП, а й своєрідний посібник для вчителів, у якому засобами художнього твору увиразнено методику роботи в інклюзивному класі, модель поведінки в ньому вчителя, який повинен забезпечити рівний доступ до якісної освіти дитині з ООП, створити відповідну освітню траєкторію на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку, а також забезпечити комфортне середовище для всіх учасників освітнього процесу, прагнути досягти розуміння з боку всіх школярів щодо того, що їхній однокласник з ООП повинен почуватися повноцінним членом дитячого товариства, навчатися, зростати в ньому, не відчуваючи того, що він чимсь відрізняється від інших.

Висновок. Феномен В. Сухомлинського як письменника-педагога – у його високоморальних поглядах на навчання і виховання особистості, зокрема й з ООП. В основі літературного здобутку вченого – любов до дитини, гуманістичні ідеї її виховання. Сьогодні є потреба в актуалізації творів для дітей В. Сухомлинського, оскільки вони мають безцінний морально-етичний, духовний потенціал для виховання в дітей та юнацтва чуйного, уважного, толерантного, людяного ставлення до дітей з особливостями в розвитку. Випереджаючи час, задовго до актуалізації цієї проблеми в українській педагогічній думці доби новітнього відновлення незалежності України видатний педагог-гуманіст наголошував: діти з ООП повинні навчатися, розвиватися, виховуватися у звичайній загальноосвітній школі, задля забезпечення успішного освітнього процесу для цього необхідно забезпечити реалізацію низки педагогічних умов.

Список використаних джерел

Bilavych H., Bakhmat N., Pantyuk T., Pantyuk M., Savchuk B. Organization of an Inclusive Educational Environment for the Students with Special Needs. *Strategies for policy in science and education. 2022.* Volume 30. Number 6. P. 559–577.

Білавич Г., Озарко В., Ханас О., Літвін Ю. Етико-екологічне виховання особистості засобами художнього слова крізь призму авторської концепції Василя Сухомлинського. *Гірська школа*. 2022. № 26. С. 95–99.

Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiya-inklyuziya.pdf.

Савченко О. Художні твори Василя Сухомлинського для дітей як джерело виховання цінностей. *Педагогічний дискурс.* 2011. Вип. 10. С. 40–44.

Сухомлинська О. Праці сучасних українських науковців у вимірі сухомлиністики*. Нова педагогічна думка*. 2021. № 2. С. 3–10.

Сухомлинський В. Казки Школи під голубим небом. Київ: Радянська школа, 1991. 178 с.

Організація інклюзивного освітнього середовища, як складова соціально-емоційного розвитку учнів: досвід Межигорецької філії Тустанського ліцею

Христина Глушко

Актуальність дослідження. В основі концепції інклюзивної освіти лежить ідеологія, що забезпечує однакове ставлення до всіх людей, шляхом заперечення дискримінації та створення спеціальних умов для дітей з ООП. Важливою умовою для організації ефективного освітнього процесу є організація освітнього середовища. Питання розбудови освітнього середовища представлено в українських навчально-методичних та навчально-правових розробках в багатьох аспектах, однак питання емоційного розвитку та соціалізації дітей інклюзивної групи залишаються відкритими.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ефективність використання ресурсів освітнього середовища на процес соціально – емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку, які навчаються у інклюзивних класах.

Виклад основного матеріалу. В освітній системі США завдання з формування особистісних навичок учнів розглядаються як концепція соціально-емоційного розвитку у Social-Emotional Learning (SEL). Соціально-емоційний розвиток – це процес, завдяки якому учні отримують і ефективно застосовують знання, ставлення та навички, необхідні для розуміння емоцій та управління ними, цілеспрямованості, емпатії, розвитку і підтримки позитивних стосунків, і приймання відповідальних рішень (CASEL, n.d.).

Концепція Нової Української Школи, за якою на даний момент здійснюється навчання школярів молодших класів, передбачає перехід до особистісно-орієнтованої освітньої моделі. Психологічне здоров'я та емоційне благополуччя дітей є її пріоритетними складовими. Зосередження уваги на емоційній сфері дитини та впровадження концепції емоційного розвитку відображають сутність особистісно-орієнтованої моделі. Тобто процес соціально-емоційного розвитку можемо вважати таким, що відповідає передовим освітнім стратегіям.

Шпак М.М. (2002) проводила емпіричне дослідження розвитку соціально-емоційного розвитку молодших школярів. Вчена вважає, що молодший шкільний вік сенситивним віковим періодом для позитивного впливу на процес соціально-емоційного розвитку дитини. Дане твердження науковиця підтверджує аналізом якісних змін у процесі психічного розвитку дитини молодшого шкільного віку:

- діяльність психічних процесів набуває довільного характеру;
- розвивається здатність до рефлексії;
- у дитини розвиваються орієнтаційні вміння у сфері емоцій (с. 131-132).

З розвитком інклюзивної освіти у навчальних закладах з'явилася велика кількість інклюзивних класів. Поява у групі дитини з ООП створює багато можливостей для розвитку соціально-емоційних навичок дітей у групі. Зокрема діти з ООП навчаються входити в соціальне середовище, будувати стосунки, за

допомогою шкільного розкладу певних процесів опановують навички саморегуляції. Для нормотипових дітей взаємодія з дитиною з ООП стає потужним виховним чинником для формування емпатії, відповідальності та інших рис.

Важливим ресурсом у процесі соціально- емоційного розвитку є організація освітнього середовища, адже воно за своєю «природою» та задумом вже є інклюзивним, тобто таким, що передбачає реалізацію принципу доступності: задовольняє потреби всіх дітей. Ірина Малишевська (2016, с. 21) розглядає освітнє середовище, як безпосереднє оточення особистості, сукупність різних умов її функціонування і життєдіяльності, міжособистісних відносин з людьми, що комплексно впливає на розвиток людини. Тетяна Скрипник (2019, с. 4) розглядає освітнє середовище як ресурс, який необхідно визначити і задіяти, щоб він став допоміжним засобом навчально-виховної роботи з дітьми з ООП, простором де формується їхня здатність до самостійності, цілеспрямованості, соціальної взаємодії.

У Межигорецькій філії Тустанського ліцею інклюзивно навчаються троє учнів з 2, 4 та 5 рівнями підтримки, для яких забезпечений психолого- педагогічний супровід. З метою покращення рівня формування соціально- емоційних навичок дітей командою психолого-педагогічного супроводу було прийнято рішення працювати у 2-ох напрямках розвитку освітнього середовища: впровадження технології «Класний Менеджмент» (Classroom Management) та налагодження позитивної співпраці між учасниками освітнього процесу.

Стратегія «Класний Менеджмент» (Classroom Management) допомагає вчителеві керувати часом, діяльністю, простором, а також – поведінкою та мотивацією учнів (Bay, 2020) і не менш важливим є вплив на емоційний розвиток учнів (Akalin & Sucuoglu, 2015).

Доктор психологічних наук Скрипник Т. В., (2020, с. 12) зазначає, що стратегія «Класного менеджменту», орієнтована на задоволення потреб дітей, та передбачає реалізацію у предметному середовищі класу таких груп ресурсів:

1. Предметно-просторові ресурси, що передбачають зонування та упорядкування фізичного простору класної кімнати.

2. Організаційно- смислові ресурси – візуальні засоби, найчастіше подані у вигляді інструкцій. У інклюзивних класах, зокрема було впроваджено такі види ресурсів: розклад «Класні правила», «Куточок заспокоєння» із правилами поведінки у цій зоні, класні процедури, техніки для самозаспокоєння «Вулкан», «Техніка Черепахи», класні обов'язки, назва класу, мотиваційні засоби.

3. Соціально-психологічні ресурси – розвиток соціальних навичок. У межах Межигорецької філії Тустанського ліцею відбувається реалізація соціально-психологічних ресурсів у трьох напрямках:

- формування позиції та компетентності вчителя за допомогою тренінгів та спільного ділення досвідом;
- формування соціально ролі «Учень» за допомогою вправ та корекційних занять;
- взаємодія з батьками.

Окрім впровадження технології «Класний Менеджмент», команда психолого-педагогічного супроводу визначила налагодження співпраці між учасниками освітнього процесу одною із основних цілей. Співпраця передбачає взаємодію педагогів з батьками та між собою. Надзвичайно важливою є співпраця у межах інклюзивного класу, тобто вчителя та асистента вчителя, що сприймається дітьми як соціальна модель поведінки, а також налагоджена співпраця команди психолого- педагогічного супроводу, що дозволяє:

- Забезпечувати позитивну атмосферу під час навчання
- Визначати цілі розвитку та способи їх досягнення
- Бачити труднощі та прагнути їх раціонально вирішити

Висновок. Моніторинг досягнень учнів з ООП дозволяє стверджувати, що тісна співпраця педагогів та використання адаптованої технології, «Класний Менеджмент» (Classroom Management) є потужними ресурсами у процесі всебічного розвитку дітей в інклюзивних класах. Інклюзія покликана створювати і впроваджувати можливості для всіх, тому й усім варто співпрацювати, взаємодіяти і досягати результатів.

Список використаних джерел

Akalin, S., Sucuoglu, B. (2015). Effects of classroom management intervention based on teacher training and performance feedback on outcomes of teacher-student dyads in inclusive. *Kuram ve Uygulamada Egitim Bilimleri*, 15. 739–758

Bay, D. (2020). Investigation of the relationship between self-efficacy belief and classroom management skills of preschool teachers with other variables. *International Electronic Journal of Elementary Education,* 12, 335–348.

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (n.d.). *Fundamentals of SEL*. Retrieved March 14, 2024, from https://casel.org/fundamentals-of-sel/

Малишевська І.А. Інклюзивне освітнє середовище: генеза поняття. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. №3. С. 19–25.

Скрипник Т. Шляхи розбудови дієвого інклюзивного освітнього середовища: керівництво до дій: методичні рекомендації // Діти з аутизмом в інклюзії: сценарії успіху. Київ, 2019.

Шпак М. Психологічна концепція розвитку емоційного інтелекту особистості в онтогенезі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. праць* / за ред. І. Булах. Київ, 2022, С. 125- 132.

Забезпечення комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з інвалідністю

Анна Прокопів Кільчицька

Актуальність проблеми. В умовах сучасної інклюзивної освіти актуалізується питання комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з інвалідністю. Важливість командного підходу у роботі з такими дітьми та роль кожного члена команди, включаючи батьків, стає ключовою у забезпеченні повноцінного розвитку та соціалізації дітей.

Мета роботи. Дослідити та описати процес і значення комплексного психолого-педагогічного супроводу, як важливого фактора успішної адаптації та розвитку дітей з інвалідністю в освітньому просторі та соціумі.

Основні положення. В рамках сучасного освітнього процесу велике значення набуває питання забезпечення комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з інвалідністю. Ефективність такого підходу до навчання та розвитку цієї категорії дітей значною мірою залежить від інтеграції мультидисциплінарного підходу, розробки індивідуальних програм розвитку та впровадження передових практик у сфері освіти та реабілітації.

Значення мультидисциплінарного підходу в роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби, не може бути переоцінене. Сучасна освітня практика підтверджує, що співпраця фахівців різного профілю – педагогів, психологів, соціальних працівників, логопедів та реабілітологів – створює умови для розробки комплексних індивідуальних навчальних планів. Такі плани враховують унікальні потреби кожної дитини та забезпечують її повноцінний розвиток і соціалізацію.

Серцевиною комплексного підходу є розробка індивідуального плану розвитку для кожної дитини, який включає детальну оцінку її поточного рівня розвитку, визначення перспективних цілей та завдань. Цей план повинен бути гнучким і здатним до адаптації з урахуванням змін у потребах та можливостях дитини. Він стає основою для визначення оптимальних методів навчання, корекційних втручань та реабілітаційних заходів.

Практична реалізація цих принципів вимагає не тільки професійної компетентності фахівців, а й інноваційного підходу до освітнього процесу. Прикладом успішного застосування комплексного підходу є діяльність Комунального закладу «Центр комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Добродія Калуська». Цей центр забезпечує не лише освітні, а й соціальні, медичні та реабілітаційні послуги, спрямовані на всебічний розвиток дітей. Така інтеграція спеціалізованих послуг дозволяє створити унікальну програму для кожної дитини, сприяючи її максимальній адаптації та розвитку.

Усе вищезазначене свідчить про те, що комплексний психолого-педагогічний супровід дітей з інвалідністю є ключовим елементом сучасної інклюзивної освіти. Реалізація мультидисциплінарного підходу та індивідуальних програм розвитку, а також застосування передових практик забезпечують необхідні умови для розвитку та соціалізації кожної дитини, відкриваючи перед нею широкі можливості для самореалізації.

Висновок. Ефективність психолого-педагогічного супроводу дітей з інвалідністю залежить від комплексного та індивідуалізованого підходу, що охоплює не тільки освітній, але й корекційний, соціальний та реабілітаційний аспекти. Важлива роль у цьому процесі належить не лише професіоналам, а й батькам дітей, чия участь є невід'ємною для досягнення позитивних результатів.

Список використаних джерел

Дегтяренко Т. М. Система корекційно-реабілітаційної роботи з дошкільниками з особливими освітніми потребами (1991-2008 рр.) : навчально методичний посібник. Ч.1. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022.
Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями/навчально-методичний посібник / авт.: О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, І.В. Сухіна, Н. А. Ярмола.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2018.

Інклюзія в мистецькому хореографічному середовищі

Юлія Костів

Актуальність проблеми. The art of choreography has rarely been considered as the means of inclusion during my studies in the college, so after graduating I decided to try and practice my skills in the elementary school in order to develop inclusive environment at my dance classes. У зв'язку з сучасними подіями та війною на території України, тема інклюзії, стає все більш важливою для суспільства. Війна позначається на дітях інакше, як на дорослих. Перебування в укриттях, вимушений переїзд, втрата звичного середовища, друзів, іграшок – ці та інші фактори викликають тривогу та стрес у дітей. Тому важливим, для сучасного педагога хореографічного мистецтва, є вміння справлятися через танець з проблемами та стресом війни.

Мета роботи. I have just started, my experience is limited, but I aim at making every child feel safe and comfortable, proud of his or her achievements as an individual and as a member of a group. У роботі намагаюся дослідити вплив танцю на дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та визначити механізми організації сприятливого інклюзивного освітнього середовища на заняттях з хореографічного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Everybody agrees that performance and choreography arts have a crucial role in empowering children and youth with SEND through diverse dance initiatives. Including all students in nurturing, equitable and just dance programmes within education frameworks proves to be beneficial for each student with and without disabilities, for school staff and for the whole community. Access and inclusion is increasingly the essence of projects for discriminated and traumatised youth who find creative expression, freedom and hope through dance (Burridge & Nielsen, 2017). All Ukraine's children and young people have suffered directly and indirectly from the aggression of russia, so it is vital to search for and apply as many tools for helping them as possible.

Мистецтво – одна із форм відображення дійсності, яка нас оточує, розкриває навколишнє життя в усіх його проявах. Належне місце в ньому посідає хореографічне мистецтво, основа якого танець, і доказом цього є його широка популярність і зацікавленість до танців різного походження у молодого покоління. Мистецтво, в тому числі і хореографічне, гармонізує емоційне життя людини, закріплює естетичну, моральну основи людського існування – все те що прийнято поєднувати у поняття духовність.

Мистецтво танцю має свою історію. В процесі еволюції людство відкрило засоби вираження думок, емоцій, вчинків через рух. У танці не звучить слово, але виразність пластики людського тіла, музичних ритмів і мелодій виявляється могутньою силою, тому мова танцю інтернаціональна і зрозуміла всім.

Становлення в нашій країні системи ранньої допомоги дітям з особливими освітніми потребами та інвалідністю є сьогодні одним з пріоритетів розвитку системи інклюзивної та спеціальної освіти. Саме створення інклюзивного освітнього середовища є основним завданням для забезпечення повної реалізації прав дітей з ООПІ. Однією із категорій дітей, що потребують додаткової підтримки, є діти, які змушені були переїхати з окупованих територій та ті, які пережили фізичну чи психологічну травму внаслідок воєнних дій.

Танець може стати тією рушійною силою, де за допомогою свого тіла, пластики, рухів, емоцій, дитина може виразити всі свої переживання та труднощі. Хореографічне мистецтво стає психологічною арт-терапією, де діти забувають про час, події, які відбувалися з ними, а занурюються в дивовижний світ мистецтва. Дуже важливою умовою для таких дітей є підтримка командою супроводу, вчителів школи та інших спеціалістів. А чому б серед таких професіоналів не має бути педагога-хореографа?

Висновок. We dream, relax, heal, communicate, support, cooperate, develop and live when we dance. It is worth watching some films (for instance, *Inside I'm Dancing, Dancer in the Dark* or *The Hamlet Syndrome*) to inspire kids to move – physically or mentally, to heal, to grow, to live, to love.

Хореографічне мистецтво позитивно впливає на почуття та емоції, допомагає адаптуватися до реалій сьогодення. Рухами свого тіла діти виражають свої почуття : скорботу, радість, мрійливість чи розчарування. Танець – це можливість на якийсь час стати іншими та відкрити в дитині те, що заховано глибоко всередині. Хореографія допомагає дітям звільнитися від негативних думок та переживань, розвивати морально-емоційну сферу і дозволяє досягати кращих академічних і поведінкових результатів.

Список використаних джерел

Burridge, S., & Nielsen, C.S. (Eds.). (2017). Dance, Access and Inclusion: Perspectives on Dance, Young People and Change. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315561516

Ануфрієва О. Оцінка рівня всебічного розвитку особистості молодшого школяра. Початкова школа. 1999. № 8 С. 41–43.

Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання : Науково-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 1998.

Боришевський М. Й. Самоактивність учнів у контексті їх світоглядних уявлень. Психологія самоактивності учнів у виховному процесі : навч.-метод. посіб. / за ред. М. Й. Боришевського. Київ : ІЗМН, 1998. С. 18–19.

Гільбух Ю. З., Киричук О. В. Шкільний клас : як пізнавати та виховувати його душу. Київ : Вища школа, 1994.

Педагогічна психологія: навчальний посібник для студ. педін-тів / під ред. Л. М. Проколієнко, Д. Ф. Ніколенка. Київ : Вища школа, 1991.

Театр та інклюзія: (не)акторські тренажі; форум-театр та театр пригноблених

Анастасія Гуляй

Актуальність проблеми. Залучення та включення кожної особистості в усі сфери суспільного життя, підтримка тих, хто її потребує, повага, співпраця і рівність є тими напрямками суспільного прогресу, які сповільнюються та руйнуються війною. Засим важливо досліджувати і застосовувати різноманітні практики, які сприяють рівності, справедливості, співпраці та інклюзії.

Мета роботи. Дослідити роль та можливості перформаційниї технік на покращення суспільного та персонального позитивного клімату та залучення усіх учасників до співдії.

Виклад основного матеріалу. Вже не вперше доводиться чути прохання від різних організацій чи спільнот: «Як можна застосувати театр у нашій діяльності?» Ще за сивої давнини Вільям Шекспір писав: «Весь світ – театр, а ми в ньому актори». Я усвідомила, що є сила в цих словах, і театр – це про наше з вами повсякдення, і, фактично, його інструменти можна використовувати в різних сферах. Поговоримо про його інклюзивні функції.

Вітчизняні заклади освіти впроваджують елементи інклюзивної просвіти в підготовку фахівців, але все ще бракує локального науково обґрунтованого досвіду та прикладного напрацювання навичок ефективної роботи з нормотиповими, обдарованими і дітьми з ООПІ та їх батьками в єдиному освітньому середовищі. Одночасно збільшується кількість успішних кейсів з впровадження елементів інклюзивної освіти в викладання навчальних дисциплін, багато фідбеку поступає від випускників –успішних практиків. Таким чином науковці будують дослідження на міжнародній доказовій базі враховуючи національні позитивні практики (Сидорів, 2021).

У квітні 2023 року я мала змогу відвідати «Artinclusive international training workshops for youth workers, who work with young people with disabilities» (Poznan, Poland). Команди мали змогу вивчати різні творчі методики для роботи з людьми з інвалідністю. Хочу зосередитися саме на акторських тренажах. Їх можна поділяти на різні категорії:

1)Вправи на відчуття тіла
2)Артикуляційні вправи
3)Дихальні вправи
4)Вправи на уяву
5)Вправи на пам`ять
6)Вправи на взаємодію (з простором, уявними предметами, предметами, звуками і т.д.)
7)Вправи на емоції
І ще багато різних – в кожного свій поділ.

Полюбляю називати їх (не)акторськими тренажами, адже виконувати їх може абсолютно кожен: акторам вони необхідні для відточування різних

професійних навичок, а людям іншого фаху кожна з вправ допомагає розкрити в собі нові грані.

Під час проекту ми намагалися пов`язати різні вправи з різними категоріями інвалідностей та адаптувати під кожну. Допоки самотужки чогось не відчуєш – не усвідомиш. Тому кожному з нас давалися «запропоновані обставини»: наприклад, я – людина, котра пересувається на колісному візочку/на протезах і т.д. Ми готували коротенькі замальовки-етюди з різноманітних повсякденних ситуацій: шопінг в супермаркеті, добирання до університету, ранкова рутина. Це дало змогу хоча б на трішечки увійти в становище, яке не є нашим, в ролі акторів. Завдяки цьому ми могли кожен для себе зрозуміти, які з тренажів підходять саме для наших індивідуальних цільових аудиторій. Ще одне наше завдання - поставити невеличкі вистави, аби вони були цікавими та зрозумілими для всіх людей: з порушеними функціями слуху чи зору, аби вони розуміли, що коїться на сцені. Отак ми змінювалися з командами, будучи і акторами, і глядачами. Один з днів воркшопів був присвячений роботі з людьми з порушеними функціями зору. Тоді ми із зав'язаними очима намагалися перебувати якомога довше, виконуючи повсякденні справи: гуляли, готували чай, шукали вбиральню. Гадаю, тільки після таких практик ми можемо з більшим розумінням та ефективністю працювати з різними людьми.

У березні 2024 року мала змогу брати участь у зимовій школі від Національної спілки театральних діячів України «Театр з людьми та для людей: можливості партисипативного театру пригноблених в умовах війни та порушень прав людини» спільно з ГО «Театр змін». Тренерки Яна Салахова та Владислава Крижна розповідали про не зовсім поширені в Україні, але суспільно важливі театральні практики.

Уривки з Декларації принципів Міжнародної організації театру пригноблених:

«Театр пригноблених – це система вправ, ігор та технік, заснованих на «театрі суті» для того, щоб допомогти людям розвивати те, що вони мають у собі – театр. Театр пригноблених допомагає людям відродити мову, яку вони вже мають - ми вчимося жити у суспільстві, граючи в театрі. Цей театр – репетиція реальності. Пригноблені – це особи або групи, які через соціум, культуру, політику, економіку, расу, сексуальність або в інший спосіб були позбавлені свого права на діалог або у будь-який спосіб позбавлені можливості користуватися цим правом. Діалог визначається, як вільний обмін з іншими, як особисто, так і в групах, для участі в людському суспільстві на рівних, з повагою до відмінностей та повагою до себе» (Форум-театр: формула виходу з кризи, 2007).

А що ж таке форум-театр (Forum Theater)? Це методика інтерактивної роботи серед різних прошарків суспільства, спрямована на вирішення соціальних проблем. Це коли «young actors and members of the audience discuss, collaborate, explore and perform searching for solutions to various social issues: disability, gender, domestic violence, social justice, human rights» (Sydoriv & Sydoriv, 2024, p. 291).

Використовуючи вищевказані методики, ми можемо впливати вирішення різних суспільних проблем, аби люди зі стану пригноблених втрачали цей статус, а гнобителі переосмислювали свої вчинки. Якщо коротко, то суть форум-вистави така: група (не)акторів обирають певну суспільну проблему, яка їх хвилює. Вони готують невеличку виставу, демонструючи, як певна категорія пригноблених себе почуває в різних ситуаціях, а також гнобителів. Вистава може тривати 5-20 хв. Якщо класична вистава завершується сюжетною розв`язкою, то в театрі форумі вона досягає кульмінації, а вирішення згодом пропонуватимуть самі глядачі. У форум-театрі зазвичай присутні джокери-модератори, котрі спілкуються із залом, виводячи їх на діалог. Згодом кожен з глядачів може не тільки проговорити свій варіант вирішення конфлікту, а й вийти на сцену, заміняючи когось з акторів. Далі – імпровізовані вирішення болючих питань.

Зокрема, у волонтерській організації «Мальтійська Служба Допомоги» я проводжу акторські тренажі для дітей різного віку та статусів: дошкільнят, школярів, підлітків, ВПО, дітей-учнів спеціалізованих закладів. Застосовуючи інструментарії театру та тренажів, можна розкривати впевненість та навички кожного та кожної, які згодом знадобляться їм у повсякденні та будь-якій діяльності. Також через театр можна зачіпати в ролі актора проблеми, про які важко сказати самотужки.

Список використаних джерел

Sydoriv, S., & Sydoriv, L. (2024). "Chapter 25 Inclusion in Ukraine: What the Future Needs and Should Hold". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_030

Сидорів С. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до організації інклюзивного освітнього середовища засобами освітньо-мистецьких практик. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір* : зб. тез доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 13-14 травня 2021 р.). Запоріжжя : Вид- во Хортицької національної академії, 2021. Т.1. С.324-327.

Форум-театр: формула виходу з кризи: Навч.-метод. посіб. для бажаючих створити форум-театр/ Л.Гук, М.Григоріва, Д.Доусет, О.Єдєлєва, І.Захарченко та ін ., Школа Рівних Можливостей. К., 2007, 68 с.

Інклюзія та підтримка дітей з ООП в дошкіллі

Мирослава Торко

Актуальність проблеми. Дошкілля – час розвитку і динамічних змін в організмі і психіці маленької людини. В цей період формуються цінності і життєві установки, методи пізнання і взаємодії з оточенням, розвивається особистість. Дітям з особливими освітніми потребами (ООП) потрібна додаткова підтримка. Педагогам в закладах дошкільної освіти (ЗДО) потрібно розуміти і застосовувати практики і стратегії інклюзії для всебічного розвитку кожної дитини.

Мета роботи. Охарактеризувати поняття інклюзія в ЗДО та донести до слухачів важливість підтримки дітей з ООП в дошкіллі.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасних реформ в освіті України одним з надзвичайно важливих аспектів є інклюзія дітей з ООП в процес здобуття освіти, зокрема й дошкільної освіти. У мріях всі шляхи відкриті, знання - це скарб, що всім дано, там діти ростуть, долею вмиті, в інклюзивному ЗДО. Кожне дитятко – краплиночка світла в безмежному світі людей, дитяча мрія в серці вільна, цвіте майбутнє, гегегей! Отож відкриймо двері в майбутнє, у світ, де в всіх рівні права, Справедливість й співпраця там чутне і моя доповідь жива.

Інклюзивна освіта в закладі дошкільної освіти є комплексом освітньо-виховних послуг, що надається системно і ґрунтується на принципі забезпечення основного права всіх дітей на навчання й виховання у громаді за місцем проживання родини. У суспільстві, й наша країна не є винятком, часто помилково переважає думка, що діти з ООП, які потребують інклюзивної форми навчання – це діти з фізичними, інтелектуальними або психічними порушеннями. Водночас Закон України «Про освіту» (2017) дає чітке визначення що «особа з особливими освітніми потребами»: це особа, зокрема дитина, «яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі для забезпечення її права на освіту». Таким чином, будь-яка дитина, навіть та, яка немає інвалідності, може мати ООП. Основна мета інклюзії – розвиток потенційних можливостей дітей, формування в них життєво важливого досвіду й соціалізація в колективі однолітків. Цього потребує кожна дитина, і, безумовно, дитина з ООП. В основі інклюзивної освіти в дошкіллі – ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей , забезпечує однакове ставлення до всіх дітей, але створює спеціальні комфортні умови для дітей з ООП.

Саме період дошкілля відіграє важливу роль у становленні особистості та є сенситивним для формування її первинного світогляду, самосвідомості, розвитку соціалізації. Підтримка дітей з ООП в дошкіллі включає такі аспекти:

- розвиток потенційних можливостей дітей в спільній діяльності з однолітками;
- організація психолого-педагогічного супроводу та створення безпечного простору, який задовільнить освітні потреби дитини;
- формування в учасників навчального процесу, і в цілому у суспільстві позитивного ставлення до дітей з ООП, створення психологічно комфортного середовища в ЗДО.

Підготовка педагогів до професійної діяльності має включати теоретичне, методичне і практичне підґрунтя організації інклюзивного освітнього простору, адже право на якісну і доступну освіту кожного повинно реалізовуватися незалежно від економічної чи соціальної ситуації (Сидорів, 2021, с. 235).

Як практикуючий вихователь, хочу сказати, що в першу чергу в нашій групі особлива увага приділяється співпраці асистента і вихователя (обговорення і підбір матеріалу для дітей групи і адаптація їх для дитини з ООП). Я працюю з

дитиною, яка має фізичні порушення при збереженому інтелекті, і програму вона засвоює на рівні з однолітками. Якщо в дитини є затримка розвитку, то матеріал адаптується чи модифікується відповідно до можливостей дитини. До прикладу: діти в групі рахують до 5, цій дитині дається цифри 1-2.

Дитина з ООП в групі не відокремлюється від всіх, асистент надає їй більшу увагу, але за потреби допомагає іншим дітям, таким чином дитина з ООП не відчуває себе відокремленою. Дітям потрібно більше уваги, оскільки вони більш чутливі, проводиться робота анкетування батьків, для того щоб знати вподобання дитини, чи навпаки що її дратує, це допомагає уникнути мелтдаунів, протестів тощо.

Дітям з ООП важко соціалізуватися з однолітками, тому використовуємо в своїй роботі ляльку-персону, сюжетно-рольові ігри, активно залучаючи дитину. Асистент вихователя та вихователь повинні тісно співпрацювати, пояснювати дітям, що ми всі рівні, і виховувати гуманне ставлення до дітей та людей з ООП

Досвід роботи із дітьми з ООП навчив мене важливості індивідуального підходу до кожної дитини, співпраці з батьками, створенні оптимального навчального середовища, розвитку емпатії та безперервного самовдосконалення. Основний мій принцип в роботі з дітьми : «Рівні можливості для кожного».

Висновок. Інклюзія та підтримка дітей з ООП у дошкіллі є важливими складовими розвитку освіти на сучасному етапі. Забезпечення кожній дитині можливості розвиватися та навчатися у безпечному та комфортному середовищі є ключовим завданням.

Список використаних джерел

Лугова Н. *Вихователю інклюзивної групи*. Київ, видавнича група «Шкільний світ», 2018.

Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

Сидорів С.М. Дистанційна організація інклюзивного освітнього середовища як аспект професійної підготовки педагога // матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 69. С. 232-236

Четверікова Н. Інклюзивне навчання в ЗДО. Київ, видавнича група «Шкільний світ», 2018.

Використання елементів народної педагогіки в роботі з дітьми з ООП

Лідія Сидорів

Актуальність теми зумовлена сучасними викликами соціалізації дітей з ООП як особистостей і носіїв національних, культурних і суспільних цінностей. Потреба, а відповідно, й навички комунікації і співпраці динамічно розвиваються впродовж усього життя громадянина. Успішне взаєморозуміння залежить від того, наскільки сформовані у дітей комунікативно-мовленнєві здібності. В умовах війни, російської агресії, як ніколи важливим для національної освіти стає збереження підростаючими поколіннями культурних,

національних та етнічних цінностей. Тому проблема ціннісного наповнення змісту освіти та виховання зростаючої особистості в умовах інклюзії кличе до використання прогресивних ідей української народної педагогіки.

Мета дослідження полягає в аналізі, адаптації та розвитку методів роботи з дітьми з ООП з використанням елементів народної педагогіки для покращення якості їхньої освіти, соціального і особистісного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток комунікативних здібностей є однією із провідних проблем нашого суспільства. Впровадження засобів етнопедагогіки в освітній процес навчального закладу з метою розвитку комунікативних здібностей дітей з ООП є актуальним у наш час. Використання методів та засобів етнопедагогіки відкриває широкі можливості для формування у дітей з ООП комунікативних здібностей, проте вимагає врахування певних факторів, серед яких: зацікавлення, можливості та потреби дітей; родинні виховні та побутово-сімейні традиції; доречне використання прийомів та засобів етнопедагогіки як на заняттях, так і у повсякденному житті.

Вивченню досвіду народної педагогіки присвячено праці вітчизняних вчених К. Малицької, К. Ушинського, С. Русової, П. Плитки-Горицвіт.

Цікаво, що наша землячка, родом з села Кропивник на Калущині, Костянтина Малицька зверталася до етномотивів в певному глобальному сенсі як засобу виховувати патріотизм, розуміння і любов до рідного краю. Наприклад, при вивченні географії, карта Великої Британії чи України здатна зробити більше, аніж десятки найкращих лекцій та промов для маленького громадянина своєї держави (Виховниця поколінь, 2018, с. 5).

Ушинський (1955) писав «ми ясно усвідомлюємо, що ... школа, вихователь і наставники ex officio – зовсім не єдині вихователі людини і що настільки ж сильними, а може бути, і набагато найсильнішими вихователями його є вихователі ненавмисні: природа, сім'я, суспільство , народ, його релігія і його мова».

Вся педагогічна теорія Григорія Варсави Сковороди пройнята духом народної педагогіки, ідеалами, побудованими на найкращих народних традиціях. Софія Русова (1997) говорить так «Сковорода мав на меті виховувати людину-громадянина, опираючись на принцип природовідповідності, в основу якого покладено особливості розвитку здібностей та нахилів дитини. Принцип природовідповідності («сродності») набув у Г.Сковороди яскравого соціального звучання. На думку видатного філософа, кожна людина має посідати певне місце в суспільстві не за багатством чи знатністю, а за «сродностю», тобто відповідно до своїх природних нахилів, що виявляються і розвиваються в процесі діяльності. Як справжній народний педагог Г. Сковорода широко використовує у своїй роботі прислів'я, приказки, пісні, хороводи, народні свята, казки, байки, народні ігри» (с. 345–353).

Гра дає змогу дитині пізнавати світ та розвиватися. Вона може активно рухатися, спілкуватися з дорослими й ровесниками, вчитися проявляти ініціативу. Гра – це одночасно й сенсорне, і психологічне, й емоційне

розвантаження для дитини, можливість здобувати нові знання й навички. Погоджуючись з тезами американського психолога Карра *The survival values of play* Русова писала «гулянки (ігри), то такі моменти, в житті дитини, які ні з чим не можуть бути зрівняні по своїй користі. (Це) – 1) приємне використання часу 2) вихід для зайвої енергії, яка могла б прийняти антисоціяльний напрям; 3) спочинок; 4) витрачені сили знову урівноважуються; 5) сили тіла й душі працюють: 6) вплив на виховання: 7) розвиток соціяльних змаганнів дитячої душі. Усі нові педагоги наддають великого значіння тому самовихованню, що в основі своіій має игру» (Русова, 1918, с. 44).

Тексти аскетки з Криворівні Параски Плитки-Горицвіт донині не інвентаризовані. Це близько 46 великих рукописних книг обсягом по 500 сторінок кожна, під загальною назвою "Подарунок рідному краєві", близько тисячі маленьких книжок, рукописних і друкованих на машинці. Її музей містить багато інших артефактів які вона залишила світові. Вабили її землі Індії, окрім вивчених кількох європейських мов, вона вчила санскрит. Також Квітка Горицвіт писала картини та ікони, робила витинанки, добре співала і грала на різних музичних інструментах, які сама виготовляла. Останні роки жила в злиднях і немочі, майже втративши зір. Параска дуже любила дітей, часто дарувала їм витинанки, малюнки, любила слухати як вони декламують вірші, часто фотографувала їх (Музей Параски Плитки-Горицвіт, n.d.).

Діти з ООП отримують психолого-педагогічну та корекційну підтримку у вигляді розвивальних занять із фахівцями. Тому гра для них – особливо важлива, адже вони можуть розкриватися в грі самостійно. Варто лише підібрати дидактичну гру, яка буде дитині цікава, доступна, дасть змогу поєднати вербальне та невербальне спілкування і взаємодію. Нещодавно отримали широке розповсюдження ігри-вправи з LEGO, які діти з ООП можуть грати під наглядом педагога (Гра по-новому, 2018.)

Корисною та цікавою є комунікація між нормо типовими дітьми та дітьми з ООП. Вважають, що коли дитина з ООП приходить у колектив, співпрацює, грає у ті самі ігри з однолітками, то її розвиток пришвидшується, а поведінка вирівнюється. Але так трапляється не завжди. Потрібно підбирати для спільної діяльності такі ігри, які, може, і не зовсім відповідатимуть тим, котрі грають ровесники, але перекликатимуться з ними, будуть цікаві і доступні. Такими є сенсорні ігри (на переливання, перемішування), ігри-експерименти (поливати холодною/гарячою водою), активні ігри з простими правилами, ігри-руйнування (Колток & Грицишин, 2023, с. 79).

Використання народних ігор стимулює розвиток дітей з різними видами порушень. Такі ігри сприяють розвитку різних навичок та є корисними для покращення мовлення, сприймання, моторики та соціальних навичок. Переваги використання народних ігор у педагогічній роботі з дітьми з ООП:

- Сприяння соціальній взаємодії. Народні ігри часто вимагають співпраці та спілкування між учасниками. Це може бути корисно для дітей з аутизмом або іншими порушеннями соціальної взаємодії, оскільки допомагає їм вчитися взаємодіяти з іншими.

- Розвиток мовлення. Участь у народних іграх може сприяти розвитку мовлення, так як вони можуть включати розмову, описи, інструкції та спільне планування дій.
- Розвиток моторики та координації. Багато народних ігор вимагають рухів, які сприяють розвитку моторики та координації. Це корисно для дітей з порушеннями уваги, оскільки допомагає їм тренувати ці навички. Наприклад, ігри з м'ячем можуть допомогти в покращенні моторики та реакції.
- Розвиток співробітництва та командної роботи. Багато народних ігор передбачають співробітництво та командну роботу. Це корисно для розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, взаємодопомога та взаєморозуміння.
- Сприяння релаксації та зменшення рівня психологічної напруги. Гра може бути веселою та розважальною активністю, що допомагає дітям зняти стрес та розслабитися.

При використанні народних ігор у педагогічній роботі з дітьми з ООП важливо враховувати потреби та можливості кожного учня, а також надавати підтримку та пояснення в разі необхідності. Також важливо обирати ігри, які відповідають віковим особливостям дітей, а також враховують їхні індивідуальні потреби та інтереси.

1. *Сприяння соціальній взаємодії* через народні ігри є дієвим методом розвитку комунікативних навичок та співпраці у дітей. Потрібно обирати командні ігри: вибір ігор, які потребують співпраці та командної роботи, стимулює дітей взаємодіяти один з одним. Наприклад, ігри, де потрібно спільно вирішувати завдання. Педагог повинен створити умови для групової роботи: створювати ситуації, де діти мають співпрацювати, обмінюватися думками та ідеями. Це може бути у формі групових завдань або обговорень під час гри. Необхідно залучати дітей до вирішення спільних проблем, які виникають під час гри, за допомогою діалогу та співпраці. Це сприяє розвитку навичок міжособистісної взаємодії. Під час використання народних ігор педагог створює позитивне середовище: забезпечує позитивну атмосферу, де діти почуваються комфортно для вираження своїх думок та ідей. Похвала дітей педагогом не буде зайвою при їх співпраці та взаємодопомозі. Вдалим буде використання рольових ігор: ігри дозволяють дітям імітувати різні ситуації та взаємодії, що сприяє розвитку емпатії та розумінню позиції інших. Хороший вплив на дітей з ООП має включення дітей до планування та організації гри: діти мають можливість обирати ігри, планувати стратегії та організовувати дії в групі. Це сприяє розвитку лідерських та організаторських навичок. Потрібно, щоб учасники гри підтримували один одного, допомагали в складних ситуаціях та висловлювали вдячність за співпрацю.

2. Розвиток мовлення. Участь у народних іграх ефективно сприяє розвитку мовлення у дітей. Такі ігри створюють сприятливе середовище для використання мовленнєвих навичок, збільшення словникового запасу, а також для вдосконалення навичок сприймання та вираження думок. Під час гри

збагачується словниковий запас: багато народних ігор включають у себе використання нових слів та виразів. Коли всі діти, включаючи дітей з ООП, грають в гру, відбувається стимулювання мовленнєвої активності: під час гри діти повинні виражати свої думки, розповідати про свої дії та взаємодіяти з іншими учасниками, що сприяє активному застосуванню мовленнєвих навичок. Розвивається мовленнєва культура спілкування: участь у грі сприяє формуванню вміння виразно та логічно комунікувати та взаємодіяти, а також розвиває уяву та творчість. При взаємодії дітей тренується розуміння та слухання один одного, народні ігри передбачають прослуховування чи навіть спільну модифікацію інструкцій та розуміння правил гри. Граючи в ігри, діти природно вживають мову для взаємодії та спілкування з іншими. Участь у різних іграх, що передбачають швидку відповідь або обговорення теми, може допомогти у розвитку мовленнєвої плавності та швидкості висловлювання думок. Граючи в ігри, діти з ООП можуть відчувати менше мовленнєвого стресу, оскільки спілкування відбувається у веселій та дружній атмосфері. Разом з тим, важливо обирати такі ігри, які відповідають віковим особливостям та інтересам дітей, а також забезпечують можливість розвитку різних аспектів мовлення.

3. Розвиток моторики та координації. Участь дітей з ООП у багатьох народних іграх сприяє розвитку моторики та координації у дітей. Ці ігри часто включають в себе різні види рухів, що допомагають у поліпшенні моторики та розвитку навичок координації (такі як біг, стрибки), сприяють розвитку моторики. Деякі ігри можуть вимагати від дітей підтримувати рівновагу або виконувати складні рухи, що допомагає в покращенні координації рухів. Народні ігри вимагають від дітей виконання точних рухів, таких як метання м'яча у ціль або перетягування мотузки, що сприяє розвитку точності та контролю рухів. Граючи в рухливі ігри, діти отримують можливість витрачати енергію, що сприяє їхньому загальному фізичному розвитку. Різні рухові активності, такі як стрибки, біг або танці, сприяють розвитку м'язів та збільшенню їхньої сили та витривалості. Участь у народних іграх допомагає дітям з ООП виробляти рухові навички, такі як ловлення, кидання, стрибки тощо, що є важливим для їхнього загального розвитку. Деякі ігри, що передбачають швидку реакцію та координацію рухів, допомагають у підвищенні цих навичок у дітей з ООП.

Використання етнопедагогічних засобів у навчально-виховному процесі закладів освіти, де навчаються учні з ООП передбачає забезпечення готовності фахівців. За допомогою використання театралізацій, казок, байок, прислів'їв, приказок та інших фольклорних елементів фахівці можуть проводити необхідні корекційні втручання, що забезпечують розвиток позитивних рис та характеристик, зміцнюють особистісну резилентність, а також сприяють покращенню підтримуючих характеристик середовища закладів освіти: розвитку милосердя, гуманізму, толерантності та доброзичливості (Костіна & Силиверст, 2023, с. 166).

Висновки. Розглянувши вищезгадані питання та приклади, можна зробити висновок, що потреба у грі не зникне ніколи. Особлива цінність гри для дитини

полягає не лише в тому, що вона дає їй можливість і загального, і фізичного, і духовного зростання, а ще й підготовку до різних сфер життя. Для молодших школярів гра наділена ще й дослідницьким змістом, який дає можливість моделювати все, що існує поза грою. Завдяки грі дитина знайомиться з правилами та нормами спілкування, зі світом природи, з людьми, швидше оволодіває навичками і звичками культурної поведінки. Першочергове завдання вчителів початкових класів – дати можливість кожній дитині самовиразитись і само реалізуватись через гру, як у процесі навчання, так і в позаурочний час. Одним із пріоритетних завдань сучасної системи освіти визначено використання традиційної культури виховання, збереження та впровадження українських культурних традицій, використання ідей української етнопедагогіки в освітніх закладах у роботі з дітьми . Етнопедагогіка дозволяє педагогу використовувати традиції, цінності та культурні аспекти конкретної групи дітей для більш ефективного навчання та розвитку. Використання етнопедагогічних методів стимулює інтерес дітей до навчання, оскільки вони відображають культурну спадщину та ідентичність. Етнопедагогіка допомагає педагогу інтегрувати знання з різних галузей, таких як історія, мова, мистецтво, що сприяє комплексному розвитку дітей. Спільна участь у заняттях та іграх сприяє розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, спілкування та взаємодія з іншими. Етнопедагогіка допомагає розширити сферу уявлення дітей, ознайомити їх з різноманітними культурними та історичними контекстами, що сприяє їхньому більш глибокому розумінню світу. Використання етно педагогічних методів є інклюзивним, створюючи можливості для участі всіх дітей, незалежно від їхньої культурної або соціальної приналежності.

Отже, використання етнопедагогіки в роботі педагога дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку дітей з ООП, підвищити їхній інтерес до навчання та сприяти формуванню позитивного ставлення до власної культурної спадщини.

Список використаних джерел

Виховниця поколінь. Костянтина Малицька [Текст] : рек. список літератури / упоряд. О. Сорока; ред. Д. Дигас; ЛОУНБ. Львів, 2018.

Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник / упор. О. Рома. The LEGO Foundation. Київ, 2018. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf

Колток Л., Грицишин М.. Використання ігрових педагогічних технологій в освітньому процесі початкової школи. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2023. №1, 75–80. https://doi.org/10.32782/apv/2023.1.11

Костіна В., Силиверст Ю. Використання етнопедагогічних засобів для розвитку соціальної стійкості у підлітків із прийомних сімей в умовах інклюзії // *Актуальні проблеми соціальної роботи та інклюзивної освіти в сучасних умовах* [Електронне видання] : матеріали І Всеукр. наук.-практ. конф., Дрогобич, 4–5 травня 2023 р. Дрогобич, 2023. С. 164–169. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13004

Музей Параски Плитки-Горицвіт. Karpaty Info. URL: https://www.karpaty.info/ua/uk/if/vh/kryvorivnya/museums/paraska/

Русова С. Ф. Дитяча игра-забава. *Дошкільне виховання.* Українське видавництво в Катеринославі, 1918. С. 42-51. URL: https://library.kr.ua/wp-content/elib/rusova/Rusova.pdf
Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. Кн. І / За ред. Є.І. Коваленко. Київ : Либідь, 1997. 272 с.
Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. //Твори: в 6-ти т. Т. 5. Київ: Рад. школа, 1955.

Функціональна спрямованість компліментарних висловлювань крізь призму інклюзії

Оксана Гавадзин

Актуальність проблеми. Серед мовленнєвих актів, що забезпечують не тільки успішну реалізацію міжособистісного спілкування, а й ефективно впливають на адресата мовлення, його погляди та поведінку, сприяють встановленню гармонійних стосунків між людьми, справедливо виокремлюємо комплімент. Актуальність роботи полягає у дослідженні лінгвопрагматичної значущості компліменту для дітей з особливими освітніми потребами.

Мета роботи – визначення ролі компліментарних висловлювань як засобу мотивації дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Питання про компліментарні висловлювання цікавило багатьох дослідників, а саме: Н. Вулфсон і Дж. Мейнз, Р. Герберт, О. Голубнича, Л. Кокойло, Н. Краснопірську, М. Колодько, В Міщенко, І. Шкіцьку та інших.

У нашому дослідженні під компліментом розуміємо вираз експліцитного чи імпліцитного впливу на адресата з метою підтримки мовленнєвого контакту з адресатом, попередження або усунення його негативної реакції на повідомлення мовця, спонукання адресата до дій, встановлення комунікативної рівноваги та прихильності між співрозмовниками.

Комплімент розглядаємо у трьох проекціях:

- іллокутивна ціль компліменту вказує на те, що мовець хоче зробити або досягнути, передаючи повідомлення;

- перлокутивна ціль передбачає психологічний вплив, який мовець сподівається здійснити на адресата за допомогою компліментарного акту;

- соціальна ціль включає організацію і координацію взаємодії між мовцями в ході комунікації.

Варто зазначити, що дітки з особливими освітніми потребами потребують делікатного і уважного ставлення. Завдяки компліменту забезпечуються:

- вираження позитивої оцінки через зміст висловлювання;
- виклик позитивних емоцій у адресата, підвищення самооцінки;
- позитивне ставлення мовця до адресата висловлене мовцем з власної ініціативи;
- виклик приємних емоцій у адресата;
- підвищення самооцінки;

- акумулювання позитивних емоцій;
- задоволення соціальних потреб;
- підвищення рівня мотивації.

Комплімент впливає на динаміку міжособистісних відносин через підсвідомість людини і відіграє ключову роль в успішній комунікації, оскільки за силою свого впливу на психіку людини не поступається жодному іншому мовленнєвому акту. Необхідність нашого подальшого дослідження впливу компліментів зумовлена відсутністю досліджень функціонування їх в інклюзивному середовищі.

Висновки. Підсумовуючи усе вищезгадане можна стверджувати, що комунікація у інклюзивній атмосфері вимагає прагматичного підходу, оскільки ефективне спілкування залежить від розуміння контексту, потреб та очікувань адресата. Комплімент ми вбачаємо джерелом успішної реалізації міжособистісної комунікації, засобом встановлення гармонійних стосунків з дітками з особливими освітніми потребами, знаряддям впливу на їхню поведінку.

Список використаних джерел

Бігунова Н. Схвалення, похвала, комплімент та лестощі як тактики реалізації стратегії пом'якшення висловлювання. *Мандрівець*. 2015. № 1. С. 86-89.

Зубець Н. О. Прагматика компліментного акту мовлення. *Науковий вісник Харківського державного університету.* Харків, 2015. № 22. С. 142–147.

Козлова О. С. Дія принципів мовленнєвої комунікації в компліментах. *Філологічні трактати.* 2014. Т. 6, № 3. С. 34–39.

Колодько М. К. Комплімент і похвала в сучасній лінгвопрагматиці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* 2012. № 8. С. 93–99.

Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: лінгвістичний аспект : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 440 с.

ТЕЗИ СТУДЕНТІВ ТА ЇХ НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ

Інклюзія та соціальна адаптація учнів з ООП

Вікторія Абрам, Марія-Антоніна Івасишин, Ольга Гринда, Юлія Пенгрин,
науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Вибір проблеми формування соціальної адаптації учнів з особливими освітніми потребами (ООП) нашого педагогічного дослідження зумовлена багатьма причинами. По-перше, діти з ООП в умовах сучасного українського суспільства не мають почуватися неповноцінними через відсутність можливості повноцінної участі в усіх сферах життя. Юридично вони мають увесь комплекс прав і можливостей, гарантованих Конституцією і відповідними законами України, водночас, вони часто не мають змоги сповна скористатися задекларованими у них правами та свободами. У зв'язку з цим одним із головних завдань сучасної педагогіки має стати ефективна підтримка

та підготовка учнів з ООП та інших учасників навчального процесу до повноцінної взаємодії і співжиття в суспільстві.

Мета роботи. Розглянути проблему взаємоадаптації суспільства та учнів з ООП крізь призму інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. Школа – місце, де учнів потрібно озброїти навичками пошуку роботи, проходження співбесіди, виконання професійних функцій, подальшої освіти і самоосвіти, самообслуговування. Учням потрібно навчитися вести сімейний бюджет, робити покупки, починати і підтримувати стосунки, допомагати громаді, навіть розважатися у межах закону (Навчальний курикулум з інклюзивної освіти, 2020, с. 146).

Інклюзивна освіта ставить за мету забезпечення рівних можливостей для навчання та розвитку кожного учня чи учениці, враховуючи їх індивідуальні потреби та можливості. Це передбачає не лише фізичний доступ до навчальних чи громадських закладів, але й створення сприятливого середовища, де кожен і кожна відчуває повагу, прийняття та підтримку. Інклюзивна освіта передбачає відкритість, розуміння та готовність до співпраці для створення оптимальних умов для навчання та розвитку кожного учня від усіх учасників освітнього процесу. Такий підхід сприяє розширенню можливостей для реалізації потенціалу кожної дитини і сприяє побудові справедливого та інклюзивного суспільства.

Будучи глобальною тенденцією, інклюзія враховує локальні особливості і потреби, застосовуючи унікальні в кожній ситуації стратегії. Для подолання бар'єрів і побудови майбутнього світу на принципах рівності і взаємодії варто робити такі кроки:

- continue thorough study, identify social challenges and address them offering professional psychological and pedagogical assistance;
- fight stereotypes that endorse negative attitudes towards persons with disabilities concerning their rights;
- organize the least restrictive educational environment aimed at compensating for adverse experience of socialization of students with disabilities, providing proper assistance in creating favorable conditions for their development and socialization in school;
- adapt and modify curriculum, educational materials and resources according to the new philosophy of education that recognizes and celebrates diversity;
- provide support to gifted children paying attention to their special needs;
- plan and implement educational and social interaction of students with and without disabilities in school and community;

It is vitally important to train teachers to organize and sustain a safe and nurturing inclusive learning environment, where students with and without disabilities develop and gain skills to interact and build an equal society (Budnyk & Sydoriv, 2024, p. 254).

Інклюзія відображає нові погляди не лише на освіту, але й на місце людини в суспільстві. В основі інклюзії, на противагу інтеграції, лежить нова філософія та методологія, яка має враховувати потреби кожної дитини, у тому числі і

обдарованої, й тих, котрі мають особливі освітні потреби (Маранчак & Василенко, 2013, с. 129).

Необхідність у повноцінній соціалізації дітей з ООП актуальна не тільки для самих дітей, але й для суспільства, в якому вони проживають. Принцип компенсації можливостей говорить, що людина, яка відчуває обмеження, прагне до гіперкомпенсації у тих сферах, які для неї в даній ситуації доступні. Повноцінне входження осіб з ООП до дорослого життя, працевлаштування, виконання соціальних функцій, сімейного життя та ін. є важливою проблемою. Однією із основних задач інклюзивного навчання є підготовка дієвих молодих людей після закінчення школи (Борейко, 2020).

Інклюзія та соціальна адаптація учнів з ООП є не лише елементом освітнього процесу, але й ключовим аспектом побудови справедливого та рівноправного суспільства. Зміна уявлень про навчання та розвиток дітей сприяє підвищенню уваги до їхніх індивідуальних потреб та можливостей. Соціальна адаптація учнів є важливим етапом їхнього включення в соціальне життя та спільноту.

Одним з ключових аспектів успішної соціальної адаптації є створення позитивного та дружнього середовища. Для цього важливо, щоб учні з ООП відчували комфорт та прийнятість в навчальному середовищі. Цього варто досягати шляхом проведення заходів та тренінгів з розвитку соціальних навичок, спрямованих на підвищення самосвідомості та вміння взаємодіяти з іншими. Підтримка з боку батьків та вчителів є також невід'ємною складовою успішної соціальної адаптації. Батьки можуть надати додаткову підтримку та мотивацію своїм дітям, а вчителі – сприяти створенню відкритого клімату в класі і поза ним.

Висновок. Соціальна адаптація учнів з ООП є складним, але важливим процесом, який вимагає уваги, підтримки та співпраці всіх учасників освітнього процесу. Шлях до успішної соціальної адаптації полягає у створенні дружнього та підтримуючого середовища, де кожен учень має можливість відчути себе важливим та прийнятим.

У сучасному суспільстві інклюзія та соціальна адаптація учнів з ООП визнаються не лише ключовими аспектами освіти, але й моральним та етичним завданням для кожного з нас. Ці принципи необхідно втілювати в життя як у шкільних установах, так і в повсякденному оточенні.

Важливо розуміти, що кожна людина має право на повноцінне життя та рівні можливості для розвитку, незалежно від її індивідуальних особливостей. Завдяки інклюзії та соціальній адаптації учнів з ООП, ми створюємо більш толерантне, рівноправне та інклюзивне суспільство, де кожна людина відчуває себе поважною та прийнятою. Продовження підтримки цих принципів вимагає спільних зусиль від усіх сфер суспільства: освітніх установ, батьків, вчителів, уряду та громадськості.

Тільки разом ми можемо побудувати світ, де кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал та відчувати себе повноцінним членом громади. Від нашої спільної підтримки інклюзії та соціальної адаптації залежить майбутнє нашого суспільства, його гуманізація та розвиток.

Список використаних джерел

Budnyk, O., & Sydoriv, S. (2024). "Chapter 21 Socialization of Persons with Disabilities in the Inclusive Space". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_026

Борейко О.М. Інклюзивне навчання як умова соціальної адаптації дітей з особливими потребами / *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства* : збірн. наук. праць. Вип. 2. Житомир: ФОП Левковець Н.М., 2020.

Маранчак Р. С., Василенко О. М. Інклюзивна освіта як одна з умов соціальної адаптації дітей з особливими потребами. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"*. 2013. № 2. С. 128-132.

Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020.

Розвиток цифрових навичок у дітей з ООП

Романія Аліман, науковий керівник – Сергій Сидорів.

Актуальність проблеми. Розвиток цифрових компетентностей у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) обумовлений декількома важливими чинниками. В сучасному світі вміння користуватися комп'ютерами та іншими цифровими пристроями є необхідним для повноцінного включення дітей з ООП у суспільство. Розвиток цифрових навичок допомагає їм здійснювати навчання, спілкування та займатися іншими активностями, що забезпечує їх соціальну адаптацію та самореалізацію.

Цифрові технології відкривають широкі можливості для індивідуалізованого навчання та розвитку дітей з ООП. Спеціалізовані програми та додатки допомагають вчителям створювати та адаптувати навчальні матеріали, які відповідають конкретним потребам, здібностям та інтересам кожного учня.

Мета роботи – вивчення розвитку методів та стратегій, спрямованих на покращення рівня цифрових навичок у дітей з ООП.

Виклад основного матеріалу. У даній праці ми аналізуємо сучасні підходи до навчання інформатики дітей з ООП, розробку індивідуалізованих навчальних програм та методик, а також впровадження їх у практичну діяльність.

UNESCO (2018) визначає цифрові навички вмінням використовувати диджитальні сервіси та програмне забезпечення для спілкування, співпраці, самореалізації у житті, навчанні, роботі та соціальній діяльності.

Дослідження сучасних методів навчання інформатики для дітей з ООП включає аналіз наукових праць, методичної літератури та педагогічного досвіду у галузі навчання дітей з ООП. Особлива увага приділяється ідентифікації найефективніших методів та стратегій, а також визначенню особливих потреб цієї категорії учнів у процесі вивчення інформатики.

Тетяна Бондаренко (2018) визначає такі допоміжні і компенсаційні технології, що включають в себе інструменти та ресурси, використання яких

дозволяє ефективніше проявляти себе учням з ООП не тільки у навчанні, а й у соціальному середовищі.

Групи захворювань	Програмні засоби	Апаратні засоби
Аутизм, незрячі діти або із залишковим зором	Скрінрідер (зчитування екрана монітора), екранний збільшувач, звукова книга (аудіокнига), сурдокомунікатор	Брайлівський дисплей, брайлівська електронна книга, брайлівський принтер, брайлівська клавіатура
Порушення комбінаторики, кумулятивні травматичні розлади, когнітивні порушення (швидка стомлюваність, зниження інтелекту)	«Гарячі» клавіші	Альтернативна клавіатура, трекбол, сенсорний екран
Параліч, ДЦП, відсутність або пошкодження кінцівок		Інструктивна дисплейна система голови, миша для стопи, стилус для керування ротом
Порушення мовленнєвої функції	Мовний синтезатор (перетворення тексту у звук), голосове розпізнавання мови (перетворення звуку в текст)	Персональний комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, смартфон, пристрій для читання e-Book, тощо
Розлади уваги та порушення пам'яті	Менеджери інформації, органайзери	Вібраційна система нагадування, цифрова ручка з можливістю записування аудіо
Дислексія (нездатність оволодіти навичками читання текстів)	Програмний засіб для граматичної перевірки правопису, прогнозування слів або рефразування	
Дискалькулія (нездатність до вивчення арифметики)	Програмний засіб MathTalk (розпізнавання математичного тексту), Scalable Vector Graphics (переклад та опис діаграм і графіків)	

Розробка індивідуалізованих навчальних програм та методик: На основі проведеного дослідження формулюються індивідуалізовані навчальні програми, які враховують потреби та можливості дітей з ООП. Розробляються методичні матеріали, відповідно до рівня розвитку та індивідуальних особливостей кожного учня.

Розроблені навчальні програми та методики впроваджуються у практичну діяльність учбових закладів, що працюють з дітьми з ООП. Вчителі отримують необхідну підтримку та навчання з використання цих програм та методик.

Dmitriieva & Chopik (2021) зауважують, що позитивне налаштування педагогів, що працюють з учнями з типовим розвитком та школярами з інтелектуальними порушеннями, до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі на практиці трансформується у використання більшою частиною педагогів готових презентацій, відеороликів з Інтернету, інформаційних джерел, які потребують адаптації у вигляді виправлень як за змістом, так і за обсягом.

Педагоги визнають, що недостатньо володіють уміннями такої адаптації і представленням інформації в необхідному для них вигляді, враховуючи конкретну тему уроку, а також можливості учнів; а також зазначають неможливість використання інформаційно-комунікаційних технологій внаслідок відсутності Інтернету, цифрових засобів, наявністю недостатньо сучасних цифрових засобів, а в деяких випадках, відсутністю їх у дітей взагалі. Серйозною перешкодою до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями педагоги вважають недостатній рівень забезпечення закладів освіти необхідними технічними засобами навчання та недостатній рівень власних знань (p. 47).

Наголошуємо на комплексному підході до вирішення проблеми розвитку цифрових навичок у дітей з ООП, включаючи дослідження, розробку, впровадження та оцінку. Подальша наша дослідницька діяльність буде зосереджуватися на розвитку цифрових навичок у дітей з ООП. Вона включатиме в себе дослідження сучасних методів навчання інформатики, розробку індивідуалізованих навчальних програм та методик, а також їх впровадження у навчальний процес. Після цього проводитиметься оцінка ефективності використаних підходів та адаптація їх для подальшого використання. Основна мета полягає в створенні оптимальних умов для навчання дітей з ООП у галузі інформатики, що дозволить їм успішно впоратися з цифровими викликами сучасного світу та інтегруватися у суспільство.

Висновок. Дослідження та розробка індивідуалізованих програм для розвитку цифрових навичок у дітей з ООП є важливим етапом у підготовці цієї категорії учнів до життя в цифровому суспільстві. Впровадження цих програм сприяє не лише покращенню знань та вмінь учнів, а й підвищенню їхньої самооцінки, впевненості та соціальної адаптованості. Важливо продовжувати дослідження та розвивати інноваційні підходи до навчання, забезпечуючи всебічний розвиток кожного учня незалежно від його особливих потреб. Це

сприятиме створенню більш інклюзивного освітнього середовища та покращенню якості освіти в цілому.

Список використаних джерел

Dmitriieva, O. I., & Chopik, O. V. (2021). Usage of The Information and Communication Technologies in Education ff Senior Pupils with Intellectual Development Disorders. *Information Technologies and Learning Tools*, *86*(6), 30-51. https://doi.org/10.33407/itlt.v86i6.4119

UNESCO. (2018). Designing inclusive digital solutions and developing digital skills: guidelines. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265537.locale=en

Бондаренко Т. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення доступності і розвитку інклюзивної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. т. 67, № 5, с.31-43.

Веремчук, А., & Хом'як, О. (2021). Інноваційні технології навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, (1(5), 71–78. https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(5).2021.235185.

Порівняння системи інклюзивного навчання в Україні та інших країнах

Христина Бойчук, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. На сучасному етапі інклюзивна освіта в Україні тільки розвивається, досвід і практику позичає у інших країн. Розпочався цей процес тільки недавно, порівняно з нашими сусідами, тому їй є ще чому вчитися. Тема покаже нам, які знання набули Німеччина, Польща, та Швеція і що Україна корисного від них для себе почерпнула.

Мета. Висвітлити розвиток у інклюзивному навчанні інших країн та що від них почерпнула Україна.

Виклад основного матеріалу. Україна останнім часом робить великі кроки в напрямку створення інклюзивної системи освіти для дітей з ООП. Інклюзивна освіта - це система, яка забезпечує доступність освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, включаючи дітей з інвалідністю. Це можуть бути діти з фізичними чи інтелектуальними порушеннями, сенсорними порушеннями, затримкою психічного розвитку, діти з аутизмом, іншими формами порушення розвитку.

В Україні інклюзивне навчання закріплено в законодавстві. У 2017 році був ухвалений Закон України "Про освіту", в якому передбачено, що кожна дитина має право на отримання якісної освіти, забезпечення її доступності та принцип інклюзивності в навчальних закладах.

У порівнянні з багатьма іншими країнами, Україна розпочала розвиток інклюзивної системи навчання досить нещодавно, тому впровадження цієї системи в Україні може бути повільнішим, ніж у деяких інших країнах. Наприклад, країни Європейського Союзу мають досвід інклюзивної освіти вже десятиліттями, тому у них інклюзивна освіта більш широко розвинута.

Система інклюзивного навчання в Україні, Польщі та Швеції має свої особливості, але загалом всі три країни прагнуть забезпечити навчання всіх дітей, включаючи тих, у кого є особливі потреби.

Якщо говорити про законодавство, то у Польщі законодавче забезпечення інклюзивного навчання було встановлене у 1990-х роках. У Швеції законодавче забезпечення інклюзивного навчання було прийняте у 1994 році та додатково узгоджувалось у 2010 році.

The Sweden Education Act for Knowledge, choice and security came into effect in 2011. It introduces reforms in all levels from preschool to adult education, reflecting the current division of responsibilities between central and local governments. The legislation has undergone a comprehensive review aimed at drawing up a new and modern law that reflects the conditions in the school sector as well as the management by objectives approach in school governance. The Education Act states that access to equivalent education for all is the basic principle guiding Swedish education from childcare to young adulthood (Sydoriv, 2024).

Закони в обох країнах забезпечують права дітей з ООП на навчання в звичайних школах. У Польщі використовуються різні підходи до інклюзивного навчання, включаючи індивідуальне навчання та навчання в малих групах. В Швеції в основному використовуються моделі колективного навчання, але можуть бути надані індивідуальні підходи. У загальному, система інклюзивного навчання в кожній країні є унікальною, але головною метою є забезпечення навчання всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та розвитку.

Висновок. Інклюзивна система навчання є дуже важливою для суспільства, оскільки вона забезпечує рівні можливості для всіх дітей, включаючи дітей з ООП.

Діти з ООП мають можливість спілкуватися зі своїми однолітками, навчатися разом з ними і відчувати себе частиною колективу. Порівнюючи систему інклюзивного навчання, ми побачили і зрозуміли, що Україні є в кого черпати досвід впровадження і розвитку інклюзивного навчання.

Список використаних джерел

Sydoriv, S. (2024). "Chapter 15 Implementing Inclusive Learning Environment Globally: Legislation and Practices". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_019

Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. С. 34-36.

Олійник Р. Інклюзивна освіта в Польщі. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 39. Том 2. С. 267-274. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/39_2021/part_2/45.pdf

Метод казкотерапії: інклюзивний аспект

Любомира Бігун, Вікторія Савчин, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Війна спричинила значну шкоду освіті в гуманітарному плані: людські втрати, емоційне і психологічне виснаження, загострення непродуктивних ментальних станів, нестача фінансування та забезпечення інфраструктурних і ресурсних потреб. Метод казкотерапії чи сторітелінгу може бути корисний саме в таких умовах. Для застосування його педагогу не потрібно особливого обладнання чи ресурсів, але важливо володіти методиками проведення таких активностей.

Мета. Проаналізувати доступні ресурси, розробити та провести колективне заняття на сесії симпозіуму.

Виклад основного матеріалу. Уміння організувати здоровий спосіб життя, пам'ятаючи про ментальний добробут – навичка, необхідна кожному. Особливо це стосується дітей з інвалідністю, яким часто складно адаптуватися до навчального процесу.

«Учням потрібно дати знання про здоров'я, сформувати в них ціннісне ставлення до здоров'я та навчити адекватно оцінювати власну поведінку, а також вчинки й погляди оточення, зокрема, в несприятливих умовах», – розповідає Олена Казачінер (2020) під час Всеукраїнської конференції «Інклюзивна освіта в умовах сучасної школи».

Казкотерапія є одним із найефективніших методів розвитку здоров'язбережувальних компетентностей. Це — метод психологічної корекції особистості дитини за допомогою читання, прослуховування спеціально дібраних текстів народної фантастичної прози або казкових творів.

Чому необхідно застосовувати казкотерапію, особливо в роботі з дітьми з ООП?

- Створює особливу казкову атмосферу, яка робить мрію дитини дійсністю та дозволяє приймати правильні рішення надалі.
- Дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами, комплексами, негативними рисами характеру, а потім вийти з неї переможцем.
- Надає малюку почуття впевненості і захищеності.
- Використовується для розвитку мовлення та корекції поведінки.
- Застосовується для роботи з психосоматичними захворюваннями як засіб створення наміру та бажання одужати.

Форми роботи над психотерапевтичними казками

Як працювати з казками в терапевтичних і виховних цілях? Можна використовувати народні або відомі авторські казки, сюжет яких відповідатиме потребам дитини. Або ж можна самостійно вигадувати психотерапевтичні казки та працювати з ними.

Розказування казок буває:

- індивідуальне чи групове;
- розповідь казки, яка відома всій груп;
- розповідь відомої казки і придумування до неї продовження;

- групове придумування казки.

Робота з казками у психологічній практиці:

- придумування казок;
- адаптування або дописування казок;
- казкова лялькотерапія;
- розігрування історій;
- казкова імідж-терапія;
- казкове малювання;
- техніки медитації на казку.

На заняттях з Теорії та методики інклюзивного навчання студенти нашого коледжу розглядають техніки сторітелінгу та практикують навички інклюзивного розповідання історій: interactive storytelling project involving tasks and activities in the English and Ukrainian languages (Sydoriv & Sydoriv, 2024, p. 291). Під час симпозіуму ми проведемо і обговоримо інтерактивну сесію.

Висновок. Техніки розповідання історій є надзвичайно ефективними при правильному застосуванні. Педагоги повинні підвищувати свій професійний рівень і пам'ятати, що в інклюзивному середовищі слід практикувати ті техніки, які не шкодять, а допомагають. У наших планах продовжувати дослідження, зокрема нас цікавлять стратегії роботи з текстом strategies for analysis of fiction, including vita gene holographic technologies, such as: hero pyramid, mental map, creative game, calligraphy, swot-analysis (Derkachova & Tytun, 2024, p. 236).

Список використаних джерел

Derkachova, O., & Tytun, O. (2024). "Chapter 20 Strategies for Teaching Inclusive Literature for Children in Universities". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_025

Sydoriv, S., & Sydoriv, L. (2024). "Chapter 25 Inclusion in Ukraine: What the Future Needs and Should Hold". In The Space of Inclusive Education. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_030

Казачінер, О. (2020, July 20). Казкотерапія в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Всеукраїнська конференція «Інклюзивна освіта в умовах сучасної школи». На Урок*. Retrieved from https://youtu.be/hlGVWStKnU8?si=Dqh-ezo2Vgu70o_B

Командна робота як складник організації виховного процесу в інклюзивному закладі

Марія Бугра, науковий керівник – Тетяна Клубочкіна

Актуальність проблеми. Виховні процеси, які сьогодні відбуваються в Україні, стають все більш індивідуалізованими, персоніфікованими і протікають іноді майже за власним напрямом із залученням різноманітних ресурсів (навчальних, організаційних, технічних, матеріальних тощо). Це зумовлює нові вимоги до системи дошкільної освіти, зокрема, забезпечення не тільки рівного, а й, в першу чергу, якісного доступу до послуг у виховних закладах дітям із особливими освітніми потребами (ООП), їх безболісного влиття у суспільство. Тому, на сьогодні поруч із звичайними навчально-виховними закладами все

більшого поширення набувають заклади із інклюзивною формою навчання. Для досягнення результатів у цій галузі дуже важливими є питання залучення кадрового потенціалу та розробки схем взаємодії між фахівцями навчально-виховних і спеціальних закладів.

Мета роботи. Довести значимість командної роботи, яка необхідна для успішного навчання дітей з ООП, дослідити умови та шляхи підвищення якості навчально-виховного процесу дітей із ООП в умовах інклюзії, розкрити способи організації командної роботи з метою створення умов для успішного виховання/навчання та соціалізації дитини, а також для максимального розкриття потенціалу її особистості.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи проблему командної роботи, варто зосередити увагу на визначенні базового поняття «команда», тлумачення якого зазвичай розпочинається зі слів «…сукупність невеликого числа людей … організована група людей (спеціалістів)... мала група, яка об'єднаних спільною метою, схожими інтересами та потребами в спільній діяльності, які перебувають у безпосередньому контакті один з одним» (Дмитрієва, 2016, с. 5).

Саме командний підхід є одним із основних принципів організації виховного процесу дітей з ООП. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що команда індивідуального супроводу дитини з ООП в умовах інклюзивного виховання/навчання має трирівневу структуру (Дмитрієва, 2015). Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання):

1. Команда на рівні групи/класу (вихователь/вчитель, асистент, батьки, дитина).

2. Команда навчально-виховного закладу (працівники, які долучаються до вивчення особливостей розвитку дитини і подальшого її супроводу –медичний працівник закладу, практичний психолог, соціальний педагог, дефектолог, реабілітолог тощо).

3. Команда підтримки (додаткові фахівці, які не є працівниками навчально-виховного закладу – лікарі спеціальних закладів, спеціалісти реабілітаційних центрів, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо).

Особливістю діяльності такої команди є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини. А результативність залежить від об'єднаності дій усіх її членів. Для досягнення найкращого результату соціалізації та навчання дитини надзвичайно важливо формувати позитивні стосунки між учасниками команди

Саме командна робота на всіх рівнях – запорука успіху. В основі модернізації сучасної дошкільної освіти лежать ідеї доступної інклюзивної освіти, що включає створення безбар'єрного простору, надання особливим дітям та їх батькам всебічної підтримки. Чим команда відрізняється від звичайної співпраці? Як вже згадувалось, тут мається на увазі група людей, які виконують спільні дії для досягнення певної спільної мети.

Кожна така дитина має певні особливості й потреби, на яких зосереджена увага фахівців команди. Група фахівців визначає, якого супроводу потребує саме ця дитина. Робота команди із залученням фахівців спеціальної освіти, фахівців закладів медико-соціальної реабілітації є також однією з умов успішної реалізації виховного процесу дітей з ООП.

У процесі зарахування до закладу усі діти проходять обстеження фахівців ІРЦ. Результати обстеження фіксуються, обговорюються всіма спеціалістами. На основі результатів цієї роботи створюється індивідуальна програма розвитку дитини з ООП. У системі медичної реабілітації залучаються спеціалісти: лікар-педіатр, лікар-невролог, терапевт, масажист.

Батьки – найважливіша частина навчально-виховної команди дитини. Проведення консультативної роботи з батьками дасть можливість фахівцям краще пізнати і зрозуміти дитину. А батьки, в свою чергу, отримують інформацію про потенційні можливості дитини, про її успіхи чи невдачі, про те, чому варто приділяти більше уваги вдома. Така командна робота, підтримка і взаєморозуміння допоможе отримати чудові результати у навчанні та розвитку дитини.

Затверджені МОН зміни до Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів, які набули чинності з 29 червня 2016 року, дозволяють вводити посаду «асистент вихователя» в інклюзивних групах ЗДО. Введення посади «асистент вихователя» є важливим для забезпечення кваліфікованими спеціалістами інклюзивних груп, які відвідують діти з ООП, та дозволяє поліпшити умови перебування таких дітей в дошкільних навчальних закладах. Це важливо, адже залучення дітей з ООП до загального освітнього процесу починається саме з дитячого садочка.

Важливу роль у в інклюзії дитини відіграє час початку роботи психолога з дитиною та з її батьками. Особливі завдання реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку покладаються на соціального педагога. Їх можна визначити як допомогу у процесах інтеграції дитини у суспільство, її розвитку, вихованні, освіті, іншими словами – допомогу у процесі соціалізації дитини. У системі реабілітаційної роботи із дітьми важливе місце займає корекція та розвиток мовлення, який здійснює логопед. Особливе значення займає фізична реабілітація, що здійснюється засобами лікувальної фізкультури та корекції фізичного розвитку. Педагогічна реабілітація здійснюється в процесі спеціального (корекційного) навчання та виховання, педагогічної підтримки дітей з порушеннями у розвитку та спрямована на розвиток життєвих навичок вихованців.

Отже, в основі командної моделі лежить професійне співробітництво (співпраця), що передбачає взаємодію різнопрофільних фахівців. Робота всіх фахівців виховного закладу спрямовується на досягнення головної мети – підготовка дитини до самостійного життя. При цьому значну увагу звертають на те, щоб допомога і підтримка у процесі виховання та навчання не перевищувала необхідну, інакше дитина стане занадто залежною від цієї підтримки.

Таким чином, співробітництво фахівців дошкільної та спеціальної освіти – важливий чинник у структурі професійного співробітництва в дошкільному навчальному закладі. Завдяки співпраці вихователі та фахівці спеціальної освіти отримають нові навички створення команд, здійснення освітньої та розвивальної роботи.

Основними характеристиками ефективної співпраці є бажання і добра воля її учасників працювати над досягненням спільної мети, відповідати за кінцеві результати та цінувати внесок кожного учасника. Ефективна співпраця характеризується також довірою і залученням усіх учасників цього процесу до вирішення проблем. Важливо пам'ятати, що в усіх випадках ключовим чинником успішної командної роботи є співпраця між членами команди, яка дає можливість ділитися результатами спостережень чи іншою інформацією щодо процесу навчання дитини та її поведінки, яку можна спостерігати у різний час та у різних місцях.

Висновок. Команда організації виховного процесу дітей з ООП- це взаємоузгоджена комплексна діяльність фахівців за участі батьків дитини з ООП, спрямована на створення необхідних умов у виховному процесі, з метою розвитку особистості дитини, засвоєння нею знань, умінь і навичок, її самореалізації та соціалізації.

Командна робота є надзвичайно важливою формою взаємодії. Всі члени команди мають можливість активно взаємодіяти один з одним: визначати завдання, складати індивідуальний освітній маршрут дитини, вирішувати проблеми, які виникають у процесі навчання, прослідкувати динаміку розвитку дитини, спираючись на її портфоліо. Спільна консультативна допомога сприяє створенню найкращих умов для перебування дітей з психофізичними вадами в умовах інклюзивного навчання.

До того ж командний підхід забезпечує єдність і цілісність усіх зусиль, необхідних для реалізації основної її мети – включення кожної дитини в освітній простір та адаптації до самостійного життя.

Список використаних джерел

Гужва М.А. Передумови налагодження міжвідомчої взаємодії фахівців у процесі допомоги аутичним дітям. URL: https://aqce.com.ua/vypusk-6/guzhva-ma-peredumovi-nalagodzhennja-mizhvidomchoi-vzajemodii-fahivciv-u-procesi-dopomogi-autichnim-ditjam.html

Дмитрієва І.В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання. Актуальні питання корекційної освіти. 24.11.2016. Випуск №7. URL: https://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-iv-komandna-vzajemodija/fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditini-v-umovah-inkljuzivnogo-navchannja.html

Дмитрієва О.І. Система комплексної реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку у Кам'янець-Подільському багатопрофільному навчально-реабілітаційному центрі. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2015. Випуск №5. URL: https://aqce.com.ua/vipusk-n5-2014/dmitrijeva-oi-sistema-kompleksnoi-reabilitacii-ditej-z-porushennjami-psihofizichnogo-rozvitku.html

Косовська А.О. Командна робота як складова організації навчання дітей з ООП. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2021. Вип. 17. С. 163–176.

Соціальна реабілітація осіб з ООП

Софія Бурдуланюк, науковий керівник – Катерина Гоцуляк

Актуальність проблеми. У часи, коли Україна, була у складі СРСР слово «інклюзія» не звучало із жодних вуст. Люди, які мали особливі освітні потреби, називалися інвалідами і все, що бачили в своєму житті - 4 стіни хрущовки. 5 вересня 2017 року було прийнято новий Закон України "Про освіту". З того часу діти з інвалідністю мають повне право здобувати освіту в усіх навчальних закладах, зокрема й безоплатно в державних та комунальних, незалежно від «встановлення інвалідності». Також з того часу створюється все більше різноманітних місць, де такі люди можуть проявити себе. [1]

Мета. Висвітлити важливість та значення соціальної реабілітації людей з ООП в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Соціальна реабілітація – це система заходів, яка спрямована на відновлення морального, психічного та фізичного стану людей, їх соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність до загальновизнаних суспільних правил і норм. Вона допомагає людям з ООП стати активними та самостійними в суспільстві, навчає навичкам самообслуговування, надає можливість розвивати соціальні уміння, створює сприятливе середовище для соціальної інтеграції та забезпечує доступність ресурсів для підтримки психічного здоров'я. [2]

У часи Радянського Союзу діти, та й загалом люди з ООП були максимально ізольовані від соціуму. Для них створювалися лише спеціальні школи, але і ті з метою виховати тих, які в майбутньому змогли б приєднатися до «соціалістичного будівництва» [3]

Тому система освіти, яка склалась тоді, жодним чином не могла(радше не хотіла) залучити дітей ні до якісного отримання знань, ні до загальних процесів соціалізації(жодного спілкування з однолітками в звичайній школі, жодних прогулянок на майданчику із друзями, жодних розваг).

У сучасному суспільстві не існує інвалідів. Абсолютно кожному доступне право прожити своє життя не в інтернаті, а мати можливість відвідувати школу поруч з домом, займатись спортом, ходити на гуртки: вишивати, співати малювати. Також на даному етапі в наших містах створюються осередки, де люди з ООП можуть працювати, як і всі інші. Наведу приклад одного із таких закладів. Це музей у темряві «Третя після опівночі». Тут можна спробувати на собі екскурсії, концерти та вечері у темряві за участі незрячих екскурсоводів та музикантів. Засновники поклали собі за мету зруйнувати стереотипи про всіх, хто втратив зір, збільшити їхнє працевлаштування та показати доступність мистецтва для всіх.[4]

Висновки. Соціалізація – це невід'ємний аспект життя кожної особистості. Спотворене сприйняття людей з інвалідністю повинно зникнути із наших думок раз і назавжди. Якщо ми подбаємо про те, щоб кожен індивід у нашому суспільстві, зміг проявити себе у якійсь із сфер діяльності, то ми обов'язково не

пошкодуємо про це. Навпаки – отримаємо ще кількох Стівенів Хокінгів, Франклінів Рузвельтів і Лін По. «Рівні можливості для кожного»!

Список використаних джерел

1. Інклюзивне навчання – Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya
2. Соціальна реабілітація. URL: https://zhvpu.zt.ua/structure/rehabilitation/social-rehabilitation/
3. Освіта дітей з особливими потребами: від радянської дійсності до сучасних тенденцій. URL: http://ua.inklusioninklusija.com/inclusion_in_school_and_society/education.html
4. Музей у темряві «Третя після опівночі». URL: https://0300.com.ua/

Корекційно-виховна робота спеціального педагога з дітьми з ООП

Мар'яна Велка, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. У контексті модернізації системи освіти в Україні змінюються підходи до навчання та виховання дітей з ООП. Виникає необхідність в пошуку ефективних методів та технологій спеціальної освіти, які враховують сучасні потреби і вимоги. Важливою частиною цього процесу є корекційно-виховна робота спеціалізованих педагогів, яка входить у складну систему корекційно-педагогічної та лікувально-реабілітаційної роботи з дітьми з ООП.

Мета роботи. Аналіз основних аспектів організації та реалізації корекційно-виховної роботи спеціального педагога з дітьми з ООП.

Виклад основного матеріалу. Головною метою роботи з корекції та виховання дітей із ООП є відновлення та розвиток їх пізнавальних та емоційно-вольових процесів. Також важливо забезпечити максимально повну адаптацію особистості в суспільстві та формування позитивних рис характеру. Це включає варіативну адаптацію до змінених умов, корекцію пізнавальної й емоційно-вольової сфер особистості, а також розвиток адекватної самооцінки.

Вплив спеціалізованого педагога на корекцію та виховання сприяє розвитку пізнавальних та психічних процесів у дитини, а також поліпшенню її мовлення, сенсорики та моторики. Часто ця робота поєднується з іншими аспектами комплексного відновлювального лікування. Наприклад, лікар може рекомендувати індивідуальну терапію та здійснювати медикаментозне лікування. Реабілітолог застосовує спеціальні методи масажу та навчає дітей виконанню конкретних рухів та фіксації погляду. Логопед проводить спеціальні вправи для тренування артикуляційного апарату.

Правильно спланована і організована корекційно-виховна робота сприяє ефективному проведенню лікувальної діяльності та закріпленню позитивних результатів. Під час спеціальних занять педагог-дефектолог стимулює розвиток пам'яті та сприйняття, уваги та уяви у дітей. Також удосконалюється координація рухів та мовленнєві здібності. Фахівці вважають, що найбільш

ефективним є комплексний корекційний підхід, що поєднує лікувальні та педагогічні заходи в єдину збалансовану систему.

Корекційне виховання передбачає врахування специфіки аномального розвитку і вікових особливостей дитини. Отже, важливою частиною роботи спеціалізованого педагога є виявлення та диференційна діагностика дітей з відхиленнями у розвитку. Для цього використовуються психолого-педагогічні методики, які дозволяють з'ясувати їхні навчальні можливості та обрати оптимальний метод навчання: відповідно до загальних освітніх стандартів, в інтегрованій або інклюзивній формі, в спеціальних закладах або індивідуально. Діагностика є постійною складовою корекційно-педагогічного процесу, спрямованого на розробку корекційних програм для подальшого навчання, виховання та розвитку дитини. Це дозволяє максимально індивідуалізувати корекційний вплив, враховуючи наявні та потенційні можливості кожної дитини. Спеціаліст з корекційно-виховної роботи (педагог або психолог) акцентує свою увагу на виявленні типу відхилення в розвитку дитини та його характеристиках, зосереджуючись переважно на збережених можливостях та позитивних аспектах особистості. Це дозволяє спланувати корекційно-виховну діяльність на основі їхнього врахування.

Систематичне виконання діагностичних завдань дозволяє спеціалістам, таким як педагог, дефектолог чи психолог, прогнозувати подальший розвиток особистості дитини та належним чином орієнтувати корекційно-виховну діяльність. Тільки при чіткому розумінні особливостей розвитку дитини на різних вікових етапах, в межах норми, а також механізмів виникнення та розвитку різних форм аномального розвитку, педагог матиме змогу проводити ефективну та обґрунтовану корекційно-виховну роботу.

Список використаних джерел

Войтко В. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи : навчально-методичний посібник. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016.

Середа І. Використання технологій корекційно-виховної роботи у практичній діяльності спеціальних педагогів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 27, том 4. С. 212-217. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_4/36.pdf

Ефективні прийоми організації інклюзивного освітнього середовища на уроках англійської мови

Вікторія Височан, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. У сучасному світі знання англійської мови є надзвичайно важливим ключем для успіху в різних сферах життя. Для дітей з ООП це особливо важливо, оскільки вони також мають право на доступ до всіх можливостей, які надає глобалізований світ.

Мета. Висвітлити основні прийоми та методи проведення уроків іноземної мови для дітей з ООП для забезпечення можливості успішно вивчати мову і використовувати її для комунікації та взаємодії у навколишньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Діти з ООП (ООП) – це діти, які мають різні види фізичних, інтелектуальних, емоційних або поведінкових особливостей і потреб, що потребують спеціальної уваги та підтримки у процесі навчання і розвитку. Тому розвиваюча і корекційна спрямованість уроків іноземної мови має велике значення для майбутнього дітей. Навчання, виховання і розвиток учнів з ООП має здійснюватися на основі індивідуальних планів і програм, в яких прописуються освітні потреби, цілі, шляхи та інтенсивність додаткової підтримки.

Дієвими прийомами навчання іноземної мови дітей з ООП є: арт-терапія та її різновиди: музикотерапія, казкотерапія, образотворча діяльність; логопедична ритміка; робота з конструктором; робота з інтерактивною книгою; ігри з м'ячем (переклад слова з англійської на українську та навпаки, м'яч передавати за годинниковою стрілкою і навпаки, тим самим дитину з ООП «вводити» в колектив класу (Волошина & Дмітренко, 2016, с. 148).

Досить хорошим і цікавим є метод навчання: *TPR (Total Physical Response)* – метод повної фізичної реакції. Суть методу полягає у запам'ятовуванні нових слів, фраз та лексичних конструкцій за допомогою жестів, виконання команд, пантоміми та гри (Чорна, 2019).

Для дітей з порушеннями слуху, уваги та мовлення краще використовувати матеріали з візуальними об'єктами. Це можуть бути різнобарвні малюнки, піктограми, презентації, схеми, довідкові таблиці або текст у мультиплікаційній формі. Для закріплення нової лексики можна провести різні вправи, наприклад, складати слова з літер, вставляти пропущені літери в слова або перетворювати слова на речення. В якості домашнього завдання слід давати учням картки зі словами та презентації для повторення.

Для дітей з порушеннями зору новий матеріал краще подавати на слух. Тому фрази потрібно промовляти багато разів, це можна робити хором і повторювати за вчителем. А ще, доцільно використовувати аудіотексти, пісеньки, лічилки та віршики (Казачінер, 2019, с. 166) .

Для дітей з моторними порушеннями можна запропонувати: співставляти малюнок/слово; гру «Яке слово зникло». Вчитель забирає одну картку, серед малюнків, відкриваючи очі учень визначає, яке відповідне англійське слово зникло; гра «Правда-неправда», вчитель показує по черзі малюнки (одні називаючи правильно, інші – неправильно). Якщо вчитель називає слово правильно, учень легко стукає долонею чи пальцями по столу, якщо – ні, учень нічого не робить (Бойко, 2021).

Для невербального учня (і не лишень) можна робити комунікативний паспорт, де від його імені вчитель прописує його інтереси, здібності, хобі, що не подобається, як йому зручно комунікувати.

За кордоном успішно застосовують техніку риштування або скаффолдингу, яка базується на розумінні зон найближчого розвитку (за Л. Вигоцьким), тобто учень самостійно виконує ті завдання, яке він може виконати без допомоги, і з підтримкою педагога, ті, які він ще не може виконати. Таким чином з формуванням нових навичок, завдання ускладнюються – забираються вже

непотрібні підтримки і додаються нові. *Скаффолдинг* – це процес, який дає можливість дитині (у тому числі новачку) розв'язати проблему, виконати завдання або досягти цілей, які поки що знаходяться за межами її індивідуальних зусиль чи можливостей.

Які можуть бути види підтримок:

- *Вербальна* – пряма (заохочення) і непряма, не адресна: «Увесь клас скоро впорається», «Це не так складно, як здається».
- *Підказки* за допомогою рухів тіла, міміки, жестів.
- *Фізична підтримка* – можна писати, малювати чи конструювати щось з учнем разом «рука в руці».
- *Моделювання* – педагог демонтрує виконання, а учень відтворює.
- *Візуалізація* – малюнки, картки PECS, піктограми, символи, письмова мова, використання електронних засобів (планшети, допоміжні пристрої).
- *Маніпуляція символами* – розташування об'єктів за порядком.

Слід пам'ятати, що під час уроків вчитель не повинен робити завдання замість дитини, адже бажаного результату в навчанні не вийде. Також важливо, не перевтомлювати дитину, часто змінювати види діяльності, проводити хвилинки відпочинку.

Висновок. Отже, робота з дітьми з ООП у класі вимагає спеціальної уваги та підтримки, але вона також може приносити велике задоволення та допомагати всім учням досягати свого потенціалу. Важливий постійний пошук ефективних способів задоволення індивідуальних потреб усіх дітей. Обов'язком вчителя, сім'ї та однолітків є оточити дітей з ООП безмежною добротою, емпатією, ласкою, ніжністю, увагою і щирою любов'ю. Тільки за таких умов діти з ООП зможуть повноцінно соціалізуватися, щоб досягти успіхів у навчанні. На мою думку, для роботи в інклюзивних класах необхідно залучати вчителів, які мають досвід, є творчими у розробці уроків, орієнтованими на дослідження та мають демократичний стиль навчання.

Список використаних джерел

Бойко У. Навчання іноземної мови дітей з особливими освітніми потребами: прийоми та практичні завдання (з досвіду роботи вчителя англійської мови). *На Урок.* 20 січня, 2021 (Електронний ресурс). URL:https://naurok.com.ua/stattya-navchannya-inozemno-movi-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-priyomi-ta-praktichni-zavdannya-z-dosvidu-roboti-vchitelya-angliysko-movi-boyko-u-r-215469.html

Волошина О., Дмітренко Н. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивних класах. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.* Сер.: Педагогіка. 2016. № 4. С. 145–148. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2016_4_23

Казачінер О. Навчання іноземних мов дітей з особливими освітніми потребами. *Інноваційна педагогіка.* 2019. № 11. С. 164-167. URL:http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_1/37.pdf

Мірошнікова А. Сім прийомів, які допоможуть вчителю інклюзивного класу. *Освіторія.* 2018. (Електронний ресурс). URL:https://osvitoria.media/experience/sim-pryjomiv-yaki-dopomozhut-vchytelyu-inklyuzyvnogo-klasu/

Чорна Ю. Додаємо більше рухів: як навчати за методом повного фізичного реагування або TPR. *Grade Education Centre.* 19.08.2019. (Електронний ресурс). URL:https://grade.ua/uk/blog/add-more-action/

Допомога дітям, які зазнали цькування

Ольга Вуйцік, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Кожного дня ми чуємо про проблему цькування (булінгу) і найбільше під вплив цього підпадають діти та підлітки. Особливо зараз, у 21 столітті, діти проявляють найбільшу агресію і насміхаються над іншими. Ця проблема залишається актуальною, оскільки вона має серйозні наслідки для психічного і емоційного стану постраждалих дітей, які зазнали цькування. Почастішали випадки негативних наслідків, до яких призводить булінг, тому педагогам, батькам і тим, хто працює з дітьми потрібно володіти навичками запобігання та втручання (prevention and intervention skills) випадків цькування дитини іншими (Mishna, 2012).

Мета. Проаналізувати умови виникнення та існування явища булінгу, визначити успішні практики запобігання та втручання, розробити поради для педагогів, батьків та інших осіб як допомогти жертвам булінгу.

Виклад основного матеріалу. Відомо про те, що прояви знущань над дітьми чи юними особами можуть виникати з різних причин. На сьогоднішній день фіксується багато випадків знущання у школах, сім'ях чи іншому соціальному середовищі. Нещодавний випадок в Івано-Франківській школі, доводить що цькування може відбуватися не тільки в неблагополучних школах (Семер, 2024). Діти стають досить жорстокими і можуть не усвідомлювати, що насміханням і приниженням інших вони можуть завдати психологічної травми на все життя чи навіть довести жертву цькування до незворотних дій: наприклад суїциду чи масоого вбивства – багато стрілянин в американських школах скоювалися тими, хто раніше зазнавав булінгу будучи учнями (National School Safety Center, 2010).

Навіть непомітне чи незначне з точки зору дорослої людини може бути причиною апатії, депресії, асоціальної поведінки, воно забирає в жертви сили боротися і жити; в таких випадках діти роблять необдумані вчинки і в них стаються проблеми різного виду наприклад, погано їдять, проводять час наодинці і приховують все те, що стається. Це зумовлює, що дитина від того як вона це тримає в собі страждає її нервова система, емоційність, бажання щось творити.

Дослідження показує, що найчастіше явище булінгу має колективний характер і включає трьох основних учасників: кривдник (булер); потерпілий (жертва булінгу/буллі); та спостерігачі (Кіцул, Журавель, Яковець, 2020, с. 5).

Спостерігачі – це люди, які є свідками булінгу і які можуть ставати на бік кривдника чи скривдженого, тому вважаємо, що саме від їх дій чи бездіяльності залежить існування такого ганебного явища. Тому наші поради насамперед стосуватимуться їх.

Важливим завданням є формування здорового і безпечного середовища дитини та впровадження ефективних заходів запобігання і допомоги. Підтримка рідних і товаришів, пояснення дітям, що потрібно ставитися добре один до одного, поважати права людини, захищати тих, хто потребує і не боятися повідомляти про випадки чи підозру булінгу – потрібно перейти зі статусу пасивного спостерігача до статусу активного громадянина.

Як допомогти дітям які зазнали цькування?

- Слухання та підтримка. Бути відкритими для розмов та проявляти зацікавленість у почуттях дитини. Забезпечити емоційну підтримку.
- Звернення за допомогою. Підтримати дитину у зверненні до вихователів, вчителів, шкільного персоналу або інших осіб для вирішення ситуації.
- Розмова із сім'єю. Поговорити із батьками чи опікунами дитини, поділитися інформацією та планувати спільні кроки для розв'язання проблеми.
- Проведення тренінгів з розвитку навичок. Допомогти дитині розвивати соціальні та емоційні навички, що сприяють конструктивним відносинам.
- Залучення професіоналів. У випадках важкої ситуації залучення шкільного психолога, консультанта чи іншого фахівця може бути корисним.
- Створення безпечного середовища. Заохотити позитивну гру або активності в школі чи на вулиці, де діти відчувають підтримку та повагу один до одного. Застосовувати візуальні підказки і підтримку позитивної поведінки.
- Педагогічні заходи. За відсутності відповідної реакції від шкільного персоналу, звертатися до органів управління освітою чи інших відповідних інстанцій.

Ці кроки сприяють створенню підтримуючого інклюзивного середовища та допомагають дітям подолати негативні наслідки цькування.

Вважаємо, що для того, щоб дитина змогла поділитись з дорослим своїми проблемами, потрібно створити сприятливу атмосферу, де дитина почувається у безпеці і зрозуміє, що можна розкритися і довіритися співрозмовнику.

Кроки до довірливих відносин:

- Будьте терплячими. Потрібно дати дитині час і простір для висловлення своїх почуттів, не тиснути на неї.
- Створіть середовище підтримки і довіри. Докладіть зусиль, щоб дитина відчула, що ви її слухаєте і її почуття важливі.
- Використовуйте нетривіальні питання. Поставте питання, які сприяють вираженню почуттів, наприклад: «Що тобі хотілося б мені розповісти?», «Якими емоціями ти б поділився/поділилася?»

- Застосовуйте несловесні засоби комунікації. Іноді малюнки, меми, відео, графіка чи інші несловесні методи можуть допомогти дитині виразити свої емоції.
- Знаходьте додаткову підтримку. Якщо дитині важко розмовляти про проблеми, можливо вона може розповісти це комусь іншому з рідних, в кому вона відчуває підтримку.
- Забезпечуючи дитині безпечне та підтримуюче середовище, ви можете створити умови, в яких вона буде більш відкритою до спілкування про свої відчуття.

Моя думка, щодо того як допомогти дітям у випадках, коли вони зазнали знущань, насміхань над своєю зовнішністю. Дитина, проявляючи агресію по відношенню до іншої, може це робити через те, що у неї самої в сім'ї не все добре, має мало батьківської любові або обділена взагалі увагою. Але даючи батькам розуміти, що підростають їхні діти і їм потрібно як це можливо пояснити, як вони мають ставитися до своїх однолітків, приділити більшу увагу у вихованні і дати зрозуміти, що усі діти це є також особистості і потрібно дружити. Батьки повинні на собі показати як ставитися один до одного, бо найбільший приклад дитина бере зі своїх батьків. Розповісти дітям про різницю у різних життєвих історіях, традиціях, обставинах в яких живе інша дитина. Допомогти виражати дітям свої почуття у формі теплого спілкування, а також щоб вони не виражали агресію. Якщо дитині правильно і зрозуміло пояснили яке вона має мати ставлення до інших, вона має сама зрозуміти, що правильно, а що не правильно.

Висновок. Дослідження показують, щоб допомогти дитині потрібно докласти багато зусиль. Насамперед самому подати хороший образ людини і як вона поводиться по відношенню до іншої. Суспільство може стати більш безпечним і підтримуючим, якщо сприяти позитивному розвитку, реагувати на усі види булінгу і пояснювати дітям певні умови їхнього відношення. Наголосити про правила безпеки, взаєморозуміння і співпраці. Звертати багато уваги на виховання дітей і докладати зусиль, щоб діти між собою були у хороших відносинах.

Список використаних джерел

Mishna, F. (2012). Bullying: A guide to research, intervention, and prevention. Oxford University Press.

National School Safety Center. (2010). The National School Safety Center's Report on School Associated Violent Deaths. Retrieved from http://www.schoolsafety.us

Кіцул Ю., Журавель Т., Яковець В. Про булінг для дітей. Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні; ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер». 2020. URL: https://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Stop-Bullying_19_12_25.pdf

Семер, Б. (2024, Бер. 1). Мамо, я не хочу жити: матір шестикласника з Івано-Франківська заявила про булінг. *Versii*. Retrieved from https://versii.if.ua/novunu/mamo-ya-ne-hochu-zhyty-matir-shestyklasnyka-z-ivano-frankivska-zayavyla-pro-buling/

Творення безпечного інклюзивного простору засобами сторітелінгу

Ірина Ганущак, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Сьогодні, коли в Україні триває війна, коли кругом є багато негативу, діти є емоційно нестабільними, у багатьох виникає почуття невпевненості в собі, негативне ставлення до світу. Вони стали тривожними, часто байдужими до навчання, неуважними. Тому, якщо розказаний вчителем матеріал одразу не зачепив їх, то він автоматично потрапляє до категорії нецікавого. Отже, зараз педагогам потрібно створювати такі умови, щоб до дітей повернулася мотивація до навчання, щоб дитина розвивалася у гармонії зі світом, була впевненою і змогла подолати свої проблеми. Одним із методів, який допоможе це реалізувати є метод сторітелінгу.

Мета роботи. Висвітлити аспекти застосування технології «Storytelling» у навчанні англійської мови у початковій школі, обгрунтувати вплив даної технології на творення безпечного інклюзивного простору.

Виклад основного матеріалу. Отож, в чому полягає суть сторітелінгу? Сторітелінг – це технологія створення історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивні сфери учнів. У перекладі з англійської story означає історія, а telling – розповідати. Сторітелінг – це розповідь історій.

Люди давна розповідали історії, ще з тих пір, відколи винайшли мову, але методику саме сторітелінгу розробив американець Девід Армстронг. Працюючи над даним методом він урахував, що розповіді з життя сприймаються значно легше, вони є більш цікавими, ніж сухі факти і міркування, а тому викликають в слухачів довіру й мотивують до певних дій.

Закон України «Про освіту» (2017) визначає інклюзивне освітнє середовище як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Тобто, для кожного учасника у досяжному форматі реалізуються освітні та міжособистісні відносини, забезпечуються можливості особистісного і соціального розвитку, соціалізації, саморозвитку. Думаю, метод сторітелінгу сприятиме створенню такого безпечного інклюзивного простору.

Також таку інноваційну педагогічну технологію як Storytelling можна застосовувати на уроках англійської мови у початкових класах. Вона допомагає дітям засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку особистісних якостей дитини, демонструє унікальність уяви кожного учня, дозволяє проявити активність та творчість дитини.

Важливо, що історії це завжди живі і цікаві оповідання, які легко з'єднати з особистим досвідом учня. Завдяки сторітелінгу на уроках англійської мови у учнів формуються певні психологічні зв'язки, а саме: між емоціями, отриманими після розповіді і необхідним матеріалом для уроку (лексикою,

граматикою), внаслідок чого – матеріал запам'ятовується набагато швидше і краще.

Використовуючи метод на уроці, слід враховувати психологічні та організаційні моменти. Це дасть можливість донести до дитини історію, яка буде мотивувати її до дії. Правильно розказана історія впливає на дітей і їх вчинки. У дітей при прослуховуванні історій активізується права півкуля головного мозку. Вона обробляє інформацію, виражену в образах або символах. Як наслідок, підсвідомість дитини отримає досвід, викладений природно і без повчань.

Даний прийом є ефективним у роботі з мовленнєво-пасивними дітьми. Залучення їх до розповідання своїх історій допоможе їм впоратися з проблемами мовлення. Можна виокремити такі види сторітелінгу:

- Культурний – це історії про цінності, моральність та вірування;
- Соціальний – розповіді людей один про одного (наприклад, історії з життя відомих людей можуть стати для дітей прикладом для побудови свого життя).
- Міфи, легенди – дані історії є відображенням культури і нагадують нам, чого в житті слід уникати аби бути щасливим.
- Jump story – це історії про міфічних істот, у них неочікуваний кінець, який змушує підстрибнути на стільці від страху. Такі історії допомагають подолати власні страхи.
- Сімейний – сімейні легенди, які мають повчальний характер і передаються з покоління в покоління.
- Дружній – ці історії об'єднують друзів, адже вони згадують про той досвід, який вони пережили разом.
- Особистий – історії, які розповідають про власний досвід та переживання. Це важливий вид сторітелінгу, адже такі історії допомагають зрозуміти себе, і почати розвиватися. (Навчальний курикулум з інклюзивної освіти, 2020).

Різні цікаві дітям історії забезпечують природний спосіб розвинути багату уяву, творчі здібності. З допомогою Storytelling можна розкрити душу дитини, побачити її внутрішній світ, чим вона живе, про що думає, мріє. Історії задовольняють потребу дитини в тому, щоб віддати свої переживання в оповідній формі. Обговорення історій про особисті прагнення та внутрішню боротьбу може допомогти тим, хто слухає вибудувати власні цінності та принципи (Hofman-Bergholm, 2022).

Застосовувати технологію «Storytelling» можна різними способами. Досить цікавим є цифровий сторітелінг – це такий формат, в якому розповідання історії доповнюється візуальними компонентами: картинками, презентаціями відео, скрайбінгом, інфографікою (Гич, 2015, с. 190).

Цифровий сторітелінг можна організувати з допомогою кубиків історій. Кубики історій - це унікальна настільна гра-посібник технології «storytelling». Вона розвиває фантазію і мовлення дитини. У цій грі між гравцями немає конкуренції, переможців чи переможених, оскільки всі учасники по черзі

складають і розповідають вигадані пригоди якогось героя, а ще гравець може сам обрати жанр своєї розповіді.

Технологія WeStories застосовується коли два чи більше учнів працюючи спільно створюють власні історії застосовуючи айпед. Метод дуже добре працює з дітьми з ООП і взагалі, з кожною дитиною, адже враховує індивідуальні особливості і можливості кожного і кожної. Kids collaborate with one or more students with SEN together to create weStories. This technology is especially effective for developing social and communicative skills of children with autism and children with typical development (Budnyk & Kotyk, 2024, p. 228).

Отож, «Storytelling» має ряд переваг:

- Це цікавий засіб урізноманітнення уроку
- Допомагає реалізувати індивідуальний підхід до дитини та зацікавити її.
- Може бути використаний у будь-якому місці та в будь-який час, бо не потребує витрат.
- Розвиває уяву, фантазію та креативність. До речі, як у дітей, так і в педагогів.
- Сприяє створенню добрих взаємин між учнями та педагогом.
- Під час спілкування, допомоги персонажу відбувається обмін емоціями, формуються довіра та емпатія.
- Знімає психологічне напруження.
- Під час слухання, обговорення, переказування, створення оповідки діти вчаться усвідомлювати свої почуття і говорити про них.

Висновок. Технологія «Storytelling» відіграє велику роль у навчанні та створенні безпечного інклюзивного простору. Вона охоплює комунікативну, мовну та мовленнєву компетенції молодших школярів. Технологія «Storytelling сприяє розвитку усного мовлення, швидкому засвоєнню лексики, граматики та аудіювання.

Дана технологія у навчанні англійської мови пробуджує в учнів інтерес до навчання; формує здатність використовувати набуті знання, вміння, навички, в навчальних і життєвих ситуаціях. У них виникають почуття довіри, доброзичливості, толерантності. Слухаючи та переказуючи різні історії, діти збагачують запас своїх знань, розвивають уяву, формують увагу. Поступово у них зникає страх публічного виступу, налагоджуються стосунки з іншими учнями в класі. Діти більше заглиблюється у себе та вивчають себе на підсвідомому рівні. Отож не дивно, що метод сторітелінгу з кожним роком стає все більш популярним.

Список використаних джерел

Budnyk, O., & Kotyk, M. (2024). "Chapter 19 Information and Communication Technologies in Teaching Students with Special Educational Needs". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_024

Hofman-Bergholm, M. (2022). Storytelling as an Educational Tool in Sustainable Education. *Sustainability*, *14*, 2946. https://doi.org/10.3390/su14052946

Гич М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* № 4 (51). 2015. С. 188-192.
Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 4-6 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г. М., 2020.
Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 08.03.2024)

Інклюзія в суспільному житті (про дорослих та дітей)

Вікторія Гвоздянчук, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність роботи. Проблеми включення осіб з інвалідністю у суспільне життя активно почали обговорюватися українським суспільством з 2017 року, коли був прийнятий Закон про освіту, який включав інклюзивні статті. У міжнародних та національних документах деяких країн документах вони з'явився раніше, що свідчить про небачення проблеми серед українських чиновників та суспільства, яке вони представляють. На жаль, проблема неповаги до прав людини залишається у багатьох сферах життя.

Мета роботи. Концептуально охарактеризувати інклюзію per se, представити інклюзивні кроки в рамках проєкту Without Borders і коротко ознайомити з новими викликами.

Виклад основного матеріалу. Ще до прийняття закону Про Освіту, який багато змінив у суспільному майндсеті група українських освітян була відібрана координаторкою Вірою Великородою та партнерами до участі в ADA Anniversary Inclusive Education Fellowship Program – в програмі міжнародного науково-практичного стажування в США у галузі інклюзивної освіти. Метою було вивчення та засвоєння кращого зарубіжного досвіду інклюзивної освіти, викладання університетських дисциплін для підготовки вчителів до умов інклюзивної освіти, взаємодія з менторами Глобального ресурсного центру з Інклюзивної освіти в Інституті суспільної інтеграції Коледжу освіти і розвитку людини Університету Міннесоти (Institute on Community Integration (ICI) College of Education and Human Development (CEHD) University of Minnesota); формування та закріплення на практиці професійних компетенцій і компетентностей, здобутих у результаті теоретичної підготовки та навчальних та робочих візитів в локальні школи та громадські організації Міннеаполіса та Сейнт Пола , формування особистісних якостей для виконання професійних завдань на новому, більш високому якісному рівні в межах розробки та впровадження Grand Challenge plan в інклюзії та підготовці майбутніх учителів початкової школи. На відміну від законодавства пост-совєцкої України, парламентарями США ще у 1990 році був прийнятий акт *Про американців з інвалідностями* (*Americans with Disabilities Act*), який забороняє дискримінацію осіб з інвалідністю, регулює дотримання прав людини, зокрема й на освіту, визначає вимоги доступності громадських будівель, створюючи передумови

для надання та отримання якісних освітніх послуг людям з ООП в звичайних освітніх закладах. Інклюзія не тільки передбачає фізичну чи інфраструктурну доступність будівель, потрібно враховувати соціальні, психологічні, фінансові та інші чинники (Сидорів, 2017). Програма передбачила обмін досвідом, отримання, систематизацію та узагальнення теоретичних знань, набуття і прокачку скілів, практичну взаємодопомогу, ресурсну координацію та взаємодію, налагодження інтернаціональних зв'язків і співпрацю в царині інклюзивної освіти та забезпечення прав осіб з обмеженими можливостями. Інститут суспільної інтеграції Університету Міннесоти, який має потужні науково-дослідні напрацювання та значний досвід громадських ініціатив забезпечував теоретичну і практичну підготовку (лекції та тренінги з контексту інклюзивної освіти, універсального дизайну, особистісно орієнтованого навчання, ресурсного менеджменту, діяльнісно-базованого навчання, множинності та різноманітності в інклюзивній освіті, етнічно-культурної складової, розладів аутичного спектру, захисту та відстоювання прав осіб з обмеженими можливостями). Впродовж перебування в Міннесоті проводилися навчально-робочі польові візити в менторські організації, зайняті в практичному впровадженні інклюзії: відділ освіти, адвокатські практики, терапевтичні організації, дошкільні установи, школи, університети, неурядові організації, ресурсні центри. Таким чином, по поверненню в Україну новоспечені експерти почали взаємодіяти з людьми і організаціями в Україні в царині інклюзії.

Інвалідність – це соціальний конструкт, результат взаємодії в суспільстві особистісних факторів та факторів проживання. Це не індивідуальна проблема, а наслідок неправильної організації суспільства. Для людини з інвалідністю інклюзія – це організація життя суспільства без бар'єрів або усунення наявних. Ідеально, коли людині з інвалідністю не потрібно щоранку думати, як дістатися до пункту призначення. Він або вона просто пересувається простором без жодних бар'єрів (Ковтонюк, 2024).

Інклюзія не тільки стосується людей з інвалідністю, хоча вони найбільше потребують підтримки і мали б вітати зусилля, спрямовані на збільшення доступності середовища – особи з сенсорними порушеннями, інтелектуальними і фізичними інвалідностями, емоційними і поведінковими проблемами, порушеннями розвитку. Інклюзія має приносити користь обдарованим учням, гіперактивним чи а-соціальним людям, мігрантам, родичам таких осіб, маломобільним (вагітним, дітям, літнім особам, хворим, дизорієнтованим).

Зеленська et clowan визначають інклюзію стовпом безбар'єрності і процесом збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. Вона передбачає усунення бар'єрів та розробку і застосування конкретних рішень, які дозволять кожній людині рівноправно брати участь у суспільному житті. Якщо працедавець говорить, що він дотримується принципів інклюзії, то всі суспільні групи та спільноти (різного віку, статі, переконань тощо) розуміють: тут їх не будуть дискримінувати через ці ознаки, а оцінюватимуть лише за компетенціями та професіоналізмом. Або коли якийсь заклад зі сфери послуг заявляє, що він

інклюзивний, для всіх людей це слугує сигналом, що там йому раді (без бар'єрів, 2021).

Якщо інклюзія — це процес, то безбар'єрність – нова суспільна норма. Коли говоримо бар'єри, варто згадати про світ, який нас оточує. Варто згадати тут про два явища.

Доступність — можливість мати доступ до об'єктів або послуг. Цей аспект регулюється нормами й стандартами, які застосовуються, наприклад у будівництві. Завдяки йому можна створити, наприклад, дійсно зручні нормативні пандуси (Дія Освіта, n.d.).

Універсальний дизайн — це дизайн усіх речей, які нас оточують, у центрі уваги якого знаходиться людина і який враховує потреби кожного і кожної. Він не передбачає прописаних норм і стандартів, але він має певні принципи:

- Рівність та доступність використання.
- Гнучкість використання, простота й інтуїтивність використання.
- Доступно викладена інформація, терпимість до помилок.
- Малі фізичні зусилля, наявність необхідного розміру, місця, простору.

На розвиток інклюзії впливає таке явище, як соціальна орієнтованість. У розвинених країнах у центрі всього — людське різноманіття та рух до гендерної рівності. Технологічний та економічний аспекти також впливають на розвиток інклюзії. Наприклад, додатки з жестової мови для людей з порушеннями слуху. Для незрячих людей є зчитувачі екранів. Наприклад, залучення пенсіонерів до сучасного ринку товарів і послуг — це вигідно для бізнесу і країни в цілому. Інклюзія також сприяє розширенню ринку, покращенню репутації та зміцненню компанії чи бренду завдяки людиноцентричності (Стенцель, 2022). Закінчуючи роботу, варто зазначити, що багато матеріалів агентів змін створюється завдяки фінансуванню їх діяльності закордонними донорами, таким чином в суспільство закладаються ідеї, які не є результатом власного пошуку і вибору автора, а відтак можуть бути чужими і для того прошарку суспільства, яке він репрезентує.

Висновки. Є куди рухатися. Є кому. Але далеко йти і поводирі мають неявні порушення зору, інтелекту і морально-вольових якостей.

Список використаних джерел

Без бар'єрів. (2021, вересень 18). *Інклюзія*. URL: https://bf.in.ua/components/inclusion/

Громадський простір. (2024, січень 26). *Напрями безбар'єрності в молодіжній роботі*. URL: https://www.prostir.ua/?blogs=napryamy-bezbarjernosti-v-molodizhnij-roboti

Дія Освіта. (n.d.). Безбар'єрна грамотність. URL: https://osvita.diia.gov.ua/courses/barrier-free-literacy

Ковтонюк, В. (2024, березень 6). Право кожного, а не привілей: що таке інклюзія і для чого вона потрібна. *Дивись info*. URL: https://dyvys.info/2024/03/06/inklyuziya-shho-tse-take/

Сидорів, С. (2017). Інклюзивна освіта в Україні та США: First-hand experience. In *Гірська школа: сучасні виклики і перспективи розвитку*. Івано-Франківськ. С. 355-369.

Стенцель, Є. (2022, вересень 7). Що таке інклюзивність та безбар'єрність? Інклюзія в Україні | Beetroot Academy. URL: https://beetroot.academy/blog/inklyuzivnist-ta-bezbariernist

Вивчення англійської мови дітьми з порушеннями зору в початковій школі

Олеся Голубовська, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. В світі спостерігається тенденція збільшення сліпонароджених і дітей із набутими глибокими порушеннями зору, а також супутніми захворюваннями. Станом на сьогодні приблизно 60-80% дітей в Україні мають порушення зору. Для ефективного навчання дітей із порушеним зоровим аналізатором слід розробляти індивідуальні освітні й індивідуальні програми розвитку, адаптувати, модифікувати й створювати освітні матеріали, організовувати інклюзивний навчальний простір.

Виклад основного матеріалу. Навчання дітей з ООП в загальноосвітньому просторі пов'язане із численними труднощами і бар'єрами. Це своєрідний виклик і для самої дитини, і для її батьків, і для вчителів, і для освітньої системи в цілому. Так, якщо у вашому класі з'явиться дитина з порушеннями зору, вас можуть приголомшити відмінності її потреб від потреб інших учнів класу. Проте для ефективної соціалізації дітей з ООП потрібно продовжувати навчання в повній мірі, яка можлива у даній ситуації.

З кожним роком вивчення англійської мови набуває все більшого значення для соціальної адаптації, для пошуку роботи, здійснення подорожей і взагалі невід'ємною частиною життя сучасної особистості. Навчання дітей з порушеннями зору англійської мови – завдання непросте, але знання мови розширює освітні можливості таких людей, дозволяє їм стати частиною глобального освітнього середовища та відчувати себе соціально адаптованими.

Методи для вивчення англійської мови дітьми з порушеннями зору:

Відео, фільми/мультфільми. Всі діти полюбляють мультфільми. Намагайтеся знайти відео за інтересами дитини, на цікаві теми. Важливо слухати та навчатись справжній розмовній англійській мові. Можна відео переглядати по черзі рідною мовою та англійською. До речі, міжнародні кінокомпанії піклуються про залучення усіх людей – їм йдеться про комерційні прибутки і дотримання прав людини. Тифлокоментар чи англійською audio description допомагає людям з порушеннями зору насолоджуватися переглядом (фільми з тифлокоментарем, n.d.; Lewis, 2023).

Ситуативні ігри з повсякденного життя / рольові п'єси. Рольова гра мотивує розумову діяльність, оскільки учні знаходяться в ситуації, коли актуалізується необхідність щось сказати, попросити, дізнатися, довести, чимось поділитися зі співрозмовником. Відомо, що рольова гра являє собою умовне відтворення її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови реального спілкування. Практично весь навчальний час у рольовій грі відведено на розмовну практику, при цьому не тільки той, хто розмовляє, але й той, хто слухає, максимально активний, так як він повинен зрозуміти й запам`ятати репліку партнера, співвіднести її із ситуацією і правильно відреагувати на репліку.

Прослуховування пісень. Всім подобається слухати музику. Однак, для того, щоб вивчити англійську мову, необхідно зробити наголос на прослуховуванні англійських пісень. Практикуватися найкраще на популярних піснях , тому що їх чути скрізь: у авто чи торгівельному центрі. Що стосується музичного жанру, то рок та реп- тексти можуть бути занадто швидкими та погано розбірливими на слух, а також включати скорочення або сленг. Навіть фонове прослуховування пісень відкладається на підсвідомому рівні та запам'ятовується вимова.

Спілкування з друзями онлайн. Спілкування з друзями дозволяє найбільш розкуто себе почувати, незважаючи на використання іноземних слів, так, можливо не завжди правильно, але звикання до мови дає змогу мозку адаптуватись до іншої мови та її звучання. Спілкування з друзями онлайн - це цікавий спосіб самостійного вивчення англійської мови, навіть не усвідомлюючи цього. Відмінність цього способу від розмови з вчителем, або навчання в класі, у тому, що спілкування відбувається в неформальній обстановці, що робить мову дуже легкою для сприйняття. Ви можете спілкуватися у програмі Messenger Facebook, через Viber або навіть через WhatsApp голосові повідомлення.

Прогулянки з проговорюванням. Протягом прогулянок можна активізувати та візуально закріплювати такі теми як «Colors» («Кольори»), «Adjectives», «Degrees of Comparison» («Прикметники», «Ступені порівняння»), «Animals», «Plants», «Weather» («Тварини», «Рослини», «Погода»). Основним завданням тифлопедагогіки є компенсація відсутнього зору за рахунок інтенсифікації роботи інших аналізаторів (слуху, дотику), а також формування відчуття перешкоди. Для побудови адекватних образів предметів можуть підключатися процеси уяви; при цьому формування пам'яті логічної зазвичай випереджає розвиток пам'яті образної.

Метод Пімслера. Система Пімслера заснована головним чином на аудіювання. Аудіозапис відтворює фрази і речення англійською, а потім повторює їх українською. Метод не передбачає використання книг, тільки аудіозаписи. Тим самим автор підкреслює, що ви зможете швидко вивчити англійську мову без особливих зусиль. Цей метод був побудований на особистих дослідженнях лінгвіста Пола Пімслера. Автор стверджує, що щоденні уроки за його методикою дають потрібний результат для швидкого вивчення англійської мови. Головне в методі – це повторення. 30-хвилинні уроки бажано виконувати щодня. Всі аудіозаписи виконані носіями мови. Це дає можливість практикувати акцент і переймати правильну вимову. На відміну від інших методик, методика Пімслера відрізняється оригінальністю мови в аудіозаписах. Усе аудіодорожки записані максимально натурально і наближено до реальності. Автори ніби створюють міні-історії для кожної фрази.

Висновок. Особливо корисною та потрібною є англійська для дітей, позаяк вивчення іноземної змалку дозволяє швидко та ефективно опанувати мову, відточити вимову та збагатити словниковий запас. Англійська мова сприяє всебічному розвитку дітей, особливо розвиває пам'ять. Крім того, це хороша

інвестиція в майбутнє дитини, адже знання англійської відкриває широкі освітні, а пізніше професійні горизонти, тим паче для дітей з порушеннями зору для ефективної соціалізації їх у майбутньому.

Список використаних джерел

Lewis, E. (2023, Aug. 30). 10 Movies to watch with audio description. *3Play Media*. Retrieved from https://www.3playmedia.com/blog/10-movies-should-watch-audio-description/

Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2006. 200 с.

Костенко Т., Гудим, І. Навчання дітей із порушеннями зору. Харків : Ранок, 2019. 184 с.

Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. Київ: Ленвіт, 2005. 208с.

Фільми з тифлокоментарем. ВП ВГО "ГУД" Рівне. https://gud.rv.ua/other/filmy-z-tyflokomentarem

Навчання дітей з ООП з допомогою ІКТ

Наталія Госедло, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Актуальність теми зумовлена зростаючим значенням інклюзивної освіти, яка має на меті забезпечити всім дітям, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб (ООП), рівний доступ до якісної освіти. В останні роки інтернет та цифрові технології стали невід'ємною частиною освіти. Діти з ООП мають право на доступ до цих можливостей. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) може сприяти навчанню, розвитку і підвищенню цифрової грамотності учнів.

Виклад основного матеріалу. Цифрові технології стали невід'ємною частиною навчання та розвитку дітей, у тому числі з ООП. Однак можливості, які вони пропонують, супроводжуються проблемами безпеки, а для дітей з ООП безпека в інтернеті є важливим аспектом їх соціального і психічно-емоційного благополуччя. Діти з ООП особливо вразливі щодо безпеки їхніх персональних даних. Важливо навчити їх зберігати свої дані конфіденційними та не публікувати їх в Інтернеті. Вони також можуть мати низький рівень обізнаності про ризики онлайн-середовища. Правила безпечної роботи в Інтернеті можуть допомогти батькам і педагогам контролювати доступ дітей до неприйнятного контенту та встановити правила користування Інтернетом. Діти з ООП можуть піддаватися кібербулінгу. Знання того, як ефективно реагувати на такі ситуації та куди звертатися за допомогою, може допомогти захистити дітей від цього негативного явища. Для дітей з ООП важливо забезпечити спеціальну освіту з питань безпеки в Інтернеті, враховуючи їхні особливості та здібності. Забезпечення позитивного та безпечного онлайн-середовища, в якому діти з ООП можуть вільно розвиватися та досліджувати світ, є важливим аспектом їхнього досвіду роботи в Інтернеті. Важливо, щоб батьки та вчителі відігравали активну роль у навчанні дітей з ООП щодо безпечного користування Інтернетом. Враховуючи ці аспекти безпеки в Інтернеті, можемо створити

безпечне та стимулююче онлайн-середовище для дітей з ООП, що дозволить їм взаємодіяти з цифровим світом у позитивний та безпечний спосіб.

Борисенко (2016) виокремлює три основні шляхи використання ІКТ в інклюзивній освіті:

- у компенсаційних цілях (використання ІКТ в якості технічної допомоги, підтримки, часткової компенсації або заміщення відсутніх природних функцій, що дозволяє учням з ООП повноцінно залучатись до процесів спілкування й взаємодії);

- у комунікаційних цілях (допоміжні прилади і програмне забезпечення, альтернативні форми зв'язку, що полегшують або уможливлюють комунікацію у більш зручний спосіб, специфічний для кожного виду функціонального обмеження);

- у дидактичних цілях (сприяють диференціації, задоволенню індивідуальних потреб, особистісному розвитку дітей з ООП, розкриттю їх здібностей, повноцінній інклюзії, включенню в освітнє й суспільне середовище).

Розвиток дітей з ООП за допомогою ІКТ має велике значення; ІКТ надають можливість створювати індивідуальні програми та матеріали, які враховують унікальні потреби кожної дитини з ООП. Це сприяє більш ефективному та адекватному підходу до навчання. Мультимедійні елементи, такі як відео, аудіо та інтерактивні зображення, можуть полегшити процес навчання для дітей. ІКТ дозволяють взаємодіяти на рівні, що враховує їхні потреби та здібності. За допомогою адаптивних технологій діти з ООП можуть ефективніше використовувати інформацію. Використання соціальних мереж, онлайн-груп та інших засобів комунікації може допомогти їм розвинути навички соціальної взаємодії, спілкування та співпраці. ІКТ можуть сприяти розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та навичок розв'язання. Для дітей з фізичними порушеннями інтерактивні технології можуть надати можливості для розвитку моторики та координації рухів. Використання ІКТ в освіті дітей з ООП – це не лише можливість для них навчатися, а й спосіб подолання бар'єрів та забезпечення рівних можливостей в освітньому та розвивальному процесі. Під час пандемії був створений посібник Методичні вказівки для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання (2021), де наведено й систематизовано онлайн ресурси та інструменти для організації інклюзивного освітнього простору онлайн.

Висновки. Забезпечення доступу дітей з ООП до безпечних та освітніх веб-сайтів стає важливою частиною глобальних зусиль, спрямованих на забезпечення рівних освітніх можливостей. Це вимагає поєднання технологічних розробок і педагогічних підходів для забезпечення інклюзивного навчального середовища для всіх дітей.

Список використаних джерел

Борисенко Л.Л. Впровадження засобів ІКТ в інклюзивну освіту / Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного навчального закладу : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Лисичанськ 14 грудня 2016 року.). Лисичанськ : ВП «ЛПК ЛНУ», 2016. С.26 - 28. /

Методичні вказівки для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання з Методики навчання англійської мови в дошкільних закладах та початковій школі: організовуємо інклюзивний освітній простір онлайн / автор-укладач С. М. Сидорів. Івано-Франківськ, 2021.

Хомишин І. Ю. Використання інформаційних технологій у навчанні осіб з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] / *IT право: проблеми і перспективи розвитку в Україні* (друга міжнародна щорічна конференція). 2017.

Батьки як учасники процесу створення інклюзивного середовища

Наталія Гриньків, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Сьогодні Нова українська школа працює за принципом педагогіки партнерства, в основі якої лежить комунікація, взаємодія та співпраця між вчителем, учнями та батьками. Запорукою успіху організації якісного освітнього процесу для дітей з ООП є саме співпраця з батьками. Без тісної та систематичної комунікації з родиною неможливо досягти успішних результатів.

Мета роботи. Висвітлити роль батьків у навчальній діяльності дітей з ООП, важливість взаємодії педагога, батьків та адміністрації школи.

Виклад основного матеріалу. Розвиток інклюзивного середовища можливий при командній роботі. Успішний розвиток дітей з ООП прямо залежать від того, наскільки члени команди розуміють один одного та наскільки вони спрямовані на досягнення загальних цілей. Батьки дітей з ООП є постійними учасниками команди супроводу і мають право обирати форму навчання та заклад освіти для своєї дитини, а також висловлювати свої погляди щодо подальшого розвитку та напрямків корекційно-розвивальної роботи.

Важливим аспектом роботи вчителя є залучення батьків до процесу прийняття рішень щодо освіти їхньої дитини. Також надзвичайно важливою є участь батьків у визначенні цілей та завдань на навчальний рік, у вирішенні питань про майбутню співпрацю з дитиною після завершення навчального року. Ця взаємодія з батьками також є корисною при плануванні роботи школи.

Саме батьки володіють унікальною інформацією про розвиток своєї дитини, найкраще знають її сильні сторони, індивідуальність, труднощі та успіхи. Тож природно вони є адвокатами своїх дітей. А найкращі адвокати здатні підтримувати позитивні робочі стосунки й знаходити взаємовигідні варіанти вирішення проблем. У них чітке й реалістичне бачення майбутнього своїх дітей, вони здатні донести його до інших людей.

Застосовувані батьками навички адвокації стануть міцною основою, на якій дитина будуватиме навички обстоювання власних інтересів. Під час свого зростання, від молодшої школи через старшу і аж до входження в громаду, вони перебиратимуть на себе цю відповідальність. Дорослі люди з інвалідністю, які успішно закінчили навчання і результативно долають щоденні перешкоди,

вдячні своїм батькам за те, що вони постійно залучалися до процесу їхньої освіти. (Навчальний курикулум з інклюзивної освіти, 2020, с. 75).

Важливо зазначити, що батьки можуть бути саме важливим навчальним і методичним ресурсом і в багатьох випадках організовують інклюзивні функції школи і педагогів: "parents as well as educators study popular and special literature on child's psychology, effective communication, leadership" (Sydoriv, 2024, p. 256).

Врахувавши певні цілі та кінцеві результати, робота з батьками або опікунами може проводитися в таких формах як: бесіди, загальні засідання по інформуванню, батьківські навчальні семінари, «круглі столи», тренінги про завдання та зобов'язання батьків в процесі виховання та навчання дітей, метод кейсів (із залученням психолога чи соціального педагога), індивідуальне та групове консультування. Провідна мета будь-якої форми співпраці з сім'єю – це побудувати довіру з дітьми, батьками та вчителями, об'єднати їх в одну команду, виховати вміння ділитися своїми проблемами один з одним і вирішувати їх разом.

Наукові погляди сьогодення базуються на переконанні, що батьки є першими та головними вчителями дитини. Тому соціальна підтримка таких сімей – це вирішення цілого комплексу проблем, пов'язаних з допомогою дитині: лікування, освіта, соціальна адаптація та інтеграція в суспільство. У процесі взаємодії школи та сім'ї дуже важливо враховувати інтереси, пріоритети та проблеми сімей.

Батьки дітей з ООП повинні тісно співпрацювати з педагогами і бути їхніми партнерами в розробці та реалізації навчальної програми. Наприклад, І. Іванова, Л. Борщевська та Л. Зіброва вказували на те, що сім'я є основним середовищем формування людини, але вона не повинна бути єдиним агентом впливу, оскільки особлива дитина потребує спілкування з іншими членами суспільства і не повинна замикатися в домашньому оточенні.

Робота з сім'ями дітей з ООП в умовах інклюзії ґрунтується на таких принципах як: особистісно-орієнтований, гуманно-особистісний, принцип комплексності, та містить три етапи:

Знайомство. Передбачає визначення спільних цілей, цінностей та потреб. Зміст цього етапу включає знайомство вчителя інклюзивної освіти з батьками, індивідуальні бесіди та визначення потреб батьків.

Спільна діяльність. Передбачає складання програми роботи педагога інклюзивної освіти з батьками. Зміст цього етапу включає ознайомлення із завданнями закладу, що надає інклюзивну освіту, обговорення побажань і очікувань батьків, залучення їх до обговорення та створення програми співпраці, організації спільної діяльності.

Співпраця. Характеризується встановленням партнерських стосунків між педагогом інклюзивної освіти та батьками під час реалізації програми роботи, розкриттям перед батьками можливостей особистого пошуку, творчого підходу до навчання своєї дитини та особистої участі в дослідженнях її можливостей. Зміст роботи на цьому етапі включає спільні заходи, вирішення педагогічних

питань, пов'язаних з розвитком, навчанням і вихованням дитини в інклюзивному класі, підготовку до свят, оформлення плакатів, сімейних альбомів тощо.

Сучасність диктує не лише вимоги, а й дає нові можливості, тому для взаємодії педагога з батьками особливої дитини нині використовують інформаційно-комунікативний простір. Варіантом комунікації та підтримки зв’язку з батьками може бути програма, за допомогою якої користувачі обмінюються швидкими повідомленнями. Наприклад, Viber, WhatsApp, Skype, Telegram. Завдяки цим застосункам педагог в режимі реального часу може передати батькам текстові повідомлення, фото фрагментів занять чи дозвілля дитини тощо. Також можна підтримувати зв'язок з батьками за допомогою звичайного телефону - особистого дзвінка.

Виходячи зі специфіки сімей, де є діти з ООП, слід зазначити, чим більш залученні батьки до інклюзії, тим більша ймовірність того, що вони досягнуть бажаних результатів для своїх дітей. Також важливо, щоб комунікація адміністрації, вчителів і батьків між собою не була разовою акцією, адже задля того, щоб мінімізувати ризики конфліктів, спілкування варто здійснювати регулярно, оскільки за постійного цивілізованого діалогу проговорюються всі потенційні проблеми.

Таким чином, співпраця з батьками являється ключовим елементом в створенні середовища, де діти почуватимуться щасливими та захищеними, відчуватимуть підтримку родини та зможуть максимально розвивати свій потенціал. В цьому середовищі фахівці та батьки повинні співпрацювати задля надання найкращої допомоги дитині в навчанні.

Висновок. Без співпраці та допомоги батьків інклюзія неможлива. Батьки – перші вчителі дитини і залишаються ними усе життя. Батьки можуть допомагати в якості вчителів удома і в класі. Вони є захисниками інтересів своєї дитини. Батьки краще за інших розуміють, що необхідно їхній дитині і тому ухвалюють рішення щодо її розвитку та освіти.

Список використаних джерел

Sydoriv, S. (2024). "Chapter 22 Developing Character by Means of Inclusive Strategies and Practices". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_027

Колупаєва А.А. Інклюзивне навчання: вибір батьків / А.А.Колупаєва, Л.М.Наконечна. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018.

Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020.

Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ : 2018. 252 с.

Методика організації інклюзивного освітнього простору на уроках інформатики в початковій школі

Уляна Гуменюк, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Навчання дітей з ООП на уроках інформатики на сьогоднішній день потребує максимум зусиль, уваги та підтримки, оскільки кожний урок проводиться із використанням комп'ютерів, гаджетів та інших пристроїв, під час роботи з якими у дітей з ООП можуть виникнути труднощі. Тому вчитель повинен підібрати для кожного учня індивідуальний підхід, враховуючи індивідуальні особливості учня та вдало визначити навчальний матеріал та доступно пояснити його для дітей.

Мета роботи. Охарактеризувати процес навчання дітей з ООП на уроках інформатики з використання платформ, ресурсів для вивчення англійської мови. Дізнатися як діти з ООП працюють на уроках інформатики з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Навчання дітей з труднощами в навчанні вимагає багато зусиль, енергії, терпіння та наполегливості як для вчителів, так і для дітей. Інформатика - наука про інформацію, методи та засоби її опрацювання, у тому числі за допомогою обчислювальних систем. Це не легкий предмет у початковій школі, який потребує багато зусиль та терпіння для його вивчення. Дітям з ООП буде важче його вивчати, тому що даний предмет потребує вміння працювати з персональним комп'ютером, гаджетами та іншими пристроями. Також на уроці інформатики діти у початковій школі шукають інформацію в Інтернеті, вивчають правила поведінки та безпеки в комп'ютерному класі, спілкуються в Інтернеті, критично оцінюють інформацію; працюють з сучасними комп'ютерами та їх пристроями, комп'ютерними програми, файлами і папками, алгоритмом і способами їх подання, логічними висловлюваннями тощо.

Інклюзивна освіта – це процес розвитку загальної освіти таким чином, щоб учні з ООП мали доступ до освіти. Це процес розвитку загальної освіти. Навчання дітей з ООП на уроках інформатики потребує особливої уваги та підтримки з боку вчителів, корекційних педагогів, логопедів, батьків та медичних працівників. Мета інклюзивної освіти - створити освітнє середовище, адаптоване для будь-якої дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей. Метою інклюзивної освіти є створення освітнього середовища, в якому може адаптуватися будь-яка дитина, незалежно від її індивідуальних особливостей.

У більшості випадків якісна освіта вимагає, щоб школи мали спеціальне обладнання, необхідне для навчання учнів з ООП. На уроках інформатики згідно санітарно-гігієнічних норм час роботи учнів за комп'ютером на 1 уроці не повинен перевищувати 15 хв. Корекційний педагог чи асистент вчителя повинен слідкувати за тим, щоб дитина сиділа рівно за робочим місцем, ноги повинні впиратись у підлогу або підставку для ніг, при виконанні письмових робіт – невеликий нахил тіла вперед (170 градусів), відстань від робочої

поверхні до очей для учнів 1-2 класів при прямому письмі – 26 см, при косому – 21 см, для учнів 9-10 років відстань повинна складати 24,2 см. При поясненні вчителя учень повинен сидіти, спираючись на спинку парти, передпліччя вільно лежать на столі (парті).

На уроках інформатики можна запропонувати такі методи навчання в умовах інклюзії:

- Методи, що полегшують початкове засвоєння матеріалу: інформаційно-розвиваючі методи навчання (усні повідомлення вчителя, бесіди, робота з матеріалом); евристичні (пошукові) методи навчання (евристичні бесіди, дискусії, експериментальна робота, дослідницькі методи).
- Методи, що сприяють закріпленню і вдосконаленню набутих знань: вправи (за зразком, коментовані вправи, варіативні вправи та); практичні роботи.
- Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності: методи збудження інтересу до навчання.
- Методи контролю в навчанні: усні методи контролю; письмові методи контролю; експериментальні та практичні методи контролю.

Висновки. Батьки повинні брати активну участь у реалізації індивідуальної програми розвитку дитини. Вони повинні допомагати виконувати домашні завдання, закріплювати вивчене вдома і надавати необхідну корекційну підтримку (заняття з логопедами, дефектологами, іншими спеціалістами). Батьки, які виховують дітей з ООП, можуть індивідуалізувати, доповнювати, розширювати і розвивати освітні методики, запропоновані фахівцями. Учні з ООП потребують допомоги, підтримки, уваги та любові з боку вчителів, корекційних педагогів, батьків, медичних працівників та інших фахівців. Це Індивідуалізований підхід до навчання, медична та психологічна підтримка, надання практичної допомоги, створення сприятливого середовища для колективу учнів.

Список використаних джерел

Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019.

Миронова С. П., Гаврилов О. В., Матвеева М. П. Основи корекційної педагогіки/ за заг. ред. С. П. Миронової. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010.

Характеристика умов навчання. Основні психолого-педагогічні та санітарно-гігієнічні вимоги до проведення занять. Режим доступу - http://fizmatspk.com/images/metodika/Lekcia2.pdf.

Як допомогти дитині з ООП м’яко перейти із садка в школу

Ілона Гуцул, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Перехід з дитячого садочка в школу є значущим етапом у житті будь-якої дитини, а для дітей з особливими освітніми потребами

(ООП) це може бути особливо складним завданням. Актуальність проблеми полягає в тому, що діти з ООП потребують додаткової підтримки та підготовки для успішного переходу до нового середовища.

Мета роботи. Мета роботи полягає у наданні конкретних порад та стратегій, щоб допомогти дитині з ООП м'яко перейти з дитячого садка в школу. Ці поради базуються на розумінні потреб та особливостей дітей з ООП і мають на меті зробити перехід як найбільш комфортним і успішним для дитини.

Виклад основного матеріалу. В освіті соціальна модель інвалідності стає все більш домінуюча. Діагноз дитини з ООП, безумовно, важливий, але педагогам варто орієнтуватися не на нього, а на індивідуальні особливості й потреби дитини, відштовхуючись від її сильних сторін та можливостей. Це дає змогу підтримати дитину у її прагненні до розвитку та дати поштовх до подальшого прогресу в навчанні. Іншими словами, якщо дитина не може ходити чи правильно тримати олівець або ложку, не варто намагатися її перевчити, а треба сконцентруватися на тому, що вона, наприклад, може набирати текст на планшеті або вже розрізняє букви та може читати.

Освітня реформа в Україні надала можливість відкриття інклюзивних груп в ЗДО та підтримку та допомогу спеціалістів з ІРЦ для педагогів, дітей та їх батьків. IRCs do assessments and recommend parents to consider inclusive education and special needs services for their children. They also supply inclusive schools with special education teachers and other professionals or provide special services on their premises (Sydoriv & Sydoriv, 2024, p. 287).

Перебування дитини з ООП у ЗДО – позитивний досвід. Він формує перші навички комунікації та взаємодії, навчає дитину дотримуватися правил поведінки з дорослими (вихователем, що потім легше трансформується у взаємини з учителем, коли дитина переходить у ЗСО) та однолітками. А техніки та методики ЗДО щодо роботи з такою дитиною можуть надалі з не меншим успіхом використовувати й у школі.

Робота з дитиною в закладі освіти, а особливо – її перехід з однієї ланки освіти до іншої, має будуватися на таких принципах:

- Індивідуальний підхід. Це означає орієнтуватися на особливості та потреби дитини, адже схожі особливості дітей не гарантують однакових методів роботи. Немає двох абсолютно однакових дітей, тож не можна застосовувати єдину методику для всіх дітей зі схожим діагнозом.
- Залучення родини. Рідні перебувають із дитиною поруч 24/7, тож обов’язково треба прислухатися до їхньої думки та стилю виховання й комунікації з дитиною. Соціальна та педагогічна підтримка сімей допомагає вирішити комплекс проблем, пов’язаних із підтримкою дитини, освітою, соціальною адаптацією та інтеграцією у суспільство. Це вимагає додаткових форм соціально-педагогічної діяльності – соціальна реабілітація і соціальна інтеграція родини (Закусило, Ольхова-Марчук, 2009).

- Мультидисциплінарний підхід. Усі фахівці, які працюють із дитиною, мають перебувати в постійній взаємодії;
- Підтримка працівників та інших дітей. Діти з ООП, батьки яких вирішили їх соціалізовувати в садку, а далі – у школі, потребують підтримки та допомоги оточення, а отже – необхідне комфортне та довірливе середовище в колективі, де перебуває дитина;
- Системна підтримка. Робота з дитиною з ООП – справа не одного місяця чи року, це безперервна робота всіх учасників освітнього процесу.

Ось кілька порад, які можуть допомогти в цьому процесі:

- Планування і підготовка заздалегідь. Почніть готувати дитину до переходу заздалегідь. Розповідайте про школу, її атмосферу, правила та розклад. Поступово знайомте з тим, що відбуватиметься в школі, щоб зменшити стрес.
- Спілкування та підтримка. Поговоріть із вчителями, адміністрацією та фахівцями про потреби вашої дитини та можливі адаптації. Важливо, щоб школа розуміла особливості вашої дитини та була готова надати необхідну підтримку.
- Поступовий підхід. Якщо можливо, відвідайте школу разом з дитиною перед початком навчання. Це допоможе звикнути до нового середовища та зустрітися вчителів загодя.
- Розкриття та відповідь на запитання. Будьте готові відповідати на запитання вашої дитини про школу. Пояснюйте, що відбуватиметься в школі, які правила, і чому перехід є важливим.
- Розвиток навичок соціальної взаємодії. Допоможіть вашій дитині розвивати навички соціальної взаємодії. Це може включати рольові ігри з іншими дітьми, навчання емоційному розпізнаванню та способам виразу власних почуттів.
- Позитивне ставлення. Наголошуйте на позитивних аспектах шкільного навчання та можливостях, які воно відкриває. Передавайте дитині впевненість у її можливостях.
- Підтримка після переходу. Постійно спілкуйтеся з вчителями та іншими фахівцями у школі після того, як ваша дитина вже почала навчання, щоб впевнитися, що вона адаптується і отримує необхідну підтримку.

Важливо пам'ятати, що кожна дитина унікальна, тому може знадобитися трохи часу та терпіння для успішного переходу в нове середовище. Дотримуйтесь позитивного підходу та підтримуйте вашу дитину на кожному етапі цього важливого процесу.

Висновок. Загалом, актуальність проблеми полягає в тому, що діти з ООП потребують додаткової уваги, підтримки та адаптації для успішного переходу з дитячого садочка в школу. Важливо, щоб школи та батьки працювали разом для забезпечення найкращого можливого результату для цих дітей. Перехід з дитячого садка в школу для дитини з ООП може бути викликом, але з правильною підтримкою він може бути успішним та позитивним досвідом. Важливо створити сприятливе середовище для навчання, забезпечити

індивідуальний підхід та підтримку, а також співпрацювати з батьками та вчителями для досягнення найкращих результатів.

Список використаних джерел

Sydoriv, S., & Sydoriv, L. (2024). "Chapter 25 Inclusion in Ukraine: What the Future Needs and Should Hold". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_030

Гецко С. І. Взаємодія дитячого садка з батьками дітей з особливими потребами / *Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в навчальних закладах*: збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 1 (44). 2011 URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ozfm/2011_44/getsko.pdf.

Закусило О. Ю. Ольхова-Марчук Н. В. Прикладні аспекти соціальної роботи з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами. *Актуальні проблеми навчання, виховання та інклюзії людей з особливими потребами*. Збірник наукових праць. № 6(8). 2009. С. 76–82.

Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник № 4 НДЛ інклюзивної освіти. / [Укладачі: Савчук Л. А., Юхимець І. В.]. Рівне: РОІППО, 2013.

Петренко С. М. Взаємодія з сім'ями вихованців з особливими освітніми потребами. URL: http://svitppt.com.ua/vihovna-robota/vzaemodiya-z-simyami-vihovanciv-zosoblivimi-osvitnimi-potrebami.html.

Особливі люди і тварини: суперсила і підтримка інклюзії

Вероніка Гуш, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Сучасні студенти-майбутні педагоги навчаються у непростий час. Війна забрала багато можливостей для сталого і повноцінного особистісного і фахового росту, поставила багато бар'єрів і «нагородила» кожного і кожну особливими освітніми потребами, велика кількість отримала інвалідність (ООПІ). Саме тому симпозіум зібрав експертів і людей, дотичних до інклюзії, підтримки, справедливості і кооперації.

Мета роботи. Розширити розуміння інклюзії, зробити поверхневий аналіз її основних ідей та звернутися до нещодавного досвіду співдії з Кімберлі Гамільтон.

Виклад основного матеріалу. Термін інклюзія з'явився порівняно недавно, і напевне, кожен чув його: вчителі більше, не вчителі менше. Хтось зрозумів і прийняв, комусь не зрозуміло про що мова, а хтось просто не звертає увагу. Але факти – річ уперта. Світ – різноманітний, і тебе, читачу чи слухачу оточують різні, по своєму особливі люди. Їх особливість може полягати в незрозумілих тобі вподобаннях, смаках, незвичайному одязі, зачісці, зовнішності, поведінці тощо. Також нас оточують особливі тварини, рослини, птахи. Тобто особливість вона всюди. Зізнайся, ти й сам змінюєшся і ти зараз не зрозумів би себе новонародженого чи вже особою літнього віку. Нас змінює оточення, події, освіта, професія, книги, тік-токи і війна, нажаль.

Втім, ми поговоримо про іншість, яка має визначення інвалідності або особливі освітні потреби. До таких людей належить: з порушенням слуху (глухі,

зі зниженням слуху), із порушеннями зору (сліпі, зі зниженим зором), із порушенням опорно-рухового апарату, із розумовою відсталістю, із затримкою інтелектуального розвитку. Це – основні категорії людей з інвалідністю, які можуть мати особливі освітні потреби. Згідно філософії інклюзії – проблема не в людях чи їх інвалідності, проблема – у бар'єрах, які вони без додаткової підтримки і організованого середовища подолати не в силах.

Сумно, що серед таких особливих людей багато дітей, які тільки починають своє життя, які ще не встигли відчути усі радощі, красу, насолоду. Кожна дитина – це є найбільший та найцінніший скарб для своїх батьків та родичів, а всі діти разом це скарб суспільства, і від того, наскільки ми цінуємо та поважаємо кожного - залежить і наше життя в майбутньому.

Тому мета інклюзивної освіти – надати необхідну підтримку і допомогти цим людям мріяти, планувати і досягати своїх цілей, зростати в особистісному і професійному плані, насолоджуватися радощами суспільного і приватного життя.

В 2017 році був прийнятий Закон України «Про освіту», який відкриває нові можливості для людей з ООПІ. Одним із аспектів інклюзивної освіти є забезпечення ефективності навчання та виховання дітей з ООПІ. Увага зосереджується на соціалізації учнів та досягнень якості навчально-виховного процесу. Сучасні навчальні заклади та освітні системи мають відповідати потребам усіх дітей. Змінюється не малюк, а система, тому основна мета інклюзії – якісні зміни для дітей що мають особливі освітні потреби.

Те, як ми будемо ставитись до дітей до людей із ООП, залежить від виховання, від того чи навчимо ми своїх дітей толерантного поводження з тими у кого гірший зір слух, хто не може ходити, хто бачить свій власний світ, хто може гірше розуміти навчальні матеріал, Але тих що також мають серця, переживати емоції і мріють кожен про своє. Ми дорослі, повинні навчити наших дітей з повагою ставитись до тих, хто трішки інакший, допомагати їм, підтримувати, дружити та любити їх. Ми повинні частіше проводити зі своїми дітьми бесіди, запропонувати подивитись навчальні мультфільми з цього приводу, дати спробу прожити хоча б хвилинку життя тих особливих людей дати спробу відчути наскільки їм важко (Ратайчук, 2022).

Американсько-британська письменниця, зооактивістка і друг України Кімберлі Гамільтон зустрінеться онлайн зі студентами і учасниками симпозіуму. Авторка написала кілька книг про реальних тварин, кожна з яких є особливою. Найцікавіші історії для мене про:

- Скарлетт – кішку, яка під час пожежі в Нью-Йорку ціною власного здоров'я винесла з полум'я ксіх кошенят;
- Того – сибірського Хаскі, врятував життя дітей від епідемії дифтерії, доставивши вакцину в важкодоступний район Канади незважаючи на свій вік, довгий шлях суворою Північчю і небезпеку провалитися під кригу;
- Баді – німецьку вівчарку, першу собаку-поводиря в Сполучених Штатах.

Наша міжнародна співдія розпочалася з ідеї викладача: «So I decided to involve my college and university students in reading about good things. This term we are starting a Practical Course of the English Language for pre-service kindergarten educators, so I thought I would introduce some texts about inclusion, resilience, kindness, and loyalty to my students who will soon be preschool teachers. Because of war-related barriers their knowledge of English is rather limited, but it can start improving with the help of the books. The good beginning is a motivation to try and read even better. I plan to develop assignments for home reading with lists of words to learn, grammar exercises, topics for discussion, abstracts for retelling, and other tasks and activities. Also I will bring the actual book to our classes and let the students read. It takes time and effort to do what you are not forced to do, but here in Ukraine we need many things to be done in order to survive and develop as a nation".

Ми вдячні Кімберлі за підтримку України і поширення інформації про нашу державу серед іноземців, багато з яких не володіють достовірними фактами про агресію росії і страждання нашого народу. Студенти розробили свої завдання до книг авторки і будуть практикувати читання і виконання завдань під час педагогічної практики. Також вже є більше десятка студентських відео, зокрема і нашої групи (ДОАк-1, 2024).

Висновок. Інклюзія – це бути живим і приймати світ таким який він є. Любити відмінне від твого, дивуватися не очевидному, не робити винятків, знаходити та створювати нові сенси, рухатися разом з кожним та будь-яким. Інклюзія-коли людям потрібні люди, щоби бути людьми, а з різними виходить гарне і цільне. Спільно – до справедливого і радісного майбутнього.

Список використаних джерел

ДОАк-1. (2024, Apr 4). *to Kimberlie Hamilton 8 ДОАк-1*. URL: https://youtu.be/Id10P27_lt8?si=TdVABgl6_uTXFrTZ

Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К. : Саміт-Книга, 2009.

Ратайчук, О. (2022, Лютий 15). Особливі, або інклюзивні люди серед нас. Бібліотека методичних матеріалів. Всеосвіта. URL: https://vseosvita.ua/library/osoblivi-abo-inkluzivni-ludi-sered-nas-544533.html

Цифрова інклюзія: ключ до успішного навчання на уроках інформатики

Христина Джумаджук, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Актуальність проблеми цифрової інклюзії у контексті навчання на уроках інформатики надзвичайно важлива в сучасному світі. Інформатика стає не лише складовою частиною освіти, але й ключовою навичкою для успішної адаптації в цифровому суспільстві. Проте, багато учнів можуть зазнавати перешкод у доступі до цих знань через різноманітні бар'єри, такі як фізичні або психологічні обмеження, відсутність доступу до технологій, культурні різниці та інші чинники. Тому розглядання проблеми цифрової

інклюзії в контексті навчання інформатики стає надзвичайно актуальним завданням для освітніх закладів та педагогічних практиків.

Розуміння цієї проблеми допоможе забезпечити рівні можливості для всіх учнів і зробити процес навчання більш ефективним і доступним.

Мета. написати текст тез, які розкриватимуть проблему застосування «цифри» до «лампової» інклюзії, борюкаючись зі спокусою безутішного використання чатуджіпіті і рухаючись до усвідомленого застосування цифрових інструментів в власній інклюзії.

Виклад основного матеріалу. Цифрова інклюзія як ключ до успішного навчання на уроках інформатики може включати наступні аспекти:

- Розгляд поняття цифрової інклюзії, яке відноситься до забезпечення доступу до технологій та цифрових ресурсів для всіх учнів, незалежно від їхньої соціальної, економічної чи фізичної ситуації.
- Аналіз проблем, з якими зіштовхуються учні з ООП потребами при вивченні інформатики. Це можуть бути фізичні обмеження, такі як порушення зору чи слуху, а також психологічні чи соціальні обмеження.
- Підходи до адаптації навчального процесу інформатики для врахування потреб учнів з різними особливостями. Це може включати використання спеціальних навчальних матеріалів, програмного забезпечення для адаптивного навчання та інші методи.
- Обговорення важливості включення усіх учнів у навчальний процес інформатики з метою створення сприятливого середовища для навчання та розвитку.
- Подання конкретних прикладів успішних практик інклюзивного навчання на уроках інформатики, що сприяють досягненню навчальних цілей у всіх учнів.
- Розгляд ролі вчителів інформатики у створенні інклюзивного навчального середовища, виявлення їхньої відповідальності та можливостей для підтримки всіх учнів.
- Підтримка пропозицій та практик конкретними даними з актуальних наукових досліджень та досвіду реалізації цифрової інклюзії в навчальних закладах (Varela, 2023).

Висновок. У контексті навчання на уроках інформатики, поняття цифрової інклюзії виявляється не лише актуальним, але й невід'ємним компонентом ефективного освітнього процесу. Сприяючи доступності та рівним можливостям для всіх учнів, цифрова інклюзія робить навчання інформатики більш ефективним і результативним.

Шляхом створення інклюзивного середовища, де кожен учень має доступ до необхідних знань, технологій та ресурсів, ми можемо сприяти розвитку кожної дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей. Тому важливо продовжувати здійснювати зусилля для підтримки цифрової інклюзії на уроках інформатики, адже саме це стане ключем до успішного навчання та подальшого розвитку кожного учня в цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

Varela, D. (2023, Aug. 19). Educators seek to stop AI use for cheating. [Adapted the report for] *VOA Learning English*. https://learningenglish.voanews.com/a/educators-seek-barriers-to-ai-use-for-cheating/7224907.html

Громова, О. (2018). Інклюзивне навчання інформатики: підходи та методи. Інформаційні технології і засоби навчання

Інститут модернізації змісту освіти. (2019). Цифрова компетентність учнів: Теорія та практика розвитку. Київ: Видавничий дім "Освіта".

Міністерство освіти і науки України. (2020). Діяльність з впровадження цифрових технологій в освіті України: аналітичний звіт. Київ: Авторське видання.

Особливості організації роботи педагогів з учнями з сенсорними порушеннями в інклюзивному освітньому просторі

Сніжана Дзьоба, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Сьогоденна освіта України стикається з надзвичайними викликами, продиктованими агресією рф. Кількість людей у суспільстві, травмованих фізично і психічно, продовжує зростати; збільшується відсоток людей, які, через перевантаження і недоукомплектування медичної галузі та цивільної інфраструктури, не були належно обстеженими та діагнозованими, і не отримали профілактичної чи медичної допомоги, наслідком чого міг бути пошкоджений або втрачений слух чи зір. Стагнуючі системи охорони здоров'я та соціальних послуг в повній мірі не мають засобів для запобігання чи оперативного вирішення проблем населення, тому для педагогів важливо володіти знаннями і навичками організації інклюзивного середовища та підтримки учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Діти з сенсорними порушеннями становлять значну частину школярів, яким потрібна додаткова підтримка, отже існує потреба науково і практично систематизувати наявний педагогічний досвід і розглянути перспективні напрями інклюзивної освіти.

Мета роботи. Проаналізувати можливості якісного навчання дітей з сенсорними порушеннями, дослідити перспективні підходи до підготовки педагогів до організації інклюзивного освітнього середовища та розбудови інноваційного педагогічного процесу в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Сенсорне порушення – це інвалідність, яка впливає на органи відчуття, слух та зір. До сенсорних порушень відносяться порушення слуху, зору та сліпоглухота (Enableme, n.d.). Проблема якісного навчання та виховання українців, які мають такі чи інші сенсорні порушення не є новою, але військові дії, соціальна незахищеність, та гуманітарна криза є мультиплікуючими факторами. Виявлено, що між порушеннями слуху і ментальним здоров'ям особи існує зв'язок (Blazer & Tucci, 2019). Тезу про вплив порушень зору на виникнення додаткових проблем у психічній та фізичній сферах дитини, які сповільнюють її процес навчання та загальний розвиток підтверджують дослідження Л. Виготського, М. Земцової, О. Литвака, Л. Плаксіної, В. Синьова, Є. Синьової, Л. Солнцевої та інших. Саме тому

професійна освіта педагогів має включати інноваційні технології організації інклюзивного освітнього простору для якісного навчання і виховання усіх дітей.

Костенко та Гудим (2019) виділяють такі рекомендації щодо пізнавального (когнітивного) розвитку учнів із порушеннями зору:

- розвивати зорове, кінетичне та тактильне сприйняття;
- формувати та коригувати уявлення, використовуючи реальні моделі, тактильні уявлення та об'єкти для маніпулювання (посібники, іграшки, рельєфні зображення, схеми, таблиці);
- під час пояснення навчального матеріалу максимально використовувати приклади з реального життя та конкретний матеріал, що допоможе встановити зв'язки між абстрактними поняттями і досвідом дитини;
- розвивати вміння збагачувати, закріплювати та використовувати власний досвід, формувати звичку покладатися на нього у разі виникнення потреби вирішення подібних завдань у майбутньому;
- формувати навички обстеження та порівняння предметів, об'єктів, людей;
- орієнтувати дитину на пошук та отримання додаткової інформації про незрозумілі, нові об'єкти, відношення між об'єктами та явищами в навколишньому середовищі (с. 72).

У дітей з порушеннями зору можуть спостерігатися випадки порушення звуковимови через ускладнення візуального спостереження за артикуляцією дорослого. Також в учнів з порушеннями зору страждає експресивна сторона мовлення, їхнє мовлення – зазвичай монотонне, «затихаюче». Такі учні, не маючи змоги спостерігати за реакцією співрозмовника на власне мовлення, не здатні контролювати його. Це призводить до ускладнень у встановленні і підтриманні міжособистісної взаємодії з оточуючими. Для покращення якості спілкування для учнів з порушеннями зору важливо відчувати постійний зворотний зв'язок від співрозмовника.

Кожного дня війни росте кількість дітей і дорослих з бароакустичними травмами, контузіями, фізичними ушкодженнями органів слуху, які втратили можливість спілкуватися вербально. Внаслідок травматичних подій воєнного стану може розвитися афазія та інші комунікативні і когнітивні розлади (Norman et al., 2013). Для організації навчання та комунікації дітей педагог може застосовувати жестову мову. Дослідження підтверджують, що діти, які частково чи повністю втратили слух чи не комунікують словесно, але які володіють навичками спілкуватися мовою жестів показують кращі поведінкові та академічні результати, зокрема при вивченні іноземних мов (Strong & Prinz, 1997). Учням, що не мають порушень зі слухом також корисно вивчати жестову мову, бо вона сприяє різнобічному розвитку мислення, координації, уваги та комунікативної компетенції. Використовуючи метод повної фізичної реакції – Total Physical Response та кінезіологічний аспект полісенсорного підходу у комбінації з ігровим методом можна успішно навчати учнів з сенсорними порушеннями.

Не можемо не погодитися з твердженням Дона Мігеля Руїса: "Let us stop believing that differences make us superior or inferior to one another"(Singh, 2023).

Так, усі жителі України роблять (і мають робити) вклад у перемогу і подальший розквіт країни вже сьогодні, зокрема майбутні педагоги вже під час навчання досліджують і практикують методи організації інклюзивного освітнього середовища для забезпечення права кожного маленького українця на якісну освіту. Ми всі різні і рівні, і тому у нас буде добре майбутнє.

Висновок. Формування навичок організації інклюзивного освітнього простору є доречним при підготовці педагогів до професійної діяльності. Виклики воєнного часу вимагають використовувати існуючий досвід і розробляти нові методи навчання осіб з сенсорними порушеннями, кількість яких зростає. Ефективні інноваційні практики можуть застосовуватися в Україні, а також матимуть цінність для світової педагогічної спільноти.

Список використаних джерел

Blazer, D. G., & Tucci, D. L. (2019). Hearing loss and psychiatric disorders: a review. *Psychological Medicine, 49*(6), 891–897. https://doi.org/10.1017/S0033291718003409

Enableme. (n.d.). Сенсорні порушення. URL: https://www.enableme.com.ua/ua/disabilities/sensorni-porusenna-7425#

Norman, R., Jaramillo, C., Amuan, M. (2013). Traumatic brain injury in veterans of the wars in Iraq and Afghanistan: Communication disorders stratified by severity of brain injury, *Brain Injury*, *27*:13-14, 1623-1630. https://doi.org/10.3109/02699052.2013.834380

Singh, M. (2023, 4 January). 20 powerful quotes on inclusive classroom. *Number Dyslexia*. Retrieved from https://numberdyslexia.com/inclusive-classroom-quotes/

Strong, M., Prinz, P. (1997). A Study of the relationship between American Sign Language and English literacy. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, *2*(1), 37–46. https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.deafed.a014308

Костенко, Т., Гудим І. (2019). Навчання дітей із порушеннями зору: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок».

Попередження та протидія цькуванню в школі: організовуємо інклюзивний освітній простір

Марія Дідушко, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Освіта є ключовим елементом формування особистості та професійного розвитку. Однак разом із завданням передавати знання та навички, виникають і проблеми, пов'язані з міжособистісними відносинами серед учнів. Актуальною проблемою є булінг, або цькування, яке може виникати в закладах освіти. Вирішення цієї проблеми вимагає не лише реактивних заходів, але й систематичної роботи з попередження цькування та формування позитивної атмосфери в середовищі навчального закладу. Однією з основних причин булінгу є відсутність ефективних систем превенції, контролю та втручання з боку педагогічного персоналу. Часто вчителі і адміністрація не виявляють чутливості до проблеми чи недостатньо обізнані з методами виявлення та реагування на цькування. Недоліки в системі моніторингу та недостатня відкритість з боку учнів можуть ускладнити вчасне виявлення і

вирішення проблеми. Ще однією складовою проблеми є відсутність ефективних програм попередження булінгу. Заняття, спрямовані на розвиток соціальних навичок, емоційного інтелекту та розуміння важливості уважного ставлення до однокласників, можуть значно зменшити інциденти цькування.

Мета дослідження. Проаналізувати причини булінгу та шляхи запобігання цьому явищу. Перевірити гіпотезу, що організоване ефективне інклюзивне навчальне середовище має сприяти підтримці позитивної поведінки та взаємодії і мати яскравий антибулінговий характер.

Виклад основного матеріалу. Всі ми – родом з дитинства і школа була своєрідним домом та установою виховання характеру впродовж майже десяток років життя кожного школяра. У дивовижному світі навчальних закладів, де кожен день – це відкриття для маленьких розумників і бешкетників, постає питання: як організувати ефективну протидію та попередження булінгу, щоб кожен учень та учениця відчували себе безпечно та захищено?

Перше, на що слід звернути увагу, це роль педагогів. Психологічна готовність педагога до роботи з дітьми з ООП є важливішою передумовою ефективної організації інклюзивного освітнього середовища, де прояви булінгу не толеруються (Сидорів & Селепій, 2019, с. 81). Як вони можуть виявити булінг у серед своїх школярів та надати їм підтримку. Чи потрібні їм спеціальні тренінги для виявлення та реагування на ситуації цькування? І які заходи можуть бути вжиті, щоб запобігти булінгу на ранніх етапах?

Друга ключова справа - впровадження програм попередження булінгу. Яким чином можна створити цікаві та пізнавальні заняття, щоб учні зрозуміли важливість поваги та підтримки? Можливо, створення ігор або театралізованих вистав допоможе дітям та розвинути навички взаємодії?

Третім аспектом є активна робота з батьками. Як залучити їх до процесу попередження булінгу та створення позитивної атмосфери в школі? Можливо, організувати сімейні заходи, де батьки та учні можуть разом взяти участь у творчих проектах або дискусіях щодо важливості взаємопідтримки. Далі, як упроваджувати ці цінні ініціативи в епоху цифрових технологій та соціальних мереж? Як забезпечити, щоб інтернет не став джерелом віртуального булінгу? Можливо, організація вебінарів або кампаній в інтернеті може бути корисною для учнів та їхніх батьків (Скорбун, Фляркoвська, Усатенко, n.a.).

Усі питання вимагають виважених та творчих рішень. Оскільки ми подорожуємо світом освітніх можливостей, важливо допомагати дітям рости в атмосфері поваги, толерантності та справжньої дружби. Тільки тоді наші навчальні заклади будуть справжніми казковими країнами, де кожна дитина відчуває себе героєм своєї унікальної історії.

Також важливо звернутися до міжнародної практики. Positive Behavior Intervention and Support (PBSS) – система втручання та підтримки позитивної поведінки, яка впроваджена в освітній системі США передбачає комплекс таргетованих інтервенцій, організації навчального середовища та взаємодії педагогів, батьків та учнів для запобігання непродуктивній та антисоціальній поведінці учнів, які мають емоційно-поведінкові порушення. Адже запобігти

негативній поведінці є менш затратним, аніж намагатися вирішувати вже невирішувані проблеми (Келлер, 2019).

Висновок: Підсумовуючи, зазначимо, що боротьба з булінгом в навчальних закладах вимагає комплексного та творчого підходу. Засоби протидії цькуванню повинні охоплювати всі аспекти освітнього процесу – від ролі педагогічного персоналу та впровадження програм попередження до активної участі батьків та використання сучасних технологій. Отже, лише застосування різноманітних інструментів та врахування всіх аспектів булінгу в навчальному середовищі може призвести до позитивних змін. Це вимагає спільних зусиль усіх учасників освітнього процесу та створення атмосфери поваги, толерантності та підтримки, де кожен учень відчує себе важливим і безпечним.

Список використаних джерел

Келлер, К. Створення позитивного середовища для підтримки всіх учнів. *Матеріали міжнародної конференції "Sustaining Inclusive Education Community"*. Київ, 23 жовтня 2019. URL: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/creating-positive-environmentsclayukr

Сидорів С., Селепій О. Формування психолого-педагогічної готовності педагогів до роботи з дітьми з ООП і батьками. *Сходинки інклюзії : наук.-практ. посіб.* / ред. С. Сидорів. Івано-Франківськ, 2019. С. 79–105.

Скорбун І., Фляркowська О., Усатенко Г. Організація протидії та попередження булінгу(цькуванню) в закладі освіти. [Електронний ресурс]. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/main/deps/ps/buling/module2/konspekt.pdf

Інклюзивна комунікація: техніки та методи

Лариса Дорошук, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. На сучасному етапі тема комунікації з дітьми з особливими освітніми потребами та інвалідністю (ООПІ) є дуже актуальною в сучасному світі. Зростання уваги до включення людей з ООПІ у всі аспекти життя створює потребу в різноманітних методах і техніках спілкування з ними. Для педагога важливо розробляти ефективні стратегії комунікації, спрямовані на підтримку розвитку дітей, це сприятиме їхньому інтегруванню в освітнє середовище та соціум загалом.

Мета роботи. Охарактеризувати техніки та методи комунікації роботи з дітьми з ООПІ, дослідити нетрадиційні (інноваційні) техніки.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших аспектів сучасної освітньої практики є інклюзивна комунікація, спрямована на забезпечення рівних можливостей та доступу до навчання для всіх дітей. Комунікація грає ключову роль у навчанні дітей з ООПІ, оскільки взаємодія дитини з однолітками, вчителем, батьками сприяє їхньому включенню в соціальне середовище та позитивно впливає на їхню мотивацію до навчання. Завданням вчителя є створення успішного комунікативного зв'язку з цими дітьми, використовуючи різноманітні готові техніки та методи комунікативної роботи, або впроваджуючи у практику нові – нетрадиційні.

Комунікація приймає різноманітні форми, такі як: усне висловлення, зоровий контакт, письмовий текст, вираз обличчя, фізичний дотик, рухи тіла і жести, мовленнєва жестикуляція, використання символів та малюнків, а також застосування різних пристроїв для генерації мовлення та інші подібні методи. Деякі діти з ООПІ мають проблеми з комунікацією та висловлюванням своїх думок, тому існують альтернативна та додаткова комунікації.

Альтернативна комунікація може мати різні форми, такі як жести, дотик, погляд, жестова мова, малюнки, комунікативні картинки або таблиці тощо. Для кожної дитини, залежно від порушень або інших причин дискомунікації, вчитель підбирає особистий підхід та методи спілкування. Зважаючи на негативні події котрі відбуваються впродовж останніх років у нашій країні, ми мусимо визнати, що більшість дітей є травмованими фізично або психологічно. Наше завдання, як майбутніх педагогів, досліджувати питання інклюзивної комунікації для того, щоб кожна дитина з ООПІ змогла відчути себе не просто частиною, а й активним учасником суспільства.

Висновок. Результати дослідження підкреслюють що інклюзивна комунікація є ключовим елементом ефективного навчання дітей з особливими освітніми потребами або інвалідністю. Техніки та методи роботи з такими дітьми потребують індивідуального підходу та уваги до контексту взаємодії. Інклюзивна комунікація сприяє не лише успішному навчанню, а й розвитку соціальних навичок та взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу та їхнього особистісного розвитку. Подальше дослідження цієї теми та впровадження знань у практику допоможуть створити по-справжньому інклюзивне й ефективне освітнє середовище для всіх дітей.

Список використаних джерел

Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. С. 13-81.

Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Навчально-методичний посібник Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами. Київ: ФОП Усатенко Г. В, 2021 С. 14-21.

Сучасні психологічні прийоми в інклюзивному середовищі

Діана Дуб’як, науковий керівник – Тетяна Клубочкіна

Актуальність проблеми. Одним із пріоритетних напрямків є створення інклюзивного освітнього середовища, надання освітніх послуг усім категоріям дітей. Слід зазначити, що кожна дитина має свої унікальні особливості. Деякі діти відомі як "особливі" не з метою виділити їх особливість, але для того, щоб вказати на їх особливі потреби, які відрізняють їх від інших. Незалежно від стану здоров’я (фізичного, ментального) кожна дитина має право на освіту. Для того, щоб забезпечити якісну освіту педагог повинен бути не тільки професійно, а й психологічно готовим. Відповідно до цього постає необхідність дослідження даного аспекту – забезпечити можливість дітям з особливими освітніми потребами (ООП) всіх категорії здобувати бажаний рівень освітньої і

фахової підготовки, маючи при цьому альтернативний вибір форми навчання і типу навчального закладу.

Мета роботи. Дослідити та обґрунтувати тенденції застосування сучасних психологічних прийомів в інклюзивному середовищі. У статті висвітлені сучасні методи навчання і виховання, а також способи взаємодії з дітьми, які мають особливі потреби в навчанні.

Виклад основного матеріалу. Ми є свідками цивілізаційних змін у всіх сферах суспільного життя. Відбувається певна еволюція свідомості, а також і ставлення до осіб, що мають ті чи інші порушення психофізичного розвитку, до проблем їхнього «входження» в суспільство. Тому, вкрай актуальним є вивчення питань освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення дітей з ООП.

Сучасне трактування інклюзивного навчання (В. Сейлор, Т. Скрипник) у межах поліінструментального бачення представляється як конструктивне використання педагогічних тактик, технологій, прийомів та способів організації процесу навчання, що враховують індивідуальну специфіку кожної дитини та її особистісно-мотиваційні потреби.

Перед сучасною школою стоїть завдання сприяти становленню дитини як неповторної індивідуальності, розвивати її творчий потенціал, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності. Традиційна методика переважно спрямовує учнів на запам'ятовування програмового матеріалу та його відтворення.

Реалізація права на освіту для всіх дітей, включаючи дітей з (ООП), неможлива без розвитку інклюзивного навчання. Останнім часом в країні активно впроваджується інклюзивна освіта, котра повинна враховувати специфіку особливостей дітей з ООП. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання в системі освіти визначається як пріоритетний напрям в діяльності представників освітнього процесу. Тому з одного боку актуальним є питання психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти. З іншого боку психолог працює безпосередньо з дитиною, яка має особливості психофізичного розвитку, щодо збереження її здоров'я, пошуку та реалізації засобів оптимального розвитку, формування позитивної мотивації та стимулювання інтенцій до розвитку.

Діяльність практичного психолога має бути спрямована на досягнення загальних цілей, зокрема проведення психокорекційної роботи з метою розвитку потенційних можливостей та формування особистості. Така робота спрямована на формування всіх психічних процесів відповідно до особливостей віку.

Інклюзивне середовище включає різноманітні індивідуальні потреби, в тому числі і психологічні. Сучасні психологічні підходи в інклюзивному середовищі орієнтовані на створення підтримуючого, дбайливого та доступного простору для всіх учасників.

Ось деякі з них:

Психологічна безпека. Створення безпечного середовища, де всі учасники відчувають підтримку та повагу. Формування позитивного підходу до різноманітності та інклюзії.

Індивідуальний підхід. Розробка індивідуальних планів підтримки для учасників з різними потребами. Використання різних методик та підходів відповідно до особистих характеристик.

Консультування та психологічна підтримка. Надання психологічної підтримки як для учасників, так і для педагогів та персоналу. Забезпечення можливостей для вираження емоцій та взаємодії з фахівцями.

Спільна робота. Створення умов для взаємодії між учнями різних здібностей та особливостей.Розвиток навичок співпраці та емпатії серед учасників.

Формування позитивного ставлення. Поширення позитивного ставлення до різнобарвності та інклюзії в середовищі. Проведення освітніх заходів для формування усвідомленості та розуміння особливостей кожного учасника.

Оцінювання та адаптація. Використання адаптивних засобів та методів оцінювання. Постійне вдосконалення підходів відповідно до потреб учасників.

Тренінги та розвиток. Проведення тренінгів для педагогічного та психологічного персоналу щодо роботи в інклюзивному середовищі. Сприяння постійному професійному розвитку фахівців для ефективної роботи з різноманітністю.

Ці психологічні підходи спрямовані на створення дбайливого середовища, де кожен учасник відчуває себе підтриманим та поважаним, незалежно від своїх індивідуальних особливостей.

Інклюзивна форма навчання визнається світовим співтовариством науковців і практиків найбільш відповідною тактикою навчання всіх дітей, є комплексною системою надання якісної підтримки, за якої кожна дитина отримує необхідний рівень і обсяг допомоги, відповідної до її специфіки та потреб.

У сучасній освітній практиці в Україні наразі спостерігаються системно-еволюційні зміни в освітній системі. Наразі у процесі втілення освітньої реформи Нової української школи, що визначає першочерговим завданням реалізацію в шкільній системі гнучких механізмів залучення дітей з ООП і стратегій взаємодії з ними як інших дітей, так і педагогів.

Станом на 1 січня 2020 року в інклюзивних класах навчається 19345 учнів з ООП. Ця кількість у 7 разів перевищує дані п'ятирічної давнини. На початок 2020 року в Україні створено 13782 інклюзивні класи.

Висновок. Інклюзія в світі має важливе значення, оскільки сприяє створенню справедливого та різноманітного суспільства, де кожна людина має можливість брати участь у всіх аспектах життя, незалежно від її особливостей, обмежень чи різниць.

Список використаних джерел

Демченко І. І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис…докт.пед.наук: 13.00.04, 13.00.03. Умань, 2016.

Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: «А. С. К.», 2012.
Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання. Вісник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти / упоряд: І. В. Юхимець, Л. О. Савчук. Рівне: РОІППО, 2012. Вип. 3. С. 20-46.
Акімова О. М. Основні аспекти інклюзивної освіти у підготовці майбутніх учителів початкових класів. Наукові записки кафедри педагогіки. 2014. Вип. 35. С. 12-112.
Революція в навчанні: навчальний посібник / [Г. Драйден, Дж. Вос.]. Харків: «Книгарня», 2016.

Інклюзія, справедливість та взаємодія для кращого майбутнього України

Юлія Дудяк, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми . У цьому виступі ми розглянемо, чому ці поняття є важливими, як вони впливають на наше життя та що ми можемо зробити, щоб сприяти їм. Світ, у якому ми живемо, стає все більш різноманітним за расовою, етнічною, гендерною, релігійною та іншими ознаками. Це чудова річ, оскільки різноманітність думок та досвіду може призвести до інновацій та прогресу. Однак важливо, щоб усі люди відчували себе включеними та мали рівні можливості. Інклюзія, справедливість та взаємодія є трьома ключовими поняттями, які допоможуть нам досягти цього.

Мета. Дослідити можливості AI та отримати навички створення наукових тез.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо 3 цінності нашого дослідження. Інклюзія - це не просто присутність. Йдеться про створення середовища, де всі люди відчувають себе вітальними, поважаються та мають можливість брати участь. Це означає усунення бар'єрів, які можуть перешкоджати людям повноцінно брати участь у суспільстві. Наприклад, школа, яка є інклюзивною, вітатиме та підтримуватиме всіх дітей, незалежно від їхнього походження чи здібностей. Справедливість є основою будь-якого демократичного суспільства. Це означає, що з усіма людьми слід поводитися чесно та неупереджено. Кожна людина повинна мати рівні можливості досягти успіху в житті, незалежно від свого походження чи обставин. Справедливість також означає визнання минулих помилок та вжиття заходів для їх виправлення. Взаємодія є важливим компонентом інклюзивного та справедливого суспільства. Коли люди спілкуються та співпрацюють один з одним, вони можуть краще зрозуміти один одного.

AI потребує інклюзії, маючи потенціал «to serve as a tool for condensing research articles or suggesting avenues for future investigation, summarizing extensive texts, including scholarly papers and news articles. For employment in creative applications, specifically in the generation of ideas for art, music, and storytelling. To perform language translation services, enabling the conversion of written text from one language to another. To conduct sentiment analysis on textual data, enabling the identification of the polarity of the text as either positive,

negative, or neutral. The ChatGPT possesses the capacity to provide advantageous outcomes as well as potential drawbacks in the forthcoming times" (Nurtayeva et al., 2023, p. 258).

Чому важливі інклюзія, справедливість та взаємодія?

Інклюзія, справедливість та взаємодія - це три ключові поняття, які є невід'ємними для побудови кращого майбутнього для всіх.

Інклюзія сприяє різноманітності та інноваціям. Різноманіття думок та досвіду, яке приходить з інклюзією, може призвести до нових ідей, кращого прийняття рішень та більшої креативності; зміцнює суспільство. Коли всі люди відчувають себе включеними та цінними, це веде до більш згуртованого та стійкого суспільства: підвищує економічне зростання. Дослідження показують, що інклюзивні суспільства мають більш високі темпи економічного зростання.

Справедливість забезпечує рівні можливості. Вона гарантує кожній людині доступ до ресурсів та можливостей, необхідних для успіху, незалежно від її походження; Зменшує нерівність. Справедливість бореться з бідністю, дискримінацією та іншими формами нерівності; Створює більш справедливе суспільство. Справедливість робить суспільство більш справедливим для всіх людей.

Взаємодія будує довіру та розуміння. Вона допомагає людям з різним досвідом краще зрозуміти один одного; Сприяє співпраці. Взаємодія допомагає людям працювати разом для досягнення спільних цілей; Створює мирне суспільство. Взаємодія допомагає запобігти конфліктам та сприяти миру.

Інклюзія, справедливість та взаємодія нерозривно пов'язані. Справжня інклюзія неможлива без справедливості, а справедливість не може бути досягнута без взаємодії. Коли ми працюємо над просуванням усіх трьох принципів, ми можемо створити кращий світ для всіх.

Які способи сприяння розвитку інклюзії, справедливості та взаємодії?

- Боротьба з упередженнями та дискримінацією. Це може включати освітні програми, кампанії з підвищення обізнаності та правові заходи.
- Створення інклюзивних середовищ. Це може включати адаптацію фізичних просторів, програм та послуг для людей з різними потребами.
- Підтримка різноманітності. Це може включати заохочення людей з різним досвідом до участі в різних сферах життя.
- Захист прав людини. Це може включати підтримку організацій, які борються за права людей, які зазнають дискримінації.
- Розвиток інклюзії, справедливості та взаємодії в Україні принесе багато переваг для економічного розвитку, соціального прогресу, згуртованості та стійкості, демократії та прийняття рішень.

Звичайно, існують виклики, які потрібно подолати: дискримінація та упередження, нерівність у доступі до ресурсів, конфлікти та насильство. Спільними зусиллями можна подолати ці виклики. Яким чином?

- Підвищенням обізнаності про інклюзію, справедливість та взаємодію.
- Боротьбою з дискримінацією та упередженнями.

- Підтримкою людей та організацій, які працюють над просуванням цих цінностей.

Інклюзія, справедливість та взаємодія – це постійні процеси. Вони потребують постійних зусиль, але винагорода – краще майбутнє для України. Спільною працею, ми можемо створити більш інклюзивне, справедливе та мирне майбутнє для всіх.

Висновки. Україна долає багато викликів, але також має значні можливості. Інклюзія, справедливість та взаємодія є ключовими цінностями, які допоможуть Україні подолати ці виклики та реалізувати свій потенціал.

Інклюзія забезпечує рівні можливості для всіх людей, незалежно від їхнього походження, здібностей чи статусу. Вона сприяє різноманітності, інноваціям та соціальній згуртованості. Справедливість гарантує, що кожна людина має рівні права та можливості. Вона допомагає зменшити бідність, нерівність та конфлікти. Взаємодія сприяє співпраці та порозумінню між різними групами людей. Вона допомагає створювати сильніші спільноти та вирішувати складні проблеми. Разом ми можемо зробити Україну країною, де всі люди мають рівні можливості та почуваються цінними.

Список використаних джерел

Cotton, D. R. E., Cotton, P. A., & Shipway, J. R. (2024). Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International, 61*(2), 228–239. https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148

Nurtayeva, T., Salim, M., Basheer, T., & Khalilov, S. (2023). The influence of ChatGPT and AI tools on the academic performance. *YMER, 22*(6), 247-258.

Ігровий підхід до інклюзивної освіти в ЗДО: створення сприятливого середовища для розвитку кожної дитини

Вікторія Дунда, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. На часі є створення сприятливого середовища для розвитку кожної дитини в закладах дошкільної освіти за допомогою ігрового підходу. Кожна дитина, незалежно від її індивідуальних потреб та особливостей, має право на доступ до якісної освіти та розвитку у відповідному інклюзивному середовищі. Ігровий підхід допомагає створити умови для повноцінного розвитку кожної дитини в соціальній, емоційній, когнітивній та фізичній сферах.

Мета роботи. Дослідити аспекти реалізації ігрового підходу в інклюзивному навчанні в закладах дошкільної освіти (ЗДО) з метою створення сприятливого середовища для розвитку кожної дитини. Охопити розробку та впровадження ігрових методик, які враховують індивідуальні потреби та особливості кожної дитини, сприяють її активному включенню, розвитку соціальних навичок, емоційного самопочуття, когнітивних здібностей та фізичного здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта – шлях до повноцінної соціалізації учнів з ООП. Інклюзивна освіта базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та навчання за місцем

проживання. Інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, має забезпечувати інклюзивний загальноосвітній заклад – заклад освіти, що адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує наявні в громаді ресурси, залучає батьків, фахівців для надання спеціальних послуг відповідно до потреб кожного школяра, забезпечує сприятливий клімат в освітньому середовищі. Серед складових інклюзивної моделі освіти є: підготовка педагогів, співпраця у мультидисциплінарній команді, активне залучення родини, індивідуальна програма розвитку, адаптація і модифікація, позитивна толерантна атмосфера взаємодопомоги (Сидорів & Селепій, 2020, с. 96). Ці складові гарно проявляються в середовищі ігрової взаємодії.

Ігровий підхід до інклюзивної освіти в ЗДО визначається як ефективний метод створення сприятливого навчального середовища для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей та потреб. Цей підхід ґрунтується на принципах ігрової педагогіки, спрямованих на розвиток різних аспектів особистості кожної дитини через гру та спільні активності. Створення інклюзивного навчального середовища в ЗДО передбачає врахування індивідуальних потреб та можливостей кожної дитини, а також підтримку різноманітності та взаємодії між дітьми. Ігровий підхід сприяє активному включенню всіх дітей у навчальний процес, стимулює їхній розвиток та сприяє позитивній соціальній взаємодії в середовищі ЗДО. Слід Намагатись створити такі умови, за яких кожна дитина зможе кинути виклик своїм обмеженням та досягти успіху у самовдосконаленні.

Ігри рухливі та малорухливі є самою прийнятною формою занять фізичними вправами з дітьми з обмеженими можливостями. Дитина включається в сюжет гри, стає її безпосереднім учасником, веселиться і радіє, забуваючи про свої вади. Розмаїтість рухів, з яких складається рухлива гра, впливає на психофізичний і емоційний стан дитини, що створює позитивні передумови для корекції.

Приклади ігор

Гра "Гаряча картопля". Гаряча картопля, звичайно, смачна, але утримати її в руках немає жодної можливості. Під час гри всі діти сидять. Роль картоплі в грі виконує м’яч. Його потрібно під музику передавати , намагаючись якомога швидше від нього позбавитися. Як тільки музика зупиняється, всі дивляться, в чиїх руках опинився м'яч. Ця дитина виходить з гри. Останній залишився в грі оголошується переможцем.

Гра «Лови в колі» (Якщо працюють руки). Для гри потрібно мотузка зв’язана в коло. Діти сидять, тримаючись за цю мотузку. Ведучий ходить всередині кола і намагається торкнутися рук когось із гравців, але ловити він може тільки тих дітей, які тримаються за мотузку. Тому, як тільки дитина бачить небезпеку, він просто відпускає мотузку, а коли ведучий йде, знову береться за неї. Якщо мотузочку відпустять всі діти, то вони програють (ось саме тому їм весь час необхідно за цю мотузку братися). Гра добре допомагає розвивати роботу як кисті, так і всієї руки.

Гра «Сова». Діти лежать на спині (вихідне положення умовно, в таку гру можна грати і сидячи і лежачи, як завгодно, головне, щоб дитина мала можливість завмерти в зручній для нього позі). Ведучий оголошує про те, що настає Ніч. Діти повинні закрити очі і не ворушитися. Вилітає сова (дитина, яка може ходити), яка шукає тих, хто ворушиться. Літає деякий час, гупає, а потім відлітає, настає день. Діти можуть «прокидатися» і ворушитися.

Важливою з можливих цікавих пізнавальних ігор є казка. Казки використовують з метою розвитку уяви. Гра називається "Продовж казку". Дітям пропонується нібито незавершена казка, до якої треба придумати закінчення. Кожна дитина має можливість закінчити казку по-своєму, тобто має ситуацію вибору. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються. Процес навчання потребує від учителя багато підготовки для індивідуальної роботи з учнями. Порушення зору, спастичність м'язів, не стійка увага і вади пам'яті не дають можливості дитині виконувати завдання в тому темпі, що й однолітки. Тому, наприклад, для виконання тестових завдань, контрольної чи самостійної роботи час не обмежую і даю можливість користуватися підручником.

Висновок. Ігровий підхід до інклюзивної освіти в дошкільних закладах є надзвичайно важливим та ефективним інструментом для створення сприятливого середовища для розвитку кожної дитини. Цей підхід дозволяє забезпечити індивідуальні потреби та особливості кожного учня, розвивати їхні здібності та навички через гру та спільні активності. Важливо пам'ятати, що інклюзивна освіта має бути доступною та прийнятною для всіх дітей, незалежно від їхньої здатності або обмежень. Застосування ігрового підходу сприяє створенню атмосфери толерантності, взаємоповаги та співпраці, що є основою для успішної інклюзивної освіти в дошкільних закладах.

Список використаних джерел

Барко В.І. Як визначити творчі здібності дитини? К.: Освіта, 1991.

Веляник В. В., Лукач М. І., Назарук Я. М. Методика застосування навчальних ігор для підвищення ефективності навчання англійської мови УСІХ дошкільників. Івано-Франківськ, 2023.

Михайлецька О. Застосування методу повної фізичної реакції (Total Physical Response) на ранньому етапі вивчення англійської мови з інклюзивною складовою. *Збірник матеріалів звітної наукової конференції Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за 2018 рік*. Івано-Франківськ, 2019. С. 161-164.

Нижник Л. Допомога дітям з особливими потребами. Психолог. Бібліотека. / Нижник Л., Сагірова О. Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2004.

Сидорів С., Селепій О. Формування психолого-педагогічної готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками. // Тельна О. А., Маланчій В. О., Дацьо Н. О, Сидорів С. М., Селепій О. Д., Весніна Н. В., Приймак Н. П., Сидорів Л. М. Сходинки інклюзії : наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків. / за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2019. С. 79-105.

Туріщева Л. В. Психокорекційні ігри в роботі педагога. Харків : Видавнича група «Основа», 2007.

Роль осередків соціальної реабілітації для людей з ООП

Юлія Єднак, науковий керівник – Катерина Гоцуляк

Актуальність проблеми. З впровадженням закону України про інклюзію з 2017 р. все більше створюється осередків для людей з інвалідністю, де їх підтримують, розуміють та навчають. На даний момент тема дуже актуальна у зв'язку з війною в Україні кількість дітей та людей з інвалідністю лише зростає. Тому такі люди потребують підтримки та опіки.

Сприйняття інвалідності було різним в кожний історичний період. Радянська парадигма визначала інвалідність як патологію або дефект, який необхідно було виправити. У період правління Леоніда Брежнєва характерним було створення мережі спеціалізованих закладів – будинків-інтернатів та функціонування лікарняно-трудових експертних комісій. Ці структури мали повернути людину з інвалідністю до «нормального» життя через відновлення спроможності до праці.

Радянська парадигма визначала інвалідність як патологію або дефект, який необхідно було виправити. У той період створювали спеціалізовані заклади, тобто будинки-інтернати для людей з інвалідністю.

Окрім трудового спрямування, інтернати одночасно були місцем ізоляції людей з інвалідністю, які не вписувались своїм зовнішнім виглядом у парадигму "здорової соціалістичної нації.

Через надзвичайно малу кількість спеціальних шкіл з 25000 дітей з порушеннями зору та слуху лише 2000 відвідували школу. Поступово створювались окремі класи та так звані допоміжні школи для дітей з порушенням розумового розвитку, однак, значна частина з них все ще залишалася у звичайних школах, з яких їх пізніше просто виганяли через неспроможність засвоїти матеріал.

В СРСР було півтори тисячі будинків інвалідів, де, люди були "замуровані". Їм офіційно було заборонено мати дітей. Вища освіта – майже нереально, "у нас інститут, а не інвалідний будинок" – типова відповідь адміністрації. Єдине джерело існування – пенсія, яка нараховувалась пропорційно трудовому стажу.

Головним завданням допоміжних шкіл радянського періоду було виховання дитини, яка у майбутньому змогла би приєднатися до «соціалістичного будівництва».

У 50-х рр. з'явилося 8 типів спеціальних закладів для різних категорій дітей з порушеннями розвитку: для сліпих, зі зниженим зором, глухих, зі зниженим слухом, розумово відсталих, з порушеннями опорно-рухового апарату, з тяжкими порушеннями мовлення та із затримкою психічного розвитку.

Метою радянської системи освіти було виховати працездатне населення, яке буде «корисним суспільству», тому акцент ставився не на допомогу дітям з ООП, а на спробу зрівнювання їх з іншими.

Розвиток української інклюзивної освіти від радянських часів до сьогодення ми умовно поділили на наступні етапи:

1922-1950-ті рр. – перехід до загального обов'язкового навчання;

1950-1991-ті рр. – розширення мережі спеціальних навчальних закладів.

1991-2010-ті рр. – початковий етап переходу до інклюзивної освіти в умовах незалежності України.

2010- й донині – впровадження інклюзивних класів, зменшення кількості спецшкіл-інтернатів.

2017 року було прийнято новий Закон України "Про освіту". З того часу діти з ООП мають повне право здобувати освіту в усіх навчальних закладах, зокрема й безоплатно в державних та комунальних, незалежно від «встановлення інвалідності».

Одним з ключових напрямків спільної ініціативи є експертна підтримка розробки та впровадження ефективної державної політики в сфері інклюзивної освіти в Україні. Чи не вперше в Україні виділено значне державне фінансування на створення рівних умов для дітей з ООП.

Ще одним важливим кроком, який ініціювало Міністерство освіти та його партнери – це створення інклюзивно-ресурсних центрів. Це є набагато сучаснішим і менш дискримінаційним підходом.

Міністерство освіти розробило й затвердило концепцію «Нової української школи» – стратегією реформування середньої освіти до 2029 р. Концепція передбачає високу мету – вчителі отримають нові компетентності, які зроблять школу такою, до якої приємно ходити учням, де прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами.

Зараз, окрім того, що завдяки закону про інклюзію, діти з оop можуть навчатися в звичайнісіньких школа разом з іншими, створюється багато осередків, де вони можуть соціалізуватися. До прикладу Музей у темряві, де незрячі проводять екскурсії, концерти та вечері у темряві за участі незрячих екскурсоводів та музикантів. Місія — зруйнувати стереотипи про незрячих, збільшити їх працевлаштування та доступність мистецтва для всіх. Знаходиться у Львові так Києві.

В Івано-Франківську існує осередок під назвою «Промінь любові», де люди з інвалідністю вчаться соціалізуватися та жити самостійно. У них є друзі, які їм допомагають, підтримують та піклуються.

Висновок. Отже, однозначно потрібно створювати більше осередків для людей з інвалідністю, де їх підтримують, розуміють та навчають. У зв'язку з війною в Україні кількість дітей та людей з інвалідністю лише зростає. Тому такі люди потребують підтримки та опіки.

Список використаних джерел

Інтерв'ю з Ірмою Філіпповою від 2 червня 2020. Київ. Інтерв'юер: Віра Щербіна. С. 4.
Архів історії інакодумства СРСР Міжнародного Меморіалу. Ф. 109. Арк. 641.
2024 Міністерство освіти і науки України.

Застосування майндмепінгу на уроках англійської мови в початковій школі: інклюзивний аспект

Вікторія Зорійчук, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність дослідження. Масове навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в інклюзивних класах проводиться з 2017 року. Вчителі застосовують практики, базовані на результатах та наукових даних, і освоюють нові інструменти навчання. Воєнна агресія росії спричинила скорочення видатків на сферу освіти, тому для організації інклюзивного навчального простору для всіх учнів педагоги все частіше застосовують безкоштовні «новинки ІКТ». Ментальні карти, також відомі як "мапи думок" є потужним інструментом для покращення навчання та запам'ятовування інформації. У початковій школі, де діти з ООП і без них тільки починають вивчати англійську мову, використання ментальних карт може допомогти їм організувати свої знання, розширити словниковий запас, розвивати творче мислення та пам'ять. Важливо дослідити усі аспекти ефективного застосування таких технологій навчання.

Мета. Проаналізувати досвід використання ментальних карт як інноваційного засобу навчання в інклюзивному освітньому просторі. Дослідити використання ментальних карт як одного зі шляхів покращення якості знань і розвитку критичного мислення учнів на уроках англійської мови. Розкрити аналіз основних функціональних характеристик і способів створення і застосування ментальних карт.

Виклад основного матеріалу. Існуючі дослідження показують результативність використання ментальних карт в умовах інклюзії. До прикладу, ментальні карти є ефективним інструментом вивчення нових слів, фраз, граматичних структур, тематичних одиниць на заняттях з англійської мови: "mind mapping method is effective in teaching English as a foreign language, особливо writing and reading skills. Students has learned faster by associated the word with its picture even when they can not remember the letter or the word they remember the picture or the illustration. Thus, the word or letter has stored in mind effectively. The research has concluded that mapping method is suitable for special needs students and it has an effect in acquiring English foreign language. Down syndrome and Autism learners can learn English faster" (Sadiq, 2020, p. 44).

Таким чином, тема використання ментальних карт на уроках англійської мови в початковій школі є дуже актуальною і важливою для розвитку навичок учнів. Ментальна-карта (mind map, інтелект-карта, карта пам'яті, карта розуму, карта свідомості) – зручний інструмент для відображення процесу мислення та структурування інформації у візуальній формі, що реалізується у вигляді деревовидної схеми, на якій відображені пов'язані «гілками» слова, ідеї, ілюстрації, поняття тощо. Подання інформації у графічному вигляді дозволяє краще структурувати, засвоювати, запам'ятовувати та відтворювати матеріал, мислити абсолютно по-новому, максимально використовуючи обидві півкулі головного мозку (Гиря, 2023, с. 10).

Mind maps – дуже зручний і ефективний прийом для роботи з лексичним матеріалом (у повторенні, актуалізації та систематизації лексики по темі). Інтелект-карти допомагають зробити процес розширення словникового запасу більш цікавим і захоплюючим. Також, використання цього інструменту допомагає вчитися учням з дислексією: «Organizational skills can be a challenge for dyslexics. This tool makes it easy to organize tasks and ideas in one, visual display. One can easily add separate branches to categorize information into different areas. Using different colours to differentiate each branch, it makes easy to instantly identify the information without feeling overwhelmed. Many dyslexic people can find it a challenge trying to get their initial ideas down on a blank page. By drawing a mind map, your central idea provides a starting point from which to expand. From here, it's easier to see how ideas connect together and where they can grow. This approach gives the flexibility to get ideas down, and then add a more linear structure at a later point. Using mind maps can also help with dyslexia by breaking down large pieces of information into more manageable, bite-sized chunks. Mind maps can help to simplify extensive and detailed information by categorizing it into smaller and more manageable pieces. Coupled with images, this can help make gathering the information needed much easier to achieve» (Neuro-inclusive, 2022).

Інформація, представлена у вигляді інтелект-карт, сприймається швидше, ефективніше, запам'ятовується на довший термін, оскільки такий спосіб представлення відповідає природній асоціативній природі мислення. Таким чином, інтелект-карти – це техніка, за допомогою якої можна впорядкувати розумовий хаос, запам'ятати великий обсяг даних. Їх можна розглядати не тільки як інструмент структурування та запам'ятовування навчального матеріалу, але і як технологію розвитку логічного та творчого мислення, адже використання візуальних образів пробуджує додаткові можливості мозку і дозволяє істотно скоротити час та підвищити якість переробки інформації (Гиря, 2023, с. 13).

Гнучкість карт знань дозволяє розглядати будь-яку тему або питання, вони можуть використовуватися для всього класу, групи або індивідуально. Можливості карт знань дозволяють: – поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова і образи; генерувати ідеї; надихнути на пошук рішення; продемонструвати особливості теми; аналізувати результати або події; структурувати матеріал; підсумувати інформацію; здійснити навігацію матеріалом, що вивчається; організувати взаємодію між учнями в груповій роботі або рольових іграх (Гиря, 2023, с. 13).

Ментальні карти помічні при навчанні аутичних дітей, бо «they involve writing down a central theme, and thinking of new and related ideas which radiate out from the theme, by focusing on key ideas which are written down in a person's own words and/or pictures. A teacher helps children and young adults to map knowledge in a way that better helps them to understand and retain information. This is a particularly helpful strategy for visual learners and for those who have difficulty with executive functioning. A teacher assists students to develop a greater awareness of

concepts around emotions, friendships and social skills through using a collaborative mind-mapping approach» (Inclusive Student Support Services, 2022).

В інтелект-карті головна тема, на якій акцентується увага, розміщується в центрі, у фокусі уваги, і розкривається через ключові слова, що розміщуються на різнокольорових гілках, які розходяться від центру. Подібний спосіб запису дозволяє необмежено удосконалювати та доповнювати інтелект-карту, покращувати її якість, ефективність, оригінальність, привабливість за допомогою кольору, малюнків, символів, абревіатур. Це сприяє розвитку творчих здібностей при створенні і подальшому використанні карт, генеруванні ідей, а також покращує запам'ятовування інформації, що міститься в карті (Чергінець, 2019).

Правила створення інтелект-карти:

1. Центральний образ (що символізує основну ідею) малюється в центрі аркуша.

2. Від центрального образу відходять гілки першого рівня, на яких пишуться слова асоціюються з ключовими поняттями, що розкривають центральну ідею.

3. Від гілок першого рівня при необхідності відходять гілки 2 рівня розукрупнення. Гілки мають бути живими, гнучкими, органічними.

4. По можливості використовуємо максимальну кількість кольорів, для малювання карти.

5. Скрізь, де можливо, додаємо малюнки, символи, і іншу графіку, що асоціюються з ключовими словами.

6. При необхідності малюємо стрілки, що з'єднують різні поняття на різних гілках (Студена, 2022).

Ментальні карти доцільно використовувати під час навчання англійської мови на таких етапах уроку:

- Пояснення теми – нові лексичні одиниці можуть бути пояснені і представлені в систематичному вигляді. Закріплення матеріалу – закріпити розуміння нових слів в учнів, можливість візуалізувати ключові поняття і узагальнити їх взаємозв'язок.
- Перевірка знань – за допомогою ментальних карт перевіряються знання, і можна виявити, який матеріал був неправильно засвоєний учнями.
- Ментальна карта дозволяє буквально з першого погляду визначити ті питання, у наочній сфері яких асоціативний ланцюжок в учня з якихось причин виявляється порушеним. Учитель отримує ясне і об’єктивне уявлення про знання, які учні засвоюють (Куріпка, 2020).

Будь-яка інформація представлена в «інтелект-карті», повинна мати такі властивості, як достовірність, повнота, цінність, ясність та актуальність. Найбільш ефективні результати дає використання ментальних карт при роботі з лексичним, граматичним фонетичним матеріалом:

- Лексика – карти з певної лексичної теми, в якій буде зібрана відповідна лексика, а переклад можна зобразити у вигляді малюнків.

- Граматичний матеріал – унаочнюємо будь-яке граматичне правило або конструкцію, при цьому всі винятки, а також приклади застосування можна виділити в окремі гілки і зробити на них акцент.
- Навчання фонетики – зображаємо різні типи читання голосних звуків чи буквосполучень.

Застосування інтелект-карт на заняттях англійської мови дозволяє: 1) створити мотивацію до оволодіння іноземною мовою; 2) організувати індивідуальну, групову та колективну діяльність; 3) здійснювати диференційований підхід до тих, хто навчається;

Завдяки використанню кольорів, малюнків і просторових зв'язків будь-яка інформація починає сприйматися, аналізуватися і запам'ятовуватися набагато швидше і цікавіше учнями з ООП (Скоробагатько, n. d.).

Висновок. Ментальна карта – це незамінна маршрутна карта-пам'ятка, яка дозволяє від початку організовувати інформацію так, щоб мозку було легко працювати з нею. За допомогою такої карти кожен зможе швидше та легше запам'ятовувати та згадувати потрібні факти (порівняно з традиційними записами). Застосування «інтелект-карт» на заняттях з англійської мови розвиває творчі та інтелектуальні здібності учнів, мислення, пам'ять, створює мотивацію до оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування. Mind mapping is one of the most recommended strategies to support individuals with neurodiversity, as it helps overcome barriers that can affect stress levels and personal productivity. This tool allows people to develop their ideas in a non-linear fashion and work visually. The strategy is proven to help better organize information, process large amounts of data and improve memory recall. It can be used to support neurodiverse individuals to process and organize ideas in a non-linear fashion; overcome barriers that can affect stress levels and personal productivity; improve time management and organization; enhance recall and memory; help with short working memory and improve processing speed.

Список використаних джерел

Inclusive Student Support Services. (2022). Visual Resources for Autism. Retrieved from https://www.inclusivestudent.com.au/visual-resources-for-autism

Neuro-inclusive. (2022, Feb. 16). How mind mapping can help with dyslexia. . Retrieved from https://mind-map.com/how-mind-mapping-can-help-with-dyslexia/

Sadiq, B. J. (2020). The effect of mapping mind method in teaching English as a foreign language for special needs learners. *International Journal of Social Sciences and Management Review,3*(6). https://doi.org/10.37602/IJSSMR.2020.3603

Гиря О.О. Ментальна карта як засіб візуалізації навчальної інформації (на прикладі природничих дисциплін): навчально-методичний посібник. Суми: НВВ СОІППО, 2023. 216 с.

Куріпка О. Використання ментальних карт на уроках англійської мови. *На Урок*. 23 квітня 2020. [Електронний ресурс]. URL: https://naurok.com.ua/vikoristannya-mentalnih-kart-na-urokah-angliysko-movi-175082.html

Скоробагатько Н. Використання ментальних карт на уроках англійської мови. *Всеосвіта*. [Електронний ресурс]. URL: https://vseosvita.ua/library/embed/01004rqq-c706.docx.html

Студена Р. Використання інтелект-карт як новітній підхід в організації сучасного уроку. *На Урок*. 16 січня 2022. [Електронний ресурс]. URL: https://naurok.com.ua/vikristannya-intelekt-kart-yak-novitniy-pidhid-v-organizaci-suchasnogo-uroku-274117.html

Чергінець І. Майндмеппінг - зручний і ефективний спосіб організації творчого мислення учнів. 25 січня 2019. [Електронний ресурс]. URL: https://mathem-inform.blogspot.com/2017/08/blog-post_28.html

Інклюзивні аспекти мотивування учнів початкової школи до навчання

Вікторія Зорійчук, Оксана Кащук, науковий керівник – Ольга Сороколіта

Актуальність теми. Інклюзивне освітнє середовище передбачає органічну та комплексну організацію умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей, таким чином це середовище має бути сприятливим для академічного і особистісного росту. Мотивація є фактором впливу на ефективність навчання, успішність освітнього процесу. Її вивчення є однією з фундаментальних завдань психології та педагогіки.

Мета. Розкрити сутність поняття «мотивація навчання»**,** висвітлити шляхи підвищення навчальної мотивації в учнів сучасної початкової школи у світлі принципів інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сучасного суспільства в умовах інклюзії та інтеграції наук змінює базові освітні орієнтири: від «освіти для всіх на все життя» – до «освіти всіх крізь усе життя», до самоосвіти. Педагоги працюють над формування у здобувачів знань здатності до рефлексії, що вимагає створення в закладах освіти особливого освітнього середовища в межах освітнього інклюзивного простору (Позняк, 2021, с. 306-307). Мотивація до здобуття знань, а це – нелегка робота формується у позитивному середовищі, яке враховує уміння, можливості, інтереси та потреби кожного учня, отож ми можемо говорити, що знання та уміння організовувати таке сприятливе середовище варто включати у підготовку майбутніх педагогів до професійної діяльності. Найкращі уроки, книги і матеріали в світі не змусять дітей навчатися і старанно працювати, якщо у тих відсутня мотивація (Альошкіна, 2021). Навчальна мотивація – це загальна назва процесів, методів, засобів спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння знань, що залежить від рівня сформованості мотивації учіння школярів; це бажання, прагнення вчитися.

Головний зміст мотивації для молодшого школяра – «навчитися вчитися», адже сьогодення показує, що мотивувати учнів до навчання – це виклик для вчителів і батьків. Сучасні діти перенасичені інформацією з Інтернету, тому не зовсім розуміють, що вони роблять в школі і навіщо там навчатися.

Мотивація навчальної діяльності учнів – це окремий етап уроку, на якому здійснюється підтримка зацікавленості й активності тих, хто навчається, через

постановку конкретних завдань, завдяки актуальності теми, яку беремось вивчати, через наведення прикладів з реального життя. Перш за все, на етапі мотивації доречно створити атмосферу, де гуртується зацікавленість у процесі навчання. Тут проводиться метод бесіди, щоб діти самі зрозуміли та визначили свою мотивацію та цілі. Саме для комфортного освітнього середовища необхідне сучасне обладнання та ресурси, які полегшить роботу вчителя і надихнуть дітей до навчання. За наявністю інтерактивної дошки та ІКТ подання нового матеріалу невеликими частинами допоможе краще його засвоїти (Канюк, 2002).

Педагоги повинні цікавитися життям своїх учнів, це дає їм додаткові переваги, вони можуть пов'язати навчальний матеріал з інтересами дітей або з їхнім життєвим досвідом. Це дасть змогу зробити навчальний матеріал цікавішим і зрозумілішим для дітей, а також підвищить їхню мотивацію, завдяки таким вправам, які мають усний, письмовий, індивідуальний, парний та груповий характери. Якщо вчитель із дітьми створить дружній колектив, то діти можуть займатися спільною діяльністю і відображати свої емоції, інтереси, прагнення та ідеї.

Усім подобається отримувати похвалу та нагороди, адже вони – відмінний засіб мотивації і підтримки. Вчителі можуть використовувати наліпки, це мотивуватиме дітей старанно працювати й прагнути до нових досягнень. На уроках в початковій школі здійснюється формувальне оцінювання, яке допомагає дітям ідентифікувати свої сильні та слабкі сторони, зосередитися на тих навичках, що потребують удосконалення. Метою формувального оцінювання є не лише підвести підсумок навчання дитини, але і знайти спосіб покращити ефективність уроків. Це коли учень має навчитися ставити конкретні цілі свого навчання, планувати, як їх досягти, вчитися самостійно знаходити та виправляти свої помилки, оцінювати свої успіхи та невдачі, планувати шлях від неуспіху до успіху.

Кілька порад, які може використовувати вчитель в роботі з дітьми з ООП.

- Коли вчителі створюють для учнів безпечне, сприятливе середовище, демонструють свою віру в їхні здібності, у дітей підвищується мотивація до навчання. Зосередьтеся на тому, що їм можна, а не на тому, чого не можна.
- Враховуйте інтереси учнів. Ви можете пов'язати навчальний матеріал з інтересами дітей або з їхнім життєвим досвідом.
- Відстеження прогресу у вивченні предметів корисне і для вчителя, і для дітей, адже іноді учні не розуміють, як далеко вони просунулися у виконанні того чи того завдання. Особливо це стосується предметів, з якими в них виникли труднощі.
- Допомагайте учням справлятися з тривогою. Дайте зрозуміти, що труднощі в навчанні – це ще не кінець світу. Пропонуйте дитині підтримку незалежно від її успіхів у навчанні.
- Ставте високі, але досяжні цілі. Діти люблять, коли їм дають виконати завдання самостійно. Якщо вони вірять, що зможуть досягти

поставленої мети, то намагатимуться виправдати ваші очікування. Тому не бійтеся підвищувати очікування і ставити все вищі й вищі цілі (Як підтримувати мотивацію учнів, 2021).

І головне – вірте у своїх учнів, їх батьків, громаду, державу, ЗСУ, людство. Пропонуйте, надавайте, просіть і отримуйте підтримку і допомогу. Не бійтеся робити світ кращим для кожної живої істоти. Мотивуйтеся і мотивуйте!

Висновки. Мотивація є обов'язковим компонентом будь-якої діяльності, зокрема й навчальної. Мотивація є фактором успішності навчальної діяльності, тому актуальним є питання про формування її спрямованості й підвищення. Навчальна мотивація в учнів сучасної початкової школи спрямована на інтереси, потреби, прагнення, емоції, переконання, ідеали, установки, які спонукають учня до навчальної діяльності в сучасних умовах. Уміння педагога організувати інклюзивний освітній простір допомагає виховувати мотивацію у кожного учасника навчального процесу.

Список використаних джерел

Альошкіна С. Мотивація до навчання дітей та підлітків. *На Урок*. 3 листопада 2021. [Електронний ресурс]. URL: https://naurok.com.ua/motivaciya-do-navchannya-ditey-ta-pidlitkiv-257367.html

Канюк С. С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. С. 238.

Позняк О. Ґенеза поняття «інклюзивне освітнє середовище». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. No 9 (113). С. 293-308.

Як підтримувати мотивацію учнів: 21 проста ідея. Освіта.UA. 2021-12-07. [Електронний ресурс]. URL: https://osvita.ua/school/method/85173/

Асистент вчителя та його взаємодія з вчителем інклюзивного класу

Ілона Іванків, Тетяна Стецюра, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Взаємодія між асистентом та вчителем інклюзивного класу є надзвичайно важливою умовою успішного навчання всіх учнів. Безпосередньо між вчителем та асистентом має панувати дружня атмосфера співпраці і взаєморозуміння. Для організації сприятливого інклюзивного освітнього простору кожному учаснику освітнього процесу важливо розуміти та якісно виконувати свої професійні обов'язки.

Мета роботи. Охарактеризувати спільну роботу між вчителем інклюзивного класу та асистентом вчителя, дослідити, наскільки важливою є їхня взаємодія для майбутнього учнів.

Виклад основного матеріалу. Варто розуміти, що в психологічному аспекті вчитель та асистент вчителя – це рівноцінні партнери, які мають докладати спільних зусиль для якісного навчання дітей з ООП. Головне завдання асистента вчителя – допомагати вчителю або вихователю навчати дітей з ООП. Асистент вчителя повинен мати організаційні навички та комунікативні здібності, щоб легко знаходити спільну мову з дітьми, їх батьками, іншими педагогами. Морально-етичні якості, такі як емпатія,

здатність відчувати, співпереживати та підтримувати в будь-якій ситуації допомагатимуть підтримувати атмосферу гармонійної співпраці у класі та досягати результатів у навчанні учням (Дятленко et al, 2015, с. 43).

Чіткого конкретного переліку обов'язків, що покладаються на асистента вчителя, немає. На визначення обов'язків асистентів педагога впливають різні чинники, а саме: характеристики та особистість вчителя, склад учнівського колективу, стосунки між асистентом вчителя та дітьми, міжособистісні навички вчителя та асистента вчителя, рівень навичок асистентів вчителя, фізичне середовище класу. Окремі вчителі можуть додавати власні вимоги щодо роботи асистентів з метою покращення якості викладання (Литвяк & Зленко, 2023, с. 31).

Слід розрізняти те, що асистент вчителя та асистент дитини виконують різні обов'язки. Асистент вчителя є педагогічним працівником, він може взаємодіяти не лише з дитиною з ООП, а з усіма учнями. Наприклад, може доповнити або додатково пояснити матеріал, викладений раніше вчителем, якщо у когось з дітей виникли якісь труднощі з вивченням нового матеріалу. Асистент дитини є соціальним робітником, це може бути один з батьків учня з ООП або уповноважена особа. Він взаємодіє тільки з цим учнем та забезпечує його соціальні потреби.

Спільна робота класного керівника та його асистента вимагає ретельної підготовки навчального матеріалу, узгодження всіх методів та форм викладання матеріалу, розуміння кінцевих результатів, вирішення загальних організаційних питань.

Важливою умовою для забезпечення навчання є різноманітні моделі викладання, які можуть використовувати вчитель та асистент. Однією з найосновніших є модель консультування. У контексті даної моделі вчитель може виступати консультантом асистента у питаннях здійснення адаптації чи модифікації тих чи інших навчальних завдань. Не менш важливою є модель навчання. При застосуванні даної моделі спільного викладання вчитель та асистент активно спілкуються, діляться спостереженнями за учнями, підвищують знання один одного у тих питаннях, де вони є компетентними. В моделі співробітництва передбачається розподіл обов'язків між вчителем та його асистентом. Ця модель по праву вважається однією з найбільш ефективних, так як кожен з педагогів вносить свій вклад в реалізацію навчальної програми.

Висновок. Отже, тісна співпраця вчителя інклюзивного класу та асистента дає змогу підвищити мотивацію дітей до навчання, поліпшує психоемоційний стан дитини, сприяє досягненню успіху в майбутньому всіх учнів.

Список використаних джерел

Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент учителя в інклюзивному класі : навчально- методичний посібник. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.

Казачінер О. Взаємодія педагога та асистента вчителя в умовах інклюзивного освітнього середовища [вебінар]. 2021.

https://naurok.com.ua/webinar/vzaemodiya-pedagoga-ta-asistenta-vchitelya-v-umovah-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovischa
Литвяк Д.М., Зленко Л.О. Асистент вчителя в інклюзивному класі: основні ролі та завдання // Співпраця вчителя та асистента вчителя в інклюзивному освітньому середовищі (методичні рекомендації). Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського, 2023. С. 21; 39.
Онлайн модуль: Асистенти вчителя і дитини. http://inclusion.org.ua/modules/asystenty-vchytelia-i-dytyny/
Стратегії співвикладання / Co-teaching. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 4-6 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020. С. 60-87.

Інклюзивна освіта і вивчення англійської мови

Діана Івануляк, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність роботи. У сучасному світі неможливо не вивчати англійську мову. Ця мова буквально повсюди. У соцмережах, на вулиці, навіть дома, де б здавалося не може бути, але сленгові слова, написи на побутовій техніці, продуктах і т.д. говорять зовсім про інше. Вивчати мови потрібно, і це потрібно не тільки здоровим дітям чи дорослим, але і всім.

Мета роботи. Дослідити сучасні методи вивчення англійської мови для учнів з ООП.

Виклад основного матеріалу. Сучасна педагогіка напрацювала доволі значний досвід навчання англійської мови учнів з ООП, адже що мова як засіб комунікації і співдії має забезпечувати соціальні, інтелектуальні та особистісні потреби людини. Завдяки мовленнєвій діяльності дитина розвивається, виховується, пізнає світ і себе.

Вивчення іноземних мов у ранньому віці є корисним для всіх дітей, незалежно від їхніх початкових здібностей. Це сприяє розвитку психічних функцій дитини, таких як пам'ять, увага, мислення і сприйняття, що в свою чергу позитивно впливає на загальні мовні навички та збагачення рідної мови. Раннє вивчення іноземної мови створює підґрунтя для успішного вивчення її на більш пізніх етапах навчання, сприяючи якісній освіті у цьому напрямку. Це також має виховну інформативну цінність, дозволяючи дитині швидше відчути відчуженість та засвоїти загальнолюдську культуру через спілкування на новій для неї мові.

Методична література визначає чотири основні підходи до організації процесу вивчення іноземної мови:

- Оволодіння іноземною мовою як сформованість реакцій на іншомовні стимули - це процес формування вміння реагувати на іншомовні стимули.
- Інтуїтивно-свідомий підхід передбачає засвоєння значень та правил іноземної мови.
- Свідомий пізнавальний підхід спрямовує увагу на засвоєння правил застосування лексико-граматичних моделей.

- Комунікативний підхід орієнтується на органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання. Цей підхід акцентує увагу на практичному застосуванні мовних засобів у комунікативних ситуаціях.

Під час організації навчання дітей молодшого шкільного віку з ООП здоров'я варто враховувати особливості, якості та здібності, які вже є рисами особистості дитини та особливості її пізнавальної діяльності. За умов чіткого визначення психофізіологічних можливостей дитини та труднощів, які вона може зустріти у процесі навчання, можна створити ефективні педагогічні умови для всебічного її розвитку. У процесі навчання іноземної мови потрібно не тільки враховувати психічні особливості, а й активно підтримувати учнів у навчальному процесі; застосовувати таку методику навчання, яка б максимально враховувала індивідуальні можливості кожної дитини.

Вивчення іноземної мови на ранніх етапах навчання впливатиме на розвиток психіки дитини і, зокрема, збагачення її інтелекту, що, своєю чергою, зумовлюється активізацією основних пізнавальних процесів — уваги, пам'яті, мислення. Отже, опанування мовленнєвими засобами іноземної мови сприятиме інтелектуальному розвиткові, оскільки цей процес нерозривно пов'язаний із розвитком розумових функцій. Окрім іншого, вивчення іноземної мови сприяє інтеграції дитини у суспільне життя, допомагає їй користуватись усіма можливостями, які пропонує суспільство, формує етичне ставлення до оточуючого світу і самої себе.

Інтерактивні види роботи дають учням з ООП можливість переносити набуті раніше знання, сформовані вміння й навички на нові види діяльності та ситуації мовленнєвої взаємодії, що сприяє вдосконаленню комунікативного досвіду. Під час застосування різних форм інтерактивної діяльності учні працюють у групі однолітків, де вони можуть досить вільно висловити свої думки, мобілізувати знання, проявити творчий, організаторський та лідерський потенціал. До роботи залучається ще й подвійна мотивація: мотив прояву особистості та самоствердження у групі та мотив досягнення колективної мети. Описані види інтерактивної навчальної діяльності учнів за своїм змістом і формами виконання сприяють удосконаленню не лише іншомовного комунікативного досвіду, а й успішній соціалізації.

Під час вивчення англійської мови учнями з ООП ефективними є такі інтерактивні технології навчання, як робота в парах, трійках, змінювані трійки, «Карусель», «Акваріум», «Велике коло», «Мікрофон», незакінчені речення, «Мозковий штурм», аналіз проблеми, «Мозаїка», коло ідей, розігрування ситуації у ролях (рольова гра, імітація), дискусія, ток-шоу тощо.

Дітям із порушенням слуху, з розладом уваги й мовлення краще вводити новий матеріал, використовуючи наочність: різноманітні кольорові малюнки, презентації, електронні завдання, невеликі схеми, опорні таблиці, тексти у вигляді коміксів. Для закріплення нової лексики можна використовувати різноманітні вправи: скласти слова з літер, вставити пропущені літери в слова, слова – у речення. Домашнім завданням доцільно давати картки зі словами та

презентації для повторення вивченої на уроці лексики. Великим успіхом користуються різноманітні відеоуроки. Використання інтерактивних презентацій у Power Point дозволяє яскраво й наочно презентувати всі навчальні теми, навіть ті, які, на перший погляд, є нудними для вивчення учнями, а також розвинути й проконтролювати навички аудіювання, читання з різними стратегіями, відпрацювати, закріпити й удосконалити лексико-граматичний матеріал, перевірити себе самостійно й виправити помилки, що є важливим для дітей із ДЦП, які пишуть повільно й нерозбірливо.

Дітям із порушеннями зору краще вводити новий матеріал на слух. Необхідно промовляти фрази декілька разів. Це може бути робота хором (разом з учителем), а потім повторення за вчителем. Під час роботи з такими дітьми можна використовувати аудіотексти, пісні, лічилки та римівки англійською мовою. Методи та прийоми навчання іноземної мови дітей з ООП, серед яких арт терапія та її різновиди, зокрема казкотерапія, музикотерапія, використання образотворчої діяльності, техніка квілінг, логопедична ритміка, робота з інтерактивною книгою, білінгвістичний метод навчання, проведення роботи із закритою картиною. Крім того, варто не забувати про використання нових інформаційних технологій у навчанні, невербальних засобів спілкування, використання наочних, словесних та практичних методів навчання іноземної мови, різних видів дидактичних ігор (зокрема мовленнєвих), проведення нетрадиційних уроків тощо.

Висновок. Модернізація освітньої системи, розвиток інклюзивного підходу до навчання вимагають перегляду та пошуку нових рішень щодо навчання іноземної мови на різних рівнях. Учні з ООП мають різні здібності і можливості, але всі школярі бажають, щоб їхні відмінності поважали, щоб їх розуміли і цінували як вчителі, так й інші школярі. Таким чином, учитель, зокрема іноземної мови, має бути обізнаний із можливими проявами відмінностей у навчанні та поведінці дітей, які належать до певної категорії, працювати у команді супроводу, усвідомлювати особливості кожної категорії й адаптувати методику навчання.

Список використаних джерел

Казачінер О. С. Методологічні підходи до дослідження проблеми розвитку інклюзивної компетентності вчителів філологічних дисциплін у післядипломній освіті. *Витоки педагогічної майстерності* : зб. наук. пр. 2017. № 2. С. 124–128.

Степаненко А.В. Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до реалізації особистісно-орієнтованого навчання в сучасній школі в контексті інклюзивної освіти. *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки* / ред. кол.: О.А. Семенюк [та ін.]. Кропивницький: «КОД», 2018. Вип. 165. С. 574–578.

Чиж, С. Г. (2017). Інтерактивні шляхи реалізації комунікативного підходу до вивчення іноземної мови дітьми з особливими потребами. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, *3*(75), 149-153.

Шерстюк Т. Сучасні підходи до вивчення іноземної мови школярами з особливими освітніми потребами. *На урок.* 9 січня 2022. URL: https://naurok.com.ua/dopovid-na-temu-cuchasni-pidhodi-do-vivchennya-inozemno-movi-shkolyarami-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-272204.html

Метод В. Козявкіна: ефективність використання для дітей з ДЦП

Оксана Кащук, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Дитячий церебральний параліч (ДЦП) є серйозним неврологічним порушенням, яке впливає на розвиток дитини. Розроблена система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації (СІНР) може допомогти в розробці індивідуальних програм реабілітації для дітей з ДЦП, що сприятиме більш повному відновленню фізичних та когнітивних функцій. Крім того, враховуючи потреби цієї вразливої групи, ефективні методи реабілітації можуть позитивно вплинути на їхню якість життя та соціальну інтеграцію. Оцінка ефективності розробника методу В. Козявкіна може принести цінні висновки для клінічної практики та подальшого дослідження.

Мета роботи. Дослідити ефективність методу В. Козявкіна у відновленні функцій у дітей з ДЦП, визначити оптимальні умови та тривалість його застосування для досягнення найкращих результатів, а також вивчити його вплив на якість життя дітей та їхню соціальну адаптацію.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта стосується зокрема навчання, розвитку та соціалізації учнів з ООП і зосереджується на соціальній моделі інвалідності. Медична модель прикладається для лікування чи покращення функціонування та життєдіяльності особи, і в нашому дослідженні ми будемо звертатися до обох моделей, адже від ефективного використання реабілітаційних та абілітаційних технік залежить життєдіяльність учня і, відповідно, його чи її навчальні досягнення.

Термін «дитячий церебральний параліч» (ДЦП) охоплює групу захворювань, що проявляються порушеннями рухів та постави, які викликають обмеження активності людини і спричинені непрогресуючим ураженням мозку на ранніх етапах його розвитку (Rosenbaum et al., 2007). ДЦП є найпоширенішим руховим розладом серед дітей і зустрічається приблизно у двох із половиною випадках на тисячу новонароджених. Кожна п’ята дитина з ДЦП має виражену затримку розумового розвитку і не може самостійно пересуватися (Prevalence and characteristics of children with cerebral palsy in Europe, 2002).

Одним із багатокомпонентних методів реабілітації пацієнтів із ДЦП є система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації (СІНР), відома також за іменем її автора як метод Козявкіна. Суть цього методу медичної реабілітації, полягає у комплексному неперервному процесі відновлення функцій. Він складається з двох підсистем: інтенсивного коригування, та стабілізації й потенціювання ефекту. Шляхом стимуляції компенсаторних можливостей дитячого організму та активування пластичності мозку СІНР створює в організмі дитини новий функціональний стан, що відкриває можливості для швидшого моторного та психічного розвитку дитини. Різносторонні лікувальні впливи, взаємно посилюючи один одного, спрямовані на досягнення основної мети реабілітації – покращання здоров’я та якості життя особи. Авторська система реабілітації спрямована на усунення функціональних блокад хребцево-рухових сегментів та відновлення нормальної рухливості суглобів хребта та кінцівок, що дає

можливість зменшити прояви дизрегуляції нервової системи на різних рівнях чутливих та рухових систем.

Основною метою відновного лікування за методикою В. Козявкіна є підвищення якості життя пацієнтів та їх максимальна соціально побутова адаптація. Для подальшого розвитку та удосконалення системи реабілітації проводиться різносторонні наукові дослідження. Одним з важливих напрямків роботи є оцінка ефективності лікування. Діагностичний алгоритм забезпечує раціонально організоване і ефективне проведення діагностичних обстежень, розроблення для кожного пацієнта адекватної індивідуальної програми і маршруту реабілітації, динамічне спостереження й оцінка ефективності проведеного курсу інтенсивної реабілітації з формуванням завдань для подальшої роботи вдома. Реабілітація за СІНР включає такий комплекс: біомеханічну корекцію хребта, мобілізацію суглобів кінцівок, рефлексотерапію, мобілізуючу гімнастику, спеціальну систему масажу, ритмічну гімнастику, апітерапію та механотерапію.

Реабілітація за цим методом в Україні відбувається на базі однойменної Міжнародної реабілітаційної клініки в Трускавці, в Реабілітаційному центрі "Еліта" у Львові, в International Clinic of Medical Rehabilitation на Кіпрі, в ОАЕ, Кувейті. Є також представництва в інших країнах (Professor Kozyavkin method (n.d). Інтенсивне коригування проводять в умовах реабілітаційного центру, триває два тижні. У період стабілізації та потенціювання ефекту, лікування продовжується, згідно рекомендацій, в домашніх умовах. Цей період триває від шести до дванадцяти місяців, після чого проводять повторно курс інтенсивного коригування. В основі системи реабілітації лежить полімодальний підхід із застосуванням різнобічних методів впливу на пацієнта. Дія одних методик доповнює та потенціює інші реабілітаційні заходи (Козявкін, 2011, с. 70).

Біомеханічне коригування хребта адаптоване до анатомічних і функціональних особливостей дитячого організму. Завдяки цьому його з успіхом використовують у реабілітації дітей, починаючи з раннього віку (Козявкін, 2011, с. 106). В СІНР використовують мобілізацію суглобів та м'язового апарату обличчя, шиї та голови з елементами рефлекторно-терапевтичного впливу на біологічно активні точки за допомогою масажу та акупресури, а також мобілізацію нижньощелепного суглоба (Козявкін, 2011, с. 113).

У рамках реабілітаційної програми за СІНР для підготовки до про-ведення біомеханічного коригування хребта, розслаблення спастичних м'язів та впливу на міофасціальні тригерні точки застосовується спеціальна система масажу. До неї увійшли прийоми класичного, сегментарного та периостального масажу у поєднанні з елементами постізометричної та антигравітаційної релаксації. Щоб ефективно виконати біомеханічне коригування, необхідна відповідна підготовка суглобово-м'язового апарату шляхом застосування релаксаційних методик масажу. Застосовують елементи мобілізації суглобів кінцівок для збільшення їхньої рухливості та прийоми точкового масажу для впливу на

тригерні точки. Для активізації гіпотонічних, бездіяльних м'язів розроблено прийоми тонізуючого масажу.

Масаж пришвидшує обмін речовин, сприяє утворенню гістаміну та ацетилхоліну. Гістамін та гістаміноподібні речовини служать подразниками хеморецепторів нервової системи, судин та інших тканин внутрішніх органів. Вони спричиняють розширення капілярів, підвищують вміст адреналіну в крові, що має велике значення в мобілізації адаптивних та захисних сил організму. Ацетилхолін, забезпечуючи медіаторну функцію, стимулює м'язову діяльність, сприяє збільшенню швидкості передавання нервового збудження з однієї нервової клітини на іншу і з нервових клітин на м'язові. Масаж проводять пацієнтам, котрі проходять курс реабілітації за СІНР за винятком тих, хто має протипоказання. У реабілітації хворих за СІНР враховують психофізіологічні особливості розвитку дитини і використовують систему масажно–аплікаторно–рухового стимулювання. Концепція її за своєю суттю грунтується на принципових положеннях СІНР і лікувальній дії масажу (Козявкін, 2011, с. 118-119).

За аналізом медичної документації 4309 осіб, були отримані позитивні результати: зниження м'язового тонусу; підвищення об'єму пасивних і активних рухів; покращення контролю голови; покращення сидіння та сідання, розвиток стояння та вставання; вдосконалення ходи; покращення дрібної моторики кисті; покращення психоемоційного стану; покращення вегетативного стану; удосконалення мови (Козявкін, 2018).

Висновок. Метод В. Козявкіна виявився дієвим і ефективним інструментом для розвитку дітей з ДЦП. Комплексний підхід до реабілітації, який включає фізичні, психологічні та соціальні аспекти, сприяє покращенню рухових навичок, самостійності та якості життя у дітей з цим порушенням. Результати досліджень підтверджують ефективність методу Козявкіна у покращенні функціональних можливостей дітей з ДЦП, що робить його важливим інструментом у реабілітаційній практиці. Покращення функціонування організму учня допомагає долати навчальні бар'єри та показувати кращі академічні результати.

Список використаних джерел

Prevalence and characteristics of children with cerebral palsy in Europe. (2002). *Developmental medicine and child neurology*, *44*(9), 633–640.

Professor Kozyavkin method. (n.d.). *Accredited medical centers*. Retrieved from https://kozyavkin.com/en/contacts/

Rosenbaum, P., Paneth, N., Leviton, A., Goldstein, M., Bax, M., Damiano, D., Dan, B., & Jacobsson, B. (2007). A report: the definition and classification of cerebral palsy April 2006. *Developmental medicine and child neurology. Supplement*, *109*, 8–14.

Козявкін В. Метод Козявкіна – система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації. Посібник реабілітолога. Львів: вид. "Дизайн-студія "Папуга", 2011.

Козявкін В., Качмар О., Лисович В. Ретроспективний аналіз результатів лікування за системою інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації. *Міжнародний неврологічний журнал*. 2018. № 3 (97). С. 13-22. https://doi.org/10.22141/2224-0713.3.97.2018.133677

Підтримка учнів з ООП та їх батьків в умовах дистанційного навчання

Оксана Кащук, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Вимушене дистанційне навчання спричинило багато проблем (які не вдалося подолати) та викликів (долаючи які, людство стає життєздатнішим). Фактор ізольованості не з власної волі спричиняє відчуття покинутості, безпомічності, апатії в дорослих і дітей. Кожній людині треба людина, незважаючи на наявність у неї особливих освітніх потреб (ООП). Діти тягнуться до одного, вони хочуть спілкуватись і радіють обличчям, які бачать на екранах моніторів. Засади інклюзивного навчання передбачають соціалізацію, комунікацію і взаємодію усіх учасників суспільства.

Мета*.* Висвітлити роль дистанційної підтримки учнів з ООП та їх батьків.

Виклад основного матеріалу.

людина сама нічого не може
людині завжди потрібен інший
на кого можна себе помножити
для кого варто писати вірші
з ким можна разом долати відчай
чи радість ділити не ризикуючи
хто може в будь-яку мить засвідчити
що ти – реальний що ти – існуєш
Іздрик (2018).

Дистанційне навчання є ефективним інструментом отримання знань в поєднанні з іншими, але кінець двадцятих років нашого століття запам'ятається сьогочасному поколінню пандемією та війною, коли звичні освітні методи не працювали. Усе ж, майбутнє покоління має навчатися, переймати досвід, пристосовуючись до тих умов, які диктує життя. Нелегко організувати дистанційне навчання з дітьми в умовах карантину та воєнного стану, а з малюками, яким необхідна найбільша увага, ще складніше.

Дистанційне навчання можна застосовувати для дітей з ООП, спираючись на чотири головні принципи дистанційного навчання, а саме: принцип інтерактивності, принцип диференціації, принцип індивідуального підходу, принцип пластичності (Тернопільський навчально-виховний комплекс, 2020).

Під час дистанційного навчання дітям з ООП почасти потрібна допомога батьків, аби проговорювати візуальну інформацію на екрані. Додаткові можливості для школярів пропонує платформа «Всеукраїнська школа онлайн» для змішаного та дистанційного навчання учнів 5-11 класів. У травні 2022 року представники Українського інституту розвитку освіти презентували «Путівник по Всеукраїнській школі онлайн». Він допоможе школярам, педагогам та батькам опанувати ресурс та використовувати всі його можливості. У пригоді може стати також створений волонтерами сайту Освіта.ua Telegram-бот. До кожного уроку на платформі існує транскрипт усного мовлення вчителя з

синхронним підсвічуванням кожної репліки. Ним можуть скористатися учні та учениці з порушеннями слуху, а школярі з порушенням зору зможуть слухати аудіодискрипції – детальні описи предметів та процесів на відео.

2021 року з'явився перший у світі українськомовний додаток «Digital Inclusion» з піктограмами для комунікації. Він допомагає в альтернативній і додатковій комунікації, зокрема, з дітьми з аутизмом, розвиває мовлення та творче мислення.

Особливістю дистанційного навчання є перехід із прямої моделі навчання на тренерську**,** адже вчитель уже не стоїть і навчає в класі, а став тренером-консультантом. Він переважно консультує батьків дитини з ООП, як правильно її розвивати, як правильно заспокоїти, як впоратися з агресією чи істерикою.

Виділяють такі безкоштовні платформи онлайн навчання та відеозв'язку (D-learn, Moodle, Cisco Webex, Zoom, Everytale, Edmodo, Google Suite тощо). Можливе використання сервісів Padlet, Plickers. До найкращих платформ онлайн-освіти в Україні можна віднести EdEra та Prometheus. Найбільш відомою платформою у світі є Coursera, однак, далеко не всі курси тут є доступними українською мовою (Навчальний курикулум з інклюзивної освіти, 2020, с. 81).

Безпека та здоров'я дитини з ООП час дистанційного навчання – повинні бути пріоритетними. Діти з порушеннями зору, не можуть довго сидіти за онлайн-уроками й навчатися за комп'ютером. На це потрібно звертати увагу. Батькам рекомендується спостерігати за своєю дитиною, аналізувати спостереження разом з учителем, асистентом й командою для визначення рекомендованого навантаження. Якщо в дитини починається істерика чи інша деструктивна поведінка під час заняття, батьки вимикають відео, мікрофон і намагаються заспокоїти дитину. А потім повертаються на заняття.

Треба враховувати, що кожна дитина потребує часу для адаптації: хтось адаптується одразу, а хтось ціле заняття може бігати кімнатою з увімкненим відеозв'язком, слухати звуки, шуми, знайомі голоси, але не розуміти, що відбувається навколо. Якщо ж думка про заняття викликає супротив, то заберіть слово «не» з меседжу «карантин – це не канікули». Повернете його, коли разом із дитиною та її батьками вирішите, що час настав (Лазаренко, 2020).

Для успішної взаємодії батьків, як учасників дистанційного освітнього процесу варто підтримувати:

- мотивувати до спільного навчання з дітьми,
- пояснювати важливість навчання дитини в онлайн-форматі,
- зробити опитувальник щодо труднощів, з якими вони стикнулися під час карантину та командно опрацювати його,
- спілкуватися по телефону, батьки є каналом комунікації між вчителем та дитиною,
- не змушувати батьків й не говорити про те, що вони мусять навчати дитину

При вивченні нових слів, вчителям доречно виводити їх на екран, візуалізуючи картинкою. Також можна додавати звуковий супровід.

Під час відеозв'язку асистент вчителя модеруватиме процеси зі свого комп'ютера. До прикладу, вмикати та вимикати мікрофони, аби ту людину, яка веде урок або відповідає на запитання, було чутно, показувати презентації та відео, спостерігати, що роблять учні. Також модератор може спілкуватися паралельно в чаті з батьками. Якщо є технічні складнощі, їх треба усунути зразу. Асистент зможе проаналізувати заняття та розповісти про це вчителеві, аби вдосконалити процес. Асистент вчителя також обробляє завдання, які отримують учні з типовим розвитком, і віддає їх дітям з ООП. Часом потрібно дати додаткові завдання, часом спростити. За потреби, асистенти додатково щось пояснюють дитині та співпрацюють з батьками (Сірченко, 2023).

Висновки. Створення та організація інклюзивного освітнього простору під час дистанційного навчання – важлива передумова ефективного навчання та розвитку дитини, позитивного емоційного, психологічного та фізичного клімату в родинах батьків і педагогів. Варто наголосити на важливості позитивної комунікації та співпраці з боку батьків, адже багато з них володіють унікальним досвідом, знаннями і уміннями, які можуть бути корисними усім учасникам навчального процесу.

Список використаних джерел

Іздрик Ю. Інший. 4 серпня 2018. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02YW5bCRsQXi5v3RJSi7ZYHyZeMLucjP8PjYTRsG5SjJFei6b83aQ1xoGwnoX8yzQdl&id=100024707885980

Лазаренко Г. Дистанційна освіта для дітей з особливими освітніми потребами. 2020. [Електронний ресурс]. URL: http://salt-ruo.edu.kh.ua/doshkiljna_osvita/rekomendacii_pedagogam/distancijna_osvita_dlya_ditej_z_osoblivimi_osvitnimi_potrebami/

Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020.

Сірченко О. Організація дистанційного навчання для дітей з ООП. *На урок*. 7 березня 2023. [Електронний ресурс]. URL: https://naurok.com.ua/organizaciya-distanciynogo-navchannya-dlya-ditey-z-oop-338386.html

Тернопільський навчально-виховний комплекс "Школа-колегіум Патріарха Йосифа Сліпого. Особливості дистанційного навчання для дітей з особливими освітніми потребами. 29.12.2020. [Електронний ресурс]. URL: http://12.school-info.te.ua/blog/84-formi-zdobuttja-osviti/osoblivosti-distancijnogo-navchannja-dlja-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami

Роль сім'ї в інклюзивному навчанні: вплив, підтримка та бар'єри

Іванна Климович, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Інклюзивне навчання стає все більш розповсюдженим і важливим аспектом освітньої системи. Забезпечення включення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) вимагає врахування не лише педагогічних аспектів, але й сімейного середовища. Сім'я відіграє

ключову роль у створенні підтримки та сприянні успішному включенню дитини з ООП в освітній процес і подальше суспільство.

Мета роботи. Висвітлити важливість ролі сім'ї в інклюзивному навчанні дітей з ООП, підкреслити підтримку та допомогу з боку сім'ї для успішної інтеграції цих дітей у суспільство, а також обговорити можливість шляхів покращення співпраці між сім'єю та навчальним закладом.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні інклюзивна освіта стає все більш поширеною в Україні. Це означає, що діти з ООП навчаються разом з однолітками в загальноосвітніх закладах. Успіх інклюзивного навчання залежить від багатьох факторів, одним з яких є активна участь сім'ї.

Дослідження доводять визначальну роль сім'ї для успішної інклюзії та психологічної стійкості і цілісності її членів: "family has profound meaning and represents the most important group for most people … greater breadth of inclusion predicted more positive family evaluations, more positive qualities, and greater family importance; greater breadth of family inclusion was associated with greater resilience in the face of stress; broader views of family produced greater social needs fulfillment (Buchanan & McConnell, 2017).

Роль родини в інклюзивному навчанні

- Емоційна підтримка. Сім'я може дати дитині відчуття любові, прийняття та емоційної підтримки, що є важливим для її успішного навчання.
- Розвиток самооцінки. Сім'я може допомогти дитині розвинути позитивну самооцінку та віру в себе.
- Співпраця з педагогами. Сім'я може співпрацювати з педагогами, щоб розробити та впровадити індивідуальну програму навчання для дитини.
- Навчання вдома. Сім'я може допомогти дитині з домашнім завданням та додатковими заняттями.

Підтримка родини

- Інформаційна. Сім'ї дітей з ООП потребують інформації про інклюзивне навчання, права та можливості дітей з ООП.
- Психологічна. Сім'ї можуть потребувати психологічної підтримки, щоб допомогти їм впоратися з емоціями, пов'язаними з інклюзивним навчанням.
- Педагогічна. Сім'ї можуть потребувати педагогічної підтримки, щоб допомогти їм навчити свою дитину вдома.

Бар'єри, які перешкоджають участі родини

- Відсутність інформації. Багато сімей не знають про інклюзивне навчання або не розуміють його переваг.
- Неготовність до змін. Деякі сім'ї стурбовані тим, що інклюзивне навчання може негативно вплинути на успішність їхніх дітей.
- Відсутність підтримки. Сім'ям часто не вистачає інформаційної, психологічної та педагогічної підтримки.
- Негативні стереотипи. У суспільстві все ще існують стереотипи щодо людей з ООП, що може призвести до дискримінації та цькування.

Рекомендації

- Проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності про інклюзивне навчання.
- Створення центрів підтримки для сімей, де вони можуть отримати інформаційну, психологічну та педагогічну допомогу.
- Залучення сімей до прийняття рішень щодо інклюзивного навчання.
- Формування толерантного ставлення до людей з ООП.

Висновок. Сім'я відіграє надзвичайно важливу роль в інклюзивному навчанні. Її підтримка може допомогти дитині з ООП успішно навчатися та адаптуватися до нового середовища. Для того, щоб сім'ї могли ефективно підтримувати своїх дітей, їм потрібна: інформація про інклюзивне навчання, психологічна підтримка і педагогічна допомога.

Створення центрів підтримки, проведення інформаційних кампаній та залучення сімей до прийняття рішень щодо інклюзивного навчання може значно поліпшити ситуацію. Співпраця сім'ї, педагогів та громадськості є запорукою успішного інклюзивного навчання.

Список використаних джерел

Buchanan, T. & McConnell, A. (2017). Family as a source of support under stress: Benefits of greater breadth of family inclusion. *Self and Identity,16*:1, 97-122. https://doi.org/10.1080/15298868.2016.1226194

Григоренко, Л. В. (2017). Інклюзивна освіта: теорія і практика: навч. посіб. / Л. В. Григоренко. Київ: Видавництво «Академія», 2017.

Інклюзивне навчання: методичний посібник для вчителів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів / авт.-упоряд. Н. В. Гавриш. Київ: Видавництво «Педагогічна думка», 2017.

Коваленко, О. М. (2018). Роль сім'ї в інклюзивному навчанні: психолого-педагогічний аспект / *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 34. С. 42-47.

Діти з особливими освітніми потребами під час війни

Юлія Косач, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність теми. Зважаючи на ускладнений контекст воєнного конфлікту, варто детально розглянути питання навчання та виховання учнів з *особливими освітніми потребами* (ООП) для динамічного протистояння викликам та сталого впровадження інклюзивної освіти.

Мета роботи. Розглянути 8 тез щодо впровадження і підтримки інклюзії.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабне вторгнення росії призвело до тяжких наслідків в Україні. Заклади освіти зазнали людських втрат – продовжують гинути викладачі, здобувачі освіти та батьки. Тисячі закладів освіти було зруйновано або пошкоджено. Мільйони дітей і тисячі українських викладачів були вимушені змінити місце проживання всередині країни або виїхати за кордон. Щодня всі учасники освітнього процесу мають долати виклики війни: вимушені перерви у навчанні, перехід на дистанційну або змішану форму навчання, повітряні тривоги та відключення електроенергії. Повномасштабна війна погіршила доступ до освіти, поглибила наявні освітні

нерівності, негативно вплинула на якість освітнього процесу й успішність, а також відобразилася на психоемоційному стані здобувачів освіти. Звісно, що війна в Україні, вплинула й на інклюзивну освіту. Певні зміни до нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти, передбачають, що у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) заклади освіти не можу відмовити в організації інклюзивного навчання дітей з ООП та створенні інклюзивного класу (групи). В умовах воєнного стану здобувачі освіти з ООП є найбільш вразливою категорією, яка потребує виняткової підтримки та уваги. Тож, незалежно від місця їх перебування заклади освіти мають прикласти всі зусилля, аби такі діти продовжили здобуття освіти та отримали необхідну психолого-педагогічну допомогу у безпечних умовах (Коркушко, 2023).

1. Важливість доступу до освіти. У воєнний період доступ до освіти для дітей з ООП є життєво важливим. Для цієї групи дітей освіта є не лише засобом набуття знань, але й ключовим елементом стабілізації їхнього емоційного стану та психологічного благополуччя. Освіта створює структуровану рутину, яка є важливою для підтримки їхнього розвитку та самовизначення в умовах стресу та непевності. Крім того, через процес навчання діти з ООП отримують можливість розвивати свої навички, виявляти та реалізовувати свій потенціал, що є важливим для їхньої майбутньої соціальної та професійної інтеграції. Таким чином, доступ до освіти для цієї групи дітей не тільки забезпечує їхній освітній розвиток, але й є гарантом їхнього повноцінного включення в суспільство та успішного подальшого життя.

2. Виклики у забезпеченні якісної освіти. Зруйновані школи, втрата кваліфікованих вчителів та обмежений доступ до необхідних матеріалів створюють серйозні перешкоди для забезпечення якісної освіти для дітей з ООП. Необхідно розробляти адаптивні методики та залучати волонтерів та спеціалістів для надання освітньої підтримки.

3. Роль інклюзивної освіти. Під час війни інклюзивна освіта виявляється надзвичайно важливою. Вона є ключовим інструментом забезпечення рівних можливостей навчання для всіх дітей, незалежно від їхніх освітніх потреб та здібностей. Інклюзивна освіта створює середовище, де кожна дитина має можливість розвиватися на власних умовах та отримувати підтримку, яку вона потребує для досягнення свого повного потенціалу. Крім того, інклюзивна освіта сприяє соціальній інтеграції дітей з ООП, допомагаючи їм відчувати себе частиною загального навчального середовища та будувати позитивні стосунки зі своїми однолітками. Ця форма освіти сприяє розумінню та прийняттю різниці, розвиває толерантність та сприяє формуванню більш інклюзивного суспільства в цілому. Таким чином, інклюзивна освіта має велике значення в умовах воєнного конфлікту, допомагаючи дітям з ООП отримати якісну освіту та інтегруватися в суспільство.

4. Психологічні аспекти навчання. У час воєнних дій діти з ООП можуть відчувати особливу вразливість та стрес через небезпеку, невизначеність та травматичні події, які супроводжують конфлікт. Психологічні аспекти навчання

цієї групи дітей стають критично важливими, оскільки вони можуть впливати на їхнє емоційне благополуччя, самопочуття та навчальні досягнення. Освітні програми повинні бути спрямовані не лише на передачу знань, але й на підтримку психологічного розвитку та підвищення стійкості до стресу у дітей з ООП. Важливо враховувати їхні емоційні потреби та надавати їм підтримку у вирішенні виникаючих емоційних труднощів. Крім того, створення безпечного та сприятливого середовища для навчання є ключовим для забезпечення психологічного комфорту та успіху дітей з ООП під час війни. Такі підходи можуть сприяти зменшенню емоційного стресу та покращенню психологічного благополуччя цієї вразливої групи дітей.

5. Підтримка родин. Під час війни родини дітей з ООП стикаються зі значними труднощами, що стосуються як їхнього матеріального благополуччя, так і психологічного стану. Вони можуть зазнавати стресу, тривоги та невизначеності через загрозу для своєї безпеки та здоров'я своїх дітей. Також, відповідальність за надання догляду та підтримки дітей з ООП може становити великий тягар для батьків та опікунів, особливо в умовах військових конфліктів. Тому важливо забезпечити родини цієї групи дітей не лише матеріальною, але й психологічною підтримкою. Це може включати надання консультативної та психологічної допомоги, організацію групових сесій підтримки для батьків, а також забезпечення доступу до необхідних ресурсів та сервісів, які допоможуть зменшити їхній стрес та полегшити їхні щоденні труднощі. Підтримка родин є важливою складовою успішного забезпечення дітей з ООП під час війни, оскільки вона допомагає стабілізувати сімейне середовище та забезпечує необхідну опіку та підтримку для їхнього розвитку.

6. Роль міжнародних організацій. Міжнародні організації відіграють ключову роль у наданні допомоги та підтримці дітей з ООП під час війни. Вони забезпечують фінансову, технічну та експертну підтримку для забезпечення доступу цієї групи дітей до якісної освіти та інших необхідних ресурсів. Міжнародні організації можуть координувати гуманітарну допомогу, фінансувати проекти з відновлення інфраструктури освіти, надавати підтримку у виконанні законодавства з питань прав людини та прав дітей, а також надавати консультаційну та методичну допомогу місцевим органам влади. Крім того, вони можуть здійснювати моніторинг та оцінку ситуації з прав людини та освіти, сприяти розробці та впровадженню політик і програм для забезпечення доступу до освіти для всіх дітей, зокрема з ООП. Таким чином, міжнародні організації відіграють важливу роль у забезпеченні прав дітей з ООП під час війни, забезпечуючи їм доступ до якісної освіти та інших основних прав і можливостей.

7. Спеціальні програми та методики навчання. У воєнний період особливо важливо розробляти та впроваджувати спеціальні програми та методики навчання, призначені для дітей з ООП. Ці програми повинні бути адаптовані до складних умов воєнного конфлікту та враховувати особливі потреби цієї групи дітей. Вони можуть включати в себе індивідуалізовані підходи до навчання, використання спеціальних методик та матеріалів, а також застосування

технологій для дистанційного навчання. Крім того, важливо надавати додаткову підтримку та підготовку вчителям та іншим фахівцям, які працюють з цією групою дітей, для забезпечення їхнього успішного навчання та розвитку. Спеціальні програми та методики навчання повинні бути спрямовані на забезпечення доступу до якісної освіти та підтримку розвитку дітей з ООП під час війни, щоб вони могли максимально реалізувати свій потенціал та успішно інтегруватися в суспільство.

8. Створення безпечних середовищ. Під час воєнних конфліктів або воєнних дій створення безпечного середовища для дітей з ООП стає критично важливим аспектом. Ці діти, зазвичай, вже вразливі у звичайних обставинах, а в умовах війни вони знаходяться під ще більшим ризиком. Безпечне середовище включає в себе не лише фізичну безпеку від прямих загроз, таких як бойові дії та військові операції, але й емоційне та психологічне благополуччя. Це означає забезпечення психологічної підтримки, розуміння та реагування на їхні потреби, створення сприятливого клімату для вчення та соціалізації, а також надання доступу до необхідних ресурсів та послуг. Для цього можуть бути використані різні підходи, включаючи створення спеціалізованих уроків з психологічної підтримки, проведення групових сесій, розвиток партнерств з місцевими органами влади та міжнародними організаціями. Забезпечення безпечного середовища для дітей з ООП під час війни є важливим для їхнього фізичного та психологічного здоров'я, а також успішного навчання та соціальної інтеграції.

Висновок. Військове вторгнення та гуманітарна криза є серйозними викликами для реформам у сфері освіти, однак боротьба України за свою територіальну та національну цілісність продовжується в тісному зв'язку з прагненням до справедливості та інклюзії на глобальному та національному рівнях. Alongside protection of its integrity and citizens, liberation of the occupied territories and rebuilding economy and infrastructure, Ukraine’s primary task is to sustain inclusive policies and practices. Quality education with necessary support for all students in the inclusive learning environment that maximize their academic and social development on an equal basis in the communities in which they live as well as dignity and well-being for all persons with disabilities should be the ultimate grand challenge (Sydoriv & Sydoriv, 2024, p. 301). Важливо підкреслити, що розвиток інклюзивної освіти потребує комунікації та співпраці суспільства на всіх рівнях. Інклюзія - це процес, який робить кожну особу та суспільство стійкими, отже, інклюзивна освіта може бути інструментом для глобального стабільного та сталого світу майбутнього.

Список використаних джерел

Sydoriv, S., & Sydoriv, L. (2024). "Chapter 25 Inclusion in Ukraine: What the Future Needs and Should Hold". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_030

Коркушко, О. Н. (2023). Національна безпека та сталий розвиток економіки держави: роль та значення інклюзивної освіти. *Інклюзивна економіка*, (2), 12-17. https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.2-2

Умови успішної інклюзії в закладі освіти

Валерія Кушлик, Ольга Чіпко, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Інклюзивна освіта вимагає забезпечення доступності та якісного навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Для досягнення успіху в інклюзивному навчанні потрібно створити позитивне навчальне середовище, забезпечити підтримку вчителів та учнів, а також розробити та дотримуватися індивідуального підходу до кожного учня. Зусиллями педагогів, батьків та громади можна досягти успішної інклюзії у школах. Важливо створити сприятливі умови для навчання дітей з ООП разом з їхніми однолітками, щоб вони могли успішно інтегруватися в соціум. Таким чином, способи вирішення проблеми вимагають постійного удосконалення та розвитку суспільства у напрямку більшої адаптивності та взаєморозуміння між людьми з різними потребами.

Мета роботи полягає у вивченні та аналізі умов, які сприяють успішній інклюзії у різноманітні сфери життя, такі як освіта, робота, культура тощо. Робота спрямована на виявлення та розуміння факторів, які сприяють адаптації та інтеграції осіб з інвалідністю у суспільство, а також на розробку рекомендацій щодо створення сприятливого середовища для їхнього повноцінного участі у житті суспільства.

Виклад основного матеріалу. Для створення інклюзивного середовища важливо розуміти потреби учнів, яким потрібна підтримка, а також потрібна готовність педагогів та учнів цю підтримку надавати. Крім того, необхідно мати підготовлений персонал, батьків та інших активних учасників, які беруть участь у процесі впровадження інклюзії в освіті. Це означає, що всі учасники повинні бути готові сприяти включенню всіх учнів у навчальний процес, незалежно від їхніх потреб. Інклюзивне освітнє середовище створює умови, атмосферу та дії, які сприяють комфортному самовираженню кожної особи у школі.

Віктор Гладуш (2022) вказуючи, що питання інклюзивної освіти у початковій та середній школі більш-менш вирішуються, зазначає, що у вищій школі ситуація складніша. За статистичними даними з 2,5 мільйонів студентів вітчизняних навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, трохи більше 10 тисяч – люди з ООП. На практиці це менше 1% від загальної кількості людей з інвалідністю працездатного віку – до 40 років (с.14).

Наведемо умови успішної інклюзії

Повага до особистості, коректні звертання, вживання термінів та культивування відчуття приналежності. Дитина повинна відчувати, що її цінність та важливість розуміють і вона є приналежною до колективу школи, де вона почувається безпечно, комфортно і зацікавлено. Необхідно пам'ятати, що мова йде спочатку про людину, а не про її характеристики. Тому правильні форми звертання та вживання термінів будуть свідчити про інклюзивну культуру закладу.

Чутливість до емоційного стану дітей та педагогів, розуміння емоцій та вміння їх контролювати. Потрібно дуже уважно ставитись до емоційного стану

дітей і педагогів, оскільки це є важливою складовою інклюзивної культури в школі. Важливо не лише знати, розуміти, а й враховувати травми і втрати, з якими зіткнулися учасники навчального процесу.

Зміст навчання та заохочення учнів бути відповідальними за власне навчання. Щоб забезпечити максимальну реалізацію потенціалу кожної дитини, необхідно індивідуалізувати освітній процес з урахуванням її особистих потреб. Це вимагає адаптації або модифікації навчальних програм та матеріалів, розробки змісту уроків та завдань, щоб уникнути виникнення негативних ситуацій для учнів. Педагогам необхідно уважно розглядати всі аспекти процесу виховання, щоб кожен учень міг відчувати успіх та розвиток. Стан успіху досягається, коли учні є активними учасниками свого процесу навчання, аналізують і беруть на себе відповідальність за свої досягнення.

Створення недискримінуючого простору та забезпечення комфортного психологічного середовища. Одним із основних завдань школи у напрямку освіти для дітей з ООП є створення умов, де кожна дитина відчуватиме себе захищеною та зможе розвиватися відповідно до своїх індивідуальних здібностей. Також важливо забезпечити можливість дітям з ООП взаємодіяти з іншими учнями в колективі. Сприятлива психологічна атмосфера ґрунтується на взаємодії, партнерстві і нульовій терпимості до будь-яких проявів булінгу, цькування та дискримінації.

Підтримка кожного/кожної та заохочення допомагати іншим. Інклюзія – це забезпечення доступу до освіти, соціалізація та індивідуалізація для кожного учня. Індивідуальна модель підтримки для кожного учня допоможе школі забезпечувати якісну освіту, а дітям - не відчувати надмірного навантаження або відставання від однокласників. Необхідно сприяти створенню дружньої атмосфери у класі, де кожному забезпечують можливість брати участь і бути захищеним від дискримінації.

Співпраця всіх учасників інклюзивного процесу. Команда психолого-педагогічного супроводу є ключовим елементом успішного впровадження інклюзивного навчання в школі, оскільки вона відповідає за розробку індивідуальних програм для розвитку дітей з ООП та створення умов для їх інтеграції в освітнє середовище закладу. Вчитель і його асистент є нерозривним дуетом, який грає ключову роль у успішному інклюзивному навчанні. Необхідно активно залучати батьків до процесу прийняття рішень про навчання їх дітей. Вони мають унікальний досвід та знання про розвиток своїх дітей, тому важливо враховувати їхні думки та погляди. Комунікація між адміністрацією, вчителями та батьками повинна бути систематичною та продуктивною, а не обмежуватися одноразовими спілкуваннями.

Індивідуалізація навчання та рівні підтримки дітей з ООП. Основна мета індивідуалізації дитини полягає в забезпеченні її унікальних освітніх потреб, розкритті її потенціалу, підтримці прогресу у розвитку та забезпеченні активної участі дитини в спільноті. Рівні підтримки вказують на різні потреби дітей з ООП. На першому рівні підтримки вони навчаються у звичайному класі без додаткового фінансування, тоді як на більш четвертому-п’ятому рівнях

підтримки одному учневі в інклюзивному класі виділяють найбільше фінансування для задоволення його освітніх потреб.

Забезпечення корекційно-розвиткових занять. З 2018 року в інклюзивних закладах освіти для проведення корекційно-розвиткових занять, визначених індивідуальною програмою розвитку учня можна вводити додатково посади вчителів-дефектологів із розрахунку 18 годин на ставку, якщо в закладі є не менше 9-ти таких годин (Маланчій, 2020).

Забезпечення допоміжними засобами навчання. Це різноманітні пристрої, обладнання, інструменти та технології, що використовуються для поліпшення навчального процесу, розвитку навичок та забезпечення підтримки людям з ООП.

Гідне кадрове забезпечення, підготовлений персонал, доступна інформаційна і матеріально-технічна база та інфраструктура, фінансування, яке покриває потреби закладу освіти та інші ресурси для якісного інклюзивного навчання в закладі освіти. Ресурсами в цьому контексті слід розуміти не лише фінансові, які дозволяють створити інклюзивну атмосферу, але й часові, людські та інші, що можуть впливати на готовність школи приймати дітей з ООП, забезпечити їм комфортне навчання та мати необхідне обладнання та команду для цього.

Висновок. Отже, успішна інклюзія в закладі освіти передбачає: підтримку, відкритість та прийняття, доступність, співпрацю, моніторинг та оцінку, індивідуалізацію, кваліфікованих вчителів, різноманітність методів навчання, природне включення, забезпечення ресурсами.

Кожна дитина унікальна по-своєму. Вона становить незмірну цінність для своїх батьків і родичів, а всі діти разом - неоціненний скарб суспільства, запорука його майбутньої долі.

Список використаних джерел

Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко, І. О. Білозерська та ін.; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : А. С. К., 2012.

Гладуш В. Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи. Інклюзивне навчання у школі: кроки до успішного початку. Електронна бібліотека НАПН України. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729855

Маланчій В. Інклюзивне навчання у школі: кроки до успішного початку. *НУШ*. 7 Вересня 2020. URL: https://nus.org.ua/articles/inklyuzyvne-navchannya-u-shkoli-kroky-do-uspishnogo-pochatku/

Об'єднані у навчанні: Інклюзивна освіта для кожної дитини

Ольга Кушнірчук, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. В сучасному світі, де різноманітність дитячих потреб та особливостей росте, питання розвитку інклюзивної освіти стає вкрай актуальним. Сприяючи взаємодії дітей з різними здібностями, інклюзивна освіта сприяє формуванню гармонійного суспільства, де кожна дитина має право на повноцінне навчання та розвиток. Освіта повинна об'єднувати і зміцнювати.

Метою роботи є дослідження можливостей інклюзивного навчання та його позитивної ролі для дітей, педагогів і суспільства.

Виклад основного матеріалу. Почнемо з того, що інклюзія - це процес збільшення участі всіх громадян у соціальному житті, політика та процес, які надають можливість всім дітям брати участь у всіх сферах життя. Виклики сьогодення передбачають пошуки нових підходів до викладання та навчання. Прописаність у новому законі «Про освіту» прав здобувачів освіти на індивідуальну освітню траєкторію та прав педагогів на педагогічну свободу, збільшення самостійності у виборі методів та засобів навчання, розширення можливостей для самореалізації дозволяє педагогічні інновації.

Інклюзивна освіта - це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та можливість здобувати її за місцем проживання, що означає навчання дитини з ООП в умовах загальноосвітнього закладу.

Інклюзивна освіта ґрунтується на низці принципів:

- самоцінності людини незалежно від її можливостей, здібностей і досягнень;
- здатності кожної людини відчувати та думати;
- права кожної людини бути почутою та на спілкування;
- підтримки та взаємодії з однолітками;
- реальних взаємостосунків;
- задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини;
- адаптації освітньої та інших систем до потреб дитини, а не навпаки;
- визнання спроможності до навчання кожної дитини та, відповідно, необхідність створення суспільством відповідних умов для цього;
- залучення батьків та родини як рівноправних партнерів та перших вчителів своїх дітей до навчального процесу;
- командного підходу у навчанні та вихованні дітей, що передбачає залучення педагогів, батьків та спеціалістів;
- відповідності рівня складності завдань здібностям дитини;
- рівного доступу до навчання в загальноосвітніх закладах та отримання якісної освіти кожною дитиною за місцем проживання;
- універсального дизайну в навчанні (Сидорів, 2018).

Таким чином – важливо

- Всі діти повинні навчатися разом у всіх випадках, коли це можливо, незалежно від відмінностей між ними.
- Навчальні заклади мають враховувати різноманітні потреби своїх учнів, застосовуючи різні методи та темпи навчання.
- Забезпечення якісної освіти для всіх передбачає використання відповідного навчально-методичного забезпечення, організаційних заходів, розробку стратегій викладання, ефективне використання ресурсів та співпрацю з батьками і громадою.
- Діти з ООП мають отримувати необхідну допомогу для забезпечення успішності навчального процесу.

Що дає інклюзивна освіта учасникам навчального процесу?

Для дітей з ООП:

- Поліпшення когнітивного, моторного, мовного, соціального та емоційного розвитку завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками.
- Роль ровесників як моделей, що має позитивний вплив на дітей з ООП.
- Функціональне оволодіння новими вміннями та навичками.
- Навчання з орієнтацією на сильні сторони, здібності та інтереси кожної дитини.
- Можливість налагодження дружби та участі у громадському житті.

Для інших дітей:

- Розвиток натуральної толерантності та природного сприйняття людських відмінностей.
- Навчання налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з різними людьми.
- Розвиток співробітництва та емпатії.

Для педагогів та фахівців:

- Краще розуміння індивідуальних особливостей учнів.
- Оволодіння різноманітними педагогічними методиками для ефективного навчання з урахуванням індивідуальності кожної дитини.
- Зміна поглядів спеціалістів на дітей, більш цілісне сприйняття та сприйняття життєвих ситуацій очима дітей (Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка , n.d.).

Висновок. Завершуючи наше дослідження, визначаємо, що інклюзивна освіта є необхідним кроком вперед у сфері освіти. Вона не лише сприяє створенню рівних умов для всіх дітей, але й сприяє формуванню взаєморозуміння, толерантності та емпатії серед майбутнього покоління. Результатом нашої роботи є впевненість у тому, що інклюзивна освіта є ключовим чинником розвитку сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. (n.d.). Інклюзивна освіта. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331#

Сидорів С.М. Курсові проекти з методики викладання англійської мови як засіб поширення принципів інклюзивної освіти, співзвучні з ідеями Нової української школи. *Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Івано-Франківськ, 11-12 жовтня 2018. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. Ч. 1. С. 396—404.

Система раннього втручання: комплексна допомога дітям

Христина Лісевич, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Діти – квіти життя і майбутнє кожного попереднього покоління. Для їх повноцінного росту людство докладає усіх

зусиль, але різні ендогенні та екзогенні фактори можуть пригнічувати їх розвиток і життєдіяльність. Проблема раннього втручання – Early Intervention для дітей раннього та дошкільного віку є надзвичайно актуальною і важливою для суспільства. Наукові дослідження і практичний досвід свідчать, що раннє втручання важливе не тільки для індивідуального розвитку дитини, але й для майбутнього суспільства в цілому. Дослідження свідчать, що чим раніше буде виявлене порушення розвитку дитини і проведена робота над виправленням чи коригуванням його, тим більше шансів, що порушення не буде негативно впливати на її повноцінний розвиток.

Мета роботи. Теоретично обґрунтувати проблеми раннього втручання як комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку; ознайомитись з програмою раннього втручання; аналіз діяльності щодо створення системи раннього втручання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Народжуючись, організм дитини стрімко розвивається, тому період до трьох років – дуже важливий. На жаль, в Україні немає офіційних статистичних даних про кількість дітей раннього віку з різними порушеннями розвитку або ризиком їх виникнення, проте сучасні дослідження та досвід з інших країн показують, що вже у перші роки життя майже 13-18% дітей виявляють затримки чи порушення розвитку та можливий ризик їх утворення. Фахівці вважають, що саме діти віком від народження до чотирьох років потребують комплексної допомоги, яка повинна надаватися відповідно до сучасних науково обґрунтованих підходів, найкраще в умовах сімейного середовища. Надання послуг раннього втручання вчасно допомагає задовольнити потреби батьків у психологічній і професійній підтримці, створює умови для максимального розвитку потенціалу дитини та готує її до інклюзивного навчання (Панченко & Заплатинська, 2018).

Українські спеціалісти, на відміну від закордонних колег почали говорити про цю методику порівняно недавно. Послуга раннього втручання науково обґрунтована та базується на холістичному сприйнятті людини і біопсихосоціальній моделі інвалідності (Стасенко, 2018). Раннє втручання є системою допомоги, яка акцентує на сімейному підході та має мету поліпшення розвитку дітей раннього віку з різними порушеннями та тих, які опинилися в групах біологічного й соціального ризику. Основна мета раннього втручання полягає в тому, щоб покращити розвиток дитини і підвищити якість життя сім'ї. Ця програма спрямована переважно на дітей до трьох років, оскільки раннє визначення біологічних та соціальних чинників ризику дозволяє почати інтенсивну підтримку в ранньому віці, коли розвиток дитини ще дуже формується і можна запобігти появі обмежень у функціонуванні сім'ї, а також у фізичному та психосоціальному розвитку дитини (Скрипко, 2020).

Функції раннього втручання:

- Супровід сімей, які виховують малюків із порушенням розвитку
- Підтримка родини в подоланні кризи
- Розвиток дитини в природному середовищі та повсякденних активностях

- Допомога родині у розвитку дитини життєво необхідних умінь та навичок
- Сприяння покращенню взаємодії малюка із членами родини та соціуму
- Рання інклюзія та сприяння адаптації дитини до дитячого садочка (UNICEF Україна, n.d.).

Ключові аспекти раннього втручання:

- Медичний: рання медична діагностика, лікування та реабілітація.
- Педагогічний: система навчальних програм та методик, спрямованих на розвиток когнітивних, мовленнєвих та моторних навичок.
- Психологічний: психологічна підтримка як для дитини, так і для її сім'ї, включаючи консультування та психологічну реабілітацію.
- Соціальний: робота з родиною та оточенням дитини з метою створення сприятливого середовища для розвитку.

Висновок. Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку є надзвичайно важливою складовою сучасної педагогічної та медичної практики. Наукові дослідження та практичний досвід підтверджують, що ретельно організоване раннє втручання сприяє здоровому фізичному, емоційному, когнітивному та соціальному розвитку дітей, а також вирішенню можливих проблем.

Важливо підкреслити, що раннє втручання вимагає інтегрованого підходу, що включає співпрацю між різними спеціалістами, такими як педагоги, психологи, лікарі та соціальні працівники. Такий підхід дозволяє максимально враховувати потреби та індивідуальні особливості кожної дитини, забезпечуючи їй оптимальні умови для розвитку.

Список використаних джерел

UNICEF Україна. Раннє втручання. Що це таке. URL: https://www.unicef.org/ukraine/documents/early-intervention

Панченко Т. Л., Заплатинська А. Б. Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. *Народна освіта*. 2018. Вип. 3. С. 12-18. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5463

Скрипко А. Що таке раннє втручання і навіщо воно потрібне. *НУШ*. 25 Липня 2020. URL: https://nus.org.ua/view/shho-take-rannye-vtruchannya-i-navishho-vono-potribne/

Стасенко Т. Раннє втручання: для якісної послуги необхідна ефективніша міжвідомча координація. 28 серпня 2018. [Електронний ресурс]. : https://www.umj.com.ua/article/129279/rannye-vtruchannya-dlya-yakisnoyi-poslugi-neobhidna-efektivnisha-mizhvidomcha-koordinatsiya.

Комп'ютерні ігри як засіб навчання дітей з ООП

Вікторія Лонич, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Гра – інструмент взаємодії зі світом і вивчення його. Використання комп'ютерних ігор як засобу навчання є інноваційним підходом, що може допомогти у навчанні дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Можна адаптувати комп'ютерну гру до потреб, інтересів, очікувань та навчальних завдань кожного конкретного учня, забезпечуючи

індивідуалізований підхід до навчання. Взаємодіючи з комп’ютерною грою, діти з ООП можуть отримувати задоволення та мотивацію до навчання через групову співпрацю, цікаві завдання та відчуття успіху.

Мета дослідження. Вивчення можливостей та ефективності використання комп’ютерних ігор як засобу навчання дітей з ООП, виявлення переваг, недоліків та можливостей, які надають комп’ютерні ігри для навчання, розробка практичних рекомендацій щодо ефективного використання в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Використання комп’ютерних ігор як засобу навчання дітей з ООП є актуальною та інноваційною практикою в сучасній освіті. Комп'ютерні ігри можуть бути адаптовані для відповідності потребам дітей з різними особливостями та потребами, включаючи дітей з аутизмом, розладами уваги та гіперактивністю, дислексією та іншими викликами. Комп’ютерні ігри можуть сприяти розвитку когнітивних навичок, таких як логічне мислення, увага, пам'ять, моторика та інші, що особливо важливо для дітей з ООП. Граючи в комп'ютерні ігри, діти можуть спілкуватися та взаємодіяти з іншими, що сприяє соціальній інтеграції та розвитку комунікативних навичок.

Комп'ютерні ігри можуть бути адаптовані для врахування індивідуальних потреб кожного учня, надаючи персоналізований підхід до навчання. Геймифікований формат навчання часто стимулює більшу мотивацію та зацікавленість учнів, в тому числі й дітей з ООП, що може позитивно вплинути на їхній навчальний процес та розвиток. Багато комп'ютерних ігор включають вбудовані системи оцінки та моніторингу прогресу, що дозволяє вчителям та батькам відстежувати успішність учнів та виявляти можливі проблеми. Комп'ютерні ігри мають значний потенціал у покращенні навчання дітей з ООП та розвитку їхніх навичок і можливостей. Важливо продовжувати проводити дослідження та розробляти ефективні методи використання цього інструменту в освітніх практиках.

Recognizing that people respond more effectively to speed, fun and graphics, Prenski (2001) melds the engagement of fast-paced video games with serious business content to create better and more engaging training. He analyses what digital game-based learning is, why it is different and better, why it's not just another fad, where it can be used, and how to implement it. His great book presents copious case studies based on on-site visits to companies who have successfully utilized this training methodology. Для опису особливостей навчання учнів, які від ранніх років жили в технологічному середовищі, Пренскі вживає поняття «цифрові аборигени», наголошуючи, що сьогоднішні учні думають і обробляють інформацію принципово інакшим способом, чим відрізняються від їхніх попередників», а педагогів називає «цифровими іммігрантами», які мають адаптуватися до сучасного навчального процесу. Марк Пренскі рекомендує, щоб учителі для задоволення пізнавальних потреб учнів впроваджували комп’ютер і цифрові ігри в якості навчальних інструментів у класі. Ці ігри можуть бути використані в різних тематичних галузях і різними способам.

Створення цифрових наративів (історій) є потужним інструментом. Після перегляду прикладів цифрових наративів, створених їх учителями, учням може бути дано завдання, виконуючи яке їх просять дослідити проблему і потім сформувати власну точку зору на неї. Такий вид діяльності може стимулювати інтерес, увагу й мотивацію для «цифрового» покоління учнів в сучасних класах. Навчальний процес збагачується творчими талантами учнів під час того, як вони розпочинають досліджувати й розповідати власні історії, вчаться використовувати бібліотеку та Інтернет, аналізуючи й синтезуючи широкий діапазон смислів навчального матеріалу. Крім цього, учні, які беруть участь у створенні цифрових наративів, можуть вдосконалювати комунікативні навички, навчаючись організовувати ідеї, ставити питання, висловлювати думки й будувати наративи. Також це допомагає учням навчитися створювати розповіді для певної аудиторії й представляти свої ідеї та знання в індивідуальній і значущій манері. Створення цифрових наративів може бути запропоновано учням з різними навчальними стилями (з різним сприйманням навчального матеріалу – візуальний, аудіальний, кінестетичний, вербальний та ін.), а також активізує їх співпрацю в групах й забезпечує оволодіння учнями цінним досвідом через персональне залучення і аналіз здобутих досягнень (Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання, 2018, с. 100).

Комп'ютерні ігри використовуються як ефективний інструмент навчання для дітей з ООП. Їхня адаптивність дозволяє налаштовувати гру під конкретні потреби кожного учня, забезпечуючи індивідуалізований підхід до навчання. Граючи в комп'ютерні ігри, діти можуть розвивати різноманітні навички, включаючи когнітивні, мовленнєві, соціальні та моторні. Ігровий формат навчання стимулює мотивацію та зацікавленість учнів, що сприяє покращенню їхнього навчального процесу. Крім того, комп'ютерні ігри дозволяють вчителям моніторити прогрес кожного учня та адаптувати навчальний процес відповідно до його потреб.

Досліджуючи навчання учнів з порушеннями слуху, Черних (2011) зазначає, що під час їх навчання трапляються складності, які не трапляються зі здоровими учнями. Тому слід шукати такі методи навчання, які б відзначалися найбільшою візуалізацією та мали корекційний напрямок, наприклад, створення словника термінів з окремих дисциплін. Навчання осіб з порушеннями слуху будується на таких засадах: формування навичок самостійного контролю навчальної діяльності; використання елементів проблемного навчання; забезпечення комунікативності в процесі навчання, розвинення активної мови учнів.

Висновок. Комп’ютерні ігри як засобу навчання дітей з ООП мають великий потенціал для поліпшення їхнього навчання та розвитку. Ігровий формат навчання сприяє стимулюванню мотивації та зацікавленості учнів, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу. Гнучкість комп’ютерних ігор дозволяє налаштовувати гру під індивідуальні потреби кожного учня, забезпечуючи персоналізований підхід до навчання. Крім того, використання комп’ютерних ігор сприяє розвитку різноманітних навичок та вмінь у дітей з

ООП, включаючи когнітивні, мовленнєві, соціальні та моторні навички. Проте для ефективного використання комп'ютерних ігор у навчанні важливо забезпечити відповідну підготовку вчителів, а також розробку спеціалізованих програм та ігор, які враховують їхні індивідуальні особливості та потреби. Слід наголосити, що технічний та інформаційний прогрес динамічно надають нові можливості та виклики для навчання учнів з ООП.

Список використаних джерел

Prensky M. Digital game-based learning. New York : McGraw-Hill, 2001.

Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник / [А. В. Гета, В. М. Заіка, В. В. Коваленко та ін.]; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. URL: https://is.gd/d4JPeV

Черних, В. В. Особливості формування інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів з вадами слуху / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 10 (17). С. 157-162.

Засади психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП

Світлана Ляшенко, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є важливою передумовою інклюзивного навчання. Діти з ООП потребують спеціальної уваги та підтримки, щоб успішно інтегруватися в суспільство та реалізовувати свій потенціал. Забезпечення належного психолого-педагогічного супроводу допоможе дітям розвивати свої здібності, вирішувати проблеми, встановлювати взаємодію з оточуючими та досягати успіху у навчанні та житті. Крім того, це також сприятиме покращенню їх соціальної адаптації та самопочуття.

Метою роботи є проаналізувати базові положення підтримки учнів в інклюзивному процесі в школі і вдома.

Виклад основного матеріалу. Системний та комплексний психолого-педагогічний супровід дітей з ООП є важливим аспектом їхнього розвитку та успішної соціалізації у початковій школі (Ящук & Зобенько, 2018, с. 447). Цей вид підтримки здійснюється мультидисциплінарною командою і передбачає комплексну роботу педагогів, психологів та інших фахівців з метою створення оптимальних умов для навчання, розвитку та адаптації дітей з ООП.

Відповідно до освітніх потреб, індивідуальних особливостей і можливостей кожного учня з ООП групою фахівців за участі батьків дитини складається індивідуальна програма розвитку, яка затверджується керівником закладу та переглядається мінімум двічі на рік з метою її коригування. У ній зазначається кількість годин та напрями проведення корекційно-розвивальних занять, визначені фахівцями ІРЦ. В центрі уваги команди супроводу є пізнавальна сфера; рівень розвитку мислення; сформованість навчальних навичок; розвиток мовлення; працездатність; взаємодія з однолітками; взаємодія з педагогами; поведінкова саморегуляція; наявність і характер навчальної

мотивації; емоційний стан; особливості індивідуальної Я- концепції; комунікативна готовність дитини, тощо (Бабяк, 2020).

Підсумковий висновок має на меті оцінити досягнення дитини, визначити прогрес у її розвитку та навчанні, а також рекомендувати подальші кроки для покращення її ситуації. У висновку команди психолого-педагогічного супроводу можуть бути зазначені такі аспекти:

1. Оцінка прогресу: вказання на досягнуті успіхи дитини у розвитку психомоторних, когнітивних та емоційних навичок.

2. Рекомендації для подальшого розвитку: вказання на конкретні напрямки, які можуть допомогти дитині подальше просування у навчанні та соціальному житті.

3. Сприяння соціальній адаптації: опис допомоги у вирішенні проблем соціальної адаптації та інтеграції дитини з ООП в оточуюче середовище.

4. Рекомендації для батьків та вчителів: підходи до співпраці з батьками та вчителями для забезпечення оптимальної підтримки дитини з ООП.

5. Заключні рекомендації: підсумкове висновок із загальною оцінкою ситуації та пропозиціями щодо подальших дій.

Важливо, щоб висновок був чітким, конкретним та спрямованим на покращення розвитку дитини з ООП, а також на покращення співпраці між всіма учасниками навчально-виховного процесу.

Які ж основні завдання психолого-педагогічного супроводу?

Наведемо загальний перелік обов'язків, які можуть бути виконані психологами, педагогами та іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП.

1. Діагностика та оцінка рівня розвитку дитини з ООП. Проведення психологічних та педагогічних діагностичних процедур для визначення потреб, можливостей та особливостей розвитку кожної дитини.

2. Розробка індивідуальних навчальних програм. Створення індивідуальних навчальних планів, які враховують потреби та можливості кожної дитини з ООП і спрямовані на її повноцінний розвиток.

3. Проведення корекційно-розвивальних заходів. Організація і проведення індивідуальних та групових занять з метою покращення психомоторного, когнітивного та емоційного розвитку дітей з ООП.

4. Психологічна підтримка та консультування. Надання психологічної допомоги дітям з ООП у вирішенні проблем, подоланні стресу, розвитку соціальних навичок та покращенні самопочуття.

5. Сприяння соціальній адаптації. Розвиток навичок спілкування, взаємодії з оточуючими та успішна інтеграція дітей з ООП в навчальне середовище та суспільство.

6. Моніторинг та оцінка результативності супроводу. Постійне вивчення та аналіз ефективності заходів психолого-педагогічного супроводу для досягнення найкращих результатів у розвитку дитини з ООП.

7. Співпраця з іншими фахівцями та батьками. Взаємодія з батьками, вчителями та іншими спеціалістами для створення єдиної системи підтримки дитини з ООП.

Батьки – важлива частина команди супроводу. Які їх права і функції?

- мати повну інформацію про умови навчання дитини;
- мати доступ до інформації про навчання дитини в школі, включаючи результати оцінювання та звіти;
- брати участь у розробленні індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини;
- надавати необхідну інформацію, що може вплинути на навчання та поведінку дитини у школі;
- отримувати від учителів та інших спеціалістів інформацію про розвиток, навчання та успішність дитини, зокрема про реалізацію ІПР;
- брати участь у прийнятті рішень, що впливають на освіту та розвиток дитини;
- отримувати консультації фахівців, що працюють з дитиною;
- регулярно отримувати звіти про успіхи дитини протягом навчального року;
- надавати свій дозвіл на проведення комплексного оцінювання розвитку дитини в ІРЦ;
- надавати дозвіл на додаткові послуги, що їх може потребувати дитина;
- оскаржувати рішення, що, на думку батьків, не найкращим чином задовольнятимуть освітні потреби дитини та працювати з командою над пошуком кращих рішень.

Для досягнення якнайкращого результату надзвичайно важливо формувати позитивні і робочі стосунки між усіма членами команди (Маланчій, 2018).

Висновок. Студентам початкової освіти необхідно отримувати знання та навички організації інклюзивного освітнього простору у майбутній професійній діяльності. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП є важливим етапом у роботі інклюзивного закладу освіти. Він сприяє повноцінному розвитку, успішному навчанню та адаптації в суспільство учнів з ООП. Супровід має бути індивідуалізованим, комплексним та спрямованим на досягнення конкретних цілей розвитку кожної дитини з ООП. Роль батьків у навчанні – велика, вони мають права і обов'язки щодо навчання своєї дитини.

Список використаних джерел

Бабяк О.О. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах НУШ. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. 3/04/2020. URL: https://ispukr.org.ua/?p=5447

Маланчій В. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти. Інклюзивне навчання у закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренера. 2018. URL: http://posibnyk.nus.org.ua/theme-2-team-psychological-and-pedagogical-support-child/

Ящук Т. В., Зобенько Н. А. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі. *Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018».* XX Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. 2018. С. 446-448.

Застосування принципів універсального дизайну в навчанні

Анна Майданська, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Найважливіший вплив на розвиток безбар'єрного дизайну спричинили зміни у трактуванні проблем інвалідності не як причин певних фізичних чи психічних порушень людини, а як акцентування на соціальному потенціалі її можливостей, на заваді реалізації яких стають певні перешкоди. Ці зміни спричинили появу нових підходів до філософії дизайну, яка від самого початку процесу проектування враховує потреби користувачів. Вона з часом набула міжнародного визнання і закріпилася як концепція "універсального дизайну".

Мета дослідження. Визначити основні принципи доступного або "універсального дизайну".

Виклад основного матеріалу. Розглянемо основні принципи.

Принцип 1. Рівноправне використання. Принцип рівності та доступності середовища для кожного – це надання однакових засобів для всіх користувачів з метою з метою уникнення уособлення окремих груп населення. Дизайн має бути корисним і легким у сприйнятті та використанні людьми з різним рівнем можливостей.

Рекомендації:

- Дизайн має враховувати те, що продуктом будуть користуватися особи з різними фізичними та когнітивними можливостями.
- Забезпечіть рівні умови використання засобів для всіх користувачів завжди, коли це можливо. Якщо неможливо — створіть еквівалент.
- Уникайте будь-якого виокремлення груп користувачів чи "навішування ярликів".
- Недоторканість особистого життя, безпека і надійність, повинні бути доступні всім користувачам.
- Робіть дизайн привабливим для всіх користувачів.

Принцип 2. Гнучкість у користуванні. Дизайн має забезпечити наявність широкого перепілку індивідуальних налаштувань та можливостей з врахуванням потреб користувачів.

Рекомендації:

- Враховуйте те, що дизайн має відповідати багатьом різним уподобанням і можливостям користувачів.
- Користувач має сам обирати, в який спосіб він може скористатися виробом.
- Враховуйте, що виробом може користуватися шульга.
- Забезпечте адаптування виробу під темп користувача.

Принцип 3. Просте та зручне використання. Дизайн має забезпечувати простоту та інтуїтивність використання незалежно від досвіду, освіти, мовного рівня та віку користувачів.

Рекомендації:

- Має бути зрозуміло, як використовувати продукт будь-якій особі, незалежно від особистого досвіду, знань, лінгвістичних навичок, або рівня концентрації уваги на даний момент.
- Уникайте зайвих ускладнень.
- Узгоджуйте дизайн з інтуїцією та очікуваннями користувачів.
- Враховуйте різні рівні освіти.
- Розміщуйте інформацію з урахуванням й важливості.

Принцип 4. Сприйняття інформації, незважаючи на сенсорні можливості користувачів.

Рекомендації:

- Надавайте важливу інформацію у різний спосіб — візуальний, вербальний, тактильний.
- Забезпечуйте належний контраст між важливішою та супутньою інформацією.
- Найважливіша інформація має бути викладена максимально зрозуміло.
- Полегшіть процес розуміння інструкцій та вказівок.
- Забезпечте сумісність з різними технологіями і засобами, які використовують особи з обмеженими можливостями (компенсаторні і допоміжні засоби).
- Дизайн має сприяти передачі ефективної інформації незалежно від умов оточуючого середовища чи особливостей сприйняття самого користувача.

Принцип 5. Припустимість помилок. Дизайн повинен звести до мінімуму можливість виникнення ризиків та шкідливих наслідків випадкових або ненавмисних дій користувачів.

Рекомендації:

- Забезпечте застереження про небезпеку або можливу помилку.
- Елементи, що використовуються найчастіше, мають бути найдоступнішими. Небезпечні елементи потрібно ізолювати, вилучити або убезпечити.
- Подбайте про відсутність небезпечних наслідків при пошкодженні обладнання.
- Забезпечте наявність характеристик, які були б стійкими до помилок або автоматично виправляли їх.
- Блокуйте неусвідомлені/ ненавмисні дії в завданні, що вимагають пильності.

Принцип 6. Низький рівень фізичних зусиль. Дизайн розраховано на затрату незначних фізичних ресурсів користувачів, на мінімальний рівень стомлюваності.

Рекомендації:

- Користувач має максимально ефективно і комфортно діяти у запропонованому форматі або використовувати продукт, докладаючи мінімум зусиль.
- Зробіть так, щоб користувач міг залишатися у зручному для нього положенні.
- Використовуйте раціональні значення для прикладання зусиль.
- Мінімізуйте дії, що повторюються.
- Доведіть до мінімуму необхідність затрат користувачем довготривалого фізичного зусилля.

Принцип 7. Наявність необхідного розміру і простору при підході, під'їзді та різноманітних маніпуляціях, незважаючи на фізичні розміри, стан та ступінь мобільності користувача.

Рекомендації:

- Забезпечте необхідний розмір і простір для зручного доступу, маніпуляцій та використання продукту будь-яким користувачем, незалежно від його зросту чи статури.
- Враховуйте ступінь мобільності (рухливості) користувача чи можливість використання ним допоміжних і компенсаторних засобів.
- Забезпечте видимість важливих елементів і безперешкодний доступ до них любого користувача, незалежно від того стоїть він чи сидить (наприклад у візку).
- Передбачайте різні розміри рук і сили стискання користувачів.
- Забезпечте достатній простір для використання допоміжних засобів чи особистого помічника.

Висновок. Термін «універсальний дизайн» увійшов до таких найвизначніших міжнародних документів як «Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я» «Конвенція ООН про права людей із інвалідністю», а також до багатьох рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи та інших документів, які сприяли просуванню філософії універсального дизайну до національних соціальних програм (Тельна et al., 2019, с.7).

Це стратегія, спрямована на те, щоб проектування і компоненти будь-якого середовища, виробів, комунікації, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні чи зрозумілі всім та відповідали вимогам спільного користування. Кінцева мета універсального дизайну в освітній галузі полягає в ефективності, результативності та економічності залучення всіх вихованців, учнів/студентів до навчального процесу, у тому числі й осіб з інвалідністю.

Список використаних джерел

Тельна О. А., Маланчій В. О., Дацьо Н. О, Сидорів С. М., Селепій О. Д., Весніна Н. В., Приймак Н. П., Сидорів Л. М. Сходинки інклюзії : наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків. / за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2019.

Інклюзія на уроках інформатики: роль технологій у створенні доступного середовища для учнів

Юлія Мудрецька, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Проблема інклюзії на уроках інформатики є надзвичайно актуальною в сучасному освітньому середовищі. Інклюзія в освіті відноситься до принципу забезпечення доступності освітніх можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та потреб.

Інформатика, як предмет, стає все більш важливим у сучасному світі, оскільки технології стають необхідним інструментом в багатьох сферах життя. Тому розуміння та вміння використовувати комп'ютери, програмування та інші аспекти інформатики є ключовими для успішної адаптації в цифровому світі.

Виклад основного матеріалу. Інклюзія в освіті посилюється як ключовий принцип, спрямований на забезпечення доступності освітніх можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та особливостей. У контексті уроків інформатики, роль технологій стає важливішою ніж будь-коли. Технології можуть служити ключовим інструментом для створення навчального середовища, яке відповідає потребам усіх учнів.

Роль комп’ютерної технології у навчально-виховному процесі надає вчителеві низки переваг, зокрема: можливість вийти за межі традиційних методів навчання; додаткова мотивація навчальної діяльності, особливо у випадках, коли інші засоби безсилі; принципово нові «обхідні шляхи» для формування, розвитку й удосконалення корегованих функцій; проектування нових змістових напрямів; розширення можливостей використання різних аналізаторних систем у процесі роботи; створення під час занять різноманітних ситуацій спілкування; привчання дитини самостійності у навчанні та самоконтролю; розвиток дрібної моторики у дитини; оволодіння дитиною основами комп’ютерної грамоти (Засенко, 2010).

Розширення можливостей навчання за допомогою технологій

Персоналізоване навчання. Використання програмного забезпечення, яке дозволяє індивідуалізувати навчальні матеріали відповідно до потреб кожного учня. Такий підхід дозволяє кожному учневі працювати на своєму рівні і розвивати навички інформатики в зручному для нього темпі.

Візуальна підтримка. Використання графіків, відеоматеріалів та інших візуальних засобів для пояснення складних концепцій. Це допомагає учням з різними стилями навчання краще розуміти та запам'ятовувати матеріал.

Аудіальна підтримка. Використання аудіоматеріалів для навчання може бути корисним для учнів з порушенням зору або труднощами у читанні. Також, текст може бути озвучений для полегшення сприйняття матеріалу.

Використання інтерактивних ігор та завдань. Інтерактивні ігри та завдання можуть бути ефективними засобами навчання, які дозволяють учням вчитися через гру. Це особливо корисно для учнів з розладами уваги чи гіперактивністю.

Адаптовані пристрої та програмне забезпечення. Забезпечення доступу до спеціалізованих технологічних пристроїв, які дозволяють учням ефективно працювати з комп'ютером та виконувати завдання.

Використання голосового управління або розпізнавання мови може допомогти учням, які мають моторні інвалідності використовувати комп'ютер та взаємодіяти з ним.

Висновок. Технології мають великий потенціал для підтримки інклюзивного навчання на уроках інформатики. Шляхом використання різноманітних технологій та адаптованих підходів, педагоги можуть створити середовище, яке сприяє розвитку всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та обмежень. Важливо продовжувати досліджувати та впроваджувати нові технологічні рішення, щоб забезпечити доступність освітніх можливостей для всіх.

Список використаних джерел

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2023). Global Education Monitoring Report: Technology in education. https://www.european-agency.org/news/2023-gem-report

UNESCO. (2020). Technology for inclusion. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373655

Байда Л., Свєт Є. Як створити доступність у закладах освіти для осіб з порушенням зору. НУШ. 21 липня 2021. https://nus.org.ua/view/yak-stvoryty-dostupnist-u-zakladah-osvity-dlya-osib-z-porushennyam-zoru/

Засенко В. В. Використання інформаційних технологій в умовах спеціального та інклюзивного навчання дітей зі слухомовленнєвими порушеннями / В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Б. С. Мороз, В. П. Овсяник // Дитина із сенсорними порушеннями: розвиток, навчання, виховання: наук.-мет. збірник. К.: Інститут спеціальної педагогіки АПН України, 2010. Вип. 1. С. 19-28.

Студентська коляда для ЗСУ: благодія у взаємодії

Юлія Нерестюк, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Виховання нового покоління українців в умовах воєнного стану набуває особливого значення, адже звістки з передової, де служать родичі та співгромадяни студентів та новини про обстріли мирних міст і сіл не дозволяють зосереджуватися тільки на навчанні. Резилентність нації формується співпрацею та взаємопідтримкою усіх учасників суспільства та видимими результатами такої діяльності. В умовах війни в Україні підтримка воїнів на фронті є надзвичайно важливою. Волонтерська діяльність студентів забезпечує бійців необхідними ресурсами та сприяє підвищенню морального духу як захисників, так і тих, кого вони захищають. Майбутні педагоги навчаються взаємодіяти та організовувати суспільно важливі акції, і цей досвід потребує системного аналізу, обговорення та впровадження.

Мета. Дослідити сучасний стан задіяності українського суспільства у підтримку Збройних Сил, визначити ефективність та способи волонтерської діяльності студентів, проаналізувати кейс благодійного колядування студентів

Івано-Франківського фахового коледжу та запропонувати методику організації подібних акцій.

Контекст та огляд сучасного стану волонтерства в Україні. "Волонтерство – це можливість впливати на те, що відбувається довкола, ініціювати власні проєкти та змінювати країну. Коли люди стають волонтерами, вони не лише отримують нагоду проявити себе, здобути нові знання і навички, а й намагаються зробити життя інших кращим. «Будь тією зміною, яку хочеш бачити у світі!» — казав Магатма Ґанді, а один зі шляхів змін – волонтерство. Допомагаючи іншим, ми ініціюємо позитивний рух в суспільстві, беремо на себе відповідальність за те, що відбуваються довкола, та надихаємо людей на творення добра" (Платформа волонтерства в Україні, n.d.).

Умови повномасштабної війни вкотре продемонстрували неймовірну силу та масштаби волонтерського руху в Україні. Волонтери у співпраці з неприбутковими організаціями реалізують напрями з надання допомоги Збройним Силам України та постраждалим від широкомасштабної військової агресії росії проти України, збирають кошти й закуповують товари для потреб фронту та цивільних, координують роботу центрів допомоги для внутрішньо переміщених осіб, здійснюють підготовку потенційних місць розміщення людей, надають психологічну допомогу для дітей та підлітків, здають кров, організовують допомогу людям похилого віку, здійснюють авто-волонтерство тощо. Недавні дослідження показують, що така діяльність допомагає у самим волонтерам: "Ukrainian volunteers reported significantly higher scores in protective, social, and religious volunteer functions ... (and) could significantly reduce negative feelings and strengthen social networks and religious faith by volunteering during the Russo-Ukrainian war (Chudzicka-Czupała et al., 2023, p. 9).

Волонтерська діяльність будується на трьох основних характеристиках:

- Добровільність. Ніхто не може змусити тебе волонтерити. Ти можеш самостійно обирати зручний для себе спосіб, час, форму та сферу надання допомоги.
- Неприбутковість. Волонтерська допомога надається безоплатно. Якщо тобі за допомогу пропонують фінансову винагороду – це не вважається волонтерством.
- Суспільна користь. Волонтерська діяльність має бути спрямована на пом'якшення або розв'язання соціальних проблем. Волонтери не чекають поки проблеми їх громади хтось вирішить, вони самостійно стають рушієм позитивних змін (Платформа волонтерства в Україні, n.d.).

Роль студентів у волонтерському русі. Сучасні умови розвитку суспільства і держави підкреслюють необхідність виховання соціальними інститутами компетентних, вольових, активних особистостей. Для досягнення цієї мети необхідно, щоб студенти отримали реальну можливість практично оволодівати діями, що ведуть до засвоєння соціальних відношень між людьми. Важливу роль відіграє участь студентства в різних соціальних проектах і реальні молодіжні громадські об'єднання. В товаристві ровесників, де взаємодія

будується на рівних, статус потрібно заслужити і вміти підтримувати, особистість виробляє необхідні комунікативні навички, партнерські і лідерські якості. Добровільна участь молодої людини в проектах волонтерського руху сприяє розвитку її особистості, оволодінню навичками активного і відповідального підходу до життя; надає можливість "соціалізації самого себе".

Студентство було і є найактивнішою частиною суспільства. Саме вони розпочинали три майдани, саме вони користувалися безвізом для подорожей до європейських музеїв, а не до переганяння нерозмитнених автівок. Студенти завжди бажають перемін і не бояться нового. Локдаун і дистанційне навчання обмежували їх соціалізацію і взаємодію, але завдяки викладачам, їх розповідям про круті акції студентів попередніх поколінь і мотивуючій підтримці сьогоднішні студенти навчаються думати про спільну справу, взаємодопомогу і майбутнє держави. Волонтерство – це про добровільне присвячення свого часу і ресурсу суспільно корисним речам, а найосновніша наша ціль – вигнати загарбника з нашої землі і відновити сильну і справедливу державу. Для цього ми маємо вчимося, для цього ми волонтеримо, для цього підтримуємо і дякуємо нашим захисникам.

Соціальне значення. Який зв'язок волонтерства з інклюзією? Допомога, підтримка, робота у команді, спільне бачення мети, планування і втілення, цінування і зосередження на позитивних і продуктивних рисах, а не на невдачах і неможливостях. Ми все це робили і ще:

- взаємодіяли з воїнами на фронті,
- активно впливали, на події,
- об'єднували і умиротворювали колядою студентів та воїнів
- аналізували результати діяльності

Освітня інклюзія тісно пов'язана з соціальною і передбачає включення осіб з ООПІ в суспільство впродовж та після навчання. Ще однією стратегією, яку важливо використовувати сучасним педагогам є *інклюзивне навчання в служінні громаді* (inclusive service learning). Це навчання, що поєднує класні уроки з суспільно-потрібною діяльністю. При застосуванні цього методу учні з і без інвалідності навмисне зводяться для спільного навчання під час якого поряд з навчальними досягненнями у них формуються навички взаємопідтримки, лідерства та вирішення проблем (Сидорів, 2019, с. 89-90).

Війна увійшла в життя усіх, змінила кожного і кожну, травмувала психологічно і фізично, нав'язує українцям особливі умови і потреби. Для того, щоб перемогти, але не стати подібним ворогу, розвинути і зберегти найкращі душевні якості, навчитися дбати про тих, кому потрібна допомога нам можуть допомогти інклюзивні практики.

Ідея колядки для воїнів, організація та проведення заходу. Спочатку наша група повинна була зняти в освітніх цілях відео, як ми колядуємо англійською мовою. Під час обговорення вчитель подав ідею об'єднати коляду (як традиційне побажання добра тим, хто тобі рідний і дорогий) і благодію (як нашу посильну допомогу і побажання здоров'я і перемоги тим, кого ми не знаємо, але кому вдячні). Студенти загорілися бажанням: заколядувати та

поволонтерити у наш важкий час. Тим самим ми зробили корисне для себе і трішки допомогли нашій країні.

Ми залучили весь коледж! Ми вчили колядку, зробили рекламу… Спочатку думали, нас мало хто підтримає, ми не впораємось адже ми всього лише 1 курс, як то кажуть «юні та зелені», та віра нашого викладача, адміністрації і їх підтримка дозволили нам повірити в себе. І на диво цю ідею схвалили, нас підтримали, що задало нам впевненість у своїй місії. Хоча вже під час самої процесії, тобто коли почали постукали колядувати в одній з аудиторій коледжу нам в голову заскочила думка: «а що, як ми не впораємось?», та Сергій Мирославович був з нами, що підняло наш бойовий дух: «Ми зможемо, ми робимо це для підтримки наших воїнів!»

Так, ми не колядували ідеально, адже все ж таки трішки хвилювались, але наші колядки лунали від душі. Ми не розраховували що зберемо аж 5050! Так, для воїнів це не багато, але для нас це було так, ніби ми мільйон зібрали!

Наші очі палали, ми колядували на вулиці знайомим, пішли в університет, у викладачів сльози з'являлись на очах, ми були розчулені. Під кінець у нас з'явився азарт ходити ще! Ми записали відео привітання воїнам і передали зібрані кошти викладачці, чоловік якої разом з побратимами захищає нас.

Висновок. Важливо відмітити задіяність усіх академічних груп, академнаставників, адміністрації дошкільного відділення, взаємопідтримку і допомогу. Разом ми сила і ми переможемо.

Наведу відгуки студентів чотирьох груп першого курсу англійською:

"Our English lesson was fabulous. In the literal sense of the word, we felt the magic of New Year's around us. Motivated by our foreign language teacher, Professor Sergiy Sydoriv, the students of our group sang Christmas carols and festive songs. Each of us could experience and share our New Year's mood with one another. These were wonderful and unforgettable emotions for everyone. During this pre-Christmas time the students decided to showcase their abilities in creating a holiday mood. Everyone present was enchanted by the incredible miracle of Christmas. Our general impressions remained very positive, and we would happily repeat various native traditions for every holiday!
We express our gratitude to the Ukrainian Armed Forces—our heroes—for enabling us to celebrate Christmas in independent Ukraine."- *Lilia Chyplyk, Khrystyna Prygrodska, Preschool Education -11*

On December 21, students from the "Preschool Education" program at Ivano-Frankivsk College organized a caroling fundraiser to support Ukrainian soldiers defending our country. The event involved not only students and teachers but also local businesses. The organizer of this initiative is English teacher Sergiy Sydoriv. The carolers sang praises for the birth of Jesus Christ, wished peace and well-being to the listeners, and raised UAH 5,050 in donations for the defenders of our country. We extend our gratitude to everyone who contributed with funds and heart-felt words. The donations will be sent to the unit of the husband of our teacher, Maria Trokhymchuk. We express our thanks to our heroes for protecting us! Glory to

Ukraine! Glory to our army! - *Yulia Nerestyuk, Anna Arbaiter, Preschool Education -12*

As the Christmas holidays approach, the tradition of caroling brings joy to everyone. In a country experiencing the challenges of war, it's crucial not to forget about the defenders who await their own miracles. Today, first-year students from the Department of Preschool Education immersed us in the holiday atmosphere, preserving the memory of challenging times. We extend our heartfelt congratulations to all students, teachers, our relatives, and all Ukrainians as we approach the festive season, along with wishes for victory in the coming year! - *Diana Maykovska, Olha Cheverda, Preschool Education -13*

On December 21, 2023, a delightful celebration of Christmas and New Year took place. Students eagerly prepared for this event, with each group contributing something interesting and special. Throughout the week, small New Year's celebrations were organized in each educational group. Given the ongoing war in Ukraine, several groups took the initiative to sing carols whenever possible, and funds were collected for the Armed Forces. The DO-14 group approached the event with great interest. Despite the challenges of war, uncertainty, and anxiety, the New Year holidays are steadily approaching! We've crafted small greetings and wishes for 2024, and each one received a small memorable gift. We express sincere gratitude to our English teacher for supporting our idea and helping us bring it to life. - *Mariya Semkiv, Iryna Pastukh, Preschool Education -14*

Висловлюємо глибоку вдячність всім, хто долучився до нашої благодійної коляди, викладачам, студентам, адміністрації коледжу, батькам та гостям, які подарували тепло своїми серцями. Разом до перемоги з Богом та щасливого року для кожного і кожної!

Список використаних джерел

Chudzicka-Czupała, A., Chiang, S. K., Tan, C. M., Hapon, N., Żywiołek-Szeja, M., Karamushka, L., ... & Ho, R. (2023). Association between mental health, psychological characteristics, and motivational functions of volunteerism among Polish and Ukrainian volunteers during the Russo-Ukrainian War. *Scientific Reports*, *13*(1), 20725. https://doi.org/10.1038/s41598-023-47840-z

Cycle Boards Vocational and practical training (specialty «Preschool Education»). (2023, December). Celebrating the Spirit of Unity and Hope: A Glimpse into our Holiday Festivities. URL: https://ifccyc7.pnu.edu.ua/en/2023/12/23/celebrating-the-spirit-of-unity-and-hope-a-glimpse-into-our-holiday-festivities/

Платформа волонтерства в Україні. (n.d.). Про волонтерство простими словами. URL: https://platforma.volunteer.country/posts/pro-volonterstvo-prostymy-slovamy

Сидорів С. Формування психолого-педагогічної готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками // Тельна О. А., Маланчій В. О., Дацьо Н. О, Сидорів С. М., Селепій О. Д., Весніна Н. В., Приймак Н. П., Сидорів Л. М. *Сходинки інклюзії : наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків*. / за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2019.

Циклова комісія професійної та практичної підготовки (спеціальність «Дошкільна освіта»). (2023, грудень). *Світле майбутнє в серці традицій: Студентське Різдво на Дошкільному Відділенні*. URL: https://ifccyc7.pnu.edu.ua/2023/12/23/svitle-majbutnie-v-sertsi-tradytsij-studentske-rizdvo-na-doshkilnomu-viddilenni/

Організація інклюзивного освітнього середовища

Віталія Николаїшин, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Інклюзія **–** процес і результат, тому з новими здобутками з'являються нові проблеми. Важливо розуміти причини виникнення проблем і передбачити наслідки.

Мета роботи. Дослідити елементи організації інклюзивного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Деякі проблеми, пов'язані з організацією освітнього середовища інклюзії, включають: недостатню підготовку вчителів і нестачу навичок у сфері роботи з різними учнями; брак ресурсів, необхідних матеріалів, технічних засобів та фінансування для забезпечення інклюзивного навчання; стигматизацію та соціальне відчуження учнів з особливими освітніми потребами (ООП); недостатню підтримку з боку державних органів та адміністрації, відсутність чіткої стратегії та підтримки від шкільної адміністрації; інфраструктурну доступність і неадаптованість шкільних будівель та класних кімнат.

Для вирішення цих проблем важливо розвивати професійну підготовку вчителів, забезпечувати необхідні ресурси та створювати відкрите та підтримуюче навчальне середовище. Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей.

Для чого інклюзія?

- Діти з ООП мають змогу налагодити дружні стосунки з однолітками в школі та поза її межами та моделюють належні способи взаємодії з колективом.
- Інклюзивне навчання усуває бар'єри в системі освіти та системі підтримки дітей з ООП.
- Ширша залученість батьків до процесу навчання.
- Діти з ООП отримують можливість соціалізації, розвитку своїх інтересів і талантів і подальшої інтеграції в суспільство, вступу до професійних і вищих закладів освіти.
- В інклюзивних класах створено атмосферу розуміння і прийняття відмінностей інших людей.

Основні принципи інклюзивного навчання:

- усі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- заклад освіти має визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх вихованців шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх дітей шляхом розроблення відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розроблення стратегії навчання;

- діти з ООП за потреби мають отримувати додаткову підтримку, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання (Інститут спеціальної педагогіки і психології, n.d.).

Інклюзія є найефективнішим засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з ООП та їхніми ровесниками.

Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в умовах інклюзії забезпечується мультидисциплінарною командою фахівців, кожен член якої має виконувати свої функції.

Мультидисциплінарний підхід до навчання та розвитку учня передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей (загальна та спеціальна освіта, соціальна педагогіка, медицина, психологія, реабілітологія, тощо), що дозволяє в комплексному супроводі дитини оптимізувати процеси її розвитку, виховання, навчання, лікування (Тельна et al., 2019, с. 27-28).

Індивідуальну програму розвитку розробляє група фахівців з обов'язковим залученням батьків або осіб, які їх замінюють для визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання дитини з ООП. Вона містить загальну інформацію про дитину, систему додаткових послуг, види необхідної адаптації та модифікації навчальних матеріалів, індивідуальну навчальну програму та за потреби індивідуальний навчальний план.

Яка структура індивідуальної програми розвитку?

1.Загальна інформація про дитину: ім'я та прізвище, вік, телефони батьків, адреса, проблема розвитку (інформація про особливі освітні потреби), дата зарахування дитини до ЗДО і термін, на який складають програму.

2. Наявний рівень знань і вмінь. Група фахівців протягом 1-2 місяців (залежно від складності порушення) вивчає можливості та потреби дитини, фіксує результати вивчення: її вміння, переваги й недоліки, стиль навчання (візуальний, кінестетичний, багатосенсорний та інші, особливо якщо один зі стилів домінує), у чому їй потрібна допомога.

3. Інформація щодо впливу порушень розвитку дитини на її здатність до навчання (відомості надані ІРЦ). Уся інформація повинна бути максимально точною, оскільки вона є підґрунтям для подальшого розроблення завдань.

4. Спеціальні та додаткові освітні послуги. В індивідуальній програмі розвитку фіксують розклад занять із відповідними фахівцями (логопедом, дефектологом, фізіотерапевтом, психологом й іншими), вказують кількість і тривалість таких занять із дитиною.

5. Адаптації/модифікації. Під час складання індивідуальної програми розвитку необхідно проаналізувати, які адаптації та модифікації варто розробити для облаштування середовища, застосування належних навчальних методів, матеріалів, обладнання, урахування сенсорних й інших потреб дитини.

Процес адаптації включає в себе пристосування до нових умов або оточення з метою успішного функціонування чи взаємодії. Це може відноситися до різних аспектів, таких як фізичні зміни, соціальні аспекти чи психологічні адаптації. Сутність процесу адаптації полягає у змінах, які дозволяють системі чи особі ефективно функціонувати у нових умовах і взаємодіяти з навколишнім світом.

Процес модифікації включає в себе внесення змін або вдосконалень у систему, процес чи об'єкт з метою покращення його функціональності, ефективності або відповідності вимогам. Це може охоплювати різні аспекти, такі як технічні зміни, структурні адаптації або процесові оптимізації. Сутність процесу модифікації полягає у цілеспрямованому внесенні змін з метою досягнення конкретних цілей або покращення певних характеристик системи чи процесу.

Індивідуальну програму розвитку розробляють на один рік. Двічі на рік (за потреби – частіше) переглядають для її коригування, коли в дитини виникають труднощі в засвоєнні визначеного змісту навчального матеріалу, чи навпаки, виникає необхідність перейти до наступного рівня складності виконання завдань. Індивідуальну програму розвитку дитини з ООП в групі з інклюзивним навчанням розробляють на основі типових навчальних програм дошкільних закладів, зокрема спеціальних, із відповідною їх адаптацією. Навчальна програма визначає зміст, систему знань, навичок і вмінь, які мають опанувати діти в освітньому процесі з кожної освітньої лінії програми, а також зміст розділів і тем.

До складання індивідуальної програми залучають батьків, які повинні мати чітке уявлення про те, чому навчання дитини потребує розроблення індивідуальної навчальної програми. Невід'ємною складовою процесу розроблення індивідуальної програми розвитку є оцінювання динаміки розвитку дитини з особливими | освітніми потребами, збирання відомостей про її успіхи. Визначення рівня сформованості знань, умінь і навичок дітей з ООП здійснюється для забезпечення позитивної мотивації навчання, інформування дітей про їхні індивідуальні досягнення, визначення ефективності педагогічної діяльності педагогів.

Висновки. Організація освітнього середовища інклюзії є важливою складовою сучасної освіти, спрямованою на врахування та задоволення різноманітних потреб учнів. Процес інклюзивного навчання вимагає створення умов, де кожен учень, незалежно від своїх особливостей, може отримати якісну освіту та розвиватися в гармонії з оточуючим середовищем. Важливі аспекти успішної організації інклюзивного середовища включають підготовку вчителів, забезпечення необхідних ресурсів, розробку адаптивних програм та сприяння взаєморозумінню між учнями.

Переваги інклюзивного навчання виявляються у розвитку різноманітних навичок учнів, зменшенні стигми та підготовці до реального життя. Хоча існують виклики, такі як недостатня підготовка вчителів чи обмежені ресурси, розв'язання цих питань може сприяти створенню більш відкритого, толерантного та соціально справедливого освітнього середовища. Перехід до інклюзивного навчання покликаний підвищити якість освіти та враховувати різноманітність потреб учнів у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. (n.d.). Інклюзивна освіта. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331#

Тельна О. А., Маланчій В. О., Дацьо Н. О, Сидорів С. М., Селепій О. Д., Весніна Н. В., Приймак Н. П., Сидорів Л. М. Сходинки інклюзії : наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків. / за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2019.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках з дітьми з ООП

Олеся Панчишак, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Одночасно з розвитком системи освіти XXI століття, роль й значення інформаційних технологій зростає з кожним днем. Використання сучасних технологій є ефективним засобом заохочення та методом спрощення роботи вчителя з дітьми з ООП у початковій школі.

Мета. Дослідити роль засобів інформаційних технологій та різноманітних ресурсів у початковій школі, їх застосування для навчання дітей з ООП.

Виклад основного матеріалу. Сучасний шлях розвитку освіти постійно піддається впливу технологічних інновацій, що значно розширює можливості навчання та розвитку учнів усіх категорій. У цьому контексті особливо важливим стає використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для навчання дітей з ООП. Інноваційні підходи до викладання, які базуються на використанні ІКТ, можуть забезпечити індивідуалізований підхід до навчання, сприяючи досягненню кращих результатів і соціальній інтеграції цієї групи учнів.

The current period of educational system development is characterized by the increasing role of ICTs which have become an important new component of the curriculum, adding a valuable set of new resources and didactical tools suitable to support the learning process.

Speedy development of the Information Age brings people with special needs a danger of losing their most basic rights, caused by new threatening barriers.

In order to exploit the whole potential of the ICTs to provide for equality, it is necessary to understand the barriers to learning faced by those who are seen to have SEN.

Barriers to learning prevent students from getting sufficient level of knowledge as well as from giving a teacher a true evaluation of the students' competence. Though the applications of ICTs in education of people with special needs are extremely diverse, there are three main areas for their use – compensation uses, didactic uses, communication uses.

In order to implement inclusion in education there is a need to create appropriate conditions for students with SEN.

The achievement of conditions for successful inclusion in all areas of education can be realized by means of providing for appropriate technological infrastructure, modification of the curriculum, and training of new specialists in special education, capable of using ICTs (Ronia parbin, 2022, p. 745).

Діти з різними типами порушень (опорно-рухового апарату, з порушеннями слуху, мовлення, з аутизмом та ін.) в основному охоче працюють з комп'ютером. Процес навчання стає більш швидким, тому що вчителю не доводиться повторювати текст чи запитання кілька разів, учневі не доводиться чекати, поки вчитель повторить саме потрібний йому фрагмент. ІКТ на різних етапах урочної та позаурочної діяльності виконують функцію ефективного тренажера, що розвиває пізнавальну і творчу активність дитини, спонукає її до прочитання тексту, перегляду ілюстрацій, приймати власні оригінальні рішення, бачити їхній результат, перевіряти їхню правомірність тощо. Є ряд веб-інструментів, які можна використовувати в роботі з першого класу.

Одним з найважливіших напрямів корекційно-розвивальної роботи є формування уявлень про навколишній світ. Поліпшення якості таких уявлень одна з передумов успішної соціалізації. Можливі кілька шляхів їх удосконалення:

1. Розширювати знання про навколишнє середовище, подаючи їх в такий спосіб, щоб активізувати розумові операції;

2. Використовувати для формування уявлень інформаційні технології. На допомогу педагогам приходять інформаційно-комунікаційні технології.

Інформаційні технології відкривають нові, ще малодосліджені технологічні варіанти навчання, пов'язані з унікальними можливостями сучасних комп'ютерів. Практика показує, що комп'ютерні програми мають чимало переваг перед традиційними методами навчання. Вони забезпечують:

• велику інформаційну ємність (що дозволяє уявити інформаційну модель у різних контекстах та комунікативних ситуаціях);

• інтенсифікацію самостійної роботи кожного учня – підвищується працездатність, активізується пізнавальна діяльність;

• створення комунікативної ситуації, особистісно значущої для кожної дитини – мотивування важких для дитини видів діяльності;

• створення сприятливого психологічного клімату;

• врахування вікових особливостей учнів під час оволодіння ними різними мовними моделями та структурами;

• якісну індивідуалізацію (у тому числі і в рамках групового навчання), яка полягає в індивідуальному темпі та кількості повторень;

• можливість візуалізації прихованих від безпосереднього спостереження явищ процесів та закономірностей;

• зміна ситуації взаємодії «вчитель-учень»: ситуація змінюється на «вчитель-учень-комп'ютер», відбувається зміна акценту взаємодії;

• насичення навчання продуктивними видами діяльності: порівняння, класифікація, конструювання, прогнозування (Рожкова, 2021).

ІКТ дають відкривають можливості для застосування полісенсорного підходу. Pupils' preferred learning styles are identified and built on:

- when teaching – e.g visual, tactile, auditory and kinaesthetic approaches are used, such as supporting teacher talk with visual aids; using subtitled or audiodescribed film/video

- for recording – alternatives to written recording are offered, eg drawing, scribing, word processing, mind maps, digital images, video, voice recording, and
- to promote security and aid organisation – eg visual timetables are used to show plans for the day or lesson; visual prompts for routines, such as how to ask for help; shared signals are developed so that pupils can convey their understanding, uncertainty or need for help (Training and Development Agency for Schools, 2009, p. 12).

Висновок. Застосування в корекційно-освітньому процесі спеціалізованих комп'ютерних технологій, що враховують закономірності та особливості розвитку дітей з ООП, дозволяють підвищити ефективність корекційного навчання, подолати порушення вищих психічних функцій, попередити виникнення вторинних розладів писемного мовлення, а, отже, знизити ризик соціальної дезадаптації школярів. У сучасному розумінні інформаційні технології навчання - це педагогічна технологія, що використовує спеціальні способи, програмні та технічні для роботи з інформацією. Головна мета інформатизації освіти полягає у підготовці учнів до повноцінної та ефективної участі в побутовій, громадській сферах життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

Ronia parbin. (2022). The role of ICT in SEN**.** *Journal of Positive School Psychology, 6*(4). 742-745. URL: https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/2789/1799

Training and Development Agency for Schools. (2009). For primary PGCE tutors and trainees Including pupils with SEN and/or disabilities in primary ICT. Special educational needs and/ or disabilities Training toolkit. URL: https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/13796/1/informationandcommunicationtechnologyict.pdf

Рожкова Н. Використання ІКТ у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. Запоріжжя, 2021. *На урок*. URL: https://naurok.com.ua/vikoristannya-ikt-u-roboti-z-ditmi-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-293090.html#

Організація освітнього процесу в освітніх закладах із інклюзивною формою навчання

Тетяна Панькевич, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Сучасне суспільство визнає важливість створення рівних можливостей для всіх учнів у навчанні. З цією метою виникає необхідність в організації освітнього процесу в освітніх закладах із інклюзивною формою навчання. Ця проблема актуальна, оскільки вона стосується права кожного дитини на якісну освіту та розвиток, незалежно від її індивідуальних особливостей.

Мета. Дослідити наявні джерела щодо ідеї навчання та соціалізації учнів з ООП в інклюзивному освітньому середовищі. Проаналізувати механізми його впровадження.

Виклад освітнього матеріалу. Часто ми чуємо про інклюзивну освіту. Проте, що саме вона означає? Чому впровадження цієї концепції стало особливо актуальним у сучасній Україні? Давайте спробуємо розібратись. Так що ж таке інклюзивне навчання? Інклюзивна освіта, що походить від англійського слова "inclusion" – включення, – це система освітніх послуг, яка передбачає навчання дітей з ООП у звичайних загальноосвітніх закладах та їхню соціалізацію та інтеграцію у суспільство.

Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на отримання якісної освіти. Головною характеристикою суспільства має бути повага до людського розмаїття, захист прав особи, дотримання принципів безпеки, що забезпечує захист та включення у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з інвалідністю. В основу інклюзії закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти. Офіційну позицію світової спільноти щодо усунення упередженості та дискримінації стосовно осіб з інвалідністю декларувала Комісія з прав людини ООН про те, що освіта має надаватися в межах можливого, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та дорослих (Навчальний курикулум з інклюзивної освіти, 2020, с. 9).

Хто такі діти з особливими освітніми потребами? Деякі фахівці вважають, що це діти з різними особливостями розвитку, а інші також включають сюди обдарованих дітей, тих, хто пережив війну або переїхав з іншої країни.

Україна визначає основну категорію дітей з ООП як осіб з різними порушеннями психофізичного розвитку, таких як з порушеннями зору чи слуху, мовлення, затримкою психічного розвитку, порушеннями опорно-рухового апарату, розумовою відсталістю, а також зі складними порушеннями розвитку, включаючи розлади аутичного спектру.

Інклюзивна освіта базується на концепції прийняття та врахування різноманітності учнів. Це вимагає розробки та використання адаптивних навчальних програм та методик, створення сприятливого навчального середовища та залучення різноманітних ресурсів для підтримки учнів із ООП. Ключовими аспектами успішної організації освітнього процесу в інклюзивних закладах є індивідуалізація навчання, підтримка соціально-емоційного розвитку та розвиток позитивного ставлення до різниці серед учнів.

Інклюзивна освіта представляє собою широкий спектр підходів та стратегій, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Організація освітнього процесу в інклюзивних закладах вимагає комплексного підходу та систематичного планування, яке враховує індивідуальні потреби кожного учня. Це:

1. Розробка індивідуальних освітніх програм. Одним із ключових елементів організації освітнього процесу в інклюзивних закладах є розробка індивідуальних освітніх програм для кожного учня з ООП. Ці програми повинні

бути адаптовані до конкретних можливостей та потреб кожного учня, забезпечуючи їхній успіх у навчанні.

2. Використання різноманітних педагогічних підході. Ефективна організація освітнього процесу в інклюзивних закладах передбачає використання різноманітних педагогічних підходів, які враховують різноманітність потреб учнів. Це може включати в себе диференціацію навчального матеріалу, групову та індивідуальну роботу, а також використання технологій для підтримки навчання.

3. Створення сприятливого навчального середовища. Організація освітнього процесу в інклюзивних закладах також передбачає створення сприятливого навчального середовища, де кожен учень відчуває себе комфортно та підтримано. Це може охоплювати адаптацію навчальних приміщень, використання спеціалізованого обладнання та матеріалів, а також розвиток позитивного підходу до різниці серед учнів.

4. Співпраця з батьками та спеціалістами. Успішна організація освітнього процесу в інклюзивних закладах передбачає активну співпрацю з батьками учнів та спеціалістами з питань інклюзивної освіти. Це може включати в себе регулярні зустрічі, обмін інформацією та спільне планування навчальних заходів для забезпечення максимальної підтримки та успіху кожного учня.

5. Професійний розвиток педагогічного персоналу. Організація освітнього процесу в інклюзивних закладах передбачає інвестування у професійний розвиток педагогічного персоналу. Це включає в себе навчання нових педагогічних підходів, розвиток навичок роботи з різними категоріями учнів, а також навчання в сфері психології та спеціальної педагогіки. Це лише декілька аспектів організації освітнього процесу в інклюзивних закладах, які вимагають уважної уваги та систематичного підходу для досягнення успіху всіх учнів.

Щодо мого використання AI, так, але "by thoughtfully integrating AI, educators can prepare students to thrive in a technologically advanced future and shape it in ways that reflect shared values of equity, inclusivity, and human dignity. Developing ethical guidelines and regulatory frameworks tailored to AI's use in education can provide a foundation for addressing bias. These frameworks should advocate for equity, fairness, and accountability in AI applications, thus guiding developers, educators, and policymakers in the ethical deployment of AI technologies" (Center for Innovation, Design, and Digital Learning, 2024, .p.98).

Висновок. Успішна організація освітнього процесу в інклюзивних закладах вимагає постійного розвитку та співпраці між педагогами, батьками та спеціалістами. Врахування індивідуальних потреб кожного учня, створення сприятливого навчального середовища та використання різноманітних навчальних підходів сприяють досягненню успіху кожною дитиною. У контексті сучасного освітнього середовища інклюзивна освіта стає все більш актуальною та важливою. Забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей та потреб, є ключовим завданням сучасної освітньої системи. Організація освітнього процесу в інклюзивних закладах вимагає комплексного підходу та співпраці всіх учасників освітнього процесу.

Індивідуальне планування навчальних програм, використання різноманітних педагогічних підходів, створення сприятливого навчального середовища, співпраця з батьками та спеціалістами, а також професійний розвиток педагогічного персоналу – це лише деякі аспекти успішної організації інклюзивної освіти. Метою інклюзивної освіти є не лише надання можливостей для отримання освіти кожній дитині, але й створення умов для її повноцінного розвитку, самореалізації та інтеграції у суспільство. Лише завдяки спільним зусиллям педагогічного колективу, батьків, спеціалістів та учнів можливо досягнення цієї важливої мети, сприяючи створенню більш справедливого та демократичного освітнього середовища для всіх.

Список використаних джерел

Center for Innovation, Design, and Digital Learning (2024). Inclusive Intelligence: The Impact of AI on Education for All Learners. Author.

Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020.

Психологічний супровід інклюзивної освіти

Ірина Пастух, науковий керівник – Тетяна Клубочкіна.

Актуальність проблеми. Професійний психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є важливою передумовою якісного інклюзивного навчання. Педагоги, шкільні психологи, працівники психологічної служби повинні створити умови і надати допомогу в психологічній та соціальній адаптації, підготовці до повноцінного життя в суспільстві дітей з ООП (Психологічний супровід інклюзивної освіти, 2017), адже навчання дітей з ООП спільно з однолітками сприяє їх соціальній адаптації. Інклюзивне навчання є корисним також і для здорових дітей, бо вони отримують досвід співжиття і взаємодії з різноманітністю, вчаться розуміти та підтримувати інших, стають добрішими. Однією з проблем психологічного супроводу інклюзивної освіти є нестача кваліфікованих кадрів. Психологів, які мають знання та досвід роботи з дітьми з ООП, не вистачає. Це свідчить про потребу в підготовці та перепідготовці фахівців, які можуть забезпечити якісний психологічний супровід інклюзивної освіти, а також необхідність підтримки педагогів та батьків, адже це є важливою складовою психологічного супроводу інклюзивної освіти.

Мета роботи. Ознайомитися з основними поняттями та принципами інклюзивної освіти, зрозуміти особливості психологічного розвитку дітей з ООП, проаналізувати механізми впливу психологічної підтримки на формування ефективного і безпечного інклюзивного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі інклюзивна освіта, визнаючи унікальність кожної дитини, прагне створити освітнє середовище, де всі учні, незалежно від їхніх особливостей, мають рівні можливості для навчання та розвитку. Цей шлях до інклюзивного суспільства потребує не лише

адаптації фізичного простору, інфраструктури і навчальних матеріалів, але й ґрунтовної психологічної підтримки.

Психологічний супровід інклюзивної освіти – це система заходів, спрямована на створення сприятливих психологічних умов для навчання та розвитку всіх учасників освітнього процесу: дітей з ООП, їхніх однолітків, педагогів та батьків. Олексій Марцев (2023) зазначає, що «психологічно безпечне освітнє середовище у закладі освіти може створити педагог, який: володіє комплексом анатомо-фізіологічних та психолого-педагогічних знань; розуміє стратегію і тактику поведінки дітей з ООП; використовує ефективні педагогічні технології навчання і виховання різних категорій учасників освітнього процесу; розуміє особливості інклюзивної педагогіки; володіє методикою тьюторства, коучингу тощо» (с. 26).

Можемо додати до переліку навички підтримки позитивної поведінки, системи превентивно-інтервенційних дій, відомих в західному світі як positive behavior support (PBS): «PBS grows in maximally effective when it is linked across the spectrum from school-wide to classroom to small groups and on to individual students. While the strategies will differ in complexity, the consistency of instruction and the development of supportive environments are constant <…> the more comprehensive the model and the more consistency with which it is applied, the more effective it can be in facilitating classroom environments that run smoothly and efficiently, allowing teachers to recognize, assess, and plan for students with SEN» (Scott et al, 2007).

Розглянемо основні функції інклюзивної освіти: забезпечення права дітей з ООП на здобуття освіти в умовах звичайних закладів освіти за місцем проживання дитини; виявлення й усунення чинників, що перешкоджають реалізації права дитини з ООП на освіту на умовах рівності і доступності; формування у дітей з ООП почуття поваги і власної гідності, усвідомлення, що вони є повноцінними членами суспільства; засвоєння дітьми з ООП системи знань, умінь і навичок, необхідних для розвитку потенціалу та подальшої успішної інтеграції у суспільство (Порошенко, 2019, с. 13).

Психологічний супровід сприяє успішному навчанню та розвитку дітей з ООП, допомагає дітям адаптуватися до інклюзивного середовища, формує толерантне ставлення до різноманітності та сприяє створенню інклюзивного середовища. Психолог є одним із ключових учасників інклюзивного освітнього процесу. Він здійснює психологічний супровід інклюзивної освіти, який включає в себе: психолого-педагогічне обстеження дітей з ООП; розробку індивідуальних програм розвитку дітей з ООП; проведення корекційної роботи з дітьми з ООП; психологічну підтримку батьків дітей з ООП; психологічну допомогу педагогам інклюзивних класів.

Психолог працює з усіма учасниками інклюзивного освітнього процесу: дітьми з ООП, їхніми батьками, педагогами. Він допомагає їм адаптуватися до нових умов навчання та виховання, розвивати свої здібності та навички, налагоджувати соціальні стосунки. Учасниками інклюзивного освітнього процесу також є педагоги, які адаптують навчальні програми та методики з

урахуванням потреб дітей з ООП, створюють інклюзивне середовище в класі. А також асистент педагога, який надає допомогу дітям з ООП у навчанні та повсякденному житті. Психологічний супровід інклюзивної освіти також включає роботу з батьками, спрямовану на надання їм підтримки, порад та рекомендацій для оптимізації оточення дитини у навчальному закладі та вдома.

Психологічна підтримка батьків та педагогічних працівників в інклюзивному навчанні має на меті подолання труднощів, що виникають в процесі щоденної практичної діяльності і комунікації, а також забезпечення надання якісних послуг дітям.

Психологічна підтримка батьків розглядається як система заходів, спрямованих на: зниження в батьків емоційного дискомфорту у зв'язку із особливостями розвитку дитини; посилення віри батьків у можливість і перспективи розвитку дитини, у те, що правильно організований корекційний вплив дозволить оптимізувати подальший інтелектуальний та особистісний розвиток дитини; формування в батьків адекватного ставлення до проблем дитини (Котлова, Харченко, 2023, с. 8). Батькам потрібна підтримка, тому що вони можуть відчувати тривогу за своїх дітей, не знати, як їм допомогти впоратися з труднощами.

Визначаючи серед складників професійної компетентності щодо організації еко-психологічно безпечного освітнього середовища такі як когнітивний, організаційно-діяльнісний, мотиваційно-ціннісний та рефлексивний, дослідники стверджують, що спільна робота вчителя має поширюватися як на батьків дітей з ООП, так і на батьків здорових дітей, впродовж якої і формується коректне ставлення до дітей та екологічна безпека освітнього середовища навчальних закладів (Martsev, 2023). Психологічний супровід інклюзивної освіти також має надати допомогу педагогам, навчити їх ефективним методам та стратегіям навчання дітей з ООП.

Висновок. Отже, інклюзивна освіта – це шлях до кращого світу, де кожна дитина, незалежно від своїх особливостей, відчуває себе цінною, прийнятою та здатною досягти успіху. Психологічний супровід інклюзивної освіти – це невід'ємна складова успішного навчання та розвитку дітей з ООП. Він має на меті створити атмосферу прийняття та толерантності в освітньому середовищі, де кожна дитина, незалежно від її особливості, буде відчувати себе комфортно та безпечно. А також забезпечити психологічну підтримку дітям з ООП, допомогти їм адаптуватися до нового середовища, подолати труднощі в навчанні та спілкуванні.

Список використаних джерел

Martsev, O. (2023). Features of the organization of eco-psychologically safe inclusive educational environment in educational institutions. Personality and Environmental Issues, 2(5), 27-34. https://doi.org/10.31652/2786-6033-2023-3(5)-27-34

Scott, T. M., Park, K. L., Swain-Bradway, J., & Landers, E. (2007). Positive behavior support in the classroom: Facilitating behaviorally inclusive learning environments. *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 3(2), 223–235. https://doi.org/10.1037/h0100800

Інклюзія, інклюзивна освіта, психологічний супровід інклюзивної освіти. URL: https://xn----ftbomobdq1b9f.xn--j1amh/blog/post-46
Котлова Л.О., Харченко А.В. Психологічний супровід інклюзивної освіти на сучасному етапі. *Proceedings of the 4th International scientific and practical conference*. Liverpool: Cognum Publishing House, 2023. 599- 612.
Марцев, О. (2023). Готовність вчителів до формування психологічно безпечного інклюзивного освітнього середовища. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія, 1*(57), 24-28. https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.1.4
Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

Методика навчання іноземної мови дітей, що не встигають та дітей з дефіцитом уваги

Роман Пиц, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. На сьогоднішній час інклюзивна освіта та й інклюзивність загалом в Україні все ще на початковому етапі, особливо враховуючи те, чого досягли інші держави, у союз з якими ми прагнемо бути інтегрованими. Ця стаття висвітлює такі проблеми: потреба у вивченні іноземної мови та наявність бар'єрів її викладання для дітей, які мають труднощі зі швидким виконанням завдання (наприклад, для дітей з дислексією, синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), розладами аутистичного спектру тощо)

Мета роботи. Охарактеризувати проблеми, з якими стикаються невстигаючі діти під час вивчення іноземної мови та описати методи навчання, завдяки яким можна уникнути цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Потреба у особливій методиці викладання іноземної мови для невстигаючих учнів зростає з кожним роком. Відсоток діагностованих дітей лише з СДУГ становив 5% у 2018 році, що привернуло увагу багатьох фахівців до дослідження проблеми навчання таких дітей. Всупереч думці багатьох людей, інколи навіть й батьків, учні зі СДУГ не є "неслухняними" чи "лінивими". У них виникають проблеми з концентрацією на чомусь одному протягом довгого часу, мотивацією, плануванням та виконанням завдань. Попри свої зусилля, їхня увага може перейти з матеріалу уроку до чогось іншого. Але також багато дітей зі СДУГ проявляються доволі високий рівень творчості та ентузіазму у завданнях, які їх цікавлять, чи вимагають рухливості та взаємодії з іншими.

На думку фахівців, основними проблемами, з якими стикаються діти з СДУГ в освітньому середовищі є вимушеність сидіти нерухомо протягом довгого часу, нудьга, одноманітність завдань, ускладненість соціальної взаємодії з однолітками під час заняття, неочікувані зміни обстановки і рутин, відсутність приватного простору для виконання завдань (ADHD and School Changes, 2020):

Як можна забрати ці бар'єри у навчанні дитини з СДУГ?

- тривалість уроків або тривалість власне завдань. Зазвичай, діти зі СДУГ можуть зосереджувати увагу лише 10-15 хвилин, після чого їхня працездатність значно зменшується. Для таких дітей особливо важлива фізична діяльність, тому чим довше вони виконуватимуть одне й те саме завдання, тим більша потреба в русі. Щоб задовольнити її, потрібно змінити форму діяльності, провести фізкультхвилинку, пальчикову гімнастику, розминку для очей. Такі зміни діяльності корисні й для решти класу, що добре, оскільки ви не відокремлюєте дитину від інших;
- проблеми зі зміною. Часто учні не встигають виконати завдання, тому що вони ментально перебувають на попередньому етапі роботи, порівняно з іншими дітьми. Таким чином, потрібно уникати різких переходів між видами діяльності;
- проблеми в утриманні соціальних зв'язків. Проблеми з мотивацією та виконанням завдання стосуються й умінь дітей взаємодіяти з іншими. Інколи діти можуть не влитися в класний колектив, що негативно впливає на їхню успішність, особливо в групових завданнях. Буває, що інші діти, бачачи проблеми цих учнів, навмисно виключають їх з колективу. У такому випадку потрібно працювати з усім класом, провести виховну годину з учнями, а інколи й батьківські збори;
- стрес, тривожність, почуття ізоляції, які виникають через якісь інші психічні та/або фізичні розлади, які ще не були виявлені;
- відсутність на уроці завдань, що діють на всі чуттєві рецептори учнів. Це стосується всіх дітей, але особливо тих, у яких є дефіцит уваги, оскільки до них швидше приходить почуття нудьги та виникають серйозніші проблеми з докладанням зусиль у завдання, які вони не хочуть виконувати. Учні молодшого шкільного віку потребують новизни, але дуже часто вчителі, які, навіть після впровадження реформи НУШ, проводять заняття на кшталт "диктування матеріалу, перепис його в зошит, робота з підручником, оголошення домашнього", що негативно впливає на якість засвоєння матеріалу та швидкість виконання завдань.

Для полегшення роботи з дітьми, що не встигають, перш за все потрібно звісно ж бути в контакті з їхніми батьками, власне дітьми, провести з ними приватну розмову, щоб визначити причину проблем, щоб в подальшому вдало створити план навчання, який усуває різні складні ситуації для таких дітей.

Існує є великий корпус напрацьованих методів вивчення іноземної мови, які є цікавими, насиченими й ефективними для дітей. Одним з таких методів є метод Ашера або метод повної фізичної реакції – Total Physical Response. Цей метод бере коріння з ідеї про зв'язок між мовлення та жестами. Творець методу вважає, що процес засвоєння іноземної мови схожий на процес засвоєння рідної, де спілкування між дитиною та її батьками полягає в фізичній реакції дитини на слова батьків (Asher, 1977). Цей метод допоможе невстигаючим учням краще засвоїти матеріал, основою якого є нова лексика (особливо

дієслова) та виконати завдання, відповідаючи на інструкції вчителя не тільки вербально, а й використовуючи жести, рухи, міміку.

Ще одним методом є мовчазний – The Silent Way. На перший погляд здається, що він матиме протилежний ефект, оскільки не використовуючи жодних звукових матеріалів, учні не розумітимуть завдання, матимуть проблеми у їх виконанні тощо. Відсутність звукового супроводу заняття балансується насиченістю візуальної інформації. Вона повинна бути цікавою, спонукати всіх учнів без винятку до роздумів, творчості, виконання. Головними принципами цьому методу є: вчителі повинні звертати увагу на те, як учні сприймають матеріал та адаптувати урок; головним способом вивчення повинне бути відкриття, дослідження, а не імітація і багаторазове повторення (або "drilling"); учні повинні експериментувати, не боятися помилок, осуду; матеріал вивчення повинен бути таким, який вже є відомим для учнів їхньою рідною мовою; учитель не повинен втручатися в дослідницький процес. Саме це спонукання до дослідження може допомогти всім дітям бути включеними в процес навчання (Stevick, 1974).

Є й інші, більш "традиційні" методи. Наприклад, проводити індивідуальні заняття, бесіди з невстигаючими дітьми; використовувати багато групових видів діяльності, враховуючи сильні сторони таких дітей; спрощувати завдання для них, щоб вони змогли виконувати їх в такому ж темпі, як і решта класу, а потім з часом ускладнювати їх, щоб учні могли адаптуватися до навантаження. Важливо хвалити таких дітей за їхні досягнення, якими малими вони б не були. Те, що для нас може бути незначним, є великим в їхніх очах. Також, варто "пом'якшити" критику їхніх помилок, наголошувати на правильному, допомагати виправити неправильне. Діти з дефіцитом уваги часто можуть не почути вашого запитання. У такій ситуації, варто привернути їхню увагу та повторити запитання, і ніколи не картати їх за неуважність, доречніше буде попросити їх, в міру можливостей, бути уважнішими. Якщо ж дитина довго роздумує над розв'язанням завдання, чи довго формує речення, не варто відбирати в неї можливість відповісти або перебивати її, часто таким дітям важче організувати свої думки в речення, навіть якщо вони й знають відповідь. Перебивання тільки забирає в них мотивацію та бажання брати участь у навчальному процесі.

Висновок. Наведений список методів покращення якості засвоєння матеріалу та швидкості виконання завдань невстигаючими дітьми не є вичерпним. Є багато спосіб полегшити роботу для таких учнів, але головне – це зменшити рівень стресу, почуття відокремленості від інших дітей, підвищити почуття впевненості в собі, самооцінку, мотивацію. Сучасний вчитель, який навчений застосовувати інклюзивні практики зможе ефективно навчати кожну дитину, особливо це важливо в воєнний час, коли життя перенасичене емоційними тригерами.

Список використаних джерел

ADHD and School Changes. (2020). URL: https://www.cdc.gov/ncbddd/adhd/features/adhd-and-school-changes.html (Дата звернення: 12.03.2024)

Asher, J. J. (1977). Children Learning Another Language: A Developmental Hypothesis. *Child Development*, *48*(3), 1040–1048. https://doi.org/10.2307/1128357
Stevick, E. (1974). Review of Teaching Foreign Languages in the Schools: The Silent Way by C. Gattegno]. *TESOL Quarterly*, *8*(3), С. 1-2. URL: https://web.archive.org/web/20180417160023/https://ltsc.ph-karlsruhe.de/swstevick.pdf

Основні етапи становлення інклюзивної освіти

Юлія Пристай, науковий керівник – Тетяна Клубочкіна.

Актуальність проблеми. Входження України в міжнародний освітній простір сприяло тому, що чинними для нашої держави стали міжнародні нормативно-правові документи щодо осіб з інвалідністю. Найбільш значущі з них розроблені та представлені світовій спільноті Міжнародною Організацією Об'єднаних Націй (ООН), яка понад півстоліття відстоює права людини. Так, ООН визначила, що питання інвалідності стосуються сфери прав людини, а не лише питання реабілітації та соціального забезпечення, що й стало вирішальним фактором у міжнародному регулюванні проблем осіб з обмеженими можливостями здоров'я (Кукушина, 2012, с. 158).

Мета роботи. Теоретично обґрунтувати необхідність впровадження та розвитку інклюзивної освіти в навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Одним із перших документів ООН про рівність прав «усіх людей без винятку» стала Загальна Декларація про Права людини, прийнята в 1948 р. У преамбулі даного документу зазначається, що основою свободи, справедливості та миру у світі «є визнання вродженої гідності та рівних і невід'ємних прав усіх членів людської спільноти».

Наступним кроком у визначенні прав осіб з інвалідністю стало прийняття 20 грудня 1971 року Генеральною Асамблеєю ООН Декларації про права осіб з розумовою відсталістю. Відповідно до основних положень Декларації, особи з інтелектуальними порушеннями мають такі самі права, що й усі інші члени суспільства. Вони мають право на медичне обслуговування, матеріальну забезпеченість, освіту та професійну підготовку (з урахуванням можливостей), на проживання в колі сім'ї чи перебування у спеціальних закладах, де умови оптимально наближені до звичайних умов проживання, що підтверджує їх право на повну інтеграцію в суспільство (Рибак, 2015, с. 3-6).

9 грудня 1975 р. Генеральна Асамблея 00Н ухвалила Декларацію про права інвалідів (зараз ми би сказали «людей з інвалідністю»), у якій зазначено, що особи з інвалідністю, незважаючи на причину, характер і складність їхніх каліцтв чи порушень, мають ті самі основні права, що і їхні співгромадяни того ж віку, а тому повинні отримувати необхідну підтримку, яка б дала змогу максимально виявити свої можливості та здібності.

1981 рік Організацією Об'єднаних Націй було проголошено роком осіб з інвалідністю, а період з 1983 р. по 1992 р. – десятиріччям. Саме в цей час

міжнародне співтовариство визначило основні принципи щодо формування політики стосовно цих осіб (Інклюзивне навчання, 2015, с. 7-8).

У 1989 році ухвалено Конвенцію ООН про права дитини, якою вперше в історії міжнародного правового законодавства визначалися пріоритети інтересів дитини в суспільстві та наголошувалося на необхідності особливої турботи про дітей з інвалідністю.

Шляхи реалізації права рівних можливостей на здобуття освіти особами з інвалідністю та визнання інтегрованого навчального середовища, тобто звичайних масових шкіл як пріоритетного, окреслено в «Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю», затверджених Генеральною Асамблею ООН 20 грудня 1993 року. У правилах визначено умови, за яких має здійснюватися навчання в інтегрованому середовищі:

-навчання у звичайних школах передбачає забезпечення послуг перекладачів та інших відповідних допоміжних послуг. Потрібно гарантувати відповідний доступ і допоміжні послуги, що необхідні для задоволення потреб осіб із різними формами інвалідності;

-відповідальність за освіту в інтегрованих структурах мають бути покладені на органи загальної освіти;

-до процесу навчання на всіх рівнях необхідно залучати батьківські громади та організації осіб з інвалідністю;

-навчанням забезпечити всіх дітей із різними формами та ступенями інвалідності, зокрема й найтяжчими (Кражановський et al., 2004, с. 29–30).

Сучасна освітня концепція щодо навчання дітей з інвалідністю була заявлена на «Всесвітній Конференції з освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ та якість», що проводилася за підтримки ЮНЕСКО в Іспанії 7–10 червня 1994 року. Результатом конференції стали розробка й ухвалення «Саламанкської декларації» та «Рамок дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами», у яких висвітлено концептуальні засади щодо здобуття освіти кожною людиною.

Відповідно до Концепції розвитку інклюзивної освіти інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з ООП шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Інклюзивна освіта – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з ООП в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання.

2017 року у державі починає діяти новий Закон про освіту, а на його основі приймаються закони і нормативні акти, в яких регулюється навчання та інші права людей з інвалідністю та ООП. Згідно Статті 3.2 «в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості,

а також інших обставин та ознак». Стаття 3.6 говорить, що «держава створює умови для здобуття освіти особами з ООП з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти» (Сидорів & Сидорів, 2024).

Основними принципами розвитку інклюзивної освіти є: цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень; кожна людина здатна відчувати і думати; кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутою; адаптація системи до потреб дитини, а не навпаки; справжня освіта може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємостосунків; всі люди потребують підтримки і дружби ровесників; задоволення індивідуальних освітніх потреб кожної дитини; визнання спроможності до навчання кожної дитини та, відповідно, необхідність створення суспільством відповідних для цього умов; залучення батьків до навчального процесу дітей як рівноправних партнерів та перших вчителів своїх дітей; командний підхід у навчанні та вихованні дітей, що передбачає залучення педагогів, батьків та спеціалістів; складність завдань повинна відповідати здібностям дитини; рівний доступ до навчання у загальноосвітніх закладах та отримання якісної освіти кожною дитиною; подолання потенційних бар'єрів в навчанні (Рибак, 2015, с. 5-6).

Висновок. Упровадження інклюзивного навчання дітей з ООП вимагає формування на державному рівні нової філософії освіти, а в навчальних закладах передусім, вивчити потребу та бажання батьків дітей з особливими освітніми потребами щодо здобуття освіти за інклюзивною формою, проводити роботу в педагогічних і учнівських колективах, активно залучати до участі в житті навчального закладу учнів з ООП.

Список використаних джерел

Інклюзивна освіта в Україні. URL: http://www.irf.ua/allevents/news/inklyuzivna_osvita_v_ukraini_razom_krok_za_krokom

Рибак. Інклюзивне навчання. 12.05.2015. URL: https://studfiles.net/preview/3766505/page:5/

Інклюзивне навчання. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інклюзивне_навчання

Кражановський В., Сварник М, Скрипка Н. та ін. [уклад]. Концепція ранньої реабілітації дітей-інвалідів. *Зб. нормативно-правових актів України щодо діяльності центрів реабілітації з функціональними обмеженнями.* Київ: Соцінформ, 2004. С. 29–30.

Кукушин В. [ред.]. *Корекційна педагогіка*. Львів: Видавничий центр «Березень», 2002.

Сидорів С., Сидорів Л. (2024). Організовуємо інклюзивне освітнє середовище в сучасній початковій школі: методичні рекомендації студентам під час проходження виробничої педагогічної практики. Pysa4ka

Дослідження методів та прийомів, що сприяють правильному вибору технологій фізичної реабілітації для дітей з ДЦП

Ірина Романів, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Обрана мною тема є актуальною, оскільки вона стосується важливої проблеми здоров’я та якості життя дітей з дитячим

церебральним паралічем (ДЦП). ДЦП – це група захворювань, що впливають на розвиток та функціонування рухового апарату. Діти з порушенням опорно-рухового апарату потребують спеціальної фізичної реабілітації, щоб покращити свої можливості та адаптацію до навколишнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Дитячий церебральний параліч – одне з найбільш розповсюджених захворювань нервової системи у дітей. За даними ВООЗ щорічно спостерігається зростання чисельності дітей з інвалідністю, у тому числі з ДЦП. За інформацією Центру медичної статистики України діти з обмеженими фізичними можливостями становлять приблизно 2% дитячого населення, причому відносна більшість – це діти, які втратили функцію пересування внаслідок вроджених і набутих захворювань і травм центральної та периферичної нервової систем.

Сучасні науковці висвітлюють теоретико-методологічні аспекти фізичної реабілітації дітей, хворих на ДЦП, із використанням як стандартних (лікувальна гімнастика, лікувальний масаж та ін.), так і авторських сучасних методів (Войта-терапія, Бобат-терапія, зоотерапія й ін.). На думку багатьох дослідників, постає проблема вибору найефективнішого методу, що спрямований на формування повсякденної незалежності дитини, можливості самообслуговування, покращення рухової активності, формування елементарних рухових навичок та розвитку основних фізичних якостей і забезпечення комунікації. Різноманітність форм та клінічних проявів ДЦП зумовлює необхідність диференційованого підходу до вибору й застосування сучасних методів фізичної реабілітації.

Факторами ризику розвитку ДЦП (за Козявкіним В. І.) є:

- Пренатальні
- Недоношеність (вік гестації менше 36 тижнів),
- Низька (менше 2500 г.) і дуже низька вага (менше 1500 г.) при народженні,
- Захворювання і стан матері (епілепсія, гіпертиреоз, TORCH-інфекції, травми, шкідливі звички),
- Інфекції і токсичні впливи на плід,
- Ускладнення вагітності
- Натальні
- Передчасний розрив оболонок плоду,
- Затяжні і важкі пологи, застосування акушерських засобів,
- Аномалії передлежання плоду, вагінальні кровотечі під час пологів,
- Брадикардія, гіпоксія, асфіксія,
- Пологова травма головного і спинного мозку, травма хребта.
- Постнатальні
- Інфекції ЦНС,
- Судомний синдром,
- Коагулопатії,
- Черепно-мозкова травма.

Основні клінічні симптоми ДЦП: зміна тонусу м'язів, спазм м'язів, зниження сили м'язів, гіперкінези, поява патологічних рефлексів, розлади координації рухів, підвищення сухожильних рефлексів.

Принципи фізичної реабілітації хворих на ДЦП: регулярність, систематичність, безперервність, індивідуалізація, поступовість, ранній початок.

Основним засобом фізичної реабілітації є фізичні вправи. Безумовно, фізичні вправи позитивно впливають на організм: розвивають м'язову силу, зміцнюють зв'язковий апарат, поліпшують рухливість у суглобах, удосконалюють координацію рухів, розвивають швидкість, силу, стимулюють діяльність серцево-судинної й дихальної систем, прискорюють периферичний кровообіг, нормалізують діяльність внутрішніх органів, удосконалюють регуляторні механізми, стимулюють нервові центри, поліпшують трофіку тканин.

Принципом **Войта-терапії** є не тільки вплив на рухову сферу, а й на все тіло загалом: на сенсорну, вегетативну та психічну системи. При проведенні терапії спостерігаються зміни частоти пульса, дихання та кров'яного тиску. Основним завданням методики є формування рухових навичок відповідних віку дитини. Для його вирішення використовують рефлекс повзання і рефлекс поворота. Їх основні феномени мають вплив на управління тілом в цілому, його вертикалізацію та можливість руху вперед.

Войта-терапія як метод реабілітації дітей з руховими порушеннями може бути реалізований при частому повторенні вправ протягом тривалого часу (3-4 рази на день по 20-30 хвилин протягом не менше 1 року) і через це розрахований на інтеграцію батьків у процес реабілітації.

Зоотерапія. Серед сучасних методів фізичної реабілітації дітей, хворих на ДЦП, потрібно відзначити й напрям зоотерапії (анімалотерапії), а саме: дельфіно-, каністер- та іпотерапії.

Відновне лікування дітей із діагнозом ДЦП успішно протікає при дії ***дельфінотерапії.*** В умовах довірчого контакту зі спеціально підготовленими тваринами під наглядом низки фахівців: тренера, спеціаліста ЛФК, психолога (психотерапевта, дефектолога, педагога). У процесі занять в ігровій формі будується взаємодія між дитиною та дельфіном, внаслідок чого стимулюється зоровий, тактильний, емоційний контакт, розвиваються рухові та мовні навички. Доторкаючись біологічно активних точок на тілі дитини, дельфін стимулює рефлекторні зони нервової системи. Терапевт пропонує торкнутися дельфіна руками чи ногами, з кожним заняттям завдання ускладнюються. Згодом дитина звикає до тварини та встановлюється контакт. Також під час дельфінотерапії здійснюється гідромасаж внутрішніх органів та шкірних покривів. Дельфін своїм потужним хвостовим плавцем створює рухи потоків води, а сама вода дає відчуття невагомості, знижує навантаження із суглобів та тренує м'язи, що особливо важливо при рухових порушеннях.

Каністерапія *– метод лікування та реабілітації з допомогою домашніх улюбленців – стає все популярнішим в Україні. Хвостаті медики лікують без пігулок і уколів. Ефект – вражає.* В Україні собачу терапію практикують у

Рівному, Житомирі, Миколаєві, Києві та інших великих містах. До центрів, де за лікарів пухнасті собаки, привозять дітей з аутизмом, синдромом Дауна, ДЦП, затримкою мовлення, гіперактивністю тощо. Після спілкування з чотирилапими маленькі пацієнти стають спокійнішими та більш комунікабельними. Виконуючи спеціальні вправи чи навіть просто погладжуючи песика, дитина знімає емоційне навантаження, вчиться спілкуватися, розвиває тактильну чутливість і дрібну моторику.

Іпотерапія – вид лікувальної фізичної культури, в основі якої лежить використання рухів коня для відновлення функцій організму людини. В загальному списку типів терапії для дітей, іпотерапія є найбільш ефективним способом реабілітації дітей. Іпотерапія для дітей по суті своїй є реабілітація з застосуванням лікувальної фізкультури, в основі якої лежить використання рухів коня для відновлення функцій організму людини.

Бобат-терапія. Суть цього методу полягає у застосуванні спеціальних впливів та стимулів (тактильних, слухових, зорових, положення тіла у просторі та по відношенню до предметів), які залучають у роботу пошкоджені структури ЦНС, нормалізують їхню взаємодію з іншими системами організму та пригнічують патологічні позиційні та рухові стереотипи.

Обов'язковою умовою Бобат терапії є використання стимулів у суворій послідовності, яка збігається з періодами фізіологічного розвитку нервової системи та рухових навичок дітей: утримання голови, потім перевертання, сидіння, повзання, стояння, а потім – ходьба. Тобто, у реабілітаційному процесі слід повторити природні етапи розвитку.

Принципи Бобат-терапії

- Лікування адаптоване до повсякденного життя (формування нового способу життя).
- Всі рухи, що виконуються при Бобат терапії не повинні викликати біль.
- Вправи виконуються повільно під наглядом та за допомогою кінезіотерапевта, навченого техніки Бобат, у спокійній та доброзичливій обстановці.
- Вправи призначаються після детального обстеження пацієнта та визначення його здібностей до статичних та динамічних навантажень.
- Вправи поступово ускладнюються у міру засвоєння навичок.
- Залежно від захворювання та стану визнається різна кількість сеансів та їх тривалість. Ідеальний варіант – займатися кілька разів на день.
- Чим раніше розпочато заняття, тим ефективнішим буде лікування.

Висновки. Фізична реабілітація дітей, хворих на ДЦП, повинна застосовуватися на всіх етапах лікування. При цьому потрібно враховувати причини, форму, стадію та ступінь ДЦП, а також можливі ускладнення. Потрібно чітко дотримуватись основних етапів та принципів, добираючи саме ті форми й методи реабілітації, які в сукупності можуть дати позитивний ефект.

Список використаних джерел

Чемеріс А. М., Худецький І. Ю., Антонова- Рафі Ю. В. . Підходи та методи фізичної терапії дітей при церебральному паралічі зі спастичною диплегією. https://cp-medical.com/index.php/journal/article/download/218/190

Альошина А., Бичук О., Суворова Т. Сучасні методи фізичної реабілітації дітей, хворих на дитячий церебральний параліч. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/15457/1/Alla%20Aleshina%2C%20Oleksandr%20Bychuk%2C%20Tetyana%20Syvorova.pdf
Войта терапія - методики реабілітації. URL: https://childneuro.gov.ua/methods/voyta-terapiya
Особливості Бобат-терапії. URL: https://aksimed.ua/osoblyvosti-bobat-terapiyi/
Терапії для дітей. URL: https://hippoterapia.com.ua/terapii-dlja-detej/

Як підтримати дітей з ООП у переході до середньої школи

Мар'яна Савчин, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Система освіти повинна забезпечувати адекватну підтримку дитині з особливими освітніми потребами (ООП) в перехідний період до середньої школи. Окрім змін у інтентенсивності та обсязі навчального навантаження, соціальна адаптація також є важливим аспектом переходу до середньої школи, де діти можуть потребувати додаткової підтримки у встановленні відносин з однолітками та педагогами. Розвиток самостійності вимагає від дітей з ООП додаткових навичок у самоконтролі та плануванні, а забезпечення успішного навчання для них є пріоритетом, оскільки всі діти мають право на якісну освіту.

Мета. Вивчення проблем, з якими стикаються діти з ООП при переході до середньої школи. Розробка та впровадження алгоритму для підтримки цих дітей.

Виклад основного матеріалу. В період переходу з початкової школи до п'ятого класу багато дітей стикаються з нелегкими випробуваннями, коли потрібно адаптуватися до нових умов навчання. Проте для дітей з ООП цей період може бути особливо складним, оскільки вони зазвичай відчувають найбільше розгублення та потребують значної додаткової підтримки. Адаптація до нового навчального середовища, зміни в методиках навчання, а також соціальна взаємодія з однолітками можуть становити значний стрес для цієї категорії дітей. Тому важливо забезпечити їм ефективну підтримку та допомогу, щоб зробити цей перехід якомога менш важким та сприятливим для їхнього розвитку та навчання.

Hoy et al. (2018) називають транзицію з початкової в середню ланку освіти визначальним і особливим періодом в житті аутичних учнів та їх родин, визначають особливості, на які потрібно звертати увагу і пропонують дотримуватися підходу, що базується на потребах учня на відміну від формального: «the primary to secondary school transition can have a significant and long-lasting impact on young people. Autistic children are particularly vulnerable to negative transition experiences… Five key themes emerged from the data in relation to effective practices: Inclusion, Child-centred approach, Familiarisation, Visual Supports, and Communication and Consistency. The findings challenge a rights-based approach to inclusion and illustrate the importance of a needs-based

approach which appropriately recognises and understands what autism means for children, their families, and the teachers who support them».

Підготовка дитини з ООП до переходу у середню школу вимагає завчасного планування. У четвертому класі проводиться психологічна оцінка її готовності до нового етапу навчання. Ця оцінка включає спостереження на уроках, у перервах та під час групових активностей, аналіз здатності до спілкування та взаємодії з однолітками та дорослими. Отримані дані дозволяють зібрати інформацію про особливості розвитку дитини, її зацікавлення, навчальні виклики та освітні потреби на етапі переходу до середньої школи. З результатами діагностики ознайомлюються педагоги, які будуть працювати з дитиною, та їхні батьки. У разі потреби, вчителі можуть отримати додаткові консультації щодо роботи з такою дитиною та її потреб.

Крім того, батьки повинні бути інформовані про можливі труднощі, з якими їхня дитина може зіткнутися під час переходу до середньої школи. Для допомоги дитині в цьому процесі може знадобитися розробка спільної стратегії та переходової картки, де буде визначено план дій, роль дорослих, її страхи, сильні сторони та труднощі.

Учителям необхідно забезпечити наступність між початковою та середньою ланками навчання та звертати увагу на можливу необхідність консультацій із батьками та надання психологічної підтримки. Забезпечення ефективної комунікації з батьками, наприклад, через групи у месенджері, є важливим аспектом цього процесу.

Алгоритм переходу дитини з ООП до середньої школи

1. Навесні перед випуском з початкової школи зверніться до ІРЦ для комплексної оцінки, отримайте висновок про рівень підтримки, необхідні послуги та рекомендації, подайте заявку онлайн або особисто, знайдіть перелік документів на сайті ІРЦ, не затягуйте з вирішенням питання до кінця року.

2. Батькам рекомендується заздалегідь дізнатися в школі про класного керівника, асистента вчителя, предметників та їхню підготовку з ООП, корекційних педагогів. Познайомитися з психологом, соціальним педагогом, медсестрою, оглянути школу на доступність.

3. Зустріч з класним керівником та педагогами для обговорення: успіхів та досягнень, успішних навчальних та поведінкових технік, що застосовуються вдома, позитивних та негативних змін у родині, що впливають на емоційний стан дитини, попереднього навчального досвіду, цілей, над якими працюють дитина та її оточення.

4. Попередня бесіда з дитиною про режим, дзвінки, уроки, вчителів, відповідальність.

5. Команда психолого-педагогічного супроводу розробляє індивідуальну освітню траєкторію, враховуючи здібності, інтереси, потреби, мотивацію, можливості. Траєкторія визначає різновиди, форми та темп навчання.

6. Складаються індивідуальний навчальний план та індивідуальна програма розвитку дитини.

Висновок. Важливо пам'ятати, що кожна дитина з ООП є унікальною, тому до її потреб та труднощів слід підходити індивідуально. Завдяки завчасному плануванню, чітко організованому процесу переходу та злагодженій роботі команди фахівців, дитина з ООП зможе успішно адаптуватися до нового навчального середовища та досягти значних результатів у навчанні та розвитку.

Список використаних джерел

Hoy, K., Parsons, S., & Kovshoff, H. (2018). Inclusive school practices supporting the primary to secondary transition for autistic children: Pupil, teacher, and parental perspectives. Advances in Autism, 4(4), 184–196. https://doi.org/10.1108/AIA-05-2018-0016

Дивнич Л. Соціалізація дитини з особливими потребами : соціально- педагогічна діяльність як спосіб супроводження процесу соціалізації / Соціальний педагог. 2018. №12. С. 7–10

Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посібник / А. А. Колупаєва ; МОН України ; НАПН ; Ін-т спец. педагогіки. К. Науковий Світ, 2010.

Степанова-Камиш А. Як підтримати дітей з ООП у переході до середньої школи. НУШ. 13 Лютого 2022. URL: https://nus.org.ua/articles/yak-pidtrymaty-ditej-z-oop-u-perehodi-do-serednoyi-shkoly/

Формування позитивного ставлення до дітей з ООП

Юлія Савчин, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. За даними ЮНЕСКО, 15% дітей у світі мають особливі освітні потреби. Це свідчить про те, що інклюзивна освіта стає все більш необхідною. Діти з ООП часто стикаються з негативним ставленням та упередженнями. Позитивне ставлення до них може допомогти їм повноцінно інтегруватися в суспільство.

Мета. Розгляд важливості створення сприятливого соціального середовища для дітей з ООП, а також виявлення ефективних стратегій, які сприяють формуванню позитивного ставлення до них серед інших учнів.

Виклад основного матеріалу. У групах, де є діти з ООП, важливо, щоб педагоги створювали атмосферу взаєморозуміння і дружби. Це означає забезпечення рівних умов для всіх дітей, щоб вони відчували себе важливими членами групи. Для більшості дітей формування дружби з ровесниками відбувається природним чином, але для деяких потрібна додаткова підтримка для цього процесу.

Діти легше вступають у нормальні соціальні та дружні стосунки в оточенні, де такі взаємини високо цінуються й підтримуються. Це означає, що вчителі постійно повинні створювати ситуації для розвитку позитивних соціальних зв'язків дітей. Завдяки контактам із товаришами, діти розвиваються емоційно та соціально, вони вчаться жити в мирі з людьми, у них формується самоповага. Дружба дає дітям відчуття важливості, а також пробуджує позитивні почуття.

Рекомендації педагогам

Сприяти природному налагодженню дружніх стосунків серед дітей - це процес, який вимагає терпіння та розуміння з боку педагогів. Замість того, щоб намагатися силом примусити дітей до дружби, варто створювати умови, в яких вони можуть вільно взаємодіяти і побудувати стосунки. Педагоги можуть сприяти цьому, створюючи ситуації, які сприяють спільним іграм, співпраці та взаєморозумінню. Наприклад, організація групових проектів або спільних заходів може сприяти спілкуванню та формуванню дружби серед дітей.

Однак важливо також не надавати цьому питанню надмірної уваги. Занадто активні спроби спонукати дітей до дружби можуть мати негативний ефект, спричиняючи відчуття примусу та невпевненості. Педагоги повинні дотримуватися балансу між тим, щоб сприяти взаємодії та залишати простір для природного розвитку стосунків серед дітей.

Крім того, важливо вчити дітей поважати та приймати інших такими, які вони є. Педагоги можуть проводити заняття з розвитку емпатії та розуміння різниці, де діти вчаться розуміти почуття та потреби інших. Такі заняття допомагають формувати в дітей толерантне ставлення до різних людей, включаючи дітей з ООП.

Отже, педагоги мають сприяти природньому налагодженню дружніх стосунків серед дітей, враховуючи їхні індивідуальні потреби та особливості, а також створюючи умови для розвитку поваги, розуміння та емпатії.

Підтримка дружніх відносин серед дітей, особливо тих, хто має особливі освітні потреби, вимагає постійної уваги та розуміння з боку педагогів та дорослих. Створення атмосфери взаємоповаги та взаєморозуміння в класі чи групі допомагає кожній дитині відчувати себе важливою та прийнятою.

Педагоги можуть активно впливати на формування соціального середовища, де діти з ООП можуть розвиватися відповідно до своїх потреб. Це включає в себе створення ситуацій, де діти можуть спілкуватися, взаємодіяти та допомагати один одному, навіть якщо це вимагає додаткового підтримки чи ресурсів. Крім того, важливо розвивати в учнів уміння бути емпатичними та розуміти потреби інших.

Ключовим аспектом є прийняття різноманітності серед учнів та виховання усвідомлення того, що кожна людина має свої сильні сторони та може вносити вклад у спільне навчання та життя в колективі. Педагоги мають працювати над створенням умов для того, щоб кожна дитина могла розкрити свій потенціал та відчувати себе повноправним учасником у навчальному процесі.

Крім того, важливо залучати батьків та родини дітей до співпраці з учителями та іншими фахівцями для спільної підтримки дитини в її навчанні та розвитку. Розуміння та підтримка з боку батьків є ключовим елементом успішної адаптації дитини з ООП у навчальному середовищі.

Необхідно постійно працювати над створенням умов для позитивного ставлення до дітей з ООП серед всіх учасників освітнього процесу. Це може включати проведення тренінгів, інформаційних заходів та інших заходів, спрямованих на підвищення освіченості та свідомості щодо потреб та прав дітей з ООП.

Важливим також включати у підготовку вчителів розвиток навичок емпатії, не тільки до дітей з ООП, а й до сімей, що їх виховують: teacher education for inclusive education is a key priority with much research exploring how pre-service teachers can be prepared to educate pupils with Special Educational Needs (SEN). However, this has resulted in less consideration of how pre-service teachers can be prepared to work with the parents of these pupils. One specific aspect of the home–school relationship that has elicited little attention is empathy… empathy could be developed during pre-service teacher education… pre-service teachers can be encouraged to empathise with parents from the very beginning of their careers (Broomhead, 2013).

Висновок. Для формування позитивного ставлення до дітей з ООП важливо, щоб педагоги не лише створювали сприятливу атмосферу взаєморозуміння та дружби, а й активно працювали над усвідомленням учнів їхньої важливості та повноцінності у групі. Це можна досягти за допомогою різноманітних методів, таких як проведення спільних заходів, розвиток емпатії та толерантності, а також залучення батьків до співпраці. Важливо постійно працювати над створенням позитивного ставлення до різноманітності серед учнів та забезпеченням умов для їхнього повноцінного розвитку та участі у навчальному процесі.

Список використаних джерел

Broomhead, K. (2013) 'You cannot learn this from a book'; pre-service teachers developing empathy towards parents of children with Special Educational Needs (SEN) via parent stories. *European Journal of Special Needs Education, 28*:2, 173-186. https://doi.org/10.1080/08856257.2013.778109

Данілавічютє Е. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 7-19.

Дивнич Л. Соціалізація дитини з особливими потребами : соціально- педагогічна діяльність як спосіб супроводження процесу соціалізації / *Соціальний педагог*. 2018. №12. С. 7–10

Маланчій В. Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами / *Початкова школа*. 2014. № 4. С. 62-63.

Попова О., Киричок С. Діти з особливими освітніми потребами : розвиток інклюзивної освіти в Україні. *Психолог*. 2018. № 13-14. С. 90–96.

Співпраця коледжу і родини для покращення успішності студентів з ООП на заняттях з англійської мови

Марія Семків, науковий керівник –Тетяна Клубочкіна.

Актуальність проблеми. Співпраця педагогів і родини відіграє ключову роль у забезпеченні успіху студентів з особливими освітніми потребами (ООП) на заняттях з англійської мови. Цей підхід передбачає взаємодію між навчальним закладом та родинами студентів для забезпечення індивідуального підходу до навчання. Коледж може співпрацювати з родиною, щоб краще розуміти потреби та можливості кожного студента. Це може включати врахування особливостей кожного студента при плануванні навчальних

програм, а також розробку індивідуальних стратегій навчання. Постійний обмін інформацією між педагогами і родиною допомагає вчасно виявляти будь-які проблеми чи труднощі, з якими стикається студент і це дозволяє швидко реагувати та вирішувати їх, щоб забезпечити найкращі умови для навчання. Підтримка студентів з ООП в навчанні вдома також є важливою складовою їх успішного академічного прогресу.

Мета роботи. Висвітлити напрями співпраці коледжу і родини для поліпшення успішності студентів з ООП на заняттях з англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство ефективно розвивається і може протистояти деструктивним чинникам тільки тоді, коли всі його учасники перебувають у співпраці і взаємодопомозі. Невдача військової і пропагандистської машини росії за три дні знищити набагато слабшу ресурсно, територіально і численно країну, показала, що тільки згуртоване суспільство, яке співпрацює на різних рівнях спроможне стримати навалу, чинити опір і знищувати агресора. І навпаки – розділене і байдуже суспільство ризикує своїм існуванням. Освіта є одним з суспільних явищ, яка відображає, моделює і впроваджує передові глобальні тренди, тому слід хоч би на локальному рівні шукати нові шляхи і налагоджувати співпрацю з громадою і батьками у час, коли відповідальні особи і структури не приділяють вирішенню болючих освітніх проблем достатньо енергії і ресурсу. В той час, коли війна спотворила функціонування освітньої системи, у кожного українця і українки з'явилися особливі освітні потреби, яких у мирний час не було, є доречним адміністрації і педагогам навчальних закладів та батькам дітей вчитися говорити мовою співпраці і спільності. Батьки дітей з ООП можуть багато дати і отримати, як і навчальні заклади, адже на кону – майбутнє країни. Будник et al. (2024) зазначають, що «one of the priority tasks for teachers in inclusive schools is to keep a constant contact and cooperation with parents – people, who are the closest to children with SEN. Moreover, parents do not only help teachers in educating their children – they themselves need a variety of resources and skilled assistance from professionals. Therefore, an important aspect in organizing a teacher's activity in inclusive settings is proper social and pedagogical interaction with parents of students with special educational needs and disabilities. Parents should be equal and valuable participants in the educational process, especially in inclusion. They have rights and duties» (с. 54).

Коледж може надавати рекомендації для підтримки навчання вдома, а родина може відігравати активну роль у підтримці навчальних зусиль студента поза групою. Загальна мета співпраці – створити сприятливі умови для навчання, де студент з ООП може досягти свого повного потенціалу на заняттях з англійської мови. Співпраця між коледжем і родиною студента з ООП на заняттях з англійської мови – це процес, що передбачає постійний обмін інформацією, врахування індивідуальних особливостей студента, спільне планування навчальних програм та надання підтримки як у навчальному середовищі, так і вдома. Ця співпраця сприяє створенню сприятливих умов для ефективного навчання студентів з ООП на заняттях з англійської мови,

підвищує їхні шанси на успіх та покращує загальний результат навчання. Коледж і родина мають спільно працювати над плануванням навчальних програм, враховуючи потреби та можливості студента. Постійний обмін інформацією між ними допомагає вчасно виявляти та вирішувати будь-які проблеми, що виникають під час навчання. Підтримка в навчанні та вдома від коледжу та родини також відіграє важливу роль в успіху студента. Разом вони створюють сприятливі умови для навчання, де кожен студент може розвиватися та досягати свого мовного потенціалу на заняттях з англійської мови.

Співпраця між коледжем і родиною відіграє важливу роль у покращенні успішності студентів з ООП на заняттях з англійської мови. Нижче наведено кілька прикладів, як ця співпраця може бути реалізована, зокрема через:

- індивідуалізований підхід, коли коледж співпрацює з родиною, щоб розробити індивідуальний підхід до навчання студентів з ООП. Це може включати розуміння конкретних потреб кожного студента з боку коледжу та родини, щоб забезпечити оптимальну підтримку;
- обмін інформацією, коли заклад і батьки обмінюються інформацією про навчальний прогрес та потреби студента. Це дозволяє створити збалансований підхід до навчання, який враховує як академічні, так і особисті аспекти студентів;
- підтримку вдома для студентів з ООП, створюючи додаткові можливості для вивчення англійської мови. Це може включати використання додаткових навчальних матеріалів, відвідування мовних заходів або навіть практикування мови в щоденних ситуаціях;
- психологічна підтримка. Це може включати консультації з психологами або навчання батьків, як ефективно підтримувати своїх дітей в процесі навчання.

Загалом співпраця між коледжем і родиною відіграє важливу роль у покращенні успішності студентів з ООП на заняттях з англійської мови, створюючи сприятливе середовище для їхнього розвитку та навчання.

Співпраця між закладом і батьками студентів з ООП може включати різні аспекти. Коледж може співпрацювати з родиною, щоб краще зрозуміти потреби та можливості кожного студента. Це може означати проведення індивідуальних консультацій або зустрічей, де можна обговорити стратегії навчання та врахувати рекомендації родини. Також, співпраця може передбачати обмін інформацією про прогрес студента, його успіхи та труднощі на заняттях з англійської мови. Сім'я може надати коледжу важливу інформацію про індивідуальні потреби та сильні сторони студента, що допоможе побудувати ефективну навчальну програму. Крім того, коледж може сприяти включенню родини в процес навчання, надаючи рекомендації щодо способів підтримки студента вдома. Це може включати рекомендації щодо читання англійських книг, перегляду фільмів або використання додаткових навчальних матеріалів.

Додаткові аспекти співпраці між коледжем і родиною студентів з ООП можуть включати:

- розробку індивідуальних планів навчання: коледж разом з родиною може розробляти індивідуальні навчальні плани, які враховують потреби та можливості кожного студента;
- надання підтримки вчителю з родини: родина може бути активним учасником у підтримці педагога, надаючи додаткову інформацію та рекомендації щодо ефективних методик навчання для своєї дитини;
- участь у розвитку інклюзивного середовища: співпраця коледжу і родини також може сприяти створенню інклюзивного навчального середовища, де кожен студент має можливість розвиватися та досягати успіху;
- підтримку студента в позаурочний час: родина може допомагати студентові в позаурочний час, надаючи підтримку з вивчення англійської мови вдома, організовуючи додаткові заняття або навіть використовуючи онлайн-ресурси для підвищення рівня володіння мовою.

Ці аспекти співпраці допомагають створити комплексний підхід до навчання студентів з ООП на заняттях з англійської мови, що сприяє їхньому успіху та розвитку.

Інтеграція молоді з ООП в освітнє середовище, а втім, й у суспільство, допомагає їм набути фахових знань, отримати професію, самореалізуватись, досягти успіху в житті і подальшій кар'єрі, відчути себе повноправними членами суспільства. Для цього в межах ЗВО необхідно забезпечити вільний комунікаційний простір, в якому студенти з інвалідністю можуть безпечно пересуватись, навчатись і спілкуватись. Інтегрований студентський колектив можна розглядати як мікромодель соціального середовища (Бєлицька, 2002).

Особливістю навчання студентів з інвалідністю в інтегрованому колективі є те, що, сприймаючи їх як рівних, до них ставлять такі ж вимоги з боку ЗВО, як і до інших студентів. В інтегрованій групі не можна уповільнювати темп лекції, зменшувати кількість пар і їх тривалість, спрощувати чи скорочувати обсяг навчального матеріалу тощо, оскільки це знижує якість фахової підготовки. А відтак компенсувати функціональні обмеження, що впливають на якість навчання студентів з інвалідністю, і надати необхідну підтримку можна тільки шляхом впровадження системи супроводу їх навчання (Таланчук, 2009).

Висновок. Співпраця між коледжем і родиною є ключовим елементом успішного навчання студентів з ООП на заняттях з англійської мови. Інтеграція зусиль викладачів, батьків і адміністрації коледжу сприяє створенню сприятливого середовища для навчання та розвитку цих студентів. Підтримка і ресурси, які надаються батькам та вчителям, допомагають у використанні індивідуальних стратегій навчання, а також сприяють взаєморозумінню та підтримці у навчальному процесі.

Дослідження свідчать, що «proper and sustainable success, good socio-emotional behaviors, cooperation between students cannot be achieved without a collaboration of the school with the parents through various forms of communication. The school should keep parents as close as possible by providing

information about the orientation of students towards the goal of learning through activities relating to the facilitation and acquisition of student learning. Parental support and active involvement in school is important for achieving a positive school atmosphere and building self-confidence in students' academic achievement. Therefore, a planned process of communication and partnership with parents would significantly help students in their sustainable learning» (Buza & Hysa, 2020, p.77). Через відкритість, співпрацю та ретельне планування коледжі та родини можуть досягти високих результатів у покращенні успішності студентів з ООП на заняттях з англійської мови.

Список використаних джерел

Budnyk, O., Chervinska, I., Blyznyuk, T., & Fomin, K. (2024). Cooperation between Teachers and Parents of Children Who Have Disabilities. *The Space of Inclusive Education: Voices from Ukraine and Beyond*, *53*, 53.

Buza, V. & Hysa, M. (2020). School-family cooperation through different forms of communication in schools during the Covid-19 pandemic. *Thesis, 9*(2), 55-80. Retrieved from https://hrcak.srce.hr/250874p.77

Бєлицька Т. М. Інформація про становище інвалідів в Україні: загальна характеристика, здобутки та проблеми, які потребують розв'язання на законодавчому рівні. *Права інвалідів в Україні*. К. : Сфера, 2002. С. 311–317.

Таланчук П. М. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. 2009. № 6(8). К.: Університет „Україна", 2009. С. 17-19.

Підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти

Вікторія Сілецька, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Педагоги забезпечують передачу знань, умінь, цінностей між поколіннями та культурами, саме тому їх підготовка є стратегічним суспільним завданням. Головною метою соціального розвитку сучасної людської спільноти є створення відкритого, толерантного середовища, де кожна людина, незалежно від її особливих можливостей і потреб, є повноцінним членом суспільства. Забезпечення захисту прав та інклюзія осіб з особливими потребами включає в себе ряд заходів, таких як створення доступного середовища, надання спеціалізованих послуг та підтримки, а також формування позитивного ставлення до різноманітності.

Метою роботи є дослідити проблематику фахової підготовки вчителів до організації та роботи в інклюзивному просторі.

Виклад основного матеріалу. Сучасні підходи до освіти дітей з ООП вимагають від майбутніх педагогів комплексного підготування, яке включає спеціальні психолого-педагогічні знання, анатомо-фізіологічні аспекти, а також особистісні якості та стратегії взаємодії з різними категоріями дітей. Це дозволяє ефективно впроваджувати та використовувати педагогічні технології для успішного навчання та виховання. Pre-school elementary teachers can effectively model the methods of organizing an inclusive educational space at school

teaching practice and future employment. At the same time, the opportunity to obtain quality education by persons with disabilities increases a number of positive practices of leadership, advocacy and self-advocacy (Sydoriv, 2022, p. 176).

Інклюзивна освіта вимагає від майбутніх вчителів глибокого розуміння специфіки розвитку дітей з ООП, а також навичок здійснення корекційних заходів в умовах загальноосвітніх шкіл. Це включає уміння адаптувати навчальний процес та середовище навчання до потреб кожного учня, забезпечуючи їм доступ до якісної освіти та розвитку. Так, професійні вміння фахівців інклюзивних шкіл включають належне оцінювання особливих потреб і можливостей дітей, адаптацію та модифікацію навчальних планів, використання допоміжних навчальних технологій, проведення корекційно-виховної роботи, спільну діяльність з різнопрофільними фахівцями та батьками, використання індексу інклюзії для моніторингу та застосування сучасних технологій у процесі роботи.

Заклади з підготовки вчителів мотивують студентів опрацьовувати теоретичний матеріал, вивчати досвід педагогів-новаторів та інклюзивних шкіл, досліджувати аспекти інклюзії, і виявляти особисте ставлення проблем людей з інвалідністю, інклюзивної освіти та аналізувати рівень власної професійної готовності до роботи в нових умовах (Удич, 2017, с. 129).

Правильне балансування допомоги та підтримки у процесі навчання дітей з ООП дуже важливе. Занадто велика залежність від підтримки може пригнічувати розвиток самостійності та компенсаторних можливостей дитини. Тому майбутнім педагогам варто навчати стратегій, які сприяють самостійності та розвитку соціальних навичок, одночасно забезпечуючи необхідну підтримку для досягнення успіху в навчанні і соціалізації.

Висновок. Роль педагога у впровадженні і підтримці інклюзивної освіти важлива. Підготовка фахівців вимагає цілеспрямованої роботи над удосконаленням знань, методичної підготовки та спеціалізованої практики. Педагогам потрібно івчитися командно співпрацювати з усіма учасниками освітнього процесу. Подальший розвиток в інклюзивній освіті включає механізми співвикладання, в тому числі з асистентом вчителя у загальноосвітньому закладі для ефективної підтримки дітей з ООП у процесі навчання та соціалізації. Таким чином інклюзія породовжується.

Список використаних джерел

Sydoriv, S. (2022). Pre-service training of elementary school teachers for organization of inclusive learning environment. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, *9*(1), 169-179. https://doi.org/10.15330/jpnu.9.1.169-179

Удич З.І. Психолого-педагогічна підготовка учителя до роботи в умовах інклюзивного класу / Збірник наук.-метод. праць Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*: матеріали міжнародної наук.-практ. конф.: «ВЕКТОР». Кам'янець-Подільський: «Аксіома». 2017. Вип. 2. С. 127-129.

Чупахіна С. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП: співпраця із сім'єю / *Освітній простір України. Науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*. Івано-Франківськ. 2015. Вип. 6. С. 100-104.

Методи реабілітації осіб з порушеннями зору

Валентина Струтинська та Христина Токарук, науковий керівник – Катерина Гоцуляк.

Актуальність теми. Актуальність теми зумовлена значним зростанням кількості людей із захворюваннями зору. Збільшення навантаження на очі внаслідок роботи з дисплеями, погіршення екологічних умов і харчування, зменшення фізичних навантажень – це далеко не повний перелік причин цього явища.

Виклад основного матеріалу. Метою теми «Реабілітація осіб з порушеннями зору» є вивчення та розуміння методів і підходів до відновлення функціонування зорової системи у людей з різними видами порушень зору. Основним завданням такої реабілітації є покращення якості життя пацієнта, зміцнення його незалежності та самостійності, підтримання його адаптації до нових умов і викликів, пов'язаних із втратою або порушенням зору.

Основні аспекти досліджень у цій галузі включають:

1. Зір є одним із найважливіших аналітичних сенсорів організму, який визначає, як ми сприймаємо світ і взаємодіємо з ним.

2. Профілактика проблем із зором: включає регулярні огляди у спеціаліста, правильне харчування, відмову від шкідливих звичок, захист очей від УФ-променів і перевтоми.

3. Методи лікування захворювань: медикаментозна терапія, оперативне втручання, лазерна корекція та інші інноваційні методи відновлення або збереження зору.

4. Лікувальна фізкультура покращує кровообіг в очах, зміцнює м'язи очей і підтримує загальний стан органів зору.

5. Коригувальні пристрої: Vision включає окуляри, контактні лінзи, збільшувальні окуляри, системи телескопів та інші пристрої, які допомагають відновити або покращити зір.

Метою таких досліджень і програм є забезпечення людям із порушеннями зору кращу якість життя та допомогти їм бути незалежними від сторонньої допомоги.

Принципи реабілітації з порушеннями зору включають:

1. Індивідуалізація. Оскільки кожна людина з порушенням зору має унікальні потреби, програми реабілітації необхідно розробляти з урахуванням індивідуальних особливостей кожної особи.

2. Складність. Реабілітація повинна включати не тільки медичні та фізіологічні аспекти, а й психологічну, соціальну та технічну підтримку.

3. Ранній початок лікування. Якнайшвидший початок реабілітаційних заходів після появи порушення зору сприяє кращому відновленню функцій та адаптації.

4. Постійне вдосконалення та моніторинг. Програми реабілітації повинні постійно адаптуватися до потреб і прогресу в медичних технологіях.

5. Партнерство та взаємодія. Успішна реабілітація вимагає співпраці між пацієнтами, їхніми родинами, медичним персоналом, психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями.

6. Адаптація та включення в суспільство. Реабілітація має на меті сприяти інтеграції осіб із порушеннями зору в суспільство та надати їм доступ до освіти, роботи, культурних і спортивних заходів.

7.Доступність: Реабілітаційні послуги та технології мають бути доступними для всіх людей із порушеннями зору, незалежно від економічного статусу чи місця проживання.

Одним з ключових методів реабілітації зору є ЛФК. Суть лікувальної фізкультури полягає в організації правильних з фізіологічної точки зору рухів з метою відновлення організму, його різних систем і функцій. Правильно підібрані дози фізичних навантажень не тільки не завдадуть шкоди організму, але можуть допомогти наростити і відновити сили.

Фізіотерапевтичні методи підходять і в профілактичних цілях, запобігаючи розвитку захворювання.

Види лікувальної фізкультури:

- ранкова гігієнічна гімнастика;
- групова або індивідуальна лікувальна гімнастика;
- гідрокінезотерапія (лікувальне плавання);
- використання тренажерів для лікувальної фізкультури.

Висновок. Реабілітація осіб з порушеннями зору є дуже важливим аспектом у покращенні якості життя. Збереження та відновлення зорових функцій потребує комплексного підходу, який включає не лише медико-фізіологічні аспекти, а й психологічний супровід, соціальну адаптацію та використання сучасних технологій. Програми реабілітації мають бути індивідуальними для кожного та надавати можливість повернутися до активного життя, роботи, соціальних обов'язків і досягти максимальної незалежності. Зусилля з реабілітації людей з з порушеннями зору сприяють не лише відновленню здоров'я та працездатності, а й реалізації принципу інклюзивного суспільства, у якому кожен і кожна, незалежно від стану здоров'я та фізичних можливостей, має право на повноцінне життя.

Список використаних джерел

Висоцький В. А. Фізична реабілітація людей з порушеннями зору в умовах вищого навчального закладу. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2014. № 3. С. 92-97. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2014_3_12

Дзіндзюра Ю. Порушення зору в дитячому віці та можливість їх корекції засобами фізичної терапії. *Спортивна наука України*. 2017. №5 (81). С. 16-21.

Фізична реабілітація дітей шкільного віку з вадами зору в умовах спеціалізованих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.03 / Р. С. Бутов; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2016. 23 с.

Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи: зб. наук. матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. з міжнар. участю, 24 листоп. 2022 р. / ред. кол. : Г.М. Траверсе, Л.М. Рибалко, В.І. Горошко [та ін.]. Полтава : Нац. ун-т імені Юрія Кондратюка, 2022. 158 с.

Вплив ІКТ на інклюзивну освіту: можливості та виклики

Христина Струтинська, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Інклюзивна освіта є важливою складовою сучасної освітньої системи, а інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють значну роль у створенні сприятливих умов для різноманітних учнів. Ріст у використанні технологій у навчальних закладах відкриває нові можливості для інклюзивного навчання, забезпечуючи доступ до навчання учням з різними освітніми потребами та інвалідністю (ООПІ). В той же час існують виклики, такі як доступність технологій, готовність та підготовка педагогів до використання інформаційних технологій у навчальному процесі для всіх учнів, а також потреба в розробці адаптивних та інклюзивних програм та ресурсів. Тому вивчення впливу інформатики на інклюзивну освіту, а також виявлення можливостей та викликів у цій області є дуже актуальним для сучасної педагогічної практики і досліджень.

Мета роботи – дослідження впливу ІКТ на навчання школярів в інклюзивному освітньому середовищі, виявлення можливостей та викликів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні педагоги повинні мати навички організації успішного навчання усіх учнів. Вплив ІКТ на інклюзивну освіту відкриває широкі можливості для створення сприятливого навчального середовища для учнів з різноманітними потребами. ІКТ допомагає забезпечити доступність навчання для кожного учня чи учениці, підтримує індивідуальний підхід до навчання та створює умови для розвитку їхніх здібностей. Однак цей процес також стикається з рядом викликів, які потрібно вирішувати для досягнення повноцінної інклюзії в освіті. Дослідження періоду пост-пандемії стверджують, що "the knowledge about digital inclusion at different levels of education is low, despite having institutions responsible for ensuring its dissemination and implementation in educational institutions at different levels; this low level of knowledge will have to be overcome so as not to harm more students with special abilities and that digital inclusion is not only signed in documents but becomes a reality so that education begins to have a good level of education and for the sake of students with special abilities" (Huamán-Romaní, 2022, с. 55).

Можливості, які відкриває використання інформатики в інклюзивній освіті, включають:використання інформаційних технологій дозволяє створити індивідуальні навчальні програми, які враховують потреби кожного учня. Інтерактивні програми та веб-сайти можуть адаптуватися до рівня знань та потреб кожного учня, забезпечуючи їм доступ до відповідного рівня матеріалу. Інформаційні технології роблять навчальний матеріал більш доступним, дозволяючи учням з ООП навчатися на рівних умовах зі своїми однолітками. Використання інтерактивних технологій сприяє розвитку комунікаційних навичок учнів, зокрема учнів з аутизмом чи іншими розладами.

Проте впровадження інформатики в інклюзивну освіту також пов'язане з рядом викликів, серед яких:

- Доступність технологій. Нерівномірний доступ до комп'ютерів та інтернету може створювати нерівності в навчанні між учнями.
- Підготовка педагогічного персоналу. Вчителі повинні мати необхідні навички та знання для використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні.
- Розробка адаптивних програм та ресурсів. Необхідно розробляти програми та ресурси, які враховують потреби всіх учнів і забезпечують їм доступ до навчання.
- Захист персональних даних. Важливо забезпечити захист персональних даних учнів, особливо тих, які потребують особливої уваги в інклюзивному навчанні.

Враховуючи ці можливості та виклики, важливо розробляти та впроваджувати ефективні стратегії для забезпечення успішної інклюзивної освіти за допомогою інформатики.

Висновок. ICTs promote the equal participation of all students in the educational system and consequently prepare them for everyday life outside of the school. The use of ICTs and assistive technology in the educational processes will have positive effects in the inclusion of children with learning difficulties and help them solidify the newly acquired knowledge as well as develop their consciousness (Anagnostopoulou et al., 2021). Використання інформаційних технологій в навчанні може значно поліпшити умови навчання для учнів з різноманітними потребами, забезпечуючи їм доступ до навчання, персоналізовані програми та адаптивні ресурси. Проте цей процес супроводжується викликами, такими як нерівний доступ до технологій, потреба у підготовці педагогічного персоналу та розробці адаптивних програм та ресурсів. Інформатика має великий потенціал для підтримки інклюзивної освіти, але для успішного впровадження необхідно вирішувати виявлені виклики. Це можна зробити шляхом забезпечення доступності технологій для всіх учнів, підвищення кваліфікації педагогічного персоналу та активної розробки адаптивних програм та ресурсів. Тільки тоді ми зможемо створити інклюзивне навчальне середовище, в якому кожен учень матиме можливість розвивати свої здібності та досягати успіху.

Список використаних джерел

Anagnostopoulou, P., Lorentzou, G. & Drigas, A. (2021). ICTs in inclusive education for learning disabilities. *Research, Society and Development*, *10*(9), e43410918230. https://doi.org/10.33448/rsd-v10i9.18230

Huamán-Romaní, Y., Burga-Falla, J., Soria-Ruiz, N., Juro-García, R. & Raymundo-Balvin, Y. (2022). Use and Knowledge of ICTs in Inclusive Education at Educational Levels. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET), 17*(8), 42-60. Kassel, Germany: International Journal of Emerging Technology in Learning. Retrieved March 23, 2024 from https://www.learntechlib.org/p/222827/.

Давиденко Г.. Навчання студентів з особливими освітніми потребами у закладах вищої освіти інклюзивного типу. *Вісник Університету «Україна» Серія Інформатика, обчислювальна техніка та кібернетика*, 2021. *1*(22). https://visn-it.uu.edu.ua/index.php/visn-icct/article/view/19.

Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ : Науковий світ, 2018.

Кушнарьова Н. М., Гуляй М. В. Особливості проведення уроків інформатики для учнів з особливими освітніми потребами. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 12 (168). Чернігів : НУЧК, 2021. С. 122-126.

Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник під заг. ред. Софій Н. З., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015.

Регуляція психоемоційного стану дітей з ООП під час війни

Анна Телюк, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Нові реалії життя українців навіюють страх і переживання на всіх дітей, у тому числі на дітей з ООП. Під час війни втрачається базове відчуття безпеки. Це суттєво впливає на емоційний стан, настрій, здатність до пізнання, навчання і взаємодію з іншими. Натомість рутинні справи, однакові ритуали та сталий розклад дають учням з ООП відчуття контролю і безпеки власного життя. Педагогам і батькам варто уміти застосовувати методи для позитивної регуляції емоційного та психологічного станів дітей. Низку порад для організації навчання дітей з ООП під час війни можна адаптувати з часів дистанційного навчання під час карантину.

Мета роботи. Дослідити, яким повинне бути навчання дітей з ООП, чому важливо дотримуватися рутин у їх навчанні і на що звертати увагу педагогам.

Виклад основного матеріалу. У 2017 з початком впровадження у вітчизняне законодавство права дитини з ООП на інклюзивне навчання багато педагогів хвилювало питання: що робити, коли дитина з ООП проявляє агресію чи демонструє антисоціальну поведінку? З часом і досвідом на це питання почали знаходитися відповіді, стали доступні доказові дані, які наголошували на першочерговій важливості превенції і запобіганні негативної поведінки перед, власне, інтервенцією. В класах США можна бачити візуальні підказки учням, як моніторити і реагувати на погіршення свого настрою, адже певні учні з емоційними і поведінковими порушеннями не в змозі розпізнати наближення мелтдавну чи істеричного стану. Зони регуляції (Zones of Regulations) є одним з таких засобів, які студенти Івано-Франківського коледжу навчалися використовувати у своїй майбутній педагогічній діяльності (Budnyk & Sydoriv, 2019, p. 42-43). Сьогоднішні студенти також досліджують нові наявні педагогічні методи і шукають свої.

Ключова роль під час адаптації дитини з ООП до незвичних умов належить педагогу, тому індивідуальний підхід, любов, розуміння, дружнє ставлення вчителя допомагає дитині відчути себе потрібною в нових умовах. Адже саме педагоги згуртовують дітей, дозволяють їм розкритися і навчатися із задоволенням. Онлайн-навчання також має бути інклюзивним і слугувати методом включення всіх учнів до спільної роботи. Українськомовний додаток «Digital Inclusion» з піктограмами для комунікації допомагає в альтернативній і додатковій комунікації, зокрема, з дітьми з аутизмом, розвиває мовлення та

творче мислення. Дітям з РАС, порушеннями мовлення, зору та ін. можуть знадобитися комунікативні картки, які дозволять учителеві взаємодіяти з кожним учнем. Картки можуть бути кольоровими для дітей, які ще вчаться читати, або тактильними для дітей з порушеннями зору (Кобинець, 2020).

В умовах сьогодення діти з ООП потребують більшої підтримки, насамперед емоційної. Щоб підтримати таких дітей потрібно повертати в їхнє життя рутинні справи, щоденні ритуали, а можливо і створювати нові, попередньо не задіяні в їхньому житті методи. Щоденні цікаві привітання, ранкові кола, побажання на день, розмови про буденність та захоплення допоможуть емоційно підтримати учнів і примножити відчуття безпеки.

Варто скласти щоденний розклад, де чітко описані алгоритми дій щодо навчання дітей. Карантин вніс свої корективи в навчальний процес та додав онлайн-платформи в навчання. Безперечно, потрібно включати дітей з ООП в онлайн-навчання. Також є багато способів повідомлення учнів про початок онлайн-заняття чи виконання завдання на онлайн-платформі. Це зменшує стрес школярів і допомагає їм бути залученішими в освітній процес та отримувати більший обсяг знань (Степанова-Камиш, 2020).

Навчання потрібно проводити у звичному режимі. Учні з ООП навчаються в одному просторі з іншими учнями, за потреби асистент вчителя виконує завдання в спеціальній кімнаті, стежить за цією дитиною і допомагає їй. Не менш важливим фактором є спілкування з однокласниками: спільні ігри, онлайн-святкування днів народження дозволяли зосередити увагу на позитивних моментах життя.

Наведемо кілька порад для підтримання позитивного психо-емоційного стану учня з ООП.

За можливості відновіть довоєнні ритуали – ранкові вітання, прогулянки на перерві, розминки… Такі дії допоможуть стабілізувати емоційний стан і дають відчуття безпеки не тільки учням з ООП, але й усім школярам. Впроваджуйте ситуативні нові ритуали –цікаве привітання або прощання, виконання Червоної калини, гімну… Якщо заняття відбуваються онлайн, то доцільною буде усна вправа. Наприклад, можна попросити кожного учня назвати предмет за певною ознакою або розповісти що він бачить, відчуває на даний момент тощо.

Виділить час на регулярні фізичні розминки для заземлення на тілесних відчуттях, звільненні від тривожних думок, неспокою та роздратування.

- дихальні вправи (5 глибоких вдихів / видихів або дихання «по квадрату»: «малюючи» поглядом квадрат, на його вертикальних уявних гранях робимо вдих / видих, а на горизонтальних – паузи; виходить: вдих – пауза – видих – пауза);
- фізкультхвилинки (тягнемося вгору стоячи, як дерево, і з видихом нахиляємося вниз; стоячи, плескаємо праву руку лівою і навпаки; тупочемо двома ногами тощо).
- пальчикова гімнастика, наприклад двома пальцями руки "ходити" по столу, спочатку повільно, а потім швидко, наче вони біжать.

Важливо не забороняти дітям висловлювати емоції чи проявляти їх через плач чи роздратування. Варто запитувати дітей про те як вони провели свою ніч, чи виспалися вони. Поясніть учням те що негативні емоції нормальні в певних ситуаціях і їх відчувають всі.

Складайте соціальні історії з ілюстраціями та короткими підписами або комікси про те, що нині війна, навчання в школі змінилося, як потрібно поводитися, коли лунає сирена і чому це так важливо. Таким чином учням легше буде зрозуміти що відбувається, а також доступнішим буде алгоритм дій у певній ситуації (Кобинець, 2020).

Важливо наголосити, що педагог може ефективно надавати підтримку тоді, коли має психологічний ресурс. Визначати свій емоційний стан та регулювати його є професійним обов'язком кожного вчителя, адже емоційний фон безпосередньо впливає на дитячу психіку і віддзеркалює будь-які емоційні прояви. Нормалізація власного емоційного стану складається з вивільнення від негативних емоцій/ станів та наповнення приємними емоціями/почуттями. Профілактика професійного вигорання починається з вивчення власного психоемоційного стану, що необхідно проводити регулярно та ефективно (Осадчук, 2018).

Висновок. Регуляція та стабілізація негативних психо-емоційних станів є важливою для виховання резилентного молодого покоління. Відповідно до умов сьогодення необхідно досліджувати питання навчання дітей з ООП, знаходити способи зниження стресу та повернення відчуття безпеки власного життя. Досягти успіху в цих питання можна за допомогою рутинних справ, зосередженні на емоційному та фізичному самовідчутті учнів. Таким чином педагог може формувати сприятливе і безпечне інклюзивне освітнє середовище.

Список використаних джерел

Budnyk, O. & Sydoriv, S. (2019). Social and pedagogical aspects of the development of inclusive education. *Sociální pedagogika / Social Education,, 7*(1), 36–48. https://doi.org/10.7441/soced.2019.07.01.03

Кобинець Я. Інклюзія під час війни: як підтримати дітей з особливими потребами? Освіта.ua. 2022-08-01. URL: https://osvita.ua/school/method/87002/

Осадчук Н. Психологічна підтримка педагога в процесі забезпечення інклюзивного навчання. 2018. Конференція «Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти». URL: https://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post2533.html

Степанова-Камиш А. Допомога дітям з ООП під час війни. Поради для батьків. НУШ. 12 Квітня 2022. URL: https://nus.org.ua/articles/dopomoga-dityam-z-oop-pid-chas-vijny-porady-dlya-batkiv

Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями

Оксана Тимочко, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Діти з порушеним інтелектом перебувають в стані інтелектуальної депривації, коли інформація ззовні сприймається,

переробляється і засвоюється та актуалізується спотворено, виражені порушення емоційно-вольової сфери, пізнавальної діяльності, недорозвинення психічних процесів перешкоджають повноцінній соціалізації таких дітей, що не може не позначитися на формуванні самосвідомості (Шевченко, 2020, с. 44). Тому знання своєрідності психічного розвитку дитини з інтелектуальними порушеннями допомагає кваліфіковано вирішувати питання навчання і виховання дітей, допомагати учневі долати бар'єри або компенсувати порушені психічні сфери.

Мета роботи. Розглянути та дослідити особливості пізнавальної діяльності і розвиток пізнавальних процесів школярів з порушенням інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Порушення розумового розвитку – досить складна і, одночасно, недостатньо розкрита на сьогодні особливість перебігу розвитку дитини. Відомо, що однією із першопричин порушення розумового розвитку є органічне ураження головного мозку плоду у внутрішньоутробний період розвитку. Але ця особливість дитини не обмежує її можливості розвиватися та жити у суспільстві і мати власні перспективи. Причини, що викликають у дитини інтелектуальні порушення вони численні й різноманітні. Їх розділяють на зовнішні (екзогенні) і внутрішні (ендогенні). Негативні впливи можуть відбуватись в період внутрішньоутробного розвитку плода, під час народження дитини і в перші місяці (або роки) життя.

Як проявляються ці особливості у розумово відсталих дітей.

1) Орієнтування в завданні. Дитина насилу сприймає словесну інструкцію, йому потрібні повторення, додаткові пояснення та показ.

2) Спосіб діяльності. Дитина часто приступає до виконання завдання необдумано, не планує майбутньої діяльності, не проявляє ініціативи і самостійності.

3) Відношення до допомоги дорослого при виникненні труднощів. Дитина важко сприймає допомогу дорослого. Після показу вона не може самостійно виконати аналогічне завдання, і експериментатор змушений переходити до тривалого навчання новому способу діяльності.

4) Відношення до результатів власної праці. Дитина некритично ставиться до результатів діяльності, не співвідносить результатів діяльності до вимог оточуючих. При всьому цьому психолого-педагогічні критерії необхідно співвіднести з клінічними, медичними даними.

Особливий характер перебігу психічного розвитку дитини призводить і до специфічного психологічного розвитку, зокрема: особливостей в інтелектуальній, емоційній, поведінковій, ціннісній та мотиваційній сферах її особистості. Діти з порушенням розумового розвитку оволодівають практичними діями (особливо трудовими) внаслідок цілеспрямованого навчання та виховання. Формування розумових дій здійснюється завдяки спеціально організованому навчанню та вихованню, а також корекційній роботі. Чим раніше до розвитку малюка будуть залучені фахівці, тим інтенсивнішим буде його розвиток.

На особливості розвитку дитини значною мірою впливає характер її стосунків з оточенням, що складається впродовж усього життя Дорослий є тим необхідним рушієм, який власним ставленням до дитини формує її світогляд та сприйняття нею оточуючих і самої себе Особливого значення стосунки з дорослим набувають у період дошкільного та молодшого шкільного віку (Трикоз & Блеч, 2018, с. 8-9).

Навчання дітей зі складними порушеннями розвитку здійснюється за спеціальними навчальними програмами, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, та (або) за індивідуальною програмою. Допускається адаптація змісту освіти до пізнавальних можливостей учнів, що виявляється у зменшенні обсягу матеріалу, його спрощенні за характером та структурою. Починати слід з навчання дитини навичкам самообслуговування: користуватися горщиком, самостійно пити, їсти, вмиватись, розчісуватись, чистити зуби, вдягатись і роздягатись – це надасть впевненості дитині і сприятиме її соціалізації. Паралельно з навчанням навичок самообслуговування необхідно дитину розвивати сенсомоторно. По-перше, це доступно дитині, а по-друге, сприяє пізнавальному розвитку, оскільки розвиває відчуття та сприйняття, на основі яких у дитини в подальшому формуються такі пізнавальні процеси, як пам’ять, увага, мислення та мовлення.

Наукові дослідження доводять, що діти з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня зазвичай здатні до навчально-практичної діяльності за умови адаптації змісту навчального матеріалу відповідно індивідуальних можливостей, ретельного добору змістового матеріалу, постійного психолого-педагогічного супроводу в умовах оточуючого корекційно-розвивального середовища, незмінних вимог, які до них висуваються.

Корекційно-розвивальний простір навчального закладу повинен бути спрямований на забезпечення психофізичного розвитку учня, а саме:

- плекати життєстійкість і життєздатність особистості;
- підвищувати рівень актуального розвитку соціально-адаптаційних, комунікативних умінь (свідоме, самостійне вирішення завдань міжособистісної взаємодії) і відповідне розширення зони найближчого розвитку;
- формувати життєві компетентності учнів, що передбачає використання набутих знань і вмінь як у середовищі навчального закладу, так і поза ним;
- розвивати позитивні соціальні риси особистості (інтерес до спілкування, ініціатива в ситуаціях взаємодії, комунікативна культура);
- сприяти зменшенню тривожності, усуненню бар’єрів спілкування, зниженню рівня конфліктності.

Важливою умовою забезпечення корекційно-розвивального навчання означеної категорії дітей є забезпечення індивідуального освітнього маршруту, що поєднує предметно-орієнтований і соціально-орієнтований напрями навчання. Провідну роль відіграють не навчальні дисципліни, а корекційно-розвивальні предмети, що сприяють формуванню та розвитку життєво необхідних навичок та вмінь (Чоботарьова, 2018, с. 78-79).

Висновок. При правильному вихованні дитини з інтелектуальними порушенням вона може стати людиною, яка здатна адекватно реагувати на навколишнє середовище, самостійно жити і працювати. Однак виховувати цих дітей, формувати їх особистість в правильному напрямку досить важко, оскільки їх розвиток відбувається в умовах органічного ураження головного мозку і зумовленим ним вторинних ускладнень.

Для правильного виховання розумово відсталих дітей майбутньому педагогу необхідно мати уявлення про ті їх особливості, які ускладнюють формування особистості. Кожний крок має працювати на розвиток та виховання дитини. Доцільно, починаючи з раннього віку, спілкуватися з дитиною, розмовляти з нею, надавати різну інформацію залежно від віку та стану пізнавальних (інтелектуальних) процесів за допомогою яких людина пізнає навколишній світ (сприймання, пам'ять, мислення мовлення та ін.). Що раніше до роботи будуть залучені фахівці, то інтенсивнішим та результативнішим буде розвиток дитини.

Список використаних джерел

Скринька порад та рекомендацій батькам дітей з ООП. https://dubno.irc.org.ua/ditinaz-porushennyami-intelektualnogo-rozvitku-22-20-13-14-09-2022

Тарасова В.В. Навчання та виховання дітей із порушенням інтелекту. Харків, 2017.

Трикоз С.В., Блеч Г.О. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018.

Холоша О. Особливості роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями (для практичних психологів). https://naurok.com.ua/osoblivosti-roboti-z-ditmi-z-intelektualnimi-porushennyami-dlya-praktichnih-psihologiv-235835.html

Чоботарьова О. Організація корекційно-розвивального простору в системі освіти дітей з інтелектуальними порушеннями. Практико зорієнтований посібник. Дніпро, 2018.

Шевченко Ю. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному освітньому просторі. *«Особлива дитина: навчання і виховання»*. 2020. №3. С. 36-46.

Емоційна та соціальна підтримка учнів з ООП: формування безпечного та відкритого середовища в класі

Вікторія Франчук, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Нинішний етап розвитку освіти вимагає не лише забезпечення доступу до навчання для всіх учнів, але й створення сприятливого навчального середовища, яке враховуватиме їхні індивідуальні потреби та сприятиме їхньому емоційному та соціальному розвитку. Особливу увагу слід приділити учням з особливими освітніми потребами (ООП), оскільки їхні успіхи та самопочуття можуть значно залежати від ступеня їхньої інтеграції та підтримки у класному колективі.

Мета. Дослідити механізми підтримки учнів з ООП для їх психоемоційного комфорту.

Виклад основного матеріалу. Перший крок до створення безпечного класного середовища полягає у розумінні індивідуальних потреб кожного учня.

Вчителі повинні бути готові враховувати особливості кожного учня та застосовувати індивідуалізовані підходи до навчання та виховання. Це означає, що вчителі повинні бути готові розглядати кожного учня як унікальну особистість зі своїми унікальними потребами та можливостями. Розуміння індивідуальних потреб дозволяє вчителям застосовувати індивідуалізовані методи навчання та підходи до кожного учня, що стимулює їхній успіх та самореалізацію.

Ще одним важливим аспектом інклюзивної освіти є створення дружнього та підтримуючого колективу в класі. Вчителі повинні активно сприяти формуванню позитивних міжособистісних відносин між учнями, відзначати та підтримувати взаємоповагу, взаємодопомогу та співробітництво. Це допомагає учням з ООП відчувати себе прийнятими та важливими для класного колективу, збільшує їхню самооцінку та стимулює активну участь у навчальних процесах.

Залучення батьків до процесу навчання та виховання є важливою складовою успішної інклюзивної практики. Вчителі повинні підтримувати відкрите та довірче спілкування з батьками, враховувати їхні погляди та думки щодо навчального процесу та індивідуальних потреб дитини. Батьки можуть надати додаткову інформацію про своїх дітей та сприяти створенню позитивного клімату як вдома, так і в класі. Залучення батьків до планування та реалізації навчальних програм дозволяє створити спільну платформу для співпраці та досягнення успіхів у навчанні та вихованні.

Підвищення кваліфікації вчителів у питаннях інклюзивної освіти та психосоціальної підтримки є важливою передумовою для забезпечення якісного навчання та виховання учнів з ООП. Постійна підтримка та надання можливостей для професійного росту дозволяють вчителям ефективно впроваджувати інклюзивні практики, реагувати на індивідуальні потреби кожного учня та забезпечувати їхній успіх у навчанні та соціалізації.

Висновок. Спрямованість на створення безпечного, підтримуючого та відкритого середовища в класі є критично важливою для успішної інклюзивної освіти. Це вимагає уважного розгляду індивідуальних потреб кожного учня, активної підтримки дружнього колективу, співпраці з батьками та постійного професійного розвитку вчителів. Тільки через ці ініціативи можна створити середовище, де кожен учень, незалежно від своїх особливостей, може відчути себе прийнятим та успішним у навчанні та соціалізації.

Список використаних джерел

Василенко, С.М. (2020). "Навчальний курикулум з інклюзивної освіти: Теорія та методика інклюзивного навчання." Кушнір Г.М.

Мукан, Н.В., & Грогодза, І.Ю. (2013). "Професійний розвиток педагогів: Теорії, концепції, підходи." Порівняльно-педагогічні студії, 4, 154–160.

Рибак, П. (2022). "Інклюзивна освіта в Україні та США: First-hand experience". *Гірська школа: сучасні виклики і перспективи*.

Особливості диференційованого підходу до дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

Марта Хомин, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Необхідно забезпечити якісну та ефективну освіту для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в інклюзивному освітньому середовищі. Диференційований підхід є ключовим елементом успішної інклюзивної практики, оскільки дозволяє враховувати індивідуальні потреби та можливості кожного учня, сприяючи їхньому повноцінному включенню та успіху в освітньому процесі.

Мета роботи. Висвітлення основних принципів та практичних аспектів застосування диференційованого підходу до навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в інклюзивному освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна освітня система намагається створити навчальне середовище, що було б доступним і відповідним для всіх дітей, включаючи тих, хто має порушення інтелектуального розвитку. Інклюзивна освіта прагне забезпечити рівні можливості для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей та потреб

Студенту-майбутньому вчителю, вихователю ЗДО, асистентові вчителя або вихователя важливо розуміти наявну вітчизняну та передову міжнародну організацію навчально-виховного процесу в інклюзивному класі, зокрема мати теоретичні та емпіричні знання про функції і структуру індивідуальної програми розвитку, стратегії диференціації та індивідуалізації навчання: адаптацію та модифікацію, диференціацію оцінювання навчальних результатів учнів (Сидорів & Селепій, 2019, с. 81).

Таким чином ми говоримо про диференційований підхід до навчання дітей з ООП – один із ключових принципів інклюзивної освіти, який полягає в адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб кожного учня.

Коли ми говоримо про дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, важливо розуміти, що кожен учень має свої унікальні потреби та можливості. Одні можуть потребувати більшої підтримки та структурованості у навчальному процесі, інші – додаткових стимулів та розвитку конкретних навичок.

Одним з ключових аспектів успішної інклюзивної освіти є застосування диференційованого підходу. Цей підхід передбачає індивідуалізацію навчання з урахуванням потреб кожного учня.

Давайте розглянемо деякі особливості цього підходу для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку:

Індивідуалізація навчання. Диференційований підхід дозволяє вчителям створити навчальні програми, які враховують конкретні потреби кожного учня. Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку це особливо важливо, оскільки вони можуть потребувати специфічних методів навчання та підходів.

Різноманітність методів навчання. Використання різних методів навчання, таких як візуальні, аудіальні, кінестетичні та інші, дозволяє забезпечити

доступність матеріалу для всіх учнів, включаючи тих, хто має порушення інтелектуального розвитку.

Створення сприятливого середовища. Інклюзивна освіта сприяє створенню позитивного середовища, де кожен учень відчуває себе прийнятим та цінним. Це особливо важливо для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, які можуть потребувати додаткової підтримки та розуміння.

Підтримка соціально-емоційного розвитку. Диференційований підхід сприяє не лише академічному, але і соціально-емоційному розвитку учнів. Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку це особливо важливо, оскільки вони можуть потребувати додаткової підтримки в розвитку соціальних навичок та саморегуляції.

Партнерство з батьками та спеціалістами. Важливим елементом диференційованого підходу є співпраця з батьками та спеціалістами. Залучення їх до процесу навчання дозволяє створити ефективну команду, яка сприяє успішному інтегруванню дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в освітній процес.

Introducing best international practices of inclusion (universal design for learning, systems of support, instructional strategies) and changing the philosophy of education when the progress of an individual student is important can help to change stereotypes that many Ukrainians have concerning cognitive abilities of children with disabilities. The person-centered approach in inclusive education is an effective factor in improving social and emotional interaction; it also promotes differentiation and individualization of learning (Blyznyuk & Sydoriv, 2024).

Висновок. Отже, особливості диференційованого підходу до дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в інклюзивному освітньому процесі відображають зобов'язання суспільства створювати сприятливі умови для кожного учня. Цей підхід дозволяє забезпечити кожнsq дитині доступ до якісної освіти та підтримати її у всебічному розвитку. Подолання бар'єрів у навчанні та вихованні дітей з різними потребами вимагає спільних зусиль учителів, батьків, спеціалістів та суспільства в цілому.

Диференційований підхід – це не лише педагогічна стратегія, а й прояв поваги до індивідуальності кожного учня та визнання його права на повноцінну освіту. За допомогою впровадження диференційованого підходу ми можемо створити інклюзивне освітнє середовище, де кожен учень з порушеннями інтелектуального розвитку відчуває себе підтриманим, прийнятим та може досягти успіху у навчанні та житті.

Список використаних джерел

Blyznyuk, T., & Sydoriv, S. (2024). "Chapter 16 Celebrating Diversity: A Person-Centered Approach in Inclusive Education". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_021

Сидорів, С., Селепій, О. Формування психолого-педагогічної готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками. / *Сходинки інклюзії : наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків*. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2019. С. 79-105.

Актуальність використання інклюзивних підходів у вивченні англійської мови в умовах воєнної агресії

Марія Чижик, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Навчання та виховання майбутнього покоління в часи війни є нелегкою, але важливою функцією держави для забезпечення цього майбутнього. Ціль росії – знищити незалежну Україну, як фізично, так і культурно. Вітчизняні педагоги напрацювали практики організації інклюзивного освітнього простору і цей досвід вартий аналізу і розповсюдження в Україні та глобально.

Мета роботи. Дослідити дієвість застосування інклюзивних практик та бар'єрів для їх функціонування.

Виклад основного матеріалу. Актуальність вивчення іноземної мови в сучасних умовах є високою, адже війна примусила багатьох українців змінити місця проживання, відтак освіта і професійна діяльність залежить від уміння комунікувати англійською, і саме виживання і перемога нашої країни ґрунтується на ефективній комунікації та взаємодії з іноземними партнерами. Підготовка нової генерації вчителів, які будуть застосовувати інклюзивні підходи у професійній діяльності є ключовим фактором резилентності суспільства. Інструменти формування ціннісних орієнтацій та принципи універсального дизайну служать містками, допомагаючи долати бар'єри психологічної і фізичної травми, напруги і порушень комунікації. Професійна підготовка, яка включає взаємодію та формування навичок пізнання в глобальному світі різноманітних індивідуальностей та технологій забезпечує майбутніх педагогів релевантними теоретичними знаннями та практичними навичками з розвитку інклюзивного освітнього середовища в своїх навчальних закладах, громадах та суспільно-особистісних сферах. Таким чином соціокультурні пертурбації та трансформації будуть проходити в контексті формування пост-воєнної нації, підтримки демократичних інституцій і нульової толерації агресії (Сидорів, 2022, с. 80).

Війна спричинила додаткові освітні бар'єри і таким чином особливі потреби для кожного учня і учениці. Саме тому використання і впровадження інклюзивних підходів в освіті є важливим. Розглянемо їх.

1. Підтримка емоційного благополуччя дітей під час воєнного конфлікту. Забезпечення психологічної підтримки та адаптації до емоційних потреб учнів, які переживають стрес і тривожність у воєнних умовах.

2. Індивідуальний підхід для дітей з ООП. Адаптація методів навчання до учнів із різними видами обмежених можливостей, особливо у складних умовах воєнного конфлікту.

3. Створення безпечного середовища для навчання. Реалізація інклюзивних підходів для забезпечення безпеки та комфорту учнів, які відчувають негативний вплив воєнного конфлікту.

4. Розвиток адаптивних методів для віддаленого навчання. Пошук ефективних ресурсів та технологій для вивчення англійської мови в умовах віддаленої освіти, що є актуальним під час воєнного стану.

5. Врахування культурних та соціальних відмінностей. Підвищення чутливості до культурних різниць та соціального контексту для створення адаптивного та прийнятного навчального середовища.

6. Сприяння соціальній взаємодії та підтримці ровесників. Використання інклюзивних методів для стимулювання соціального розвитку та взаємодії між учнями, особливо важливого в умовах воєнного конфлікту.

Висновок. The ongoing military aggression has brought a loss of lives among the civil population, a steep rise in disabilities, suffering of children and the most vulnerable, waves of refugees and forcibly displaced persons. The war raised the global questions of order and security as well as indicated the need for revision and updating strategies and practices to implement and teach ideas of diversity, equity and inclusion on all levels of the human society. Ukraine's education system that has embraced inclusion only recently, displays great resilience. Teachers, parents and students show their leadership in supporting each other and all participants of society proving that human rights to life, education, security, wellbeing and dignity are not only declared on paper, they are worth fighting for, protecting, educating and practicing (Sydoriv, 2024, p. 191).

Список використаних джерел

Sydoriv, S. (2024). "Introduction to Part 4". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_020

Сидорів С. Професійна підготовка майбутніх педагогів початкової школи в умовах соціокультурних трансформацій. *Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний виміри* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 22-23 лист. 2022 р). Івано-Франківськ, 2022. С.78-80.

Навчаємо англійської мови дітей дошкільного віку в ігровому інклюзивному середовищі

Леся Чорній, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Інклюзія передбачає активну участь особи в суспільному житті. Гра є основним інструментом самостійного пізнання світу дошкільником. Вивчення іноземних мов на ранніх етапах життя сприяє подальшому успішному особистісному і професійному розвитку. Орієнтація на ігрову діяльність підвищує ефективність лінгвістичної підготовки, сприяючи розвитку комунікативних навичок, що є передумовою для успішного розвитку та навчання дошкільника.

Мета. Дослідження інклюзивного аспекту ігрової діяльності як основного методу навчання дошкільнят англійської мови і, відповідно формування їх особистостостей. Аналіз ефективності ігрових методів у процесі навчання англійської мови, їх вплив на мотивацію та успішність засвоєння мови у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Вивчення мови сприяє особистісному розвитку, соціалізації та враховує індивідуальні особливості. Гра допомагає педагогу активно включати дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до процесу навчання. Так відбувається ігрова взаємодія та спілкування між учнями та педагогом, які сприяють розвитку й вихованню. Дослідження свідчать, що все більше вчителів використовують ігри у навчанні іноземної мови дошкільників. To preschool students, games are quite attractive. It fits the characteristics of preschool students, providing learning motivation, lowering students' stress and offering the opportunity for real communication. In order to apply game method effectively in teaching English in kindergartens, games must be designed purposeful, interesting, various, heuristic and student-oriented (Yu, 2016).

Дидактичні ігри на основі елементарної лексики дитячого спілкування є основним методом навчання та вправляння під час занять з англійської мови у дошкільних закладах. Є різні категорії ігор, такі як мовні, мовленнєві та комунікативні, і які призначені для розвитку різних навичок мовлення. Вони сприяють створенню психологічної готовності дітей до іншомовного спілкування, забезпечують повторення мовленнєвого матеріалу та тренують у виборі потрібного мовленнєвого зразка, що допомагає підготувати дітей до ситуативної спонтанності у спілкуванні. Головним методом та засобом навчання є використання ігор, що ґрунтуються на простій лексиці дитячого спілкування. Ці ігри включають мовні (наприклад, фонетичні для правильного вимовляння, лексичні та граматичні для засвоєння слів і структур), мовленнєві (для розвитку аудіювання та говоріння) та комунікативні (для навичок спілкування). Наприклад, гра, де діти утворюють коло та відповідають на питання вчителя про імена інших дітей, сприяє вивченню іноземних слів та розвитку аналізаторів. У цих іграх педагог виступає як організатор ігрової діяльності, враховуючи досвід учнів та створюючи оптимальне навчальне середовище.

The study by finnish educators identifies five elements of inclusive play: teachers' active participation and presence, balanced repetition with flexible plans and adaptive goals, playful language fostering joy in play, non-verbal and kinesthetic communication with enabling tools, and emerging play marked by interaction and lasting intensity. These elements reveal opportunities and challenges for children's inclusion and learning approaches, informing recommendations for promoting inclusive play in ECEC. Inclusive play emphasizes diverse strategies accommodating differences in learning styles and modes of knowledge expression among teaching staff and children (Kangas et al., 2023).

Серія творчих вправ спрямована на розширення словникового запасу та розвиток граматичних навичок, що сприяє швидкому засвоєнню матеріалу. Гра є необхідною складовою занять, допомагаючи уникнути перевантаження та забезпечуючи оптимальні умови для навчання. Різні види ігор, такі як "Show", "Seven Elephants","What Colour Is It?" є ефективними методами навчання, які стимулюють активну участь дітей та сприяють розвитку мовленнєвих навичок. Гра допомагає створювати комунікативні ситуації та надає можливість дітям

практикувати мовленнєві навички в автентичному середовищі (Василенко, 2013). Зазначимо, що під час вивчення курсу *Методика навчання англійської мови в дошкільних закладах* ми враховуємо елементи інклюзії під час розроблення планів занять та дидактичних ігор.

Висновок. Ігрова діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок англійської мови. Це основний метод вивчення мови дітьми дошкільного віку, тому використання ігор в процесі навчання сприяє покращенню мотивації дітей, збільшенню їхнього інтересу до вивчення мови, а також полегшує процес засвоєння мовних структур і словникового запасу. Результати дослідження підтверджують важливість використання ігрових методів у процесі навчання англійської мови для дошкільнят. В Івано-Франківському фаховому коледжі проводиться теоретична і практична робота по використанню ігрових технологій в організації інклюзивного освітнього середовища.

Список використаних джерел

Kangas, J., Lastikka, A.-L., Arvola, O. (2023). Inclusive play: Defining elements of playful teaching and learning in culturally and linguistically diverse ECEC. *Educ. Sci.*,*13*, 956. https://doi.org/10.3390/educsci13090956

Yu, Wan-Chuan. (2016). Game method in preschool English teaching. *International Journal of English Language Education, 4*(1). https://doi.org/10.5296/ijele.v4i1.8845

Василенко О. Ігрова діяльність як основний спосіб оволодіння іншомовною компетентністю дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології*: Збірник наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том. IV: Психологія розвитку дошкільника, 9. 2013.

Особливості виховання дітей з інвалідністю у сучасній сім'ї

Юлія Шашкевич, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. У звичайному підході до вирішення проблем виховання дітей з ООП науковці зазвичай фокусуються лише на самій дитині, її розвитку та потребах. Проте важливий аспект, що залишається недооціненим, це – емоційне благополуччя батьків таких дітей та загальна сімейна гармонія. Тому однією з актуальних проблем на сучасному етапі є дослідження та обґрунтування значення внутрішнього клімату в родині при вихованні дітей з ООП.

Зростання кількості дітей з інвалідностями все більше актуалізує необхідність упровадження в практику педагогічної роботи соціальної моделі підтримки їх родин та ролі в цьому процесі саме педагога.

Виклад основного матеріалу. Екологічна ситуація в світі, високий рівень захворюваності батьків (особливо жінок під час перебігу вагітності), низка невирішених соціально-економічних, психолого-педагогічних та медичних проблем у нашій країні сприяють збільшенню кількості дітей з інвалідністю, що визначає означену проблему особливо актуальною. Дослідники відзначають, що сім'я – це особлива соціальна система із специфічними зв'язками і стосунками, які вимагають цілісного підходу, адже зміна стану одного з членів сім'ї впливає на стосунки з іншими членами сім'ї і на відношення родини

загалом із соціальним оточенням. Поява дитини з порушеннями розвитку помітно позначається майже на всіх сферах життєдіяльності родини, викликаючи потребу у підтримці і допомозі не лише для самої такої дитини, але й для родини загалом чи окремих її членів. Народження в родині дитини з порушеннями в розвитку – проблема, яка зачіпає всі сторони життя, що викликає сильні емоційні переживання батьків і близьких родичів. Особливо важко буває батькам, коли крім порушень в психічному або фізичному розвитку у дитини спостерігаються зовнішні відмінності від інших дітей.

Усвідомлення інвалідності у дитини (вродженої чи набутої) може бути шоком і трагедією для батьків. Саме слово «інвалідність» може сприйматися ними як тавро, що стоїть не лише на дитині, а на родині.

Труднощі сімей, в яких виховуються діти з інвалідністю відрізняються від тих турбот, які хвилюють звичайну сім'ю. Така дитина потребує більше матеріальних і духовних ресурсів. Її родичі можуть обмежувати коло знайомих і спілкування з іншими, що психологи пов'язують зі станом дитини, а також з особистими установками батьків.

Сім'ї дітей з інвалідністю не готові до того, що розвиток їхніх дітей може відрізнятися від дітей з «типовим» розвитком. Відтак такі сім'ї прагнуть до підтримки контактів з родинами, які мають дітей з схожими захворюваннями. Такий підхід батьків розширює можливості допомоги своїм дітям.

Інколи найближчі родичі стають найкращими психотерапевтами, повертаючи віру в сенс життя й віру в самого себе, у свою дитину створюючи особливий психологічний клімат у сім'ї. Кожен успіх, кожне досягнення дитини – це успіх всієї родини.

Одним з бар'єрів для сімей, які виховують дитину з інвалідністю є ставлення суспільства як до чогось аномального. Це дійсно перепона, яку потрібно подолати у нашій країні. Важливо не лише готувати дитину до життя в суспільстві, а й утверджувати суспільну думку, що особа з інвалідністю – це людина, повноцінний громадянин цього суспільства.

У сім'ях можуть формуватися неадекватні міжособистісні стосунки в силу різних причин. До чинників, що порушують сімейну атмосферу й впливають на розвиток неконструктивних моделей дитячо-батьківських і батьківсько-дитячих взаємин та типів виховання, відносять наступні:

1) характер та ступінь вираження порушень у дитини, їх незворотність, тривалість та зовнішні прояви психофізичної недостатності (скажімо, при розумовій відсталості, дитячому церебральному паралічі, ранньому дитячому аутизмі тощо);

2) особливості батьків (осіб, які їх замінюють), які загострюються в ситуаціях і травмують психіку (прояв тенденцій до розвитку акцентуацій або аномалій характеру);

3) ціннісні орієнтації батьків та характер впливу батьківських установок на процес виховання, їх залежність від сімейних, національно-етнічних традицій, соціально-культурного рівня й освіченості батьків як психологів чи педагогів;

при цьому важливе значення у виборі батьками моделі виховання мають їх психологічні особливості (авторитарний, невротичних, психосоматичний типи);

4) соціальне середовище та умови, які перешкоджають реалізації виховних завдань сім'ї.

Окрім того стосунки між батьками та дітьми впливають на подальше становлення до таких дітей у соціумі. Важливого значення набуває такий чинник, як ставлення батьків до дітей з інвалідністю, а також прийняття чи неприйняття дитини батьками.

Вважаємо за доцільне обґрунтувати поняття «прийняття». У практиці дитячо-батьківських стосунків цей термін з'явився завдяки науковій діяльності американського психотерапевта ХХ ст. Карла Роджерса. Вчений трактує прийняття як безумовно позитивне ставлення до дитини незалежно від того, чи приносить вона радість дорослим у даний момент. На думку Карла Роджерса, у поведінці дитини немає нічого такого, що дало б батькам привід сказати: «Якщо ти чиниш так, то я більше не поважаю і не люблю тебе». Водночас важливо зрозуміти: безумовне прийняття не означає буквально, що інші значущі люди повинні пробачати чи схвалювати усе, що дитина робить або говорить. Насправді йдеться про створення такого сімейного оточення, в якому малюка хвалять й визнають як повноцінного члена родини, котрий інколи може бути нестерпним, однак якого все ж таки люблять. К. Роджерс переконував, що виховання дітей з безумовним прийняттям та позитивною увагою забезпечує надійну основу для їхнього становлення та повноцінного функціонування у дорослому житті.

Висновок. Сім'ї, які виховують дитину з інвалідністю потребують підтримки і допомоги. Емоційне і психологічне перевантаження батьків викликає зміни в її поведінці і здоров'ї, що відображаються на дитині.

Не менш важливими для підтримки сім'ї є послуги раннього втручання для забезпечення соціального, емоційного, інтелектуального та фізичного розвитку дитини і досягненням максимального успіху в розкритті потенціалу дитини для навчання. Робота з сім'єю вимагає від фахівця особливого ставлення до батьків як до партнерів, вивчення способу функціонування конкретної сім'ї та вироблення індивідуальної програми, яка відповідає сімейним потребам й стилям. Проблема виховання дітей з інвалідністю є актуальною у всьому світі. Сім'я, найближче оточення дитини – найважливіша ланка в системі її виховання, соціалізації, задоволення потреб, навчання тощо.

Список використаних джерел

Дрозд Л. Психофізіологічна характеристика процесу читання та письма. Збірник наукових праць SCIENTIA: I International Scientific and Theoretical Conference «Scientific forum: theory and practice of research». 2021. https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/13592

Марчук Т. Батькам про розвиток дітей, які потребують особливої уваги. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково- методичний збірник* / Ред. кол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. К: Контекст, 2000. С. 260-262.

Служби раннього втручання в Україні: шлях до інтеграції / за наук. ред. Н. А. Бастун. К.: ІКЦ «Леста», 2005. 182 с.

Інклюзивна освіта як модель соціального устрою

Богдана Шкрібляк, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Проблема впровадження моделі інклюзивної освіти є важливою, оскільки суспільство стає свідомим щодо необхідності забезпечення рівних і справедливих можливостей для всіх людей незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Ідея інклюзії полягає у впровадженні системи, яка сприяє доступності, участі, підтримки та поваги до всіх учасників освітнього процесу. Інклюзивна освіта виступає як модель соціального устрою, яка сприяє формуванню рівності, сприйняття різноманітності та створенню сприятливого середовища для розвитку кожної особи.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з модернізацією системи навчання і виховання дітей з ООП суспільство звернулося до переосмислення, уточнення наукових засад, зміцнення загальної базової теорії та обґрунтування поліпарадигмальності при розробці нових підходів у вирішенні завдань організації та впровадження інклюзивного навчання в дослідницькій та освітній практиці. Ще донедавна персоналізм відкидали задля суспільного виміру людини, спрямовуючи увагу на спільноту як таку. Але сьогодні дедалі більше зазначається, що особа, будучи окремою субстанцією у фізичному плані, має спільну для всіх індивідів природу, оскільки всі люди належать до однієї спільноти (Павленко, 2019, с. 191, 192).

Головні принципи інклюзивної освіти включають:

1. Рівність. Забезпечення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від їхньої індивідуальної ситуації, потреб чи здібностей.

2. Участь. Залучення всіх учасників, включаючи учнів з різними потребами та вчителів, до спільного навчання та взаємодії в освітньому середовищі.

3. Доступність. Забезпечення доступу до освітніх ресурсів, просторів та можливостей для всіх, у тому числі для людей з обмеженими можливостями.

4. Повага до різноманітності. Створення середовища, де цінуються різноманітність , індивідуальні особливості та культурний контекст.

Інклюзивна освіта виступає як модель соціального устрою, що сприяє:

1. Формуванню рівності. Забезпеченню рівних можливостей для всіх груп населення у доступі до освіти та участі в ній.

2. Створенню поваги до різноманітності. Розумінню та прийняттю різноманітності як невід'ємної складової суспільства.

3. Подоланню соціальних бар'єрів. Створенню умов для взаємодії та співпраці між людьми різних соціальних, культурних та економічних груп.

4. Забезпеченню індивідуального розвитку. Стимулюванню розвитку потенціалу кожної шляхом надання освітніх можливостей.

Студенту-майбутньому вчителю, вихователю ЗДО, асистентові вчителя або вихователя чи асистенту дитини важливо розуміти вітчизняну та передову міжнародну організацію навчально-виховного процесу в інклюзивному класі, зокрема мати теоретичні та емпіричні знання про функції і структуру індивідуальної програми розвитку, стратегії диференціації та індивідуалізації

навчання: адаптацію та модифікацію, диференціацію оцінювання навчальних результатів учнів.

Інклюзія передбачає не просто включення дітей з інвалідністю в навчальний простір, а творення таких умов навчання, які дають змогу кожному учню бути академічно успішним у відповідності до його потреб та можливостей, набувати позитивних соціальних навичок та максимально розкривати свій потенціал. Тому, формуючи психолого-педагогічну готовність вчителя до роботи в інклюзивному середовищі, необхідно усвідомлювати, що цей вчитель працюватиме у мультикультурному суспільстві з усіма дітьми та їх батьками, які можуть мати різні потреби, можливості, цінності, очікування та плани на майбутнє (Тельна et al., 2019, с. 81).

Таким чином ми, як майбутні педагоги будемо звертати працювати, щоб у школах панували:

1. Рівність та доступність. Усі люди мають право на рівні можливості в отриманні освіти, незалежно від їхнього стану здоров'я, інвалідності, соціального статусу чи етнічної приналежності.

2. Участь та взаємодія. Учасники освітнього процесу, незалежно від їхніх індивідуальних характеристик, повинні мати можливість активно брати участь у навчанні та спілкуванні з іншими учасниками.

3. Повага до різноманітності: Різноманітність розглядається як цінність, а не як перешкода, і повинна бути визнана та поважана у всіх сферах освіти та суспільства.

4. Подолання бар'єрів: Інклюзивна освіта спрямована на подолання будь-яких форм бар'єрів, які перешкоджають повноцінному доступу та участі всіх осіб у навчальному процесі.

5. Соціальна відповідальність: Інклюзивна освіта покликана формувати громадянську свідомість та відповідальність перед суспільством, сприяючи будівництву більш справедливого та гармонійного суспільства.

Висновок: Головні принципи інклюзії та інклюзивної освіти відіграють ключову роль у створенні справедливого та рівноправного суспільства. Інклюзивна освіта, яка ґрунтується на цих принципах, не лише забезпечує доступ до освіти для всіх, але й сприяє формуванню поваги до різноманітності, подоланню стереотипів та соціальних бар'єрів. Вона відображає сучасні цінності суспільства, де кожна особа має право на повноцінну участь у житті та розвитку. Інклюзивна освіта стає не лише методом навчання, але й моделлю соціального устрою, що сприяє побудові гармонійного та співпрацюючого суспільства.

Список використаних джерел

Павленко, К. (2019). Філософія інклюзії в освіті. *Мультиверсум. Філософський альманах, (3-4)*, 184-195.

Тельна О. А., Маланчій В. О., Дацьо Н. О, Сидорів С. М., Селепій О. Д., Весніна Н. В., Приймак Н. П., Сидорів Л. М. Сходинки інклюзії : наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків. / за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2019. 155 с.

Особливості роботи з гіперактивними дітьми

Надія Штигар, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Колись таких хлопців називали розбишаками, а дівчат – хлопчурами, лякали колонією для малолітніх злочинців, батьків викликали до школи щодень, зараз надто активній поведінці є медичне пояснення. Але все одно, вчителям бракує витримки і спокою, особливо в час, коли в державі йде війна. Та й учням з СДУГ не легко, може й прагнулося бути як всі, але не виходить. Як поводитись у таких ситуаціях? Проблематика визначена, беремося до мети.

Мета роботи. Охарактеризувати поняття гіперактивність, навести вимоги та поради вчителям у роботі з гіперактивними школярами.

Виклад основного матеріалу. Кількість дітей з діагностованою гіперактивністю неухильно зростає. Якщо дитина гіперактивна, то з проблемами стикається не лише вона сама, а й її оточення: батьки, однолітки та вчителі. Гіперактивність це не тільки поведінка дитини, це діагноз, який встановлює психоневролог. Але ми, вчителі, можемо помітити перші симптоми, адже педагог аналізує поведінку кожної дитини.

Розлад дитячої гіперактивності (СДУГ) викликає у дітей імпульсивність, рухову розгальмованість, нездатність добре зосередитися та аномально низький рівень уваги. Ці діти зазвичай не можуть зосередитися на одній темі протягом тривалого періоду, не в змозі завершити завдання та виявляють недбалість у виконанні завдання. Загалом завдання неефективне. У таких дітей часто спостерігається підвищена стомлюваність.

Розумова діяльність дітей із СДУГ характеризується циклічними моделями, коли вони можуть ефективно працювати протягом 5 хвилин, а потім відпочивати протягом 3-7 хвилин, щоб накопичити енергію свого мозку для майбутніх зусиль. Переважає втома, що супроводжується безпідставним роздратуванням, сльозами та істериками. Порушення просторової координації можуть призвести до сприйняття рухової слабкості та незграбності.

Незвичайність поведінки цих дітей не є результатом поганого характеру, упертості або невихованості, як вважають багато дорослих та звинувачують дитину. Мовляв, «із неї нічого не вийде, вона за характером зла, лінива, невідповідальна та егоїстична, вона є така за натурою, її не зміниш; у нього в генах закладено, що з нього бандит виросте і т.п.». І іноді батькам залишається хіба опустити руки, чи то звинувачувати один одного. І тут, можливо, батькам необхідно знати, що хоча причини розладу біологічні і її не зміниш, та прогноз розвитку дитини, її майбутнє у першу чергу залежить від факторів психосоціальних, а насамперед – від батьків.

Гіперактивні діти бувають дуже талановитими, часто в них спостерігаються високі розумові здібності. Вони неординарні в усьому. Якщо їм вдається зосере-дитися на чомусь, то вони досягають значних успіхів. Білл Гейтс, Альберт Ейнштейн – найяскравіші приклади гіперактивних особистостей.

Тому можна стверджувати, що СДУГ це – специфічна особливість психіки, обумовлена як фізіологічними (порушення в певних структурах мозку, спадковість, патологія вагітності й пологів, інфекції та інтоксикації перших років життя), так і психо-соціальними чинниками.

Головна відмінність активної дитини від гіперактивної полягає у тому, що гіперактивна дитина бігає, безцільно рухається, не затримуючи надовго увагу на будь-якому, навіть найцікавішому предметі, незалежно від ситуації – вдома, у магазині, в школі. На неї не діють ні прохання, ні погрози, ні покарання. Гіперактивна дитина імпульсивна (діє за першим покликом). Рухаючись, вона зачіпає різні предмети, штовхає ровесників, що призводить до конфліктних ситуа-цій. Вона часто ображається, але про свої образи швидко забуває. Такій дитині важко концентрувати свою увагу, вона легко відволікається, ставить багато запитань, але рідко дочікується відповіді. У гіпер-активної дитини не працює механізм самоконтролю, на відміну від її ровесників, навіть дуже розбещених. з асоці-альною поведінкою.

У колективі гіперактивна дитина є джерелом по-стійної турботи: галасує, не замислюючись бере чужі речі і заважає оточенню, відволікаючи всіх. Ровесникам важко зрозуміти таких дітей через їх-ню непередбачуваність. Часто у дитячих колективах гіперактивній дитині відводять роль блазня, клоуна, у яку вона зазвичай охоче вживається, існуючи у своєму світі фантазій або намагаючись так налагодити стосунки з ровесниками. Але спілкуватися з нею зазвичай готові лише діти молодшого віку або однолітки, що мають аналогічні проблеми.

Гіперактивність пов’язана з дефіцитом уваги, що призводить до труднощів у підтримці концентрації, зниження вибірковості та, як наслідок, вираженої млявості. Такі діти непослідовні, забудькуваті, не вміють слухати, часто гублять власні речі.

Які особливості роботи з гіперактивним школярем?

Активного учня можна посадити на одну з перших парт, давати йому можливість часто виходити до дошки, щоб він міг разрядитися. Наприклад попросити щось принести, подати, витерти дошку, зібрати зошити в однокласників, таким чином дитина витратить свою енергію і не буде порушувати дисципліну на уроці.

Найбільше випробування для гіперактивних дітей – це навчання в школі, тому його варто використовувати програми психологічної корекції, які пропонують школи. Вони допомагають підлітку влитися в колектив і отримати кращі знання.

Учитель повинен мати всю інформацію про причини гіперактивності дитини, розуміти як поводяться діти при такому порушенні, знати що така дитина потребує особливого ставлення та індивідуального підходу.

Гіперактивна дитина має перебувати під чітким контролем, заняття для неї мають будуватися за чітко спланованим розпорядком. Завдання запропоновані на уроці, учителеві варто писати на дошці. Якщо є великі завдання, їх потрібно розбити на частини та контролювати виконання.

Дитина з СДУГ фізично не може тривалий час уважно слухати вчителя, спокійно сидіти й стримувати свої імпульси. Тому не варто їй дорікати за те що вона крутиться, отримавши зауваження вона буде якийсь час поводитись добре, але вже не зможе концентрувати увагу на завдання. Також потрібно дати можливість дитині вихлюпнути енергію, побігати та погратися.

Загалом індивідуальний підхід, для цих дітей, є складним і потребує значних зусиль, гнучкості та терпіння з боку педагогів. Незважаючи на те, що вчителі намагаються змінити сотню варіантів, стан дитини залишається незмінним.

Як поводитися в класі з дітьми, які гіперактивні?

1. Посадіть дитину на першу парту в класі, так ви зможете чітко контролювати виконання нею завдань.

2. Використовуйте наочний матеріал, адже наочний метод корисний для всіх учнів, особливо для школярів з ООП. Вам буде легше подати та пояснити матеріал з допомогою демонстраційного матеріалу або методу гри.

3. Закривайте двері до класу, чим менше стороннього шуму чують гіперактивні діти тим легше зосередити їх увагу.

4. Не ставтеся до дитини як до іншої та незвичайної, створіть атмосферу рівності серед рівних.

5. Діти мають право на шанобливе ставлення та ввічливе звертання. Адже вони самі не хотіли жити із синдромом гіперактивності.

6. Якщо дитина втрачає увагу і зриває урок, потрібно їй доручити головну роль, наприклад читання вголос.

7. Створіть список правил, в позитивному розумінні, що треба робити, а не що робити не слід. Поясніть дітям ці правила та переконайтеся, чи вони зрозуміли.

8. Більше заохочуйте гіперактивного школяра. Адже негативні оцінки створюють атмосферу невдач, тому старайтеся мотивувати учнів, навіть коли поганий результат.

9. Створюйте дружню атмосферу в класі. Взаємодопомога та відчуття спільноті в класі створить спокійне та сприятливе середовище для гіперактивних дітей.

10. Записуйте на дошці вказівки з виконання завдань, адже гіперактивні школярі не можуть довго пам'ятати усні вказівки.

11. Комунікуйте з батьками для передачі позитивних оцінок. Створіть атмосферу з батьками яка допоможе ефективно досягати спільні цілі у навчанні.

Висновок. Гіперактивних школярів доволі багато. Тому варто запам'ятати гіперактивність – це не результат поганого виховання, а медичний і нейропсихологічний діагноз. Проблему гіперактивності неможливо вирішити авторитарним режимом вчителя, вказівками та переконуваннями. Гіперактивний учень потребує особистісного підходу у ході навчання.

Список використаних джерел

Сухіна І. В. Гіперактивна дитина. 2018. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру»

Шнайдер В. І., Голюк О.В. Діти з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги. / ред. Попелюшко Р. П., Грицюк Н. Г. Хмельницький, 2012. С 48-60.

Основи інклюзивної освіти в Новій Українській Школі

Яна Юречко, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Інклюзивна освіта стає все більш актуальною в сучасному українському суспільстві. Це пов'язано з низкою факторів, таких як: зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами (ООП); зміна парадигми освіти, яка забезпечує індивідуальні потреби кожної дитини; розуміння того, що інклюзивна освіта дає можливість дітям з ООП соціалізуватися та жити повноцінним життям. Реформа НУШ була покликана для знаходження відповідей на ці виклики.

Мета роботи. Дослідити сутність інклюзивного навчання, його переваги та принципи реалізації в умовах Нової української школи, проаналізувати існуючі підходи до організації інклюзивного освітнього простору в НУШ.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, яка гарантує реалізацію права на освіту осіб з ООП, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство. The New Ukrainian School reform demands greater professionalism on a part of a teacher. Inclusive, pedagogical, linguistic and cultural competence should be combined with awareness of the global societal and cultural trends and practices, thus teacher training should involve a component in inclusive education curriculum (Сидорів, 2023, p. 96).

Психолого-педагогічна та корекційно-розвивальна підтримка для осіб з ООП у системі освіти надається згідно з встановленими Кабінетом Міністрів України процедурами, з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, визначених у програмі розвитку. Концепція інклюзивної освіти відображає демократичний принцип, що всі діти є цінними й активними членами суспільства. Участь у навчанні в інклюзивних класах загальноосвітніх закладів корисна як для дітей з ООП, так і для дітей з типовим рівнем розвитку, їхніх родин та суспільства в цілому. Дослідження показують, що в інклюзивних класах акцентується на розвитку сильних сторін та талантів учнів, а не на їхніх фізичних або когнітивних обмеженнях. Взаємодія з іншими дітьми сприяє розвитку когнітивних, фізичних, мовленнєвих, соціальних та емоційних навичок дітей з ООП. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють позитивні моделі поведінки для дітей з ООП, мотивуючи їх до успішного використання нових знань і навичок.

The educational reform aims at achieving the following:

- extensive national funding of the reform; educational subsidies to local budgets for teaching students with SEN;
- establishment of a safe inclusive environment in schools free from violence and discrimination;
- development of accessible services for students with SEN;
- quality psychological and pedagogical support provided in schools and kindergartens;
- accessibility of extracurricular learning based on students' needs and individual capabilities; and

- vocational guidance for students on the basis of their interests and capabilities (Sydoriv & Sydoriv, 2024, p. 285-286).

В інклюзивних класах спільне навчання сприяє формуванню дружніх відносин між учнями з різними потребами, розвиває їхню толерантність та чутливість до інших. Для дітей з ООП надається корекційна допомога, включаючи заняття в спеціально обладнаних приміщеннях. У Новій українській школі активно підтримується інклюзивна освіта, яка забезпечує усім учням можливість отримати доступ до якісної освіти, враховуючи їхні потреби та забезпечуючи необхідну підтримку.

Інклюзивне навчання має такі переваги для дітей з ООП: розвиток сильних якостей і талантів; сприяння когнітивному, фізичному, мовленнєвому, соціальному та емоційному розвитку; налагодження дружніх стосунків з однолітками; формування спрямованості до повноцінного життя.

Діти з типовим розвитком виховують толерантність та прийняття людських відмінностей; розвивають емпатію та готовність допомогти; набувають досвід спілкування та співпраці з людьми, які можуть відрізнятися нормотипових.

Таким чином для суспільства є такі переваги: створення інклюзивного середовища, де всі люди цінуються та приймаються; зменшення стигматизації та дискримінації людей за різними ознаками.

Принципи реалізації інклюзивного навчання передбачають: індивідуальний підхід, коли навчальна програма враховує потреби та можливості кожної дитини; дотримання універсального дизайну для доступності освітнього середовища для всіх дітей; та підтримку та співпрацю педагогів, батьків, фахівців та самих дітей для забезпечення успішного інклюзивного навчання.

Нова українська школа заохочує інклюзивну освіту: створюються умови для спільного навчання дітей з ООП та їхніх однолітків; навчальні програми адаптуються до потреб кожного учня; забезпечується психолого-педагогічний супровід і соціалізація.

Висновок. Інклюзивна освіта у закладах загальної середньої освіти має відображати одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Інклюзія означає розкриття кожного учня за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям. Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Але найголовніше – дитина вчиться життєдіяльності в оточенні здорових дітей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття. Такі концептуальні положення є основою інклюзивного навчання у Новій українській школі.

Список використаних джерел

Sydoriv, S., & Sydoriv, L. (2024). "Chapter 25 Inclusion in Ukraine: What the Future Needs and Should Hold". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_030

Інклюзивне навчання в Новій українській школі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "*Інклюзивне навчання в Новій українській школі"* (26 -27

березня 2018 р., м. Теребовля): у 2 ч. / Інститут спеціальної педагогіки НАПН України; упорядн. : Лапін А.В., Сурмай Л.О., Щуцька О.І. Київ: Інтерсервіс, 2018.
Сидорів С. Applying the principles of the New Ukrainian School to teacher training: celebrating diversity. Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі». 18 жовтня 2023. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. С. 94-97.

Інклюзивна освіта дітей з ООП в умовах воєнного стану

Марія Юришин, Вікторія Гаврилюк, Вікторія Андріїв, Віта Юхней, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. 24 лютого 2022 року російські війська почали повномасштабне вторгнення в Україну. На сьогоднішній день вітчизняна освіта функціонує в умовах воєнного стану, надаючи освітні послуги майбутнім поколінням українців. Ефективне інклюзивне навчання дітей з ООП в таких непростих умовах є надзвичайно важливим. Педагоги, батьки, учні та громади співпрацюють в розробці, адаптації, впровадженні і обміні новими підходами до організації безпечного інклюзивного освітнього середовища.

Мета роботи. Охарактеризувати методи та засоби організації інклюзивного середовища для якісного і безпечного навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в умовах воєнного стану. Дослідити створення такого середовища в інклюзивних закладах освіти та методи підтримки учнів з ООП в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Війна на виснаження, яку веде рф порушує всі економічні, соціальні та культурні процеси, які мають сприяти якісному інклюзивному навчанню кожної дитини. Освітня система, зокрема її інклюзивна складова кожноденно стикається з новими викликами, адже категорія здобувачів ООП в Україні збільшується через отримання дітьми і дорослими фізичних і ментальних травм (Опаріна, 2022, с. 187). Нові виклики породжують нові способи і засоби. Через повномасштабну війни на території нашої країни організація інклюзивного навчання в закладах освіти зазнала змін.

Насамперед, варто сказати про зміни в роботі інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ). З метою ефективної роботи збереженої мережі ІРЦ постановою КМУ «Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр» від 29.04.2022 №493 на період дії воєнного стану можливості ІРЦ збільшено. (Рогова, 2022,с. 128). У положенні зазначено що під час воєнного стану фахівці ІРЦ повинні проводити комплексну оцінку та створити системний кваліфікований супровід дітей з ООП, які є внутрішньо переміщеними особами. У свою чергу ІРЦ має надавати їхнім законним представникам інформацію про заклади освіти, в яких їхня дитина може продовжити навчання.

На заході України ІРЦ працюють в більшості випадків офлайн, тому організовувати інклюзивне навчання там легше. В тих же регіонах, де ІРЦ працюють дистанційно є більше проблем. Під час дистанційного навчання дітям

з ООП часто не вистачає сил і ресурсів навчатися. Їм це дається важко. Однією з причин цьому, є нестача асистивних (допоміжних) технологій, які б могли полегшити навчання дітям з ООП. Це – слухові апарати, окуляри, посібники шрифтом Брайля, засоби комунікації, тобто, планшети, ноутбуки. Ще однією з причин є те, що діти не отримують корекційно-розвиткових послуг настільки, наскільки потребують.

Серед змін, які відбулися в організації інклюзивного навчання є також і те, що під час війни в асистентів вчителів виникло ще більше роботи, ніж раніше. У рекомендаціях МОН щодо особливостей організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році (МОН, 2022) повідомляється, що в умовах онлайн навчання дітей з ООП посилюється роль асистента вчителя.

На даний час безпека відіграє надважливу роль під час освітнього процесу в навчальних закладах, тому безпека інклюзивної освіти включає в себе створення безпечних умов та безпечного середовища. Ц*е є одним з основних завдань яке стоїть перед всіма закладами освіти під час війни.* «Inclusive environments recognise the diverse ages, interests, preferences, abilities and learning styles of all children and can help to promote children's learning, development, and engagement; ensure a sense of belonging; foster positive social relationships» (ACECQA, 2022).

Середовище має бути безпечним, і цього потрібно досягати через:

- Забезпечення навчальних закладів: шкіл, університетів, дитячих садків від можливих атак або пошкоджень.
- Надання безпеки вчителям, адміністраторам та іншому персоналу навчальних закладів.
- Забезпечення доступу і гарантування можливості отримання якісної освіти для всіх учнів, незалежно від віку, статі, етнічної залежності, дітей з порушеннями чи соціального статусу.
- Звісно, наказами чи листами МОН ракети і бомби не зупинити, але, contra spem spero, вони – словесна частина системного аналізу, рекомендацій і дієвих механізмів міністерства здорової людини.
- «На сьогоднішній день, в умовах повномасштабного вторгнення велика кількість дітей та батьків потребують психологічної, соціальної, медичної та педагогічної підтримки. Переважна більшість родин вимушені були покинути своє місце проживання. Діти та їх родини ставали свідками важких та складних подій, перебування в укритті, звуки вибухів, евакуація, втрата домівки, улюблених іграшок, друзів та звичного, мирного життя» (Лущик, 2023, с. 140).

Які є методи підтримки дітей з ООП?

- Відновити знайомі учням елементи навчання, ті які були в довоєнний час. Наприклад: ранкове коло, руханка, вітання з вчителем.
- Створити нові ритуали – особливе вітання учнів з днем народження, будь-що, що буде новим для дітей в освітньому процесі.

- Застосування методів підтримки психоемоційного стану учнів. В умовах військового стану в країні кожному педагогу необхідно знати основні напрями врегулювання психоемоційного стану дітей, що спрямовані на зменшення стресу і надання їм позитивних життєвих стратегій, які підтримують їхню життєдіяльність (Чеботарьова, 2022, с. 46).

Створення та практикування соціальних історій

Соціальні історії – це механізм соціального навчання, який можуть використовувати як батьки, так і професіонали для навчання як дітей з ООП, так і дітей усього класу. Написання соціальної історії починається зі збирання інформації, виявлення актуальної теми для навчання та розробки персоналізованого тексту та ілюстрації (Семко, 2018). Ось приклад соціальних історій, це короткі вислови з малюнками:

Що робити, коли розпочалася повітряна тривога під час перебування в школі?

-Я перебуваю в школі, і чую звук сирени, що повідомляє про повітряну тривогу

-Я спробую залишатися спокійним коли чую звуки сирени.

-Я виконую вказівки вчителя

-Я перечікую тривогу у безпечному місці

-Я в бомбосховищі можу їсти, пити та гратися. Після закінчення повітряної тривоги я повернусь додому

«В коло завдань вивчення соціальної історії входить суспільство в цілому, суспільство як складна, розвиваюча соціальна система» (Акіншева, 2018).

Висновки. Через повномасштабну війну на території нашої країни організація інклюзивного навчання в закладах освіти зазнала змін. Труднощі, які виникали у зв'язку з організацією онлайн та офлайн навчання під час війни, педагоги навчилися вирішувати. Педагоги продовжують брати участь у конференціях, навчаннях, семінарах із питань інклюзивної освіти. Команда супроводу дитини з ООП складає індивідуальні програми розвитку, асистенти ведуть щоденники спостережень, звіт успішності емоційного і психологічного росту. Інклюзивній освіті необхідно розвиватися, щоб забезпечити якісну освіту для кожної дитини.

Список використаних джерел

ACECQA. (2022, January). Inclusive environments. Quality area 3 [Information sheet]. https://www.acecqa.gov.au/sites/default/files/2022-03/Inclusive_environments%20final.pdf

Інформаційно-аналітичний збірник. Освіта України в умовах воєнного стану. Освіта дітей з особливими потребами. 2022. С. 121-130.

Лущик, А. М. (2023). *Особливості адаптації учнів першого класу до навчальної діяльності в період військового стану.* In: Сучасні досягнення та перспективи науки та освіти, 15 листопада 2023, Житомир.

Міністерство Освіти та Науки України. *Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році*. Лист від 06 вересня 2022 № 1/10258-22. https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-20222023-navchalnomu-roci

Опаріна А. Актуальні проблеми інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти під час пандемії та воєнного стану. *ІПО НАПН України*. 2022. 3 (4). С. 185-188. https://lib.iitta.gov.ua/734397/1/УДК%20377.pdf
Платаш Л. Б. Моделювання безпечного інклюзивного середовища якісної освіти осіб з особливими потребами. Якість вищої медичної освіти (60-річчя ТДМУ), 2017. С. 267-312.
Семко О. Соціальні історії. Що це і як вони можуть допомогти навчати дитину з особливими освітніми потребами. *НУШ*. 10 Грудня 2018. https://nus.org.ua/articles/sotsialni-istoriyi-shho-tse-i-yak-vony-mozhut-dopomogty-navchaty-dytynu-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy/
Чеботарьова О. Навчання та підтримка дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах війни: поради педагогам. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2022. №3. С. 40-51. https://doi.org/10.33189/ectu.v107i3.113

Інклюзивне волонтерство в Україні

Марія Ющук, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Питання інклюзії в сучасному світі, а особливо в Україні під час війни є дуже важливим. В реаліях сьогодення ми бачимо багато людей які потребують, щоб інклюзія розвивалася. Тема інклюзивного волонтерства в Україні залишається актуальною, оскільки сприяє соціальній інтеграції осіб з інвалідністю, розвитку поваги і взаємопідтримки суспільства та залученню державних структур та громадськості до підтримки цього напряму.

Мета роботи. Дослідження ролі інклюзивного волонтерства у соціальній інтеграції осіб з інвалідністю, вивчення ефективних стратегій та підходів до залучення їх до волонтерської діяльності, аналіз впливу інклюзивного волонтерства на розвиток взаємодії та взаєморозуміння в українському суспільстві, а також виявлення можливостей та перешкод у розвитку цього напряму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Слово "інклюзія" стає все більш поширеним у нашій мові та дискусіях. Перше згадування про інклюзію в Україні маємо тоді, коли була ратифікована Конвенція про права людей з інвалідністю. Після цього у різних населених пунктах України почали з’являтися інклюзивні громадські простори, фонди та організації, що сприяють розвитку культури толерантності та інклюзії в суспільстві.

Але що означає інклюзія і як вона розвивається в Україні? Це поняття визначається як участь всіх верств населення у різних сферах діяльності та житті суспільства взагалі, незалежно від віку, статі, соціального та економічного статусу, стану здоров'я та інших характеристик. Інклюзія створює відчуття належності, рівності та безпеки, де кожного поважають і підтримують, враховуючи його індивідуальні потреби та особливості.

Інклюзивне волонтерство - це ефективний метод сприяти інклюзії в суспільстві, що полягає у наданні допомоги людям з інвалідністю або представникам меншин для їх інтеграції через соціальні волонтерські проєкти.

Будь-хто може приєднатися до благодійних організацій, громадських фондів або соціальних ініціатив, щоб підтримати тих, хто потребує допомоги.

Волонтери часто допомагають людям з інвалідністю розвивати соціальні та фізичні навички, виступаючи в ролі друзів, наставників або репетиторів. Своєю допомогою вони не лише сприяють соціальній інтеграції, а й сприяють власному розвитку та розширенню горизонтів, вчаться лідерства та взаємодії з різними людьми.

Тимчасово переселені особи, мігранти і представники етнічних меншин часто стикаються з дискримінацією та важкістю пристосуватися до нового місця проживання. Тому важливою метою волонтерів є надання допомоги цим людям у вивченні мови, ознайомленні з місцевими традиціями та культурою, а також у пристосуванні до нових життєвих умов.

Як сприймають інклюзивне волонтерство в Україні? Які стереотипи є в суспільстві?

Часто статті зі словом "інклюзія" у назві зосереджені на включенні осіб з фізичними та інтелектуальними порушеннями в суспільство та створенні інклюзивного середовища в школах, де всі діти можуть навчатися на одних умовах. Хоча це є найбільш поширеним напрямком інклюзії в Україні, важливо розуміти, що інклюзія не обмежується лише цим. Бути частиною суспільства є природною потребою людини, незалежно від віку, статі, раси та інших характеристик. Тому інклюзія також означає створення простору, де людей цінують і поважають такими, які вони є, залучаючи до нього людей похилого віку, дітей, чоловіків і жінок, представників різних етнічних груп.

Благодійні організації та громадські ініціативи вносять значний вклад у розвиток толерантності та інклюзії в суспільстві. Вони можуть збирати кошти на соціальні проекти та надавати персональну допомогу, проводити адвокаційні та просвітницькі кампанії, захищати інтереси певних груп людей і залучати волонтерів для надання допомоги. Проте інклюзія - це не лише про надання допомоги, але й про щоденне спілкування та взаємодію. Саме тому кожен з нас може внести свій внесок у розвиток та поширення інклюзії, навіть без великих зусиль. Наприклад, залучаючи нових учасників до обговорень, запитуючи людей з інвалідністю, чи потрібна їм допомога, або організовуючи заходи з метою забезпечити доступність місць проведення для маломобільних груп населення.

Майже в кожному місті країни зараз є організація або проект на тему інклюзії. Ось декілька з них:

Право на щастя працюють над формуванням інклюзивного суспільства. Вони прагнуть розвивати інформаційну, архітектурну та комунікаційну доступність, створюють інклюзивні освітні простори. Вони також борються з дискримінацією в Україні та закликають волонтерів долучатися до їхньої діяльності.

On 3 wheels – фонд здійснення мрій. Команда фонду допомагає людям з інвалідністю втілювати найсміливіші задуми в життя. Перегони – чому б ні? Похід у гори? Не проблема. Разом з командою волонтерів, вони знову й знову

доводять, що за мрії варто боротись і що єдина перепона — це наша власна зневіра.

Доступно.UA – організація, яка допомагає робити Україну більш доступною. Одним з найбільш відомих проєктів Доступною.ua є Мапа Доступності, до створення якої долучаються десятки волонтерів з різних міст України. Вони перевіряють публічні місця на наявність пандусів та їхню справність, роблять необхідні тести та заміри й вносять інформацію у базу. Завдяки Мапі кожен представник маломобільних груп населення зможе із впевненістю пересуватись містом та відпочивати комфортно.

Музей у темряві «Третя після опівночі» – місце, де усі екскурсії проходять у цілковитій темряві у супроводі незрячих гідів. Цікаво, як відчувають себе люди з порушеннями зору? Музей допоможе «побачити більше» та краще зрозуміти, як інші люди сприймають світ.

Список використаних джерел

Інклюзивна освіта – реалії сьогодення. ЧОІППО ім. К.Д. Ушинського. *ЧОІППО ім. К.Д. Ушинського*. URL: https://choippo.edu.ua/?p=33402

Інклюзивне волонтерство в Українських реаліях | Громадський Простір. *Громадський Простір | Усе для третього сектору в одному порталі*. URL: https://www.prostir.ua/?library=inklyuzyvne-volonterstvo-v-ukrajinskyh-realiyah

Інклюзивне волонтерство: участь усіх у створенні найкращого світу. *Корисні поради від фахівців*. URL: https://tsvit.zapisi.cx.ua/ukraincyam/inklyuzivne-volonterstvo-uchast-usikh-u-stvorenni-naykrashhogo-svitu.html

Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП

Соломія Якимець, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Реалізація права на освіту для всіх дітей, включаючи дітей з ООП, неможлива без розвитку інклюзивного навчання. Останнім часом в Україні активно впроваджується інклюзивна освіта, котра повинна враховувати специфіку особливостей дітей з ООП. І пріоритетним напрямком в діяльності освітніх закладів в роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби, є саме психолого-педагогічний супровід таких дітей.

Мета. Визначити принципи, етапи, методи і завдання психолого-педагогічної підтримки учнів в інклюзивному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення повноцінного перебування дитини з ООП в загальноосвітніх навчальних закладах необхідний відповідний психолого-педагогічний супровід, адже якість навчально-виховного процесу значною мірою залежить від того, наскільки враховуються і реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. (Навчальний курикулум з інклюзивної освіти, 2020, с. 9).

Здійснення психолого-педагогічного супроводу учня з ООП в масовій загальноосвітній школі сприяє соціалізації і успішному засвоєнню навчального матеріалу. Метою супроводу є вивчення особистісного потенціалу, а саме:

співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми, розвитку когнітивної сфери, сформованості мотивації до навчання; особливості емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічні особливості, їх творчий та інтелектуальний розвиток через залучення всіх учасників навчально-виховного процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання; соціалізація та адаптація; професійна орієнтація дітей з ООП (Психологічний супровід інклюзивної освіти, 2017).

Законодавство визначає, що навчання дітей з ООП може здійснюватися у спеціальних або інклюзивних групах та класах, у яких важливо забезпечити обов'язковий психологічний супровід. Навіть якщо у дитини є потенційні можливості розвитку, вона все одно може зіткнутися зі специфічними труднощами, обумовленими порушеннями її розвитку.

Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку (Про Освіту, 2017). Він реалізується суб'єктами освітнього процесу для створення соціально-психологічних і педагогічних умов щодо допомоги і підтримки дитини в вирішенні завдань її розвитку, навчання, виховання і соціалізації в інклюзивному освітньому просторі.

Система психолого-педагогічного супроводу в умовах освітнього закладу повинна виконувати ряд функцій: компенсаторну, стимулюючу, розвиваючу, корекційну.

Основні етапи супроводу дитини з ООП:

- збирається загальна інформація про дитину, про її сім'ю, рівень і стан її фізичного і психічного розвитку;
- визначаються проблеми і бар'єри – складнощі в навчанні, емоційні чи психологічні чинники, поведінкові патерни;
- складається індивідуальний план роботи з дитиною та рекомендації для вчителів, батьків і фахівців;
- здійснюється реалізація плану за рішенням поставленої проблеми;
- проводиться аналіз розв'язання проблеми, і ведеться подальша робота.

Робота з дітьми з ООП та їх батьками повинна бути побудована на принципах:

- Особистісно-орієнтованого підходу до дітей, до батьків, де в центрі знаходиться врахування особливостей розвитку дитини, певні особливості сім'ї; забезпечення їм комфортних, безпечних умов.
- Гуманно-особистісному – всебічна повага до дитини, родини, віра в них, формування позитивної «Я-концепції» кожної дитини, її уявлення про себе (необхідно, щоб дитина чула слова схвалення і підтримки, переживала ситуацію успіху).

• Принцип комплексності – психологічну допомогу можна розглядати тільки в комплексі, в злагодженій роботі всіх фахівців школи.

• Принцип особистісно-діяльнісного підходу – враховується провідний вид діяльності дитини (у ігровій або учбовій діяльності), необхідно орієнтуватися також на той вид діяльності, який є особистісно-значимим для дитини.

• Спадкоємність – забезпечує створення єдиного освітнього простору при переході від початкової загальної освіти до основної загальної освіти, сприяє досягненню особистісних, мета предметних, предметних результатів освоєння основної освітньої програми.

• Системність та безперервність.

Українські педагоги частно застосовують такі методи і форми роботи з дітьми з ООП: казкотерапія, ігротерапія, психогімнастика, арт-терапія. Утім, кожен учень навчається в школі, тому зусилля вчителів і асистентів направлені на академічний і поведінковий прогрес.

Форми і методи роботи з батьками: консультування, семінари-практикуми, ділові ігри, проведення спільних подій, де батьки можуть бачити досягнення своєї дитини, брати участь в іграх разом з дитиною, різноманітні позашкільні заходи у громаді. Багато батьків беруть на себе функції асистента дитини (Budnyk, Sydoriv et al., 2022, p.7).

Висновки. Для розвитку та навчання учнів з ООП важливе створення комфортного розвиваючого освітнього середовища, в якому має відбуватися психолого-педагогічний супровід.

Список використаних джерел

Budnyk, O., Sydoriv, S., Serman, L., Lushchynska, O., Tsehelnyk, T., & Matsuk, L. (2022). Inclusive education in rural schools of Ukraine or how to ensure quality inclusive education in rural schools in Ukraine?. *Revista Brasileira De Educação Do Campo*, *7*, e13940. https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e13940

Колупаєва А. А., Данілавічютє Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012.

Луценко І. Ефективний психолого-педагогічний супровід учня з особливими освітніми потребами. *Заступник директора школи*. 2016. № 1. - С. 45-54.

Навчальний курикулум з інклюзивної освіти : Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 4-6 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020.

Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

Психологічний супровід інклюзивної освіти. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017.

Співпраця спеціалістів команди психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами як запорука успішної організації інклюзивного навчання в ЗЗСО. Маланчій В. [Електронний ресурс]. URL: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/multidisciplinary-team-malanchii

Інклюзивна освіта для дітей з ООП під час війни: поради батькам

Аліна Якубик, науковий керівник – Лідія Сидорів

Актуальність проблеми. Організація безпечного інклюзивного простору є ключовим аспектом якісної освіти та розвитку дітей з ООП та інвалідністю (ООПІ), адже діти є більш вразливими та потребують підтримки. Вони можуть зазнавати стресу, травм та інших складнощів, які потребують спеціалізованої допомоги та підтримки в умовах військових дій. Часто саме від лідерської позиції педагогів і батьків залежить якою є державна підтримка інклюзії.

Метою роботи є окреслення важливості інклюзивної освіти в умовах війни та надання порад для батьків.

Виклад основного матеріалу. Building inclusive educational environment in a post-soviet country, whose territory, human capital and free spirit were stamped, mauled and bullied by colonial oppressive politics of the old and modern Moscow empires, world wars, famine of 1930-33, forced collectivization and expropriation, Chornobyl disaster and atrocities by the present war constitute the experience that is not easy to imagine. Nevertheless, Ukrainians have not given in; we have been teaching and including our students (Sydoriv, 2024, p. 2).

Інклюзивна освіта для дітей з ООПІ під час війни передбачає створення спеціалізованих програм та середовищ, що враховують їхні потреби. Важливо забезпечити доступ до якісної освіти, навіть у військових зонах. Батькам слід отримати належні поради та інструкції, як допомогти своїм дітям, як підтримувати їх емоційно та психологічно у стресових ситуаціях.

Інклюзивна освіта також передбачає створення сприятливого середовища, де кожна дитина має можливість розвиватися на своєму рівні та отримувати необхідну підтримку та допомогу. Важливо також розуміти, що кожна ситуація є індивідуальною, і підхід до допомоги дітям з ООП під час війни повинен бути гнучким та адаптованим до конкретних потреб кожної дитини.

Поради для батьків дітей з ООП щодо поведінки під час війни:

1. Забезпечте безпеку своїм дітям, демонструючи самі спокій та розсудливість у важкі часи.
2. Будьте чутливими до емоцій дітей і відкритими для спілкування про їх почуття та страхи.
3. Намагайтеся зберегти звичайний розпорядок дня, що допоможе стабілізувати їхнє середовище.
4. Обмежте вплив негативних новин і відео з масових медіа, віддавши перевагу позитивним та спокійним заняттям.
5. Відповідно до їхнього рівня розвитку, пояснюйте ситуацію та надавайте інформацію про заходи безпеки.
6. Звертайте увагу на своє фізичне та психічне здоров'я, щоб бути сильною підтримкою для своїх дітей.
7. Підтримуйте звичайний розпорядок життя і забезпечуйте базові потреби, зокрема, забезпечте дитині комфортні умови для сну та відпочинку.

Висновок. Інклюзивна освіта для дітей з ООП під час війни є надзвичайно важливою та актуальною проблемою. Вона вимагає комплексного підходу, спеціалізованих програм та підтримки для батьків. Забезпечення доступу до якісної освіти та емоційної підтримки в умовах військових дій допоможе дітям з ООП зберегти своє фізичне та психічне здоров'я та здійснювати повноцінний розвиток.

Список використаних джерел

Sydoriv, S. (2024). "Introduction". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_001

Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. К., 2016.

Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики». К.: ТОВ «АТОПОЛ», 2016.

Малікова О. (2022, Mar 31). Як працювати з дітьми з ООП та підтримувати їх під час війни. [YouTube video]. *НУШ*. Retrieved from https://www.youtube.com/live/jSXDfVyb6_s?si=BV1Vh6HmR23MruIj

Розвиток комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру

Віра Янюк, науковий керівник – Сергій Сидорів

Постановка проблеми. В освітньому просторі України та світу за останні роки набирає актуальність проблема навчання дітей з розладами аутистичного спектру (РАС), вона полягає у тому, що розлади аутистичного спектру протягом останніх десятиліть привертає все більшу увагу фахівців різного профілю. Значущість цієї проблеми обумовлена, як певними досягненнями в області клінічного вивчення дітей з РАС, так і низькою вивченістю практичних питань терапії та психолого-педагогічної корекції.

Мета полягає у висвітленні особистості дітей з розладом аутистичного спектру, спонуканні фахівців бути уважними до їхніх неповторних проявів та врахування їх в процесі здійснення психолого-педагогічного впливу, що уможливлює налагодження продуктивної комунікації з цими дітьми.

Виклад основного матеріалу. Майбутніх педагогів часто лякають страшилками про РАС. Давайте розбиратися. Розлади аутистичного спектру описуються як група порушень у розвитку, що включають в себе обмеження у соціальній взаємодії, обмежені інтереси та ритуалізовані дії. Це призводить до різних характерних особливостей у цієї категорії людей, але особливо труднощі виникають у встановленні успішних соціальних зв'язків через обмеженість комунікативних навичок.

На сучасному етапі, розлади аутистичного спектру є психолого-педагогічною проблемою. В основі адаптації дитини до вимог соціуму і мікроколективу освітнього закладу лежить зрозумілість соціальних ситуації, передбачуваність та адекватність комунікації (Литовченко, 2021, с. 207).

Саме тому, вчителі повинні розуміти природу проблем з комунікацією і знати способи її налагодження. У дітей з розладами аутистичного спектру порушено

формування всіх форм довербального і вербального спілкування, яке проявляється у віці 2-3 років. Розглядаючи спілкування через призму теорії діяльності Леонтьєва, можна вибудувати послідовність освоєння спілкування, необхідних для повноцінної комунікації: – посмішки, рухові акти, вокалізації. Дитина повинна навчитися елементарним способам взаємодії з дорослим, отримати можливість повідомити про власну реакції на події навколо нього явища; – пози, емоції, жести, предметне спілкування. Ці засоби дозволяють малюкові в повній мірі отримати можливість налагодити взаємодію з дорослими, а також повідомити про свої бажання і потреби, навчитися вирішувати низку проблемних ситуацій; – мовленнєві операції. Цей інструмент пізнання навколишнього світу є основним. За допомогою мови дитина отримує набагато більше інформації про навколишній світ, опановує більш складні способи взаємодії з оточуючими, отримує можливість регулювати себе тощо.

Існують два види комунікації, які різняться використанням знакових систем: вербальна та невербальна. Вербальна комунікація оперує мовою та передбачає володіння нею. Вона є більш різноманітною порівняно з невербальною комунікацією, проте не може повністю замінити її. Розвиток вербальної комунікації базується на невербальних взаємодіях. Вербальна комунікація найчастіше здійснюється у формі діалогу. Таким чином, однією з ключових комунікативних навичок є вміння адекватно реагувати та відповідати на висловлювання співрозмовника, а також здатність підтримувати розмову на певну тему. Невербальна комунікація використовує звукову мову як інструмент спілкування та включає міміку, жести, пантоміміку, а також прямі сенсорні або тілесні контакти. Це обмін емоціями та поведінковими сигналами через тактильні, зорові, слухові, нюхові та інші відчуття й образи, отримані від іншої особи. Більшість форм невербального спілкування в людини є вродженими та дозволяють досягти порозуміння на емоційному та поведінковому рівнях (Логінова, 2012, с. 163-168).

Перед освітньою установою є необхідність створення умов для розвитку здібностей дітей з розладами аутистичного спектру з метою їх успішної адаптації. Одним із ефективних методів роботи в цьому напрямку є –система комунікації «PECS», розроблена L. Frost та E. Bondi в 1985 році. Це альтернативний спосіб комунікації дитини з іншими людьми. Основна мета візуальних карток – це дати дитині можливість попросити або сказати про те, що вона хоче, що їй потрібно, або як вона себе почуває, коли вона не може це зробити вербально (Скрипник, 2010, с. 368 с.). Зазначимо, що у нашому коледжі проводиться підготовка педагогів до роботи в інклюзивному середовищі, зокрема студенти отримують практичні навички роботи з елементами augmentative and alternative communication and Picture Exchange Communication System (PECS), core and fringe vocabulary (Sydoriv, 2024, с. 260).

Висновки. Таким чином, проблема розвитку комунікативних навичок у дітей з РАС набуває особливої актуальності. Розробка і обґрунтування системи роботи з розвитку комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру, заснованої на вербально-поведінковому підході, ефективність якого

доведена дослідженнями зарубіжних і вітчизняних вчених, на наш погляд, дадуть можливість перевести їх на більш високий і якісний рівень. Таким чином педагоги зможуть ефективно навчати дітей (навіть невербальних) в інклюзивних закладах освіти.

Список використаних джерел

Sydoriv, S. (2024). "Chapter 22 Developing Character by Means of Inclusive Strategies and Practices". In *The Space of Inclusive Education*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004688131_027

Купчак О. М. Система логопедичної корекції з дітьми із розладами спектру аутизм. *Актуальні питання корекційної освіти*. Вип. 2. 2011. С. 11–19.

Литовченко А. Розвиток комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі* : мат. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (24 лист. 2021 р., Суми). СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021.

Логінова І. П. До проблем формування невербальних засобів комунікативної діяльності дітей з розладами спектру аутизму. Логопедія. № 2. 2012. С. 163–168

Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму: монографія. Київ: Фенікс, 2010.

Інклюзивна освіта в Україні: основні принципи та цінності

Марта Яремчук, науковий керівник – Сергій Сидорів

Актуальність проблеми. Хоч і ми говоримо, що розуміння інклюзивної освіти стає все більш поширене, необхідно зазначити, що багато майбутніх педагогів не володіють знаннями і вміннями застосовувати його. Війна розкидала українців по світах, їм доступні блага демократичної цивілізації, втім бракує сміливості, вмінь і оптики бачити за прекрасним фасадом працю поколінь.

Мета роботи. Намагатися використати доступні інтернет-джерела для опису цінностей та принципів інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. Інструменти формування ціннісних орієнтацій служать містками між поколіннями і суспільними групами, допомагаючи долати бар'єри і порушення комунікації. Професійна підготовка педагогів, яка включає взаємодію та формування навичок пізнання в глобальному світі різноманітних індивідуальностей та технологій забезпечує майбутніх вчителів релевантними теоретичними знаннями та практичними навичками з розвитку інклюзивного освітнього середовища в своїх навчальних закладах, громадах та суспільно-особистісних сферах. Таким чином соціокультурні пертурбації та трансформації будуть проходити в контексті поваги та дотримання прав людини і становлення демократії в світі (Сидорів, 2022. с. 78).

Слова «неповносправний», «прикута до інвалідного візка», «інклюзивні діти», «глухонімі» є не лише некоректними у педагогічному процесі, а й ображають людей з інвалідністю. Педагог – не лікар, він не ставить медичних діагнозів, педагог навчає, виховує, відкриває двері в доросле і цікаве життя

кожному маленькому громадянину, право на освіту якого гарантовано законодавством.

Дитина з ООП – це людина до 18 років, що потребує додаткової підтримки в освітньому процесі. Хто це може бути: діти з інвалідністю; діти-біженці; діти-мігранти; діти, що належать до етнічних, релігійних і мовних меншин; діти з неблагополучних та малозабезпечених сімей; безпритульні діти.

В Україні основною категорією дітей з особливими освітніми потребами прийнято вважати осіб з порушеннями психофізичного розвитку: з порушеннями (зниженням) зору чи слуху; з порушеннями мовлення; із затримкою психічного розвитку; з порушеннями опорно-рухового апарату; з розумовою відсталістю; зі складними порушеннями розвитку, у тому числі з розладами аутичного спектру (Юрченко, n.d.).

Цінності інклюзивної освіти:

• визначення права всіх дітей на навчання;

• однакова увага та робота з дітьми, незалежно від їхньої національності, віку, мови, особливостей розвитку та поведінки, походження та місця проживання;

• постійний процес удосконалення освітніх програм, методик, комплексів та структур для визначення та забезпечення потреб та прав дітей;

• всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;

Основні принципи інклюзивної освіти:

• На цінність людини не впливають її досягнення, здібності та вміння.

• Кожна людина вміє відчувати та міркувати.

• Кожна людина має право спілкуватися та бути почутою іншими.

• Система повинна підлаштовуватися під потреби дитини, а не навпаки.

• Тільки на реальній взаємодії здійснюється справжня освіта.

• Людина, та особливо дитина, потребує дружби та підтримки від ровесників.

• Задоволення освітніх потреб кожної дитини.

• Виявлення здібності навчатися у кожної дитини та відповідне забезпечення суспільством необхідних для цього умов.

• Притягнення батьків до навчального процесу дітей як перших їхніх учителів та рівноправних партнерів.

• Батьки повинні дбати про фізичний та психологічний стан дитини, а також про створення умов для її розвитку (Григоренко, 2023).

Рекомендації для педагога:

1 Спостерігати за поведінкою групи загалом і кожної дитини окремо.

2 Слідкувати за загальним настроєм у класі, психологічним станом дітей і, якщо потрібно, додати елементи заспокоєння та стресостійкості до матеріалу навчання.

3 Хвалити дітей та звертати увагу на їх сильні сторони та кращі показники, а не на те, що не можна виправити чи змінити.

4 Використовувати різні візуальні методи подачі матеріалу для кращого засвоєння теми як звичайними дітьми, так і тими, хто на інклюзії.

5 Під час підготовки до уроку вчителеві слід враховувати можливості всіх дітей у класі, і інклюзивних теж незважаючи на те, що біля них завжди є помічник-учитель (Шугай, 2018).

Висновок. Впровадження інклюзивної освіти, підготовка фахівців для роботи з дітьми з ООП є важливим. Інклюзивна освіта пояснює самим дітям та всьому суспільству прості, але зрозумілі істини: всі діти мають право на здобуття освіти, мають бути разом, грати, дружити, відчувати любов та розуміння. Цінності інклюзії, її принципи та ідеї формують переваги такої освіти: прийняття дитини суспільством, створення дружніх відносин та зв'язків з ровесниками, покращення комунікативних навичок, вищий рівень академічної успішності.

Список використаних джерел

Григоренко Л. Дзеркало інклюзивної освіти в Україні. Основні принципи та цінності. *На урок*. 12 січня 2023. URL: https://naurok.com.ua/dzerkalo-inklyuzivno-osviti-v-ukrani-osnovni-principi-ta-cinnosti-320515

Сидорів С. Професійна підготовка майбутніх педагогів початкової школи в умовах соціокультурних трансформацій. *Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний виміри* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 22-23 лист. 2022 р). Івано-Франківськ, 2022. С.78-80.

Шугай Т. Інклюзивний простір: порадник для педагогів та батьків. *На урок*. 11 червня 2018. URL: https://naurok.com.ua/inklyuzivniy-prostir-poradnik-dlya-pedagogiv-ta-batkiv-31823.html

Юрченко О. Не інвалід, не аутист і не сліпий: комунікуємо про інклюзію правильно. *Освіторія*. URL: https://osvitoria.media/experience/ne-invalid-ne-autyst-i-ne-slipyj-komunikuyemo-pro-inklyuziyu-pravylno/